

Rijkswaterstaat
Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Nota van antwoord

Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2010-2015

Nota van antwoord

Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2010-2015

December 2009

Inhoudsopgave

1	Inspraak op het BPRW	5
1.1	Het BPRW	5
1.2	Procedure	5
1.3	Ontwerp, ter inzage legging en reacties	6
1.4	De resultaten van de Inspraak	7
1.5	Opbouw Nota van antwoord	8
2	Opzet en procedure	11
2.1	Totstandkoming BPRW	11
2.2	Inspraaktermijn en samenloop met Nationaal Waterplan en Stroomgebiedbeheerplannen	12
2.3	Verhouding van beleid en beheer	14
2.4	Beroep op het BPRW	14
2.5	Uitvoerbaarheid en economische aspecten	15
2.6	Plan-MER BPRW	17
2.7	Diversen	19
3	Veiligheid	21
3.1	Primaire keringen	21
3.2	Relatie Nat-Droog	23
3.3	Ruimtelijke reserveringen	24
3.4	Regionale keringen/overdracht van keringen	24
3.5	Klimaatbuffers	25
3.6	Zandsuppletie	26
4	Voldoende water	29
4.1	Beleid en strategie	29
4.2	Klimaatverandering	29
4.3	Voldoende water voor haven en industrie	30
5	Schoon en ecologisch gezond water	35
5.1	Waterkwaliteit en ecologie	35
5.2	Stoffen en warmte	53
5.3	Toetsingskader	59
5.4	Temperatuurdoelstelling	61
6	Scheepvaart	73
6.1	Corridors	73
6.2	Beroeps- en recreatievaart	75
6.3	Onderhoud en inrichting vaarweg	75

7	Gebruiksfuncties	79
7.1	Kenmerken en aanpak	79
7.2	Natuur	81
7.3	Drinkwater	94
7.4	Zwemwater	104
7.5	Schelpdierwater	106
7.6	Pleziervaart, watersport en oeverrecreatie	107
7.7	Beroeps- en sportvisserij	110
7.8	Oppervlaktedelfstoffen	112
7.9	Archeologie, cultuurhistorie en landschap	113
8	Beheer in geval van calamiteiten	115
9	Beheer per watersysteem en gebied	117
9.1	Rivieren en kanalen	117
9.2	Volkerak-Zoommeer	124
10	Gebiedsgericht beheer	129
11	Technische en tekstcorrecties	131
12	Lijst met insprekers & volgnummer	133

1 Inspraak op het BPRW

1.1

Het BPRW

Het BPRW is het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren. Het beslaat de periode 2010-2015 en is opgesteld door Rijkswaterstaat. Het BPRW optimaliseert het beheer & onderhoud van de rijkswateren op basis van het beleid uit het Nationaal Waterplan en de Nota Mobiliteit. Samen met de Waterwet, Planwet verkeer en vervoer, Europese richtlijnen en andere (internationale) regelgeving zijn dit de voornaamste kaders voor het beheer. Deze kaders vormen het uitgangspunt dat in het BPRW zelf niet ter discussie staat.

De rijkswateren vormen een samenhangend hoofdwatersysteem en hoofdvaarwegennet. Het zijn robuuste, toekomstvaste systemen die nauw verbonden zijn met regionale watersystemen en die onderdeel zijn van internationale stroomgebieden. Onderdeel van het BPRW is een Programma waarin de meerjarige opgave is opgenomen van Waterbeheer 21^e eeuw, de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) en Natura 2000. De maatregelen voor de KRW vormen de kern van dit Programma. Bij het Ontwerp BPRW is dit Programma opgesplitst in vier bijlagen die elk een gebiedsgericht deel behandelen. In het definitieve BPRW is ervoor gekozen om de vier gebiedsgerichte delen samen te voegen tot één bijlage met een CD-ROM waarop de gedetailleerde onderbouwing en cijfermatige informatie is te vinden. Het definitieve BPRW is ook beschikbaar op internet via de website www.rijkswaterstaat.nl.

Het BPRW werkt het beheer uit naar functies en naar gebieden. De functies zijn ingedeeld in drie groepen: basisfuncties (veiligheid, voldoende water en schoon & gezond water), scheepvaart en maatschappelijke gebruiksfuncties (zoals recreatie en visserij). Daarnaast beschrijft het BPRW het beheer in geval van calamiteiten. De functies komen samen in zes watersystemen: de grote rivieren, de grote kanalen, het IJsselmeergebied, de Wadden, de Zuidwestelijke Delta en de Noordzee. Per gebied zijn de beheerprioriteiten in de komende jaren aangegeven. In een apart hoofdstuk staat vermeld op welke wijze Rijkswaterstaat het beheer uitvoert met als kernbegrippen effectieve en efficiënte bedrijfsvoering, betrouwbare samenwerking en toonaangevend beheer.

1.2

Procedure

De Waterwet schrijft voor dat alle waterbeheerders een beheerplan opstellen. Voor Rijkswaterstaat is dat het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren. Het Nationaal Waterplan bevat de hoofdlijnen van het nationale waterbeleid en vormt daarmee een belangrijk uitgangspunt voor het beheer. De kaders voor het vaarwegbeheer komen uit de Planwet verkeer en vervoer en de Nota Mobiliteit, met uitwerking in beleidsbrieven voor onder meer de binnenvaart, de zeevaart en de zeehavens. Het BPRW geeft voor de rijkswateren uitvoering aan het Nationaal Waterplan en de Nota Mobiliteit.

Het BPRW staat niet alleen. Gelijktijdig met het definitief vaststellen van het BPRW zijn ook andere 'waterplannen' van provincies, waterschappen en een fors aantal gemeenten tot stand gekomen. Deze samenloop komt voort uit de KRW. Het BPRW bevat een apart Programma waarin de maatregelen staan opgenomen die

Rijkswaterstaat treft om te voldoen aan de KRW. Daarbij is gekozen voor een geïntegreerde benadering met maatregelen die nodig zijn in het kader van Waterbeheer 21e eeuw (wateroverlast) en Natura 2000 (natuurdoelen).

Op rijksniveau is voor het BPRW van groot belang dat parallel aan het BPRW de hoofdlijnen van het nationale waterbeleid, zoals opgenomen in het Nationaal Waterplan, tot stand komen. Deze samenloop in de totstandkoming van plannen op het terrein van water leidt enerzijds tot een groot aantal plannen, waarin alle betrokkenen hun weg moeten zien te vinden en geeft anderzijds een unieke kans om de samenhang tussen beleid en beheer voor water op de verschillende schaalniveaus aan te brengen. In het BPRW en in deze Nota van antwoord wordt de verhouding tussen beleid en beheer duidelijk gemaakt. Het Nationaal Waterplan bevat samen met de Nota Mobiliteit het beleidskader waarbinnen het beheer van de rijkswateren plaatsvindt. Reacties op het BPRW richten zich in een aantal gevallen op het beleidskader. De beantwoording op deze beleidsmatige opmerkingen vindt plaats met verwijzing naar (de inspraak op) het Nationaal Waterplan.

De procedure voor het tot stand brengen van het BPRW is als volgt:

Het voornemen om het BPRW op te stellen is op 8 augustus 2008 bekend gemaakt met een algemene kennisgeving en de publicatie van de Notitie van reikwijdte en detailniveau voor het Plan-MER dat bij het ontwerp BPRW is opgesteld.

Het Ontwerp BPRW is samen met het Plan-MER op 22 december 2008 gepubliceerd. Tussen 5 januari 2009 en 16 februari 2009 bestond de mogelijkheid tot het indienen van zienswijzen. In deze zelfde periode vond bestuurlijke raadpleging plaats en zijn de buurlanden in de gelegenheid gesteld een reactie te geven op het Ontwerp BPRW en het Plan-MER. De Commissie voor de milieueffectrapportage heeft geen advies uitgebracht over het opgestelde Plan-MER.

Vervolgens zijn de zienswijzen door Rijkswaterstaat gebundeld en beoordeeld en vond bestuurlijke afstemming en raadpleging plaats. Deze zienswijzen en bestuurlijke raadpleging hebben voor een deel geleid tot aanpassing van het plan. Dit heeft geleid tot het opstellen van het definitieve BPRW dat in december 2009 door de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat is vastgesteld. Om tot een optimale afstemming te kunnen komen met het beleid in het Nationaal Waterplan en met de regionale waterplannen is het moment van vaststelling van het BPRW afgestemd op de procedures van alle andere waterplannen.

Een overzicht van de zienswijzen is opgenomen in deze Nota van Antwoord met daarbij vermeld of en zo ja hoe de ingediende zienswijze en bestuurlijke raadpleging heeft geleid tot aanpassing van het definitieve BPRW. Deze Nota van Antwoord is gelijktijdig met het door de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat vastgestelde BPRW gepubliceerd.

De staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat heeft het vastgestelde BPRW toegestuurd aan de Tweede Kamer en aan de andere overheden en maatschappelijke partners.

Het BPRW treedt uiterlijk 22 december 2009 in werking en geldt voor een periode van zes jaar. Het vastgestelde BPRW staat niet open voor beroep.

1.3 Ontwerp, ter inzage legging en reacties

Het ontwerp Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2010-2015 (BPRW) heeft van 5 januari tot en met 16 februari 2009 ter inzage gelegen. Tussen 20 en 29 januari zijn er zeven informatie- en inspraakbijeenkomsten gehouden. De locaties lagen verspreid over het hele land. In totaal hebben enige honderden mensen deze bijeenkomsten bezocht. Op de bijeenkomsten is ook informatie gegeven over het ontwerp Nationaal Waterplan en de ontwerp Stroomgebiedbeheerplannen. De inspraak op deze plannen beslaat een ander tijdvak dan de inspraak op het BPRW. De inspraak op de provinciale waterplannen en de plannen van waterschappen en een aantal gemeenten vond grotendeels gelijktijdig plaats met de inspraak op het ontwerp BPRW.

Op de bijeenkomsten kon mondeling op het ontwerp BPRW worden ingesproken. Op drie van de zeven avonden is daadwerkelijk ingesproken. Schriftelijke inspraak was mogelijk tot en met 16 februari 2009. In de inspraakperiode zijn in totaal 87 afzonderlijke reacties ontvangen. Na de sluitingsdatum zijn nog enkele reacties binnengekomen. Deze reacties worden schriftelijk beantwoord, maar zijn niet opgenomen

in deze Nota van Antwoord. Ook hebben enkele insprekers aangekondigd te overwegen om op een later moment nog een nadere reactie te geven.

De reacties zijn als volgt verdeeld naar de achtergrond van de indiener.

Achtergrond	Aantal	
Overheden	34	Waarvan
Provincies		7
Waterschappen		12
Product- en recreatieschappen		5
Gemeenten		10
Maatschappelijke organisaties	25	Waarvan
Landelijk		13
Regionaal		12
Particulieren	28	Waarvan
Waterleidingbedrijven		4
Bedrijven		8
Burgers		16
Totaal	87	

De reacties zijn redelijk gelijk verdeeld over overheden, maatschappelijke organisaties en particulieren. Opvallend is dat 7 van de 10 gemeentelijke reacties betrekking hebben op het IJsselmeergebied.

1.4 De resultaten van de Inspraak

Het BPRW is tot stand gekomen met inbreng van de kennis en kunde van vele partijen buiten Rijkswaterstaat en ook buiten de rijksoverheid. De rijkswateren vervullen immers een belangrijke functie in de samenleving. De wijze van beheer raakt vele partijen in hun functioneren en hun belangen. Daarom vindt Rijkswaterstaat dat belanghebbenden voldoende de gelegenheid moeten hebben om over de wijze van beheer mee te denken en hun eigen belang daarbij naar voren te brengen. Dit past ook bij het uitgangspunt 'Gastheer op het water' en bij de samenwerking die Rijkswaterstaat zoekt bij de uitvoering van de beheertaken.

Vanaf medio 2008 heeft er overleg en discussie plaats gevonden tussen Rijkswaterstaat, andere overheden en maatschappelijke organisaties over de inhoud en de keuzen in het BPRW. Het feit dat waterbeheerders tegelijkertijd hun waterplannen hebben moeten opstellen en met elkaar hebben moeten afstemmen, heeft zeker bijgedragen aan dit proces tussen de waterbeheerders. Dit heeft eind 2008 geresulteerd in het Ontwerp BPRW dat begin 2009 voor commentaar is voorgelegd aan de samenleving.

De respons tijdens de formele inspraakperiode was wisselend. Een aantal bijeenkomsten is heel goed bezocht. Bij een aantal andere bijeenkomsten viel de belangstelling tegen. Over het geheel genomen is Rijkswaterstaat tevreden over de inhoud van de respons. Deze was volgens Rijkswaterstaat diepgaand en gevarieerd.

Deze Nota van Antwoord bevat de zienswijzen, het standpunt van het bevoegd gezag op deze zienswijzen en geeft aan waar de zienswijzen aanleiding zijn geweest voor aanpassing van het BPRW. Daarnaast gaat deze Nota van Antwoord in op wijzigingen die het gevolg zijn van aanpassingen van het beleidskader zoals beschreven in het Nationaal Waterplan en wijzigingen als gevolg van eventuele nieuwe ontwikkelingen die zich in de tijd tussen de publicatie van het Ontwerp en de vaststelling van het BPRW hebben voorgedaan.

De inspraak heeft niet geleid tot grote koerswijzigingen in het voorgenomen beheer. Wel is het BPRW dankzij de ingediende zienswijzen verhelderd en zijn keuzen meer concreet en expliciet onderbouwd.

De voornaamste wijzigingen als gevolg van de inspraak zijn als volgt samen te vatten:

- De rol van Rijkswaterstaat als beheerder is verduidelijkt ten opzichte van de rol van het ministerie van Verkeer en Waterstaat en andere ministeries die voor het beleid verantwoordelijk zijn.
- Er is een generieke temperatuurdoelstelling van 25°C voor alle rijkswateren opgenomen in plaats van de beleidsdoelstelling van 28°C voor rivieren en kanalen; de tekst over de rol van Rijkswaterstaat met betrekking tot drinkwaterbescherming is op een aantal onderdelen aangepast en geconcretiseerd.
- Ten aanzien van de afstemming in stroomgebieden en de aanpak van diffuse bronnen is scherper aangegeven wat de verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat is en welke rol de waterakkoorden kunnen vervullen voor het verankeren van afspraken tussen beheerders.
- Bij de gebruiksfuncties is de invulling van het begrip gastheerschap nader ingevuld. Ook de teksten ten aanzien van landbouw, visserij en recreatie zijn nader uitgewerkt.

Onder invloed van de inspraak op het Nationaal Waterplan en door nieuwe ontwikkelingen in het afgelopen jaar zijn beleidswijzigingen tot stand gekomen die doorwerken in het vastgestelde BPRW. Deze beleidswijzigingen berusten voor een deel ook op de zienswijzen zoals die zijn ingebracht op het BPRW.

De punten waar de wijzigingen in belangrijke mate samenlopen met beleidswijzigingen in het Nationaal Waterplan zijn:

- Verheldering rol- en verantwoordelijkheidsverdeling inzake drinkwater, met name instellen beschermingszones en opstellen gebiedsdossiers.
- Schrappen begrip beleidsdoelstelling 28°C temperatuurnorm rijkswateren en benoemen uitzonderingsgrond ex artikel 4.6 Kaderrichtlijn Water.
- Nadere invulling gebiedsgericht werken en gebiedsontwikkeling.
- Actuele beleidskaders ten aanzien van Zuid-Westelijke Delta (o.a. Volkerak-Zoommeer) en IJsselmeergebied.
- Opnemen beleid- en beheerkader woonboten.
- Opnemen tekst inzake Deltawet, inclusief toekomstig Deltafonds en komst Deltacommissaris.
- Expliciete vermelding onzekere meerjarige budgetten en expliciete verwijzing naar gestarte heroverwegingsoperatie kabinet.

1.5 Opbouw Nota van antwoord

Deze Nota van antwoord verantwoordt op welke wijze met de binnengekomen reacties op het Ontwerp BPRW is omgegaan. Daarbij heeft Rijkswaterstaat ervoor gekozen om zienswijzen, die vanuit verschillende partijen zijn ingebracht, geclusterd per thema te behandelen. Dit biedt insprekers inzicht in wat andere insprekers over hetzelfde thema naar voren hebben gebracht en maakt het mogelijk om samenhang in de beantwoording aan te brengen. Bij de beantwoording is de opbouw van het BPRW gevolgd.

Om de afzonderlijke reacties op het BPRW terug te kunnen vinden is in bijlage 1 een lijst met insprekers opgenomen. Elke inspreker heeft op volgorde van binnenkomst een nummer gekregen. Bij de beantwoording is dit nummer gebruikt om aan te geven op welk thema een reactie is binnengekomen en waar de behandeling van deze reactie in de Nota van Antwoord is opgenomen.

Op specifieke, vaak plaatsgebonden reacties is een gericht en afzonderlijk antwoord gegeven. Ook daar is de indiener van de reactie aangeduid met het nummer zoals opgenomen in bijlage 1. Opmerkingen over onjuiste formuleringen, verkeerde getallen of jaartallen en fouten in kaarten zijn onder het kopje van 'technische en tekstcorrecties' vermeld. Deze opmerkingen zijn eveneens voorzien van het nummer van de inspreker die op deze onjuistheid heeft gewezen.

De thema's kennen telkens een overeenkomstige opbouw. Deze opbouw is als volgt:

A. Reactie in hoofdlijn

Hier staat de hoofdlijn van de ingekomen reacties voor het betreffende thema samengevat. In een aantal gevallen zijn subthema's onderscheiden.

B. Standpunt bevoegd gezag

Hier staat het antwoord van het bevoegd gezag, formeel de staatsecretaris van het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Deze tekst bevat de kern van de redenering die is gevolgd voor het betreffende thema.

C. Specifieke reacties

Waar de reacties ingaan op een specifiek punt, bijvoorbeeld een reactie op een bepaald rijkswater of een bepaald aspect van beheer, zijn hier de reacties samengevat en van een antwoord voorzien.

D. Doorwerking in het BPRW

Hier staat aangegeven of de reactie(s) wel of niet tot een wijziging in het BPRW heeft/hebben geleid. Indien er sprake is van een wijziging in het BPRW staat vermeld wat de aard van de verandering is tussen het Ontwerp en het definitief vastgestelde BPRW. Zie verder voor de exacte en geldende formulering van de wijziging het BPRW.

2 Opzet en procedure

2.1

Totstandkoming BPRW

A. Reacties in hoofdlijn

1, 4, 17, 19, 26, 30, 36, 44, 45, 51, 57, 61, 68, 70, 72, 83

Insprekers geven expliciet aan tevreden te zijn met de openheid en transparantie waarmee het BPRW tot stand is gekomen, betuigen instemming met de inhoud en de redeneerlijn, waarderen de constructieve samenwerking, geven complimenten voor het heldere en duidelijke plan, of waarderen het inzicht dat het plan biedt in de taakvervulling van Rijkswaterstaat in relatie tot andere beheerders.

9, 32, 37, 40, 55

Insprekers hebben kritiek over de wijze van totstandkoming van het BPRW. Twee maatschappelijke organisaties stellen vast niet voldoende betrokken te zijn geweest bij de ontwikkeling van het BPRW. Daarmee zou niet zijn voldaan aan de zorgvuldige voorbereiding zoals verplicht is op grond van de Algemene wet bestuursrecht. Een tweetal andere maatschappelijke organisatie wijst op het grote verschil tussen een eerste versie van het ontwerp BPRW en het gepubliceerde ontwerp. Dat maakt het tijdrovend en moeilijk om adequaat te reageren.

B. Standpunt bevoegd gezag

Rijkswaterstaat hecht groot belang aan interactie met bestuurlijke en maatschappelijke partners. De positieve weerklank die dit expliciet krijgt in een deel van de ingebrachte zienswijzen ziet Rijkswaterstaat als een indicatie dat hij daarmee goed op weg is. Dat andere insprekers kritiek uiten betekent dat nog verbeteringen mogelijk zijn en dat Rijkswaterstaat zich zal moeten blijven inzetten voor een goede samenspraak met de bestuurlijke en maatschappelijke partners.

De Algemene wet bestuursrecht bepaalt dat besluiten zorgvuldig voorbereid moeten worden. De Waterwet stelt aanvullende regels omtrent de voorbereiding van het BPRW. Het BPRW voldoet aan al die aanvullende eisen. Rijkswaterstaat heeft bij de totstandkoming van het Ontwerp BPRW in 2007 en 2008 nauw samengewerkt met de maatschappelijke partijen die zijn verenigd in het Overlegorgaan Water en Noordzee. In het Overlegorgaan is meermalen een presentatie verzorgd en is een voorlopige versie van het Ontwerp BPRW voorgelegd voor commentaar. Dat commentaar heeft geresulteerd in een officieel advies van het Overlegorgaan aan de staatssecretaris (zie www.overlegvenw.nl). Deze zelfde procesgang is gevolgd met de binnenvaartsector, verenigd in het Deelorgaan Binnenvaart. Ook daar is eerst een aanpak en vervolgens een ontwerp toegelicht. Ook het Deelorgaan Binnenvaart heeft officieel advies aan de staatssecretaris uitgebracht. In het werkproces is, mede op grond van de gemaakte opmerkingen, een andere opzet van het BPRW gekozen. Dit maakt het voor de overlegpartners lastiger om de eigen inbreng terug te vinden, maar deze wijziging is ook te zien als een directe opbrengst van het gevoerde overleg. Het Programma voor de Kaderrichtlijn Water – een belangrijk onderdeel van het BPRW – is regionaal afgestemd met maatschappelijke partijen.

Aldus is naar de overtuiging van Rijkswaterstaat voldaan aan de eisen die wettelijk, maar ook op grond van de eigen publieksgerichte werkwijze, aan de totstandkoming van het BPRW gesteld worden.

C. Specifieke reacties met standpunt

55

Inspreker vraagt om meer afstemming tussen beheer en planvorming over het project Ontwikkelingsvisie Zuidelijke Randmeren.

Antwoord

Rijkswaterstaat heeft het initiatief genomen voor het gevraagde nadere overleg.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

2.2

Inspraaktermijn en samenloop met Nationaal Waterplan en Stroomgebiedbeheerplannen

A. Reacties in hoofdlijn

5, 9, 21, 26, 29, 33, 39, 40, 41, 43, 44, 50, 54, 55, 56, 57, 62, 63, 64, 73, 78

Insprekers achten de termijn van zes weken voor het geven van een reactie op het Ontwerp BPRW te kort. Dit klemt des te meer daar naast elkaar diverse inspraaktrajecten lopen met verschillende – en soms veel ruimer – reactietermijnen voor onderling samenhangende waterplannen. De coördinatie, zo stelt een enkele inspreker, is zoek en het is de vraag of deze opzet wel voldoet aan de Algemene wet bestuursrecht. Een aantal gemeenten rond het IJsselmeergebied betreurt het dat zij geen rechtstreekse uitnodiging hebben ontvangen voor het geven van een reactie op het ontwerp BPRW. Een aantal van de gemeenten heeft het voornemen om in afstemming met buurgemeenten de inspraakreactie nader in te vullen.

Diverse insprekers spreken hun bevreemding uit dat de inspraak op het Nationaal Waterplan – het beleidskader – in de tijd na de inspraakperiode van het BPRW valt. Ook was het MER bij het Nationaal Waterplan niet beschikbaar op het moment dat het Ontwerp BPRW ter inzage lag. Insprekers stellen vast dat opmerkingen die zij bij het Nationaal Waterplan inbrengen ook door moeten werken in het vast te stellen BPRW. Zij vragen zich af hoe dit gaat plaatsvinden. Er is volgens een inspreker voorts helaas geen interactie tussen het BPRW en lokale waterplannen. Dat is vreemd omdat de rijksoverheid in het kader van de Natuurbeschermingswet en de KRW zelf heeft aangegeven dat de lokale plannen belangrijk zijn voor het waterbeheer in Nederland. Enkele insprekers zouden graag zien dat Rijkswaterstaat actief, assertief en proactief deelneemt aan het opstellen en updaten van lokale waterplannen en zich daarbij niet als een belangengroepering opstelt, maar als een probleemhouder en partner in de waterketen en als waterbeheerder van buitendijkse wateren. Rijkswaterstaat kan een voorbeeld nemen aan de waterschappen die het beheer van het oppervlaktewater actiever en meer op de gebruiker gericht oppakken, zoals voor het beheer en onderhoud van het watervoerend en waterbergend stedelijk water.

B. Standpunt bevoegd gezag

Diverse insprekers merken terecht op dat het gelijktijdig uitkomen van de verschillende waterplannen een groot beslag legt op de belanghebbenden en dat verschillen bestaan in de tijd die beschikbaar is voor het geven van een reactie. De verschillen komen voort uit de uiteenlopende wettelijke vereisten die gelden (zie hierna). De bundeling van de verschillende waterplannen heeft plaatsgevonden om samenhang aan te kunnen brengen en om insprekers gelegenheid te geven deze samenhang te beoordelen.

Er is niet voor gekozen om afzonderlijke gemeenten apart een Ontwerp BPRW toe te zenden. Net als alle belanghebbende partijen zijn de gemeenten door middel van een algemene en openbare kennisgeving op de hoogte gesteld van de mogelijkheid om een reactie op het Ontwerp BPRW te geven. Bovendien zijn verspreid over het land informatiebijeenkomsten gehouden. Bij de totstandkoming van het Ontwerp BPRW zijn de gemeenten via de RBO's, waarin vertegenwoordigers namens de gemeenten opereren, betrokken. Het accent daarbij lag op de KRW aspecten. Op landelijk niveau is met enige regelmaat teruggekoppeld naar de Regiegroep LBOW waarin ook de VNG is vertegenwoordigd. Daarnaast heeft Rijkswaterstaat in diverse werk- en overlegverbanden contact met de gemeenten over het waterbeheer, zoals over de ontwikkelingen die in het IJsselmeergebied plaatsvinden.

Zoals de Waterwet voorschrijft heeft bij het opstellen van het Ontwerp BPRW afstemming plaatsgevonden met het Ontwerp Nationaal Waterplan, dat min of meer gelijktijdig is opgesteld. De uitgangspunten en keuzen in het Ontwerp Nationaal Waterplan zijn – voor zover van belang voor het beheer van de rijkswateren – verwerkt in het Ontwerp BPRW. Daarbij wordt opgemerkt dat het Nationaal Waterplan, als overkoepelend beleidsplan, een bredere scope heeft en een langere tijdshorizon kent dan het BPRW, dat zich beperkt tot de beheerkaders voor de rijkswateren in de komende 6 jaar. Het overleg bij de totstandkoming van het BPRW heeft er op grond van de Waterwet ook toe geleid dat met de regionale waterpartners hoofdlijnen van het te voeren beheer zijn afgestemd. Deze hoofdlijnen liggen aan de basis van alle waterplannen die eind 2008 als ontwerp zijn uitgebracht. De inspraak, de samenwerking bij de beoordeling van de binnengekomen reacties en het overleg bij de vaststelling van de plannen leidt tot een verregaande afstemming van alle waterplannen.

Het BPRW en het Nationaal Waterplan kennen de normale inspraaktermijn zoals die in de Algemene wet bestuursrecht is opgenomen, te weten een termijn van 6 weken. Uitzondering vormen de Europese Stroomgebiedbeheerplannen. Deze kennen op grond van de Europese KRW een van de Nederlandse regelgeving afwijkende inspraaktermijn van 6 maanden. Aangezien de Stroomgebiedbeheerplannen als bijlage bij het Nationaal Waterplan zijn uitgebracht, is het einde van de inspraaktermijnen van het Nationaal Waterplan en Stroomgebiedbeheerplannen gelijk geschakeld. Dit heeft wel een verschil in termijn met zich meegebracht tussen Nationaal Waterplan en BPRW. Tussen de waterbeheerders is – gelet op deze afwijkende termijnen – afgesproken te komen tot samenhangende beantwoording. De zienswijzen die worden ingediend op de SGBP-en, op het Nationaal Waterplan en op het daarbij opgestelde MER zullen worden bezien op hun relevantie voor het BPRW en zullen – indien nodig – doorwerken in het definitieve BPRW. Voor het BPRW relevante wijzigingen in het Nationaal Waterplan leiden derhalve ook tot aanpassing in het vastgestelde BPRW. Zoals hiervoor is aangegeven vindt ook met de regionale waterplannen afstemming plaats over het beleid en het te voeren beheer.

C. Specifieke reacties met standpunt

20

Bij het stellen van doelen moet rekening gehouden worden met de uitkomst van het algemeen overleg over de AMvB Doelstellingen (Besluit kwaliteitseisen monitoring water) en het ontwerp van de Stroomgebiedbeheerplannen van 10 februari 2009. De staatssecretaris van VenW heeft toegezegd om de haalbaarheid van de plannen te laten toetsen door het Planbureau voor de Leefomgeving en het Centraal Planbureau. Verzocht wordt niet eerder doelen vast te stellen dan wanneer de uitkomsten van deze studies bekend zijn, dan wel om in de plannen een mogelijkheid in te bouwen om de gestelde doelen aan te passen als de uitkomst van de betreffende studies daar aanleiding toe geeft.

Antwoord

De Staatssecretaris heeft tijdens het overleg van de Vaste Kamercommissie voor Verkeer en Waterstaat gemeld dat het Planbureau voor de Leefomgeving op eigen initiatief gestart is met een toetsing van de ontwerp Stroomgebiedbeheerplannen. Om de Stroomgebiedbeheerplannen tijdig, volgens de Europese vereisten, vast te kunnen stellen kan echter niet worden gewacht op de resultaten van de toetsing. De toetsing kan derhalve geen voorwaardelijke clausule vormen voor de vaststelling. Volgens de planning zijn de resultaten van de toetsing wel beschikbaar op het moment van bespreking van de Stroomgebiedbeheerplannen in de Kamer.

64

Om coördinatie aan te brengen in de circa twintig documenten die tegelijk in procedure zijn in het gebied van de bypass Zutphen vraagt inspreker om een gebiedsconferentie IJsselsprong te organiseren.

Antwoord

De organisatie van een dergelijke gebiedsconferentie ligt niet op de weg van de opsteller van het BPRW. Het initiatief voor een eventueel te houden afstemmingsconferentie zou moeten worden genomen door een of meer van de regionale gebiedspartijen.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

2.3 Verhouding van beleid en beheer

A. Reacties in hoofdlijn

9, 30, 41, 70

Diverse reacties: Diverse zienswijzen bevatten voorstellen om de kaders aan te passen, die ten grondslag liggen aan het beheer zoals dat in het Ontwerp BPRW is opgenomen. Het gaat onder meer om voorstellen om de Nieuwe Waterweg met zeeluisen af te sluiten, om vooruit te lopen op hogere afvoeren van Rijn en Maas, de aanwijzing van een vaarroute, een herziening van het peilbesluit voor het IJsselmeer en de toekomstige ontwikkeling van het Volkerak Zoommeer.

B. Standpunt bevoegd gezag

De hiervoor in algemene zin aangeduide zienswijzen gaan in op gemaakte of nog te maken beleidskeuzen. Deze beleidskeuzen worden echter niet in het BPRW gemaakt, maar zijn onderdeel van het beleid dat tot stand komt in het Nationaal Waterplan, de Nota mobiliteit of in wettelijke kaders. Bij de beantwoording van deze zienswijzen in deze Nota van antwoord wordt dan ook verwezen naar het betreffende beleids- of wettelijke kader. In veel gevallen is dat het Nationaal Waterplan dat in de tijd gelijk aan het BPRW is opgesteld. De keuzen in het Nationaal Waterplan kunnen gevolgen hebben voor het beheer van de rijkswateren. Waar dit het geval is, wordt dat in deze Nota van antwoord vermeld. Uit de zienswijzen komt naar boven dat de verdeling van de verantwoordelijkheden tussen beleid en beheer niet duidelijk in het BPRW tot uiting komt. Een nadere toelichting is daarom in het vastgestelde BPRW opgenomen.

C. Specifieke reacties met standpunt

44

Inspreker vraagt zich af of de beoogde beleidsneutrale omzetting van de PKB Waddenzee in de AMvB Ruimte niet toch enige uitbreiding van de beleidslijn inhoudt welke wellicht ingrijpt op de speelruimte voor het beheer in de planperiode.

Antwoord

De PKB Waddenzee heeft op basis van de per 1 juli 2008 in werking getreden Wet ruimtelijke ordening de status van structuurvisie gekregen met alleen bindende werking voor de rijksoverheid ('horizontale' werking). Het Kabinet bereidt een AMvB Ruimte voor met de elementen uit de PKB Waddenzee die naar zijn mening verplicht moeten doorwerken in bestemmingsplannen, de zogenaamde 'verticale' werking. Voor de Waddenzee gaat het om de concrete beleidsbeslissingen uit de PKB Waddenzee en om de uitwerking van beleid in normstellingen op basis van de PKB Waddenzee. De concrete beleidsbeslissingen worden beleidsneutraal doorvertaald in de 1^e tranche van de AMvB Ruimte. Nieuw ruimtelijk beleid wordt – indien van toepassing – opgenomen in een tweede tranche van de AMvB Ruimte. De AMvB Ruimte doorloopt thans de procedure bij het parlement en zal naar verwachting medio 2010 in formeel werking treden.

D. Doorwerking in het BPRW

Aan het BPRW (paragraaf 1.4) is een nieuwe passage toegevoegd waarin de verdeling van de verantwoordelijkheden wordt toegelicht tussen het vaststellen van de beleidskaders en het binnen die kaders tot stand brengen van het beheer van de rijkswateren.

2.4 Beroep op het BPRW

A. Reacties in hoofdlijn

9, 40

Het BPRW stelt dat geen beroep mogelijk is. Toch is bij enkele insprekers twijfel gerezen over deze stelling. Het BPRW is gebaseerd op de Wet op de Waterhuishouding (Wwh), zolang de Waterwet nog niet in werking is getreden. De Wwh stelt de vaststelling van het BPRW gelijk aan een besluit zodat alleen al om die reden

beroep mogelijk is. Bovendien bevatten het BPRW en het Programma voldoende concreet beleid waar rechtsgevolgen aan zijn verbonden, zodat die in beroep aangetast moeten kunnen worden.

B. Standpunt bevoegd gezag

Het BPRW is een uitwerking van het beheer voor de rijkswateren van Rijkswaterstaat. Het BPRW is niet gericht op rechtsgevolg en is dus ook niet te beschouwen als een besluit in de zin van de Algemene wet bestuursrecht. De maatregelen die beschreven staan in het BPRW vereisen een nadere concretisering in nog te nemen besluiten. Tegen deze besluiten (die rechtsgevolg hebben) is bezwaar dan wel beroep mogelijk. Wat betreft de beroepsmogelijkheid op het BPRW bevat de nieuwe Waterwet niet een expliciet geregelde mogelijkheid tot beroep. Het BPRW is op zichzelf ook niet te beschouwen als een besluit. Indien een inspreker toch de opvatting heeft dat het BPRW onderdelen bevat die zijn te kwalificeren als een besluit met een daaraan verbonden rechtsgevolg voor derden, dan zou dat een grond kunnen zijn om beroep aan te tekenen tegen het betreffende planonderdeel.

C. Specifieke reacties met standpunt

87

De kern van deze inspraak betreft de rechtszekerheid, waarbij het inspreker volstrekt onduidelijk is hoe het is gesteld met de juridische verankering van het BPRW en Plan-MER. Daarbij verwijst inspreker ook naar een bestemmingsplan dat nooit voor het publiek zichtbaar gewaarmerkt ter inzage heeft gelegen.

Antwoord

Het BPRW berust op de Waterwet. Met het BPRW voldoet de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat aan de wettelijke verplichting een beheerplan voor de rijkswateren te maken. Daarbij is conform de Wet milieubeheer een Plan-MER opgesteld. Het beheerplan doet geen inbreuk op de rechtszekerheid van burgers. Integendeel het biedt juist inzicht in de wijze waarop Rijkswaterstaat het beheer van de rijkswateren in de komende vijf jaar gaat uitvoeren. Het BPRW geeft overzicht. Voor beheeractiviteiten die de rechten van burgers direct raken is veelal een gedetailleerd en toegespitst besluit nodig dat open staat voor inspraak en beroep. Voor eventuele onjuistheden bij de totstandkoming van een bestemmingsplan dient u zich te wenden tot de betreffende gemeente en/of de provincie, dan wel moet u gebruik maken van de normale wettelijke beroepsgang.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

2.5 Uitvoerbaarheid en economische aspecten

A. Reacties in hoofdlijn

20, 31, 73

Insprekers plaatsen vraagtekens bij de afweging tussen kosten en baten die aan het beheer ten grondslag ligt en de keuzen die zijn gemaakt in het BPRW. Uitgangspunt voor het beheer zou moeten zijn dat waterbeheer geen belemmeringen mag opleveren voor de ontwikkeling van economische activiteiten. Water biedt economische kansen, onder meer als processtof en grondstof voor de industrie. Voorts wordt gesteld dat het BPRW alleen haalbare doelen mag bevatten en dat het ontbreekt aan een goede afweging van kosten en baten. Bij de keuze van maatregelen in de programma's voor KRW moet worden gekeken naar alternatieve financieringsmogelijkheden, innovatieve oplossingen en stimulerende initiatieven. Wat kan van Rijkswaterstaat worden verwacht als de voorgenomen maatregelen niet of veel te traag in uitvoering komen?

B. Standpunt bevoegd gezag

De bijdrage van water aan welvaart en welzijn en het benutten van kansen is een van de vier rode draden van het waterbeleid in het Nationaal Waterplan. De Nota Mobiliteit bevat het nationale verkeers- en vervoersbeleid waarin mobiliteit wordt gezien als centrale en noodzakelijke voorwaarde voor economische en sociale ontwikkeling. Deze keuzen in het Nationaal Waterplan en de Nota Mobiliteit werken door naar het BPRW en naar de betekenis van de rijkswateren voor de samenleving. Het BPRW draagt op tal van punten bij aan het

benutten van de economische potenties van water. Voor de scheepvaart bevat het BPRW maatregelen die het basisniveau handhaven en groei accommoderen. Voor de landelijke waterhuishouding is het BPRW gericht op een systeem met voldoende water van een goede kwaliteit voor alle functies gedurende het gehele jaar. Specifieke aandacht gaat uit naar de kwaliteit van het oppervlaktewater voor drinkwaterbereiding. Rijkswaterstaat zorgt voor voldoende afvoer bij het gebruik van koelwater, ondersteunt de winning van energie in en op het water en stelt kaders vast voor de winning van oppervlaktedelfstoffen. Het BPRW schept ruimte voor de uitbreiding van de pleziervaart en toetst de visstandbeheerplannen voor een duurzame visserij. De rol van water als processtof en grondstof maakt impliciet onderdeel uit van de uitgangspunten van het beleid. Het Nationaal Waterplan kondigt een verkenning aan voor een waterakkoord tussen Rijk en bedrijfsleven om zo min mogelijk belemmeringen op te werpen en een duurzaam watergebruik te bevorderen. Kortom het beheer is gericht op een systeem dat kansen biedt voor een breed scala aan economische gebruiksmogelijkheden nu en in de toekomst.

De beheermaatregelen die passen bij het robuuste watersysteem zijn opgenomen in het BPRW. Daarbij is op hoofdlijnen een afweging gemaakt tussen kosten en baten. Dit geldt onder meer voor de maatregelen voor de KRW, waarbij de baten in termen van ecologische verbetering steeds een centrale rol hebben gespeeld. Op basis van deze afweging is gekozen voor de maatregelen die bij een gegeven kostenniveau de hoogste ecologische vooruitgang realiseren. Er zijn onderzoeken en pilots gestart om innovatieve maatregelen te vinden om de emissies van nutriënten uit diffuse bronnen tegen te gaan. Met het in het BPRW opgenomen maatregelpakket komen de waterkwaliteitsdoelen binnen bereik. Financierings- en capaciteitsproblemen kunnen worden opgelost door maatregelen gespreid over een langere periode uit te voeren.

Sinds het uitbrengen van het ontwerp BPRW eind 2009 is duidelijk geworden dat de kredietcrisis bij de banken grote en meerjarige invloed heeft op de overheidsfinanciën. De meerjarige budgetten voor de periode 2010-2015 staan onder druk. Voor 2010 en 2011 is sprake van aanvullende middelen in het kader van het crisispakket van het Kabinet. De Crisis- en herstelwet biedt daarbij een juridisch kader voor versnelling van een aantal projecten. Voor de langere termijn kan de onzekere situatie als gevolg van de kredietcrisis aanleiding zijn bij de tussenbalans in 2012 een tussentijdse herziening van het BPRW door te moeten voeren.

C. Specifieke reacties met standpunt

26

Inspreker acht de fasering van de KRW maatregelen zorgelijk. De argumentatie dat de markt onvoldoende capaciteit heeft wordt – zeker in het licht van de huidige economische situatie – niet overtuigend gevonden. Inspreker dringt erop aan om tenminste de helft van de maatregelen in 2015 uitgevoerd te hebben.

Antwoord

Het maatregelpakket voor de KRW is omvangrijk en vergt tot 2027 een investering van in de orde van grootte van 1,5 miljard euro. Realisatie van dit pakket voor 2015 zou ruim een verviervoudiging van de huidige inspanning betekenen, zou de aanwezige capaciteit in de markt sterk overvragen en de prijs opdrijven. Daarbij komt dat ook voor veiligheid, wateroverlast en scheepvaart tot 2015 voor omstreeks 3 miljard euro aan maatregelen worden voorzien die zorgen voor een forse marktvaart. Het verder opvoeren van de uitvoering zou ook grote druk leggen op de uitvoeringscapaciteit van Rijkswaterstaat. Deze punten samen maken dat, ook bij de huidige economische situatie, fasering van de KRW maatregelen het meest bijdraagt aan een realistisch beheerplan. De KRW biedt ook de mogelijkheid voor de in het BPRW opgenomen fasering.

39 deel

Het BPRW geeft onder meer ten aanzien van het onderhoud van keringen niet aan hoe groot de spanning is tussen vereiste beheersinspanningen en budget en welke keuzes hierin worden gemaakt.

Antwoord

Het BPRW geeft wel degelijk aan welke keuzes er zijn gemaakt voor de beheersinspanningen. Het uitgangspunt bij beheer- en onderhoud is het basisniveau, het pakket aan beheer- en onderhoudmaatregelen dat nodig is om de netwerken op langere termijn in stand te houden en naar behoren te laten functioneren. De kredietcrisis heeft grote gevolgen voor de rijksbegroting in de komende jaren. Voor de jaren vanaf 2011 liggen bezuinigingen in het verschiet, die ook gevolgen hebben voor het beheer en onderhoud van de

rijkswateren. Aanvullende middelen zijn nodig om met name het beheer van de kunstwerken op niveau te houden. Naar de mate waarin deze middelen beschikbaar komen, kan het vereiste variabel onderhoud worden uitgevoerd. Indien en voor zover deze middelen niet beschikbaar komen, dreigt het risicoprofiel van de kunstwerken vergroot te worden en kan in mindere mate worden gegarandeerd dat deze kunstwerken te allen tijde operationeel zijn en voldoen aan de gestelde functie-eisen. Er is dan sprake van een verhoogd risico op incidenten of falen van de objecten.

75

Gevraagd wordt om de kosten voor de waterzuivering om te slaan naar het gebruik van water.

Antwoord

Het waterverbruik per huishouden in Nederland ligt naar internationale maatstaven relatief laag. De kosten van de zuivering worden volledig gedekt door de zuiveringsheffing. Andere beprijzing van waterverbruik is mogelijk, maar brengt ook kosten met zich mee en gezien het relatief lage verbruik en de volledige financiering is daar op dit moment geen noodzaak toe. Het BPRW is ook niet het juiste plan om tot dit soort wijzigingen van het huidige stelsel van kostentoedeling te besluiten.

D. Doorwerking in het BPRW

In hoofdstuk 1 (paragraaf 1.2 en 1.4.3) en in paragraaf 4.2.2 is de invloed van de budgettaire omstandigheden op het BPRW verwoord.

2.6

Plan-MER BPRW

A. Reacties in hoofdlijn

9, 40, 44, 60, 70

Insprekers vinden het Plan-MER bij het BPRW op een of meer punten tekort schieten:

Ten onrechte is niet exact aangegeven welke delen m.e.r.-plichtig zijn.

Door het ontbreken van een passende beoordeling valt niet na te gaan of het BPRW als plan significant negatieve effecten heeft op Natura 2000 gebieden. De referentiesituatie is niet duidelijk en bevat activiteiten die zelf ook plan-m.e.r.-plichtig zijn en in ieder geval passend beoordeeld hadden moeten worden.

Onduidelijk is in hoeverre rekening is gehouden met ecologisch negatieve effecten van nog niet geëffectueerde initiatieven en ontwikkelingen. Aangegeven moet worden voor welke maatregelen verplicht een passende beoordeling nodig is en hoe deze alsnog wordt uitgevoerd.

B. Standpunt bevoegd gezag

Het Plan-MER is bedoeld ter onderbouwing van de besluiten die in het BPRW worden genomen en gaat derhalve niet over activiteiten waarover in andere kaders is of wordt besloten. De voorgenomen nieuwe activiteiten uit het BPRW staan opgesomd in de tabellen 4.1, 5.1, 6.1 en 7.1 van het Plan-MER. In de tabellen is aangegeven of deze maatregelen afzonderlijk m.e.r.-plichtig zijn. Dit blijkt voor geen van de maatregelen het geval.

Het Plan-MER beoordeelt derhalve alleen wat de cumulatieve effecten zijn van de voorgenomen nieuwe activiteiten. Uit deze beoordeling blijkt dat er geen negatief scorende 'voorgenomen activiteiten' zijn ten aanzien van beschermde ecosystemen en beschermde soorten. Er zijn alleen positief beoordeelde maatregelen in het BPRW opgenomen, die bijdragen aan de Natura 2000 kerndoelen. Een nadere uitvoering van een passende beoordeling is derhalve niet aan de orde.

De referentiesituatie omvat bestaand beheer, autonome ontwikkelingen en initiatieven van derden. Hiermee is op het abstractieniveau van het Plan-MER systematisch rekening gehouden met effecten van nog niet geëffectueerde initiatieven en ontwikkelingen. Intensivering van de scheepvaart en recreatie vloeien voort uit nationale en internationale economische trends en kunnen daarmee tot de referentiesituatie worden gerekend. Nieuw buitendijks bouwen is een initiatief van derden in rijkswateren, en is daarom onderdeel van de referentiesituatie.

Bij de beoordeling van de referentiesituatie wordt in algemene zin aangetekend dat het nog onduidelijk is of de voor een aantal onderdelen gesignaleerde negatieve trends in de referentiesituatie volledig worden gecompenseerd door voorgenomen activiteiten uit het BPRW. Een meer gedetailleerde analyse is nodig, zoals voorzien in de zogenoemde ANT-studies (Autonome Negatieve Trend). Aan de hand van de uitkomsten van die studies kan meer specifiek op de vraagstelling van inspreker worden ingegaan.

C. Specifieke reacties met standpunt

33

Inspreker vindt het goed om te zien dat – na de opmerking daarover over de notitie reikwijdte en detailniveau – de aanbeveling is opgenomen met cultuurhistorische waarden rekening te houden bij het opstellen van een project-MER.

Antwoord

Inspreker heeft bij de Notitie van reikwijdte en detailniveau terecht aandacht gevraagd voor de effecten op cultuurhistorische waarden. Deze aandacht zal tot uiting moeten komen in een project-MER als concrete plannen voorliggen, zoals inspreker zelf ook onderkent.

44 deel

Graag zou inspreker de onderliggende gegevens inzien die tot de conclusie hebben geleid dat regulering van visserijactiviteiten de parameter beschermde soorten, beschermde ecosystemen en ecologische waterkwaliteit positief beïnvloedt.

De vraag of beschermingsmaatregelen voor de Noordzee de toenemende druk op ecosystemen kunnen tegengaan verbaast inspreker. Ook de referentiewaarde van beschermde ecosystemen, beschermde soorten en ecologische waterkwaliteit (neutraal) heeft inspreker verrast, gelet op de discussie rond de staat van instandhouding van Noordzeegebieden.

Antwoord

De beoordeling is, conform de keuzen in de Notitie van reikwijdte en detailniveau, kwalitatief uitgevoerd door experts. De basis voor de beoordeling in het Plan-MER zijn de brondocumenten die ten grondslag liggen aan het Programma waarin de beheeropgave is opgenomen van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderichtlijn Water en Natura 2000. Voor de positieve beoordeling van de regulering van de visserijactiviteiten geven deze brondocumenten bij nadere raadpleging naar aanleiding van de inspraakreactie echter weinig tot geen houvast. Deze beoordeling wordt bij deze dan ook gecorrigeerd tot een neutrale beoordeling. Voor de keuzen in het BPRW en het Programma heeft deze correctie overigens geen gevolgen.

Naar aanleiding van het punt over de Noordzee het volgende. Intensiever gebruik van de Noordzee is belastend voor het milieu. Beschermingsmaatregelen dienen om die belasting te verlichten. Aangezien de natuurkwaliteit per gebied en per soortgroep sterk verschilt, is het moeilijk om een algemene uitspraak te doen over de referentiewaarde van beschermde ecosystemen. Afweging van de positieve effecten van beschermingsmaatregelen en negatieve effecten van intensiever gebruik leidt per saldo tot een overwegend neutrale beoordeling van de referentiesituatie.

60 deel

Inspreker vraagt of IJburg tweede fase onderdeel uitmaakt van de 'referentiesituatie' zoals die is benut bij het maken van het Plan-MER (pagina 42).

Antwoord

Ja, IJburg tweede fase is onderdeel van de referentiesituatie voor het Plan-MER op het BPRW. Het betreft een activiteit door derden in rijkswateren. IJburg tweede fase is zelf bovendien een m.e.r.-plichtige activiteit.

D. Doorwerking in het BPRW

De positieve beoordeling van de regulering van de visserij moet zijn een neutrale beoordeling. Het Plan-MER wordt overigens niet opnieuw bij het vastgestelde BPRW gevoegd.

2.7 Diversen

A. Reacties in hoofdlijn

-

B. Standpunt bevoegd gezag

-

C. Specifieke reacties met standpunt

15

Inspreker wil dat toezicht blijft bestaan op provincie, gemeente en waterschap omdat deze zich niet aan de wet houden en misbruik maken van hun machtspositie. Daarbij noemt inspreker tal van onderwerpen zoals onteigening bij rivierdijkverhoging, lozingen, dempen van watergangen, woningbouw, een rondweg etc. Inspreker voegt bij een reactie op het provinciaal waterplan en het Plan-MER in Zuid-Holland waarin de genoemde onderwerpen nader worden benoemd.

Antwoord

De provincies houden toezicht op de waterschappen doordat zij keuren en begrotingen goedkeuren. Tevens toetsen provincies of de beheerplannen van de waterschappen passen binnen het provinciaal waterplan. Het ministerie van Verkeer en Waterstaat houdt bij het opstellen van het BPRW rekening met de waterplannen van de provincie en het Nationaal Waterplan. Het ministerie van Verkeer en Waterstaat is niet belast met het toezicht op de provincie, de gemeente en het waterschap. Indien u van mening bent dat de provincie, de gemeente of het waterschap zich niet houden aan de geldende wet- en regelgeving, kan een verzoek tot handhaving worden ingediend bij de betreffende provincie, gemeente of waterschap. Voor onteigening, lozingen, het dempen van watergangen en aanleg van een rondweg vindt besluitvorming niet plaats in het BPRW, maar in andere kaders. Tegen deze besluiten staat veelal de mogelijkheid van bezwaar en beroep open. Op deze manier kunnen burgers de rechter vragen om te toetsen of de besluiten op een juiste manier genomen zijn.

52

Inspreker stelt voor 19 met kadastrale nummers aangeduide percelen de vraag wat voor gevolgen het BPRW heeft voor zijn gronden en voor zijn bedrijfsvoering.

Antwoord

Met deze inspreker is contact opgenomen om de specifieke betekenis van het BPRW voor zijn gronden door te nemen.

47

Over de Noordzee wordt opgemerkt dat er scherpere definities voor de gemeentelijke en provinciale grens op zee bestaan dan het Ontwerp BPRW hanteert.

Antwoord

De tekst in het BPRW is opgenomen om aan te duiden dat de verantwoordelijkheden op zee anders zijn dan in gemeentelijk en provinciaal ingedeeld gebied en hebben niet de bedoeling de grens zelf scherp te definiëren of vast te leggen. Daarvoor is het BPRW niet het geëigende document.

68

Inspreker vraagt of het BPRW nog tussentijds wordt bijgesteld. Ten eerste omdat belangrijke beslissingen worden genomen over het IJsselmeergebied en ook omdat nog niet duidelijk is wanneer verschillende planstudies afgerond zijn die voor de plannings van de ontwikkelingen rondom Almere van groot belang zijn.

Antwoord

Uitgangspunt is dat het BPRW het kader biedt voor het beheer gedurende de gehele planperiode van zes jaar. Het BPRW bevat de hoofdlijnen van het beheer waarmee voldaan wordt aan het beleidskader dat is vastgesteld in het Nationaal Waterplan en de Nota Mobiliteit. Het BPRW is opgesteld in de verwachting dat de hoofdlijnen van het beheer in de loop van de planperiode geen wijzigingen behoeven. Daarbij komt dat het BPRW flexibel is opgezet, zodat binnen zekere grenzen ingespeeld kan worden op ontwikkelingen in de diverse rijkswateren. Als zich echter gedurende de planperiode nieuwe ontwikkelingen en inzichten aandienen die zodanig gewichtig zijn en zo urgent dat ze toch moeten leiden tot directe en ingrijpende veranderingen in het beheer, dan zal op dat moment besloten worden over eventuele tussentijdse aanpassing van het BPRW, volgens de formeel daarvoor geldende procedure.

De uitvoering van het BPRW wordt goed gevolgd met de Uitvoeringsagenda die in het Ontwerp is aangekondigd. Deze Uitvoeringsagenda is een werkprogramma voor Rijkswaterstaat en legt daarnaast de basis voor de monitoring van de voortgang van het plan. De tussenbalans van de uitvoering, die voor 2012 is voorzien, kan een opstap vormen voor aanpassing van het beheer in de volgende planperiode.

24

Uit het BPRW en het Programma Zuid-Westelijke Delta (PZWD) is niet af te leiden op welke locaties maatregelen worden genomen voor WB21, KRW en Natura 2000. Voor het schap ontbreekt daardoor de mogelijkheid om in te spreken op specifieke maatregelen. Inschatting is dat het met name maatregelen met betrekking tot leefgebied (inrichting vooroevers en herinrichten uiterwaarden) en maatregelen volgend uit de zwemwaterprofielen betreft. Op stukken waar de verdere ontwikkeling van natuurwaarden en waterkwaliteit het recreatief belang niet in de weg staat kan met het schap worden samengewerkt. Het schap verzoekt Rijkswaterstaat tijdig en duidelijk te communiceren over maatregelen die effect hebben op het gebied van het schap.

Antwoord

De locatie van projecten is globaal af te leiden uit het Programma. De maatregelen worden per waterlichaam opgesomd en uit de benaming van de maatregel valt ook soms een locatie af te leiden. Op de website van Rijkswaterstaat wordt de globale locatie van maatregelen in de kaart aangegeven.

Door in eerste instantie een globale locatie aan te geven is er nog speelruimte om de maatregel op de meest geschikte wijze ruimtelijk in te passen. Hierbij kunnen zich twee situaties voordoen. Als de maatregel past binnen het bestaande bestemmingsplan vindt alleen een interne afweging plaats binnen Rijkswaterstaat over de optimale wijze van uitvoering. Als een aanpassing nodig is van het bestemmingsplan volgt een ruimtelijke procedure waarbij de relevante partijen zullen worden betrokken.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

3 Veiligheid

3.1 Primaire keringen

A. Reacties in hoofdlijn

2, 17, 60, 78, 82

Verzocht wordt om in het BPRW op te nemen dat in de beheerperiode het beheer wordt aangepast aan nieuwe beleidsontwikkelingen op het gebied van waterveiligheid.

Een tweetal insprekers pleit voorts voor verhoging van de veiligheid door toepassing van de norm van 1:10.000 voor dijken bij Culemborg respectievelijk voor dijkkringen 15 en 44. Twee andere insprekers pleiten voor genuanceerde benadering bij de aanscherping van de veiligheidsnormen door niet alleen de kans op een overstroming maar ook de gevolgen van een overstroming bij de afweging te betrekken en door te kijken naar de onderbouwing en de ruimtelijke implicaties (IJburg tweede fase en Maaskaden).

Tot slot wordt gevraagd om in 2011 het aandeel 'geen oordeel' voor de primaire keringen tot nul terug te brengen. Het BPRW gaat uit van een halvering.

B. Standpunt bevoegd gezag

In de komende planperiode zijn de huidige normen voor primaire waterkeringen uit de Wet op de waterkering onveranderd van kracht. Het beheer van waterkeringen zoals beschreven in het BPRW verandert dus niet. Wel vindt voorbereiding plaats op wijzigingen in de periode na 2015, zoals ook in paragraaf 2.2.3 van het BPRW is beschreven.

Volgens het Nationaal Waterplan wordt de komende jaren gewerkt aan het herijken van het veiligheidsbeleid. Op basis van onder andere een kosten-batenanalyse, waarin naar de waarde van iedere dijkkring wordt gekeken, en van een slachtofferanalyse zal na zorgvuldige afwegingen en een gedegen bestuurlijke consultatie, ook in de regio, in 2011 een principebesluit voor nieuwe normen genomen worden. Parallel aan de vierde toetsing wordt voor een representatieve selectie van de dijkkringen 'proefgedraaid' met de nieuwe normen. In 2017 wordt de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van de nieuwe normen geëvalueerd. Op basis hiervan wordt besloten of de overstap naar het nieuwe normenstelsel definitief wordt.

Het streven van het Rijk is om het percentage 'geen oordeel' in de derde toetsronde naar nul terug te brengen. Bestuurlijk is afgesproken dat het percentage tenminste gehalveerd wordt.

C. Specifieke reacties met standpunt

30

Met het permanent afsluiten van de Nieuwe Waterweg met zeesluizen komt de veiligheid en het waterbeheer van Nederland op orde. Tot die tijd moet worden bezien hoe wij ons kunnen behelpen met een gebrekkige doorstromingsvariant. Inspreker doet een voorstel voor de herinrichting van de Zuidwestelijke Delta en vraagt dit als informatieve bijlage aan het Programma Zuidwestelijke Delta toe te voegen.

Antwoord

Gewenste aanpassingen ten behoeve van de veiligheid vormen een onderdeel van de verdere uitwerking van de voorstellen van de Deltacommissie. Dit wordt in de komende planperiode ingevuld en leidt tot beleidskeuzes in het volgende nationale waterplan. Voor de planperiode van dit BPRW zijn geen nieuwe maatregelen voor de Nieuwe Waterweg voorzien. Het voorstel voor herinrichting is doorgeleid naar het Nationale Waterplan.

41

De ligging van de primaire keringen op de Waddeneilanden op kaart 27 van het ontwerp BPRW wijkt af van de gewenste ligging in het Streekplan en ontwerp Waterhuishoudingsplan. De exacte ligging wordt in de planperiode 2010-2015 vastgelegd. Inspreker vraagt dit in het BPRW op te nemen en aan te geven dat de voorlopige begrenzing is gehanteerd.

Antwoord

De voorlopige begrenzing van de primaire keringen op de Waddeneilanden zal in het BPRW worden aangeven, hangende bestuurlijke discussie en juridische procedures.

17, 72, 82

De primaire waterkering in Noord- en Midden Limburg dient aangegeven te worden op de kaart met primaire waterkeringen (ontwerp BPRW p27).

Antwoord

De primaire keringen moeten conform de kaart in de bijlage 1 van de Wet op de Waterkering worden weergegeven. Dit heeft tot een aanpassing in het BPRW geleid.

78

Het bestuderen van innovatieve technieken voor dijkverbetering is prima, maar inspreker dringt erop aan dat uitsluitend bewezen technologie m.b.t. dijkbouw wordt toegepast.

Antwoord

Innovatieve technieken zullen slechts worden toegepast in reguliere projecten indien deze zich voldoende hebben bewezen in proefprogramma's. Innovatieve technieken kunnen behulpzaam zijn om projecten sneller en effectiever uit te voeren. De veiligheid van Nederland komt hierdoor niet in gevaar. Toepassing van innovatieve technieken schept kansen voor Nederlandse kennisinstellingen en marktpartijen.

19

In het Nationaal Waterplan is een actie opgenomen over nieuwe modellering van waterstanden en golfhoogten in de Eems-Dollard. Inspreker vraagt om deze actie ook op te nemen in het BPRW en vraagt om contact op te nemen als de modellering start.

Antwoord

De Deltaraad werkt genoemde actie uit, Rijkswaterstaat is als uitvoeringsorganisatie betrokken. Conform het verzoek zal contact worden opgenomen met het waterschap Hunze en Aa's.

74

Inspreker maakt bezwaar tegen de samenvoeging van de Hollandse Kust, met Waddenzee en Eems-Dollard, als een gebied zoals dit in de onderliggende programma's wordt uitgewerkt. Er dient maatwerk geleverd te worden, aangezien de waarde van de verschillende functies (met name veiligheid en recreatie) veel zwaarder gewogen moeten worden aan de Hollandse Kust.

Antwoord

De uitwerking en presentatie in een samenhangend Programma Noordzeekustzone, Waddenzee en Eems-Dollard is gedaan omwille van de inhoudelijke samenhang van de beheervraagstukken. De knelpuntenanalyse, de doelafleiding en de afweging van noodzakelijke maatregelen hebben evenwel op het niveau van individuele waterlichamen plaatsgehad en zijn ook nog als zodanig verantwoord in de Programma's. De (economische) waarde van functies is in het Hollandse achterland inderdaad hoger dan in het Zeeuwse of Noord-Nederlandse

achterland. Dit komt onder meer tot uitdrukking in de gehanteerde veiligheidsnormering en de daarop gebaseerde veiligheidsprogramma's. Ook dat is in het BPRW zichtbaar.

D. Doorwerking in het BPRW

Kaart primaire keringen is in het definitief BPRW aangepast (Limburg/Waddeneilanden).

3.2 Relatie Nat-Droog

A. Reacties in hoofdlijn

11

Inspreker vraagt om meer aandacht in het BPRW voor de relatie waterveiligheid en ruimtelijke ordening, ten eerste op het gebied van risicozonering (doorwerking overstromingsgevaar in de ruimtelijke ordening) en ten tweede voor de functie van rijkswegen bij overstromingen (compartimentering en evacuatie). Omdat bij Rijkswaterstaat wegen en water samenkomen kan Rijkswaterstaat bij de aanleg van en werkzaamheden aan wegen meer rekening houden met mogelijke functies van wegen bij overstromingen. Dit betreft ook de inbreng vanuit nat en droog bij regionale planvorming voor calamiteiten. Inspreker vraagt expliciet in het BPRW op te nemen dat de plannen in afstemming worden opgesteld. Verder zijn bij calamiteiten de taken in de 'responsfase' onvoldoende uitgewerkt. Toegevoegd moet worden dat Rijkswaterstaat in de responsfase verantwoordelijkheid draagt voor verkeersmanagement en waterafvoer.

B. Standpunt bevoegd gezag

Rijkswaterstaat is als beheerder van het zowel hoofdwegennet als het hoofdwatersysteem betrokken bij de discussie over de relatie tussen ruimtelijke ordening en waterveiligheid. Rijkswaterstaat zal instrumenten als de Watertoets actief inzetten om te kunnen adviseren over de consequenties van ruimtelijke ontwikkelingen op veiligheid. De primaire verantwoordelijkheid voor dit beleidsthema ligt echter bij de overheden die de ruimtelijke inrichting betrokken zijn (ministerie van VROM, provincies en gemeenten).

In het geval van grootschalige evacuaties speelt Rijkswaterstaat een rol als wegbeheerder en is hij betrokken bij het opstellen van rampenbestrijdingsplannen en het eventueel uitvoeren hiervan. In het kader van de Taskforce Management Overstromingen (TMO) is hier een impuls aan gegeven, de lessen uit de TMO worden de komende periode toegepast. Zie ook paragraaf 8 van deze Nota van antwoord en paragraaf 2.7 van het BPRW (Beheer in geval van calamiteiten) waar nader wordt ingegaan op de lessen uit de TMO.

C. Specifieke reacties met standpunt

-

D. Doorwerking in het BPRW

Paragraaf 2.8 van het definitief BPRW is aangevuld met de lessen uit de TMO.

3.3 Ruimtelijke reserveringen

A. Reacties in hoofdlijn

41, 45

Insprekers gaan ervan uit dat de nieuwe systematiek van meerlaagse veiligheid niet op voorhand tot extra beperkingen voor het ruimtegebruik leidt en dat de na een zorgvuldig proces tot stand gekomen reserveringszones voor versterking van primaire waterkeringen ruim voldoende zijn, ook bij de nieuwe risiconormeringen. Voorts moet bij de watertoets specifiek de ruimtelijke reservering voor dijkversterkingen worden genoemd (pagina 61 ontwerp BPRW).

B. Standpunt bevoegd gezag

In het concept van meerlaagse veiligheid kunnen voor het verminderen van het overstromingsrisico aanvullend op de gebruikelijke preventiemaatregelen ook maatregelen als gevolgenbeperking en rampenbestrijding worden toegepast. Dit leidt niet op voorhand tot een extra beperking in het ruimtegebruik, maar er wordt door het Rijk wel gestreefd naar een risicobewuste, duurzame ruimtelijke planning. Daartoe zal het Rijk samen met de provincies nader de mogelijkheden van risicozonering verkennen. Het Rijk zal een AMvB voorbereiden gericht op vitale infrastructuur in kwetsbare gebieden.

In 2011 komt het kabinet met een principebesluit voor nieuwe normen. Indien de nieuwe normen substantieel afwijken van de huidige zal ook een aanpassing van de ruimtelijke reserveringen nodig kunnen zijn. Hier zal dan wederom een zorgvuldig besluitvormingstraject voor moeten worden doorlopen. De beleidskeuzen komen overigens niet in het kader van het BPRW tot stand maar in het Nationaal Waterplan.

Het verzoek om in de watertoets aandacht te besteden aan ruimtelijke reserveringen voor waterkeringen wordt overgenomen.

C. Specifieke reacties met standpunt

-

D. Doorwerking in het bprw

In het definitief BPRW is expliciet benoemd dat ruimtelijke reserveringen voor waterkeringen onderdeel zijn van de watertoets (paragraaf 2.6.2).

3.4 Regionale keringen/overdracht van keringen

A. Reacties in hoofdlijn

11, 39, 42, 51

Het BPRW geeft niet aan op welke termijn de regionale keringen in beheer bij het Rijk worden aangewezen en genormeerd zoals afgesproken in het Nationaal Bestuursakkoord Water en hoe daarover met de regio afstemming wordt gezocht. Opname in het beheerplan is relevant omdat de IVW de regio's bevraagt over de voortgang en de kwaliteit bij de aanpak van de regionale keringen. Onduidelijk is wat dit punt betekent voor het opstellen van de leggers en beheersregisters die volgens het beheerplan in 2011 gereed moeten zijn. Het BPRW is ook onvoldoende duidelijk over de planning van de benodigde verbeteringswerken en de overdracht van bepaalde keringen aan waterschappen. Wat gaat het Rijk doen met het opstellen van leggers en beheersregisters (gereed 2011) voor keringen waarvoor het Rijk streeft naar overdracht voor 2015. Gevraagd wordt om aansluiting en afstemming van de normering bij al gangbaar beleid en wetgeving van de provincies. Bovendien wordt de vraag gesteld of het vaststellen van normen voor de regionale keringen wel een taak van Rijkswaterstaat moet zijn. Verder is niet aangegeven dat over het afvoerend vermogen volgens de Waterwet aan de provincies gerapporteerd moet worden en dat afstemming nodig is om tot een goede opzet van de rapportage te komen.

B. Standpunt bevoegd gezag

De Waterwet stelt dat het Rijk zelf zorg draagt voor aanwijzing, normering en toetsing van de regionale waterkeringen, inclusief de planning hiervan. In 2012 moet Rijkswaterstaat de legger waterstaatswerken opleveren. Op dit moment is er nog geen detailplanning aanwezig. Opname in het beheerplan is op dit moment nog niet mogelijk. Rijkswaterstaat zal over het opstellen van de leggers en beheerregisters waar nodig afstemmen met andere overheden.

Er is correct geconstateerd dat ook het afvoerend vermogen getoetst moet worden. Dit aspect wordt dan ook zeker meegenomen bij het opstellen van de leggers waterstaatswerken van Rijkswaterstaat.

C. Specifieke reacties met standpunt

39

De veiligheidsaspecten met betrekking tot het Volkerak-Zoommeer zijn onduidelijk omdat niet is aangegeven dat het om een PKB-maatregel gaat die voor 2015 moet zijn gerealiseerd.

Antwoord

In het kader van het Ruimte voor de Rivierproject 'Waterberging Volkerak-Zoommeer' wordt gewerkt aan een planstudie en (voorbereiding van de) realisatie van de benodigde maatregelen in de periode tot en met 2015, die het mogelijk maken om in uitzonderlijke situaties bij stormvloed op zee (en daardoor gesloten Maeslantkering en Hartelkering) en zeer hoge rivierafvoeren rivierwater tijdelijk te bergen op het Volkerak-Zoommeer. Dit komt in het BPRW aan de orde bij Zuidwestelijke Delta in de beschrijving van het beheer per watersysteem.

D. Doorwerking in het BPRW

In paragraaf 2.22 is de tekst over het afvoerend vermogen aangepast.

3.5 Klimaatbuffers

A. Reacties in hoofdlijn

9, 26, 70

Het BPRW sluit terecht aan bij de benadering van het Nationaal Waterplan om in te zetten op een robuust watersysteem dat meebeweegt met natuurlijke processen en dat is voorbereid op klimaatverandering en zeespiegelrijzing. Insprekers wijzen in dit verband op het concept van natuurlijke klimaatbuffers en het belang om daar in praktijk ervaring mee op te doen door klimaatbuffers in te richten.

Tevens wordt gewezen op de ontwikkeling van biobouwers als een andere adaptatiemaatregel. Een inspreker ondersteunt de forse inspanning voor herstel van zeegras. Er wordt echter voorbij gegaan aan herstel van schelpdierbanken. Ook dit zijn belangrijke biobouwers, die bovendien kunnen bijdragen aan een beter doorzicht.

B. Standpunt bevoegd gezag

Insprekers constateren terecht dat het BPRW aansluit bij de benadering van het Nationaal Waterplan waarin 'bouwen met de natuur' wordt omarmd. Klimaatbuffers kunnen daarin passen. Verdere ontwikkeling van het concept van klimaatbuffers is nodig en wordt de komende jaren vanuit de rijksoverheid ondersteund door pilots te subsidiëren (VROM). Voor het beheer van de rijkswateren is daarbij van belang dat de consequenties van dergelijke buffers voor het structureel beheer en onderhoud in kaart worden gebracht.

C. Specifieke reacties met standpunt

47

Onder klimaatverandering ontbreekt de samenwerking met andere klimaatinitiatieven zoals Kennis voor Klimaat.

Antwoord

Kennis voor Klimaat is een onderzoeksprogramma waarin kennis en diensten worden ontwikkeld, die nodig zijn om de lange termijn investeringen in ruimte en infrastructuur te beoordelen op klimaatbestendigheid en

zonodig aan te passen. Overheden (Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen) en bedrijven participeren actief in de programmering van het onderzoek met inbreng van additionele middelen. Het Programma is gericht op negen gebieden waaronder grote rivieren, Zuidwestelijke Delta, en Waddenzee. De gevraagde toevoeging is aangebracht.

D. Doorwerking in het BPRW

Het onderzoeksprogramma 'Kennis voor Klimaat' is toegevoegd aan de klimaatinitiatieven genoemd in het Programma.

3.6 Zandsuppletie

A. Reacties in hoofdlijn

9, 41, 44

Bij de kustverdediging ontbreken verkenningen of studies naar natuurvriendelijker wijzen van hoogwaterbescherming. Ten aanzien van zandsuppleties ten behoeve van het behoud van de basiskustlijn ontbreken in het BPRW de onderzoeken die noodzakelijk zijn als gevolg van kennislacunes en waarover met de natuurbeschermingsorganisaties inmiddels afspraken worden gemaakt. Insprekers adviseren dringend om ten behoeve van het totaal van de activiteiten voor de zandsuppleties, dus inclusief de zandwinning en het transport, een MER op te stellen waar ook een passende beoordeling op grond van de Natuurbeschermingswet deel van uitmaakt. De beoordeling in het Plan-MER BPRW dat zandsuppleties geen negatieve effecten hebben en het ontbreken van een beoordeling voor Noordzee en Waddenzee roept vraagtekens op.

Specifiek voor de Waddenzee wordt gesteld dat deze zee een prachtige veiligheidsbuffer is tussen de Noordzee en Noord-Nederland. Deze buffer kan meegroeien bij een stijgende zeespiegel. Ondersteund door de zandsuppleties op de kust kan deze veiligheidsbuffer nog heel lang meegaan. Het proces van kustsuppleties, meer gericht op veiligheid, natuur en de kwelders in de Waddenzee, zou in het BPRW meer uitgewerkt kunnen worden. De kansen voor de Waddenzee kunnen meer worden benut, zoals het bieden van ruimte voor zeegras- en mosselbanken. Inspreker wil de komende jaren met de bevolking en bestuurders overleggen hoe de Waddenzee mee kan groeien met de zeespiegelstijging en hoopt dat het BPRW voor dit overleg ruimte biedt.

B. Standpunt bevoegd gezag

Vooralsnog suppleert Rijkswaterstaat om de Basiskustlijn en om het zandig kustfundament niet structureel achteruit te laten gaan. Dit is gericht op veiligheid en het handhaven van het areaal en niet op natuur(bouw). Nieuwe acties op grond van het advies van de Deltacommissie zijn in dit BPRW niet meegenomen. Daartoe is nog geen nieuwe beleidskeuze tot stand gebracht.

Mogelijke combinaties van natuurontwikkeling en kustverdediging dienen in het kader van het Natuurherstelprogramma Waddengebied in beeld te worden gebracht.

Het wel of niet uitvoeren van een milieueffectrapportage is afhankelijk van het wel of niet m.e.r.-plichtig zijn van de betreffende activiteit. Voor de zandwinning voor suppleties is een MER opgesteld, waarin ook het transport naar de kust is meegenomen. Het suppleren zelf is niet m.e.r.-plichtig. Bij het Ontwerp Nationaal Waterplan is een Plan-MER opgesteld en is een Passende Beoordeling uitgevoerd. Hieruit blijkt dat zowel de winning van het zand als de suppletie zelf geen significante effecten hebben op de instandhoudingdoelstellingen van Natura 2000 gebieden voor de in de planperiode voorgenomen suppletiehoeveelheid van 20 miljoen m³. Op langere termijn zullen conform de te maken keuzen in het Nationaal Waterplan de zandsuppleties in omvang toenemen. Deze zandsuppleties langs de kust worden beoordeeld in het Plan-MER van het Nationaal Waterplan. Daar is gesteld dat een passende beoordeling in het kader van de Natuurbeschermingswet noodzakelijk is. (planMER 7.4 p.40).

C. Specifieke reacties met standpunt

-

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

4 Voldoende water

4.1 Beleid en strategie

A. Reacties in hoofdlijn

41, 50, 51, 54, 60, 70, 83

Insprekers richten kritisch commentaar op vraagstukken over het peil in het IJsselmeer en Markermeer-IJmeer, het onderzoek naar en de verdeling van het schaarse zoete water, de positie van de landbouw daarbij en de mate waarin de baten van herstelde brakwaternatuur in de afweging worden betrokken.

B. Standpunt bevoegd gezag

De door insprekers aan de orde gestelde punten vergen eerst een beleidskeuze voordat Rijkswaterstaat zijn beheer concreet kan maken. Deze keuzes komen aan de orde in het Nationaal Waterplan.

De rol die Rijkswaterstaat vervult bij de zoetwatervoorziening is als volgt. Rijkswaterstaat zet in op een adequate waterverdeling afgestemd op de functies van de watersystemen in zijn beheergebied. Tot aan 2015 (de beheerperiode van dit plan) blijven de huidige beleids- en beheerafspraken over de toedeling van water gehandhaafd. In het Nationaal Waterplan is opgenomen dat de jaren tot 2015 in het teken staan van de voorbereiding op een duurzaam en klimaatbestendig systeem met een uitwerking voor de waterthema's veiligheid tegen overstromingen, wateroverlast, watertekort, droogte, verzilting, waterkwaliteit, watergebruik en ruimtelijke ontwikkeling. Door tijdig te anticiperen op klimaatverandering met (beheer)maatregelen om een teveel en een tekort aan water zoveel mogelijk te voorkomen worden de gevolgen zoveel mogelijk beperkt. Rijkswaterstaat zal in deze beheerperiode nagaan of de waterverdeling over de diverse riviertakken nog voldoet.

Veel van de reacties over voldoende water hebben betrekking op Zuidwest Nederland veelal in relatie tot een zoet of zout Volkerak Zoommeer en op het peil in het IJsselmeergebied. De reacties zijn terug te vinden in hoofdstuk 9 van deze Nota van antwoord onder Volkerak Zoommeer (30, 5, 26, 27, 36, 47, 54, 61, 62, 76, 70, 39 en IJsselmeergebied 9, 20, 21, 31, 41, 50, 60, 25, 75, 21, 54, 75, 19, 45, 60, 68, 9, 33, 40).

C. Specifieke reacties met standpunt

-

D. Doorwerking in het bprw

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

4.2 Klimaatverandering

A. Reacties in hoofdlijn

31, 47, 49, 60

Insprekers wijzen op de klimaatverandering. De ene inspreker wijst vooral op de onzekerheden in de voorspellingen over het klimaat en verbindt daaraan de stelling dat geen maatregelen moeten worden getroffen

die later niet nodig blijken te zijn. Anderen vragen om knelpunten en oplossingsrichtingen te benoemen, waarbij de nadruk door een inspreker wordt gevestigd op de invloed van de klimaatverandering op de kwaliteit van het Rijkswater als drinkwaterbron en een ander vooral geïnteresseerd is in de consequenties voor de peilen en het beheer in rijkswateren rond Amsterdam.

B. Standpunt bevoegd gezag

Problematiek en oplossingsrichtingen rond de waterverdeling worden in samenhang gezien en beoordeeld met de waterveiligheid en de landelijke verkenning naar de klimaatbestendigheid van de zoetwatervoorziening voor Nederland. Naar aanleiding van het advies van de Deltacommissie wordt onderzocht wat de klimaatverandering voor effecten kan hebben op het hoofdwatersysteem en de gebruiksfuncties. Vooruitlopend op de resultaten daarvan worden geen maatregelen getroffen waarvan verwacht wordt dat ze op gespannen voet staan met toekomstige maatregelen voor klimaatadaptatie.

Door autonome ontwikkelingen en klimaatverandering zal er bij gelijkblijvend beleid en beheer in de toekomst vaker een tekort aan water van de juiste kwaliteit op de juiste plaats zijn. De problematiek rond het zoetwater laat zich op korte termijn het sterkst voelen in Zuid West Nederland, maar dit is slechts een regionale uiting van een nationaal belang. De landelijke verkenning klimaatbestendigheid van de zoetwatervoorziening voor Nederland, zoals aangekondigd in het Nationaal Waterplan, redeneert vanuit de vraag- en de aanbodzijde. In de verkenning zal gekeken worden hoe de vraag gereduceerd kan worden door meer zelfvoorziening bij de gebruikers naast het optimaliseren van het aanbod. Afwegingen worden gemaakt aan de hand van een nog te ontwikkelen en vast te stellen beoordelingskader. Het is dus niet vanzelfsprekend dat in de toekomst aan alle watervraag voldaan zal blijven worden vanuit het hoofdwatersysteem.

C. Specifieke reacties met standpunt

-

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

4.3 Voldoende water voor haven en industrie

A. Reacties in hoofdlijn

20, 47, 61, 71

Insprekers benadrukken het belang om voor alle gebruiksfuncties passende oplossingen te realiseren, in het bijzonder voor de industriewatervoorziening. Voor de haven van Rotterdam wordt gepleit voor continuering van de huidige beleids- en beheerafspraken over de toedeling van water en de diepgang van de vaarwegen. Afstemming met de omgeving is van belang. Het is wenselijk in de planperiode de aard en omvang van de problemen met extreme situaties goed in beeld te brengen en te vertalen in benodigde maatregelen. Bij extreme omstandigheden zou de Minst Gepeilde Diepte meerdere malen per dag moeten worden gemeld. In dit verband wordt verwezen naar de Fairway Information Services.

De heroverweging van de huidige strategie voor zoetwatervoorziening en bestrijding van verzilting heeft invloed op de Rotterdamse haven. Betrokkenheid vanuit de haven, scheepvaart en de in dit verband niet in het BPRW genoemde industrie is van belang. De watervoorziening voor de industrie in het Rotterdamse havengebied is afhankelijk van het Brielse Meer en wordt bedreigd door autonome ontwikkelingen en door actieve ingrepen van de Kier in de Haringvlietsluizen en de mogelijke verzilting van het Volkerak Zoommeer. Inspreker ziet graag het aandeel van elk van deze ontwikkelingen in kaart gebracht. Een besluit tot inlaat van zoutwater in het Brielse Meer kan pas worden genomen, wanneer voor bestaande en toekomstige procesindustrie in de Botlek een passende oplossing is gevonden.

Een financiële bijdrage voor zoetwater als gevolg van gewijzigd beleid wordt van de hand gewezen. De kosten voor de zoetwatervoorziening die voortkomen uit de inlaat van zoutwater in het Volkerak-Zoommeer mogen niet afgewenteld worden op de industrie in de Rotterdamse haven.

B. Standpunt bevoegd gezag

Rijkswaterstaat is zich bewust van de invloed die een strategie voor de zoetwatervoorziening en de bestrijding van de verzilting op de uiteenlopende belangen in de Rotterdamse haven heeft. Industrie is in het definitief BPRW in paragraaf 2.3.3 als gebruik toegevoegd.

Voor de korte termijn is de zogenoemde. 'Zoetwaterdiscussie Zuid-Holland Zuid' bij een zout Volkerak het meest relevant en actueel. Hierin speelt het Brielse Meer als bron voor de Rotterdamse industrie en andere gebruikers een belangrijke rol. In deze discussie brengt Evides de belangen van de zoetwatervoorziening voor de industrie in het havengebied in. Scheepvaartbelangen worden waar nodig betrokken bij oplossingen voor zoutlek bij de Volkeraksluizen of de vaarwegdiepte in het hoofdwatersysteem.

Rijkswaterstaat zal als beheerder van het hoofdwatersysteem de scheepvaartbelangen in deze discussie inbrengen en zal daarbij graag gebruik maken van de bij het Havenbedrijf beschikbare kennis en expertise. De effecten van autonome ontwikkelingen (klimaat) en van mogelijke verzilting van het Volkerak op de zoetwatervoorziening zijn apart in twee eerdere studies in kaart gebracht. De resultaten van deze studies worden gebruikt in de 'Zoetwaterdiscussie Zuid-Holland Zuid'.

Tot slot: de mogelijkheid dat gebruikers gaan betalen voor de extra kosten voor zoetwater wordt in het BPRW gekoppeld aan gevolgen van klimaatverandering, niet aan gewijzigd beleid.

C. Specifieke reacties met standpunt

61

Er dient onderzoek uitgevoerd te worden naar de mogelijkheden om zoutindringing via de Nieuwe Waterweg te beperken waardoor de zoetwatervoorziening voor de Zuid-Westelijke Delta beter gewaarborgd is.

Antwoord

In de verkenning van de zoetwatersituatie in Zuid-Holland Zuid, die provincie Zuid-Holland laat uitvoeren en waaraan alle gebruikers van het zoete water in het genoemde gebied deelnemen, worden ook de mogelijkheden beschouwd om de zoutindringing via de Nieuwe Waterweg te verminderen.

71

Het belang van zoet water is groot. In verhouding kost het weinig geld om grote watergangen zoet te houden en te baggeren.

Antwoord

De beschikking over voldoende zoet water is in veel situaties essentieel voor het goed functioneren van onze samenleving. Het belang van zoetwater weegt dan ook mee bij de verdeling van het water in Nederland, zowel onder normale omstandigheden als in (extreem) droge situaties. Een algemeen geldende uitspraak, dat het zoet houden van watergangen en baggeren rendabel zijn, valt echter niet te maken. De specifieke situatie, de belangen die daar spelen en de kosten die moeten worden gemaakt verschillen sterk en vergen daarom afwegingen op maat.

31

Inspreker vraagt om het kleinschalige hoogwaardige gebruik in de vorm van proceswater voor de industrie bovenaan in de verdringingsreeks te plaatsen. Het gaat om een kleine watervraag, waarmee grote droogteschade voor de industrie kan worden voorkomen. Het proceswater komt bovendien grotendeels weer terug in het oppervlaktewatersysteem.

Antwoord

De nationale verdringingsreeks uit het Nationaal Waterplan regelt de prioriteitstelling voor de verdeling van zoet water onder uitzonderlijk droge omstandigheden. Deze verdringingsreeks is in het BPRW overgenomen. Proceswater valt in categorie 3. Rijkswaterstaat heeft geen ruimte om deze prioriteitstelling bij uitzonderlijk droge omstandigheden anders in te vullen. De prioriteitstelling binnen categorie 3 vindt plaats door de Landelijke Commissie Waterverdeling (LCW) of regionale droogte overleggen.

D. Doorwerking in het BPRW

Industrie als gebruik is in paragraaf 2.3.3 van het definitief BPRW toegevoegd.

Overige reacties over voldoende water

A. Reacties in hoofdlijn

-

B. Standpunt bevoegd gezag

-

C. Specifieke reacties met standpunt

5, 62

Aan de tekst van het Programma Zuidwestelijke Delta moet het belang van een goede zoetwatervoorziening voor zowel de terrestrische als aquatische ecologie beter worden benadrukt. Aangezien de belangrijkste zoetwatervoorziening voor Delfland in de Zuidwestelijke Delta is gelegen moet in het BPRW duidelijk aangegeven worden dat ook waterschappen buiten de Zuidwestelijke Delta zoet water inlaten uit dat gebied (paragraaf 2.1.1). Bij de beschrijving van de integrale aanpak van het Volkerak-Zoommeer ontbreken de relatie met de regionale watersystemen, de belangen van de regionale waterbeheerders en van de zoetwaterafhankelijke functies (paragraaf 2.2). Het is niet duidelijk of de maatregelen die voortvloeien uit de Zoetwaterverkenning Zuid-Holland Zuid in de begroting zijn meegenomen (hoofdstuk 6).

Antwoord

Insprekers wijzen terecht op punten die genuanceerder kunnen worden weergegeven in het Programma, deelgebied Zuidwestelijke Delta. In het Programma staat dat op veel locaties in de Zuidwestelijke Delta de waterschappen water inlaten om het polderwater op het gewenste peil te houden. Dit omvat tevens de waterschappen buiten de Zuidwestelijke Delta.

De beschrijving van de integrale aanpak van de zoetwatervoorziening (paragraaf 2.2) staat vermeld in de 2^e alinea op pagina 42. Voor de duidelijkheid is de functie van zoetwatervoorziening toegevoegd aan de opsomming van aspecten betreffende de problematiek van het Volkerak Zoommeer.

Wat betreft financiering van maatregelen die voortvloeien uit Zoetwaterverkenning Zuid-Holland Zuid geldt dat het een initiatief van de provincie Zuid-Holland betreft. Rijkswaterstaat heeft geen fysieke WB21 maatregelen geprogrammeerd tot 2015, dus ook niet vanuit de zoetwaterverkenning.

39

Het beheerplan is in lijn met de provinciale visie op de instandhouding en ontwikkeling van de scheepvaartfunctie van de Noord-Brabantse kanalen. In dit verband vraagt de provincie om concretisering van het uitgangspunt op pagina 82 dat al deze ontwikkelingen moeten plaatsvinden binnen de randvoorwaarden die door klimaatverandering en door functies zoals veiligheid, scheepvaart, drinkwatervoorziening en recreatie worden gelegd. Voorts is de tekst op pagina 76 vreemd over het oppompen van water bij extreme droogte ten behoeve van de scheepvaart. Voor deze situaties geldt de verdringingsreeks, waarin scheepvaart de minste prioriteit heeft. Niet duidelijk is waar het water vandaan moet komen en of dit tot problemen elders leidt.

Antwoord

De concretisering van de uitgangspunten staat verwoord in het BPRW in hoofdstuk 2. Het gaat hier met name over het vasthouden van het basisniveau en het werken voor de toekomst aan de verschillende aandachtspunten. Verder zullen de te nemen maatregelen afhangen van de lokale omstandigheden. Daar waar de aanleg van natuurvriendelijke oevers past binnen het normale beheer en onderhoud worden deze meegenomen.

Het oppompen is bedoeld om het schutverlies bij de sluisen Panheel en Oosterhout deels te compenseren. Het water dat hiervoor benodigd is komt uit de Maas en de Amer. Gezien de geringe hoeveelheden leidt dit niet tot problemen elders.

51

Wij verzoeken u duidelijker aan te geven of er binnen genoemde categorieën ook sprake is van een prioriteitsvolgorde. Bijvoorbeeld: 'scheepvaart' gaat boven 'landbouw' (beide in categorie 4). De regionale verdringingsreeks, die gebaseerd is op de landelijke reeks doet dit wel.

Antwoord

De nationale verdringingsreeks uit het Nationaal Waterplan regelt de prioriteitstelling voor de verdeling van zoet water onder uitzonderlijk droge omstandigheden. Deze verdringingsreeks is in het BPRW overgenomen. Het BPRW is hiermee in overeenstemming met het Nationaal Waterplan. Deze reeks geldt uitsluitend voor uitzonderlijke situaties. In normale situaties geldt deze prioriteitsvolgorde niet en wordt in het BPRW de indeling in de drie functiegroepen toegepast. Deze driedeling is ook een van de elementen die een rol speelt als binnen een categorie van de verdringingsreeks nadere prioriteitstelling nodig is.

70

Inspreker zegt dat in het BPRW de nieuwe trits 'vasthouden, bergen en dan pas aanvoeren' uit het ontwerp Nationaal Waterplan dient te worden geconcretiseerd, o.a. als expliciete randvoorwaarde voor waterakkoorden. Hetzelfde geldt voor het voorkomen van afwenteling van verontreiniging.

Antwoord

In april 2008 heeft Rijkswaterstaat een verbeterplan opgesteld voor de waterakkoorden. In dit verbeterplan staat dat bij nieuwe en herzieningen van bestaande waterakkoorden de uitgangspunten van integraal waterbeheer optimaal zullen worden meegenomen. In het verbeterplan staat dat dit betekent dat rekening moet worden gehouden met de volgende uitgangspunten: anticiperen op de gevolgen van klimaatverandering, toepassen van het principe van niet afwentelen, toepassen van de trits vasthouden, bergen en afvoeren, toepassen van de trits schoonhouden, scheiden en zuiveren, uitwerken landelijke verdringingsreeks naar de regionale situatie en ecologische continuïteit (met name vismigratie). Ook staat in het verbeterplan dat de waterakkoorden, die nog niet formeel zijn vastgesteld, een vaststellingsprocedure zullen doorlopen waarop inspraak mogelijk is (conform de Waterwet). Het plan geeft aan dat een vervolgfase nodig is om voornoemde verbeteracties samen met de partners te realiseren. De Waterdienst geeft invulling aan deze verbeteractie.

75

Bij bebouwing en industrie wordt de sponswerking verkleind, wat leidt tot meer wateroverlast. De waterberging is niet voldoende om het peil in tochten en kanalen op niveau te houden. Als het waterpeil verhoogd wordt bij aanleg van meer natuurterrein tussen Kuinre- en Voorsterbos, zal het waterbergend vermogen verdwijnen. Bij veel water zullen de tochten overbelast worden. Bij de inrichting van natuuroevers verstoort de stroomlijn in de tochten, dus de afvoer van het water. Tevens ontstaat er meer slibafzetting door de verstorende vegetatie.

Antwoord

De vraag betreft de waterhuishouding in het regionaal watersysteem en het BPRW gaat over het hoofdwatersysteem. Daarom is deze vraag doorgeleid naar het waterschap Zuiderzeeland.

71

Om interne en externe verzilting door het stijgen van de zeespiegel te lijf te gaan, moet het Kierbesluit uitgesteld of geschrapt worden. Zeker gezien de ontwikkelingen van de laatste jaren. Door de zeespiegelstijging en het eventueel zout worden van het Volkerak-Zoommeer is het Kierbesluit een bijna onmogelijke opgave geworden.

Antwoord

Het Kierbesluit is een kabinetsbesluit. Rijkswaterstaat voert dat besluit uit en kan het niet uitstellen of schrappen. Interne verzilting (in de zin van toename zoute kwel) en externe verzilting (in de zin van zoutindringing via de nieuwe Waterweg) door het stijgen van de zeespiegel treedt onafhankelijk van het Kierbesluit op. Zeespiegelstijging kan betekenen dat de Haringvlietsluizen in de (verre) toekomst met name in droge jaren iets vaker en/of langer dicht moeten om ervoor te zorgen dat de functionaliteit van de inlaatpunten behouden blijft, maar maakt het Kierbesluit zeker geen onmogelijke opgave. Op die lange termijn is de situatie echter ook vanwege allerlei andere ontwikkelingen zeer onzeker. Het eventueel zout worden van het Volkerak speelt

op kortere termijn (2015). Als gevolg van een zout Volkerak neemt het zoutgehalte in het Haringvliet beperkt toe. Deze toename staat los van het Kierbesluit en treedt zowel bij de bestaande inlaatpunten als bij het nieuwe zoetwater inlaatpunt op. Het Kierbesluit verandert daar niets aan. Gunstig is dat door de aanleg van nieuwe zoetwatertracé's in het kader van het Kierbesluit een zoetwaterbuffer wordt gecreëerd, waarmee korte perioden van verhoogde zoutgehalten als gevolg van een zout Volkerak kunnen worden overbrugd.

D. Doorwerking in het BPRW

In de tweede zin in de 2e alinea op pagina 36 van het Programma is na het woord 'waterschappen' toegevoegd tussen haakjes: (in en buiten de Zuidwestelijke Delta). Voor de duidelijkheid is de functie van zoetwatervoorziening toegevoegd aan de opsomming van aspecten betreffende de problematiek van het Volkerak Zoommeer op pagina 43 van het Programma.

5 Schoon & gezond water

5.1 Waterkwaliteit en ecologie

Ambitie

A. Reacties op hoofdlijn

Een aantal natuurbeschermingsorganisaties is van mening dat Rijkswaterstaat te weinig ambitie heeft getoond bij de implementatie van de KRW (9, 70). De doelstellingen worden als mager gekwalificeerd (73). Bij de statustoekenning van de waterlichamen wordt het begrip significante schade in een aantal gevallen onterecht toegepast waardoor waterlichamen worden gekwalificeerd als sterk veranderd en lagere doelstellingen van toepassing zijn (9, 26, 70, 67). Met name de keuze om het huidige peilbeheer in het IJsselmeer te handhaven om functieschade te vermijden, wordt niet onderschreven (9, 40, 26, 70). Verder wordt aangegeven dat de door Rijkswaterstaat gehanteerde fasering voor de uitvoering van de maatregelen – met als gevolg dat de doelstellingen niet in 2015, maar in het uiterste geval pas in 2027 worden gehaald – strijdig is met de eisen van de KRW (70, 67). Gevraagd wordt alleen doelen te stellen die in 2015 haalbaar zijn en al voor de komende planperiode te kiezen voor doelverlaging als op voorhand vaststaat dat de doelen niet op een kosteneffectieve wijze kunnen worden behaald (20). Een aantal belangenorganisaties is van mening dat Rijkswaterstaat hun belangen onvoldoende heeft meegewogen bij de implementatie van de KRW (43, 55).

B. Standpunt bevoegd gezag

Rijkswaterstaat heeft de implementatie van de KRW vormgegeven binnen de daarvoor door het Kabinet gestelde kaders in de nota Pragmatische implementatie Europese Kaderrichtlijn Water in Nederland en de Decembernota 2006. Met herstel- en mitigerende maatregelen streeft Rijkswaterstaat zoveel mogelijk naar het behalen van de goede ecologische toestand, maar wanneer dat niet haalbaar is, dan is er een beroep gedaan op de uitzonderingsmogelijkheden die de KRW biedt. Één van de uitzonderingsmogelijkheden betreft het toekennen van de status als sterk veranderd of kunstmatig waterlichaam. Dit is aan de orde wanneer de herstel- en mitigerende maatregelen, die nodig zijn om het waterlichaam in zijn natuurlijke toestand te herstellen, leiden tot significant negatieve effecten op gebruiksfuncties. Deze significante negatieve effecten zijn door Rijkswaterstaat bepaald conform een bestuurlijk vastgestelde denklijn zoals vastgelegd in het werkprogramma KRW-WB21 en de Handreiking MEP-GEP.

Rijkswaterstaat heeft, conform de wens van het Kabinet, de mogelijkheden voor fasering die de KRW biedt, benut om innovatieve en kosteneffectieve oplossingen optimaal te kunnen toepassen. Dit is niet strijdig met de KRW, zoals ook blijkt uit de wijze waarop deze is geïmplementeerd in de nationale wetgeving (Bkmw). De keuze om maatregelen gefaseerd uit te voeren is door Rijkswaterstaat gemotiveerd op basis van door de KRW aangegeven argumenten: technische onhaalbaarheid, onevenredige kosten en natuurlijke omstandigheden. Het in het BPRW vastgestelde KRW-maatregelenpakket heeft geleid tot meer dan een verdubbeling van het investeringsbudget voor de functie schoon & gezond water. De uitvoering van de maatregelen leidt er toe dat de goede ecologische toestand dichterbij komt. Vaak wordt deze zelfs bijna bereikt in de komende planperiode. Daarnaast start Rijkswaterstaat een groot aantal pilots gericht op de verkenning van effectieve maatregelen voor de navolgende planperiode. Al met al wordt de KRW binnen de praktische mogelijkheden door Rijkswaterstaat met ambitie en daadkracht opgepakt, is in de programmering sprake van een enorme

toename in maatregelen voor schoon & gezond water en vormt het KRW-programma een nieuw speerpunt in het BPRW.

C. Specifieke reacties met standpunt

70

Inspreker spreekt teleurstelling uit over de lage ambities voor herstel van de ecologische situatie in het Markermeer/IJmeer. Dit past niet bij de bepaling van de KRW en de instandhoudingsdoelen Natura 2000 voor dit gebied. Inspreker acht een hogere ambitie noodzakelijk en, gezien het maatschappelijk draagvlak, ook mogelijk.

Antwoord

Er is onvoldoende kennis om de ecologische problemen van het Markermeer en het IJmeer nu fundamenteel aan te kunnen pakken. Daarom voert Rijkswaterstaat de komende planperiode pilots uit om na te gaan welke maatregelen het meest effectief zijn en worden uitgebreide studies verricht naar de mechanismen die de achteruitgang van deze watersystemen veroorzaken.

70

Inspreker vindt de maatregelen voor herstel van kwelders en herstel van zoet-zout overgangen in de Waddenzee en Eems-Dollard te mager en mist maatregelen ten aanzien van het herstel van schelpdierbanken.

Antwoord

In het BPRW zijn maatregelen opgenomen voor het verbeteren van de kwaliteit van de kwelders. Zo wordt in het gebied Noord-Friesland buitendijks maar liefst 600 ha kwelder hersteld in de periode tot en met 2021. Daarnaast ondersteunt Rijkswaterstaat het herstelprogramma Groningse kwelders dat moet leiden tot herstel van de kwelderkwaliteit. Rijkswaterstaat neemt in het licht van de KRW doelstellingen (kwaliteitselement visfauna) in het Waddengebied samen met de waterschappen tal van maatregelen om de mogelijkheden voor vismigratie tussen regionale (zoet) en rijkswateren (zout) te vergroten. Daarnaast worden de mogelijkheden voor het herstel van een aantal kleinschalige zoet-zoutverbindingen onderzocht en onderzoekt Rijkswaterstaat de mogelijkheden voor een zoet-zoutovergang ter plaatse van de Afsluitdijk. In het BPRW is de maatregel 'herstelprogramma ondergedoken mosselbanken' opgenomen die zich richt op herstel van schelpdierbanken.

9

Het BPRW noemt – opnieuw – het managementplan voor de Eems als middel om de KRW-doelen te bereiken. In een gezamenlijke aanpak van de problematiek van het Eems-estuarium, die ernstig is, met Duitsland zit veel te weinig voortgang. De Nederlandse en Duitse overheid kunnen – als geen drastische maatregelen worden genomen om tot een gezamenlijke aanpak te komen – hun Europese verplichtingen nimmer waarmaken.

Antwoord

Rijkswaterstaat heeft het Integraal Managementplan Eems opgenomen in het BPRW. Rijkswaterstaat geeft daarmee blijk van het voornemen om dit plan te starten in de eerste planperiode. Het ministerie van Verkeer en Waterstaat heeft op 8 juni 2009 met een inspraakreactie gericht aan het Niedersächsischen Ministerium für Umwelt und Klimaschutz gereageerd op het Ontwerp Stroomgebiedbeheerplan van de Duitse deelstaat Niedersachsen. In de reactie staat dat het ministerie van Verkeer en Waterstaat zeer veel belang hecht aan een gezamenlijk te ontwikkelen managementplan om verdere stappen te kunnen zetten en toekomstige ontwikkelingen te kunnen sturen richting verdere verbetering.

9

Voor de Noordzeekustzone geldt een sense-of-urgency, zodat de KRW-doelen in 2015 gehaald moeten worden. Het BPRW maakt onvoldoende duidelijk dat met de voorgestelde maatregelen de doelstellingen ook gehaald zullen worden. Vele maatregelen zijn in de Waddenzee en Eems-Dollard ten onrechte afgevallene vanwege mogelijke schade aan economische activiteiten. Zodoende heeft er geen juiste afweging plaatsgevonden tussen wellicht geringe schade aan gebruiksfuncties ten opzichte van wellicht grote voordelen in de richting van de ecologische KRW-doelen. Het laten vervallen van verkenningen ten aanzien van zoet-zoutovergangen is al genoemd, maar hetzelfde geldt ten aanzien van een (gedempt) tij in het Lauwersmeer, zeereservaten en beschermingszones rond zeegrasvelden. Het is de vraag of de doelen ten aanzien van nitraat en stikstof,

met name in het Eems-estuarium, gehaald kunnen worden. De voorgestelde maatregelen geven geen aanleiding om te veronderstellen dat die doelen – ook bij uitstel van het doelbereik – gehaald zullen worden.

Antwoord

De voorgestelde maatregelen richten zich met name op de Waddenzee, Waddenzeevastelandkust en Eems-Dollard. Verschillende maatregelen, zoals het instellen van zeereservaten en een beschermingszone rond potentiële zeegrasgebieden zijn afgevallen bij de afweging van maatregelen in het kader van het opstellen van het maatregelenprogramma vanwege significante schade aan gebruiksfuncties en/of disproportionele kosten. Maatregelen zijn bovendien afgevallen, omdat de effectiviteit van de maatregelen voor het behalen van de ecologische KRW doelen in de waterlichamen laag is of omdat nog te weinig bekend is over hoe de ecologische kwaliteit van de Noordzee het beste verbeterd kan worden en er dus eerst onderzoek, gecombineerd met pilots nodig is alvorens effectieve maatregelen overwogen kunnen worden.

In de huidige situatie zijn eutrofiëringeffecten zichtbaar in de kustzone, Waddenzee en Eems. Rijkswaterstaat gaat er voornamelijk van uit dat de huidige geplande generieke (landelijke en internationaal) en regionale maatregelen gericht op de reductie van de belasting met stikstof en fosfaat voldoende effect zullen sorteren om ook in de kustzone, Waddenzee en Eems tot een aanzienlijke kwaliteitsverbetering te kunnen komen. Om die reden zijn geen aanvullende reductiemaatregelen opgenomen in het BPRW. Rijkswaterstaat evalueert de effecten van deze maatregelen op alle rijkswateren zowel zoet als zout. Nederland zal via de internationale rivierencommissie, via OSPAR-rapportages en in zijn contacten in Brussel inzicht geven in de eigen resultaten van al genomen emissiereductiemaatregelen voor nutriënten en milieugevaarlijke stoffen aan de bron. Daarmee wil Nederland ook meer inzicht krijgen in de resultaten van beleid in het bovenstroomse buitenland. Op basis van deze evaluatie zal Rijkswaterstaat in overleg met betrokken partijen onderzoeken in hoeverre aanvullende maatregelen nodig en haalbaar zijn zowel in nationaal als internationaal verband.

26, 70, 67

Vragen zijn er over de onderbouwing van de significante schade waarin de voorschriften van de Europese Commissie beter zou moeten doorklinken en tabel 7 waarin het verwijderen van oeverbekleding ten onrechte is aangemerkt als 'niet opgenomen in het basispakket'. Gevraagd wordt om een onderbouwing van de noodzaak en effecten van het aanbrengen van vaste lagen in het zomerbed van de rivier en de eventuele bijdrage daaraan door de aanwezigheid van diepe zandwinputten.

Antwoord

In de afweging voor doelstellingen voor sterk veranderde wateren zijn de voorschriften uit de KRW en de internationaal uitgebrachte 'guidances' gehanteerd. De afwegingen en motiveringen om ingrepen niet te herstellen, maar te mitigeren zijn per hydromorfologische ingreep individueel weergegeven in het Programma. Zoals uit internationale contacten is gebleken loopt Rijkswaterstaat niet uit de pas als het gaat om grote en van nationaal belang zijnde ingrepen voor veiligheid, scheepvaart en watervoorziening. De onderbouwing beoogt maximale transparantie te bieden in het proces, de afweging en de onderliggende redenen. De bijlage Status en watertype waterlichamen waarnaar wordt verwezen geeft een overzicht van de overwogen herstelmaatregelen die na afweging niet in het basispakket zijn opgenomen, omdat zij significant schadelijk zijn voor de functies in het gebied en voor het milieu in brede zin. Het weghalen van oeververdediging is inderdaad niet altijd schadelijk, zoals ook staat aangegeven in de bijlage. Langs de rivier de IJssel wordt bijvoorbeeld een deel van de oevers 'uit de steen gehaald' omdat andere functies (scheepvaart en veiligheid) daarmee niet worden geschaad.

Het aanbrengen van vaste lagen in het zomerbed van de rivier is nodig om in bochten voldoende vaargeuldiepte te verkrijgen als alternatief voor bochtafsnijdingen, wat vanuit ecologisch oogpunt veel verstrekkender negatieve gevolgen oplevert. Ook worden vaste lagen gebruikt als middel tegen voortgaande bodemerrosie, in combinatie met zandsuppletie.

De aanwezigheid van diepe zandwinputten speelt in deze problematiek geen rol.

9, 40, 26, 70

In het BPRW is niets (meer) terug te vinden van de plannen om de ecologische kwaliteit van het IJsselmeergebied te verbeteren door een natuurlijker peilbeheer en dus aanpassing van het peilbesluit. De weinig onderbouwde keuze voor het IJsselmeer als Nederlands grootste zoetwaterbuffer en de zoetwaterverdeling over ons land, lijkt de discussie over het peilbeheer in relatie tot ecologische verbetering naar de achtergrond te verplaatsen. Gevraagd wordt om een grondige onderbouwing van deze keuze en de mogelijkheden om aan de Natura 2000 verplichtingen te voldoen. De oplossingsrichting voor de ecologische kwaliteit van het IJsselmeergebied gaat in de richting van een (meer) open estuarium, waarbij de verschillende deelgebieden zoveel mogelijk verbonden zijn. In verband met deze onzekerheden wordt gepleit voor no-regret maatregelen in het Programma.

Antwoord

Vanuit de redeneerlijn voor het afleiden van doelen en maatregelen van de KRW kwam naar voren dat het peilbeheer van het IJsselmeer ten behoeve van drinkwatervoorziening, maar vooral de aanvoer van water naar (ondermeer) de provincies Noord-Holland, Friesland en Groningen als een onomkeerbare ingreep moet worden beschouwd. Een ander peilbeheer kan daarom niet worden verplicht vanuit de KRW. Het peilbeheer zal opnieuw worden bekeken in het kader van het peilbesluit 2012 en daarna in de volgende planperiode. Het pleidooi voor een open estuarium valt geheel buiten het huidige BPRW en is ook niet voorzien in het Nationaal Waterplan.

67

De fasering van maatregelen langs de Rijntakken wordt voornamelijk op argumenten van kostenefficiëntie onderbouwd. Slechts 1/3 van het noodzakelijke herstel blijkt daarbij uitvoerbaar vóór 2015! En dat terwijl voor deze zelfde riviertakken de uitvoering van Ruimte voor de Rivier wel volledig wordt uitgevoerd voor 2015. Dat geldt bijvoorbeeld voor de aanpassing van oevers, kribvakken enz. langs de Waal. Inspreker verzoekt gezien het beperkte doelbereik 2015, om een nadere onderbouwing van deze beperkte synergie.

Antwoord

De afweging van maatregelen heeft plaatsgevonden volgens de redeneerlijn weergegeven in bijlage IIA van het BPRW. Vastgesteld zijn realistische, uitvoerbare maatregelen die leiden tot het bereiken van de gewenste ecologische doelen uiterlijk in 2027. De prognose van de doelrealisatie in 2015 is bepaald op basis van een kosten-baten analyse en een analyse van de technische en economische haalbaarheid binnen 6 jaar. Bijlage 9.4 van het deel Rivieren en Kanalen van het Programma geeft voor de Rijntakken weer op welke gronden doelen (en daarmee maatregelen) gefaseerd zijn. Er is wel degelijk sprake van synergie tussen Ruimte voor de Rivierprojecten en KRW-maatregelen. Een aantal Ruimte voor de Rivierprojecten draagt ook bij aan het realiseren van KRW doelstellingen, en is daarom meegewogen in het KRW-maatregelenpakket. De omvang daarvan is gekwantificeerd weergegeven in het Programma en wordt gerealiseerd voor 2015.

70

Mitigerende maatregelen tegen zandhonger in de Oosterschelde kunnen en moeten al in de periode 2010-2015 worden opgenomen. De Oosterschelde moet onderdeel worden van het kustlichaam.

Antwoord

Er is nog te weinig kennis beschikbaar over de zandhonger in de Oosterschelde en met name de manier waarop daar wat aan te doen valt om nu maatregelen te kunnen vaststellen. De periode 2010-2015 is nodig om proeven uit te voeren. Deze proeven vergen een aanzienlijke voorbereidingstijd en hebben een lange periode nodig om de gevolgen te meten en te evalueren. Pas daarna kunnen kosteneffectieve maatregelen worden geïdentificeerd en uitgevoerd.

Binnen Nederland is voor de begrenzing van waterlichamen de EU-guidance op identificatie of waterbodies gevolgd. Dat betekent aanwijzing op basis van discrete elementen (waterscheidingen), van één watertype en van een wezenlijke omvang. De Oosterschelde is door hydromorfologische ingrepen duidelijk gescheiden van het kustwater en kent een specifiek beheer. Op basis van onomkeerbaarheid van de ingrepen is aan de Oosterschelde de status sterk veranderd toegekend, hetgeen tot gevolg heeft dat de doelstellingen voor de waterkwaliteit wezenlijk afwijken van die voor de Zeeuwse kust. Daarom is de Oosterschelde als zelfstandig waterlichaam onderscheiden.

26

Inspreker vindt dat wat betreft de KRW het BPRW een nogal afwachtende houding aanneemt. Inspreker vraagt om een zwaarder inzet op vastleggen van slib en nutriënten, te denken valt aan natuurvriendelijke oevers en helofytenontwikkeling.

Antwoord

De bronnen van nutriënten liggen met name in regionale wateren en in het buitenland. De aanpak van deze bronnen wordt nationaal en internationaal op stroomgebiedsniveau gecoördineerd. Rijkswaterstaat zet sterk in op natuurvriendelijke oevers en andere maatregelen zoals uiterwaardverlaging en luwtegebieden die naast een bijdrage aan de habitat, ook bijdragen aan het vastleggen van slib en nutriënten.

43, 55

Helaas vindt u vooral de gebruiker 'natuur' in het IJsselmeergebied erg belangrijk. De wetgeving biedt veel ruimte voor multifunctioneel gebruik onder andere voor recreatie. De projecten zoals IIVR en BEZEM krijgen zo weinig aandacht. Inspreker zou graag zien dat meer vanuit de 'andere' gebruikers wordt geredeneerd en de ruimte in de natuurwetgeving wordt opgezocht om de wensen en ideeën van het publiek te verwezenlijken. Inspreker vraagt het wankele evenwicht, als het gaat om waterkwaliteit, tussen recreatie en natuur borgt, door bijvoorbeeld maximaal in te zetten op een kwaliteitskeurmerk als de Blauwe vlag.

Antwoord

Rijkswaterstaat draagt recreatie een warm hart toe en zet zich in om daarvoor voldoende ontwikkelingsruimte te bieden binnen de natuur en waterkwaliteitsregelgeving. Om dit nog duidelijker te maken zijn de teksten over de gebruiksfuncties van Rijkswaterstaat verplaatst van de bijlage naar de hoofdtekst. Omdat Rijkswaterstaat geen beheerbudget krijgt voor recreatie ligt het initiatief voor ontwikkelingen op het gebied van recreatie bij derden. Rijkswaterstaat zal via de in hoofdstuk 2.6.2 van het BPRW beschreven 'ja, mits...-benadering' een zo behulpzaam mogelijke houding aannemen.

79

Aan de landbouw gaan weer onevenredig veel eisen gesteld worden om te kunnen voldoen aan de KRW-doelstellingen. Volgens inspreker wordt er meer rekening gehouden met het belang van natuur dan met enig belang van de landbouw, terwijl landbouw verantwoordelijk is voor een groot deel van het landschap van Nederland.

Antwoord

Er is zorgvuldig afgewogen waar in het landschap maatregelen mogelijk zijn gegeven de bestaande functies. De landbouwfunctie is daarbij nadrukkelijk betrokken. Vanwege de waterveiligheid en natuuropgave is in zowel regionaal als landelijke ruimtelijk beleid neergelegd te streven naar een extensivering van de landbouwfunctie in de uiterwaarden in het rivierengebied.

33

In het ontwerp BPRW klinkt onvoldoende door dat gewerkt wordt aan een toekomstbestendig ecologisch systeem in het Markermeer en IJmeer. Vraag is om beleid te ontwikkelen voor ontgrondingen in het IJsselmeergebied dat rekening houdt met het realiseren van een dergelijk toekomstbestendig ecologisch systeem.

Antwoord

De wens om een toekomstbestendig ecologisch systeem voor het Markermeer en IJmeer te realiseren wordt breed gedeeld. Er is echter nog geen besluit genomen om dit daadwerkelijk te gaan realiseren. Om die reden is dit in het BPRW niet nader uitgewerkt.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

Ondersteuning en samenwerking

A. Reacties op hoofdlijn

Insprekers spreken hun waardering uit over (onderdelen van) het KRW maatregelenprogramma en verzoeken om te worden betrokken bij de uitvoering en de ruimtelijke inpassing van maatregelen voor de huidige planperiode en bij verkenningen naar mogelijke maatregelen voor de volgende planperiode. Een aantal organisaties komen met concrete suggesties.

B. Standpunt bevoegd gezag

Rijkswaterstaat wil de in gang gezette ontwikkeling tot toonaangevend beheerder doorzetten. Daarbij past dat Rijkswaterstaat de samenwerking met regionale en nationale partners versterkt. Waar dat zinvol is zullen strategische allianties worden aangegaan met andere gelijkgerichte partijen. Rijkswaterstaat wil tevens de mogelijkheden voor publiek-private samenwerking bevorderen.

C. Specifieke reacties met standpunt

Inspreker	Reactie	Standpunt
9	Inspreker (Waddenvereniging) ondersteunt het onderzoek naar de slibhuishouding van de Waddenzee en de Eems-Dollard en vraagt daarin aanpassingen aan de vaargeul en de scheepvaart mee te nemen	Het onderzoek naar de slibhuishouding behelst een verkenning naar de slibproblematiek van de Waddenzee. De verkenning wordt in overleg met de Waddenvereniging en andere partijen opgezet
44	Inspreker stelt de toegenomen aandacht voor vis-migratie in de Programma's IJsselmeergebied en Rivieren en Kanalen op prijs. De lokale beroepsvisserij wil graag een bijdrage leveren aan een verbetering van de vismigratie en de monitoring van de visstand	Ook nu al worden diensten van lokale beroepsvisserij door Rijkswaterstaat benut bij de monitoring van de visstand. Rijkswaterstaat zal waar mogelijk en zinvol zoeken naar mogelijkheden om de samenwerking met de lokale beroepsvisserij verder te versterken
26	Een ruime dimensionering van de doorstroomcapaciteit bij aanleg en inrichting wordt als zeer wenselijk gezien. Deze maatregel biedt flexibiliteit in relatie tot de doorstroming en waardevolle riviernatuur. Bovendien kunnen de beheerkosten beperkt blijven. Beaamd wordt dat het voor Rijkswaterstaat van belang is om aangepaste beheergelden te ontvangen voor gevallen waarin extra vegetatiebeheer noodzakelijk is	Rijkswaterstaat vindt het belangrijk dat het gebied ten behoeve van de veiligheid tegen overstromen goed ingericht en beheerd wordt. Daarbij wordt gestreefd naar optimalisatie van de beheerkosten. Rijkswaterstaat neemt nota van de aanbeveling de doorstroomcapaciteit bij aanleg ruim te dimensioneren
51	Inspreker is zeer blij dat Rijkswaterstaat samen met het Hoogheemraadschap de gemalen die een barrière vormen tussen rijkswater en regionaal water aan wil pakken	Rijkswaterstaat is graag bereid tot deze samenwerking
26	Inspreker stelt het op prijs dat Rijkswaterstaat actief inspeelt op ontwikkelingen in het zuidelijk IJsselmeergebied en dat ingezet wordt op vroegtijdige betrokkenheid en intensieve samenwerking. Staatsbosbeheer is bereid om samen met Rijkswaterstaat te verkennen, welke terreinen de beste kansen bieden om de ecologische kwaliteit van het riviersysteem te vergroten als gevolg van het verwijderen van oeverbekleding	Rijkswaterstaat stelt dit aanbod zeer op prijs en zal tijdens de planstudiefase voor de KRW-maatregelen waarvoor een gezamenlijke verkenning relevant is contact opnemen met Staatsbosbeheer
57	In het BPRW zijn veel herstel- en inrichtingsmaatregelen opgenomen die fysiek ingrijpen in het watersysteem. Deze maatregelen kunnen effecten hebben op de veiligheid (waterkeringen) en het waterbeheer (bijvoorbeeld kwel) in het beheergebied van het waterschap. Inspreker verzoekt betrokken te worden bij de uitwerking van deze projecten	Effecten op veiligheid en waterbeheer zijn een belangrijk aandachtspunt voor Rijkswaterstaat bij de inpassing van herstel- en inrichtingsmaatregelen. Het waterschap Rivierenland zal door Rijkswaterstaat bij de verdere uitwerking van de maatregelen worden betrokken

Inspreker	Reactie	Standpunt
59	In een alternatief plan van de stichting WMR worden onder meer de meest westelijk gelegen plassen aangetakt aan de rivier via een diepe smalle geul. Hierdoor ontstaan paaimogelijkheden voor vissen, die nu in het riviersysteem ontbreken. Het alternatief voor een tweezijdig aangetakte nevengeul is ecologisch het meest waardevol, omdat het niet alleen rekening houdt met de ligging langs de heuvelrug (paaiplaats voor amfibieën), maar ook met de wens om geschikte paaiplaatsen te bieden voor vissen	Rijkswaterstaat wil uw gebiedskennis graag benutten tijdens de planvorming en zal u daarvoor benaderen
18	Inspreker (Groningen Seaports) wil graag betrokken worden bij de onderzoeken en maatregelen die verband houden met baggeren en het verspreiden van baggerspecie om hun kennis over dit onderwerp in te kunnen brengen	Groningen Seaports wordt reeds betrokken bij genoemde onderzoeken en zal in het kader van het Natura2000-proces tevens worden betrokken bij de Nadere Effecten Analyse
41	Inspreker wil met de waterbeheerders nagaan hoe de buitendijkse kweldervorming kan worden gestimuleerd en geïnitieerd omdat dit een positieve bijdrage levert aan de veiligheid en de (weide)vogelstand	Bij de uitvoering van de maatregelen voor de Kader-richtlijn Water gericht op kwelderherstel staat het waarborgen van de veiligheid voorop. Uitbreiding van het kwelderareaal bovenop het herstel van het bestaande buitendijkse gebied vormt geen onderdeel van deze herstelmaatregelen
57	Inspreker vindt dat onvoldoende afstemming heeft plaatsgevonden over de aanpak van vismigratie-knelpunten Inspreker verzoekt in het BPRW gezamenlijk vismigratiemaatregelen in te plannen voor gemaal Bloemers en gemaal Quarles van Ufford in het Land van Maas en Waal voor de 2 ^e planperiode	Het waterschap Rivierenland is in 2004 door Rijkswaterstaat Limburg gevraagd om deel te nemen aan het convenant beekmondingen Maas. Het convenant is zonder de betrokkenheid van het waterschap opgesteld maar bevat een optie voor het waterschap om alsnog deel te nemen. Rijkswaterstaat nodigt het waterschap hiertoe van harte uit
57	Het vooroverleg met Rijkswaterstaat heeft tot onvoldoende concrete afspraken geleid voor vismigratiemaatregelen. Inspreker stelt voor om in overleg te komen tot concrete locaties en deze te benoemen in het definitieve BPRW. Inspreker stelt voor om maatregelen te treffen bij de Peulensluis, Kolfgemaal, sluizen Gorinchem, gemaal Altena en Kinderdijk en de drie Boschgemalen	In overleg met de 6 betrokken waterschappen is een lijst opgesteld van 10 vismigratieknelpunten tussen regionale wateren en rijkswateren die voor 2015 dienen te worden aangepakt. Deze locaties zijn in het BPRW opgenomen
60	Inspreker vraagt om overleg om te waarborgen dat toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen en het voorgenomen maatregelenpakket goed op elkaar worden afgestemd	Rijkswaterstaat is bereid nader te overleggen om te bezien in hoeverre toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen en het voorgenomen maatregelenpakket goed op elkaar kunnen worden afgestemd

D. Doorwerking in het BPRW

Een lijst met vismigratieknelpunten is opgenomen in het Programma.

Garanties

A. Reacties op hoofdlijn

57, 18, 54

Een aantal insprekers vraagt Rijkswaterstaat garanties te verstrekken met betrekking tot de uitvoering van maatregelen, inrichting van onderzoeken, compensatie voor negatieve effecten en andere zaken.

B. Standpunt bevoegd gezag

Het BPRW is in hoofdzaak een programma van maatregelen voor Rijkswaterstaat zelf. Het BPRW is niet bedoeld voor het vastleggen van activiteiten van derden noch om zelfstandig externe rechtsgevolgen te hebben. Dat houdt tevens in dat in het BPRW geen waarborgen voor activiteiten van derden worden opgenomen.

C. Specifieke reacties met standpunt

Inspreker	Reactie	Standpunt
9	In het Programma Noordzeekustzone c.a. zijn drie verdiepingen genoemd in het Waddengebied: Boontjes, vaargeul Eemshaven en vaarwater naar Emden. In het kader van de vergunningverlening op grond van de Natuurbeschermingswet moet worden aangetoond dat er geen significante negatieve effecten zijn	Voor de verdieping van de vaargeul naar de Eemshaven en de verwijdering van drempels in het vaarwater de Boontjes worden 2 afzonderlijke m.e.r.-procedures in Nederland doorlopen. De verdieping van het vaarwater naar Emden wordt door Duitsland uitgevoerd waarvoor de hiervoor in Duitsland verplichte procedures worden doorlopen. Binnen deze kaders wordt op grond van de Natuurbeschermingswet onderzocht in hoeverre significant negatieve effecten optreden
18	Inspreker verzoekt Rijkswaterstaat om in de uitvoeringsperiode van het Programma, de huidige wijze van baggeren en verspreiden van baggerspecie te waarborgen en de geplande invulling van havens, de vaargeul naar de Eemshaven en industrieterreinen, te vrijwaren van extra alternatieve maatregelen in relatie tot KRW-doelen	In het Beheerplan Natura2000 wordt de huidige wijze van baggeren en verspreiden opgenomen als een vorm van bestaand gebruik. Inspreker (Groningen Seaports) zal in het kader van het Natura2000 proces worden betrokken bij de Nadere Effecten Analyse van beheer en onderhoud in Natura 2000-gebieden
19	Voor de Eems-Dollard wordt een stikstofreductie van 40-60% in het BPRW genoemd. Met Rijkswaterstaat is afgesproken dat er geen extra maatregelen van het waterschap Hunze en Aa's worden verwacht, omdat de bijdrage op de Eems-Dollard zeer gering is	Rijkswaterstaat verwacht van het waterschap in de periode 2010-2015 geen aanvullende maatregelen. Een eventueel noodzakelijke reductie van de stikstofbelasting voor de periode daarna zal in samenwerking met alle betrokken waterbeheerders op het niveau van het gehele stroomgebied Eems worden geëvalueerd
57	Het waterschap Rivierenland gaat er vanuit dat Rijkswaterstaat bij de uitvoering van de maatregelen in de uiterwaarden rekening houdt met de afspraken en regelgeving rond kweltoename bij de uitwerking en uitvoering van de projecten. Negatieve effecten van kweltoename binnendijks moet gecompenseerd worden	Relevante effecten op veiligheid en waterbeheer worden opgenomen in onderzoeken in het kader van de verdere uitwerking van de maatregelen. Hierbij wordt het betreffende waterschap betrokken. Rijkswaterstaat zal invulling geven aan de afspraken en regelgeving rond kweltoename bij de uitwerking en uitvoering van de projecten
19	Inspreker zorgt voor de uitvoering van de vismigratievoorzieningen bij Delfzijl en Nieuw Statenzijl, mits de benodigde subsidie door het Rijk wordt verstrekt	Door Rijkswaterstaat is per brief co-financiering toegezegd voor de vismigratievoorziening bij Nieuw-Statenzijl. Over het vervolgtraject wil Rijkswaterstaat graag nadere afspraken maken
67	Inspreker verzoekt het project Integrale Inrichting Veluwerandmeren (IIVR) ook in de planperiode voort te zetten	Rijkswaterstaat is één van de 19 partijen die deelnemen aan IIVR. In het Bestuurlijk Overleg van mei 2009 is besloten om de uitvoeringsperiode van het lopende programma met twee jaar te verlengen. Daarnaast zullen nieuwe ontwikkelingen in het gebied en eventuele hiaten in beheer en onderhoud in kaart worden gebracht. Wanneer dit afgerond is, wordt bekeken of de huidige samenwerking een vervolg moet krijgen
59	De Palmerswaard is een te klein gebied voor twee verschillende deels strijdige ontwikkelingsrichtingen. De potenties voor hoogdynamische natuur in de Palmerswaard zijn beperkt en bovendien is deze al op andere plekken tot stand gekomen. Inspreker vraagt Rijkswaterstaat daarom te kiezen voor relatief laagdynamische natuur, met bevordering van kwelstroken en kwelplasjes die paaiplaatsen bieden voor amfibieën	Voor Rijkswaterstaat is langs de Nederrijn het versterken van kwelgebonden en laagdynamische natuur, met de nadruk op de KRW doelstellingen voor waterplanten, een belangrijke ecologische doelstelling. In de planvorming voor de KRW-maatregelen in de Palmerswaard zal hier aandacht aan worden geschonken
67	Inspreker verzoekt de functie in het Stroomgebiedbeheerplan af te stemmen op de zalmachtigen, deze te laten doorwerken in de doelstellingen van het Programma en de problematiek te agenderen in het internationale overleg conform artikel 12 van de KRW	Het is niet zinvol de functie in het Stroomgebiedbeheerplan af te stemmen op de zalmachtigen. Zalmachtigen gebruiken de wateren in Nederland voornamelijk om door te trekken en niet om te paaien.

Inspreker	Reactie	Standpunt
25	Inspreker verzoekt om in het definitieve BPRW heldere rivierkundige doelstellingen op te nemen waarop reeds door huidige initiatieven voor grondstofwinningsprojecten kan worden ingespeeld	Het Rivierkundig Beoordelingskader dat zich richt op de rivierkundige toetsing van Wbr-aanvragen wordt opgenomen in het toetsingskader van het BPRW. Hierbij gaat het onder meer om de effecten van een ingreep op hoogwaterveiligheid en scheepvaart. Nieuwe initiatieven worden getoetst aan de Beleidslijn Grote Rivieren en mogen toekomstige rivierverruimende maatregelen niet belemmeren
26	Langs de Waal en Bovenrijn staan voor de komende jaren kribverlagingen gepland. Rijkswaterstaat signaleert dat een gewijzigde uitvoering – bijvoorbeeld via langsdammen – ecologisch aantrekkelijker is. Staatsbosbeheer verzoekt Rijkswaterstaat in het licht van de KRW-verplichtingen eerst te onderzoeken en pas daarna te beslissen over de wijze van uitvoering	De aanleg van langsdammen in plaats van kribverlaging kan op bepaalde locaties gunstiger zijn voor scheepvaart en voor KRW doelen. In hoeverre dit daadwerkelijk het geval is wordt momenteel onderzocht
54	Hoewel driekwart van de uiterwaarden landbouwgrond zijn wordt niet gerept over de invloed van de plannen op de land- en tuinbouw. Wezenlijke ingrepen in de uiterwaarden kunnen alleen in overeenstemming met de plaatselijke grondgebruikers worden uitgevoerd. Vooraf moeten afspraken worden gemaakt over het compenseren van de gevolgen voor de landbouw	De huidige landbouwfunctie van uiterwaarden is bij de afweging van maatregelen betrokken. Dit heeft geleid tot zorgvuldige afweging waar wel en waar niet maatregelen mogelijk zijn zonder significante schade aan de bestaande functies. Vanwege de waterveiligheid en natuuropgave is in zowel regionaal als landelijke ruimtelijk beleid neergelegd te streven naar een extensivering van de landbouwfunctie in de uiterwaarden in het rivierengebied. Bij verandering van de landbouwfunctie, zowel voor veiligheid, natuur of anderszins, wordt altijd eerst gewerkt op basis van vrijwillige grondverwerving en/of beheerovereenkomsten. Daarin zitten allerlei mogelijkheden voor compensatie
54	In landbouwkringen is het plan Zandmaas II omstreden omdat het is gericht op natuurontwikkeling met veiligheid als bijproduct. Dat is de omgekeerde wereld. Door natuurontwikkeling te verkopen onder de noemer van veiligheid lijkt het legitiem om op grote schaal landbouwgronden op te offeren. In bijlage B9.25 blijkt dat grondverwerving hier een belangrijk probleem is	Grotere veiligheid en meer natuur kunnen hand in hand gaan bij meer ruimte geven aan de rivier. Deze dubbel-doelstelling is als zodanig opgenomen in de Planologische Kernbeslissing Ruimte voor de Rivier. Het is ook kosten-effectief en verstandig de doelen te combineren, immers voor beide doelen bestaan legitieme opgaven en de ruimte en middelen binnen Nederland zijn schaars. Niettemin wordt altijd een zorgvuldige afweging gemaakt met in achtneming van landbouwbelangen. Het project Noordwaard is daar een goed voorbeeld van
54	De Midden-Limburgse en Noord-Brabantse kanalen kunnen door achterstallig onderhoud hun belangrijke functie in de wateraanvoer niet meer vervullen. Inspreker vindt dat de kanalen weer op niveau moeten worden gebracht. Deze en andere werkzaamheden mogen geen hinder ondervinden van het KRW-beginsel van geen achteruitgang, zeker niet in situaties van achterstallig onderhoud of de doorontwikkeling van bestaand gebruik. In tegenstelling tot de bijlage (tabel B6) vinden wel onttrekkingen uit kanalen en rivieren plaats	De Midden-Limburgse en Noord-Brabantse kanalen blijven de functie van wateraanvoer vervullen zoals is afgesproken met de regio, achterstallig onderhoud heeft hier nauwelijks invloed op. Rijkswaterstaat is van mening dat onderhoud aan de kanalen niet mag leiden tot achteruitgang zoals de inspreker stelt. Onttrekkingen van water aan het kanaal zijn gering in omvang en minimaal in capaciteit. Zeker in verhouding tot de hoeveelheden water die door het kanaal stromen en doorgevoerd worden
51	Inspreker vraagt aandacht voor de ecologische relaties tussen rivieren en regionale wateren. Diverse organismen (bijvoorbeeld vissen) hebben een leefgebied waar zowel rivieren als regionale wateren deel van uitmaken. Aanpassing van de inrichting van de omgeving van inlaat- en lozingspunten (bijvoorbeeld in het kader van Ruimte voor de Rivier) in combinatie met aanpassing van kunstwerken biedt kansen om deze relaties te verbeteren	Rijkswaterstaat zal bij de uitvoering van het KRW-maatregelenprogramma de kansen om ecologische relaties tussen rivieren en regionale wateren te versterken zoveel mogelijk benutten

Inspreker	Reactie	Standpunt
78	Momenteel wordt de hydromorfologische schade aan de grondwaterlagen niet meegewogen in de vergunningverlening voor energiewinning uit grondwater. Deze energiewinning zou opnieuw bezien moeten worden. Verbied het in gebieden die als kwelgebieden zijn aangemerkt	Rijkswaterstaat beheert alleen oppervlaktewateren en geen grondwater. De bevoegdheid voor het grondwaterbeheer ligt bij provincies. De beoordeling van mate en omvang van beïnvloeding van grondwaterlagen is daarbij het belangrijkste te beoordelen aspect

D. Doorwerking in het BPRW

Het Rivierkundig Beoordelingskader dat zich richt op de rivierkundige toetsing van Wbr-aanvragen wordt opgenomen in het toetsingskader van het Programma.

Verduidelijking/technische aanpassing

A. Reacties op hoofdlijn

Een aantal reacties vragen om een nadere verduidelijking van de inhoud van het BPRW of geven aanleiding tot een technische aanpassing van het Programma.

B. Standpunt bevoegd gezag

-

C. Specifieke reacties met standpunt

Inspreker	Reactie	Standpunt
36	De oppervlakte in tabel 4.4. van het Programma Zuidwestelijke Delta van 517 ha getijdennatuur/kwelders klopt niet en kan door het ontbreken van een uitsplitsing per waterlichaam ook niet worden gecontroleerd. Verzoek is de maatregelen per waterlichaam weer te geven	Rijkswaterstaat gaat van de onderstaande areaalgegevens uit: Oosterschelde: Rammegors (+ Schelphoek) 57,33 ha; Brabantse Biesbosch: Ontpoldering Noordwaard 250 ha; Dordtse Biesbosch: Getijdengkreek tongplaat en Zuidplaatje 100 ha. In totaal gaat het om 407,33 ha. Het verschil met het oppervlak in tabel 4.4 van 517 ha. wordt veroorzaakt doordat hierin ook het oppervlak is meegeteld dat vóór 2010 is gerealiseerd. In het definitieve Programma is dit aangepast
44	Bij de maatregelen voor de watersystemen Noordzeekustzone, Waddengebied en Eems-Dollard wordt o.a. de verlaging van de stikstofconcentraties genoemd. Verlaging van de stikstofconcentratie kan een negatief effect hebben op de draagkracht van het ecosysteem. Deze afname kan weer zijn weerslag hebben op het bereiken van Natura 2000 doelen	Rijkswaterstaat is bekend met deze mogelijke consequentie. De verwachting is echter dat de landelijke maatregelen gericht op stikstofreductie het behalen van de Natura 2000 doelen niet zullen belemmeren. Binnen OSPAR verband wordt het effect van emissiereductie op de visstand onderzocht
67	Inspreker verzoekt om een nadere toelichting voor het achterwege laten van een aantal in het gebiedsproces naar voren gebrachte maatregelen. Deze betreffen het ondieper maken van bestaande zandwinputten, de aanleg van eilandkribben en de Maas Waal connectie	Het ondieper maken van bestaande zandwinputten is als maatregel niet opgevoerd vanwege een te lage kosteneffectiviteit. De kosten van het verkrijgen van materiaal voor het verondiepen waren hierbij doorslaggevend. De maatregel aanleg van eilandkribben is eveneens niet opgevoerd vanwege een lage kosteneffectiviteit. Het ecologisch effect is gemiddeld, maar doorslaggevend waren ook hier de hoge kosten. De ecologische effectiviteit van de Maas Waal connectie is beoordeeld als onvoldoende. De ecologische effectiviteit van de Maas Waal connectie is voor de Waal niet aanwezig en voor de Maas onvoldoende. Bovendien zijn er rivierkundige bezwaren: Wil de dynamiek in de beneden Maas hersteld worden en oude geulen kunnen verjongen zoals in het ingebrachte voorstel aangegeven, dan zal dat leiden tot scheepvaartproblemen op de Waal en afname van de hoogwaterveiligheid op de Maas. De verbinding tussen Waal en Maas is in het verleden afgesloten om bij hoogwater op de Waal geen problemen op de Maas te krijgen. Deze reden geldt nog steeds. Ofwel: Het om rivierkundige redenen toegestane afgeleide debiet is gering, waardoor het ecologische effect voor de Maas niet hoog genoeg is om deze maatregel op te nemen
68	Experts van Deltares hebben geschetst dat de blauwalgproblematiek zich in het IJmeer nog niet gemanifesteerd heeft maar dat er wel een kritische balans is. Het baart inspreker daarom zorgen dat verwacht wordt dat als gevolg van het veranderende klimaat de problemen met blauwalgen gaan toenemen	De prognoses voor de eutrofiëringscondities in het Markermeer en IJmeer zijn gunstig, zeker na realisatie van de maatregelen die in het samenwerkingsprogramma BEZEM zijn voorzien. De condities worden jaarlijks nauwlettend gevolgd

Inspreker	Reactie	Standpunt
19	Bij de Eems-Dollard is als maatregel opgenomen dat er een leefgebied voor macrofauna wordt ingericht. Het probleem van macrofauna kan het Waterschap echter niet terugvinden bij de probleemanalyse	De maatregel is opgenomen omdat de maatlat voor het biologische kwaliteitselement macrofauna voor de Eems-Dollard 'matig' scoort
41	In het IJsselmeer worden habitats gecreëerd door het inrichten van natuurvriendelijke oevers en ondiepe zones. Dat lijkt inspreker in strijd met een verhoging van het peil in het IJsselmeer	Verhoging van het peil van het IJsselmeer is een beleidskeuze die is gemaakt in het Nationaal Waterplan. De consequenties voor de inrichting van natuurvriendelijke oevers en ondiepe zones worden meegenomen wanneer deze beleidskeuze nader wordt uitgewerkt
16, 60	Inspreker verzoekt om in het waterbeheerplan aan te geven in hoeverre rekening is gehouden met toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen, waaronder het project 'Zicht op de Grevelingen', IJburg tweede fase, Kompaseiland, Noordwaarts, Houthavens en Haven, Zeeburgereiland en wat de mogelijke gevolgen zijn van deze projecten voor de KRW-doelen en de hieraan gekoppelde maatregelen. In het Programma Rivieren en Kanalen is niet duidelijk of de plannen langs het IJ, het Zeeburgereiland en het Amsterdam Rijnkanaal zijn meegewogen, of dat dit later alsnog dient te gebeuren	In de lijst met toekomstige ontwikkelingen staan de ontwikkelingen opgenomen die (kunnen) leiden tot morfologische veranderingen met een mogelijk effect op de KRW doelstellingen. Het betreft ontwikkelingen die al in de besluitvorming zijn getoetst en (mogelijk omvangrijke) ontwikkelingen met een mogelijk effect op de KRW doelstellingen. Genoemde projecten behoren naar huidig inzicht niet tot een van deze twee categorieën met uitzondering van IJburg tweede fase. Toetsing van eventuele negatieve effecten op het bereiken van de doelstellingen zal plaatsvinden op projectniveau en aan het toetsingskader omschreven in het Programma
85	Inspreker vraagt of er nog meer afgravingen gaan plaatsvinden bij de Maas ten noorden van Venlo	Het traject van de Maas waaraan Venlo is gelegen maakt deel uit van het KRW-waterlichaam Zandmaas. In het Programma Rivieren en Kanalen staan een aantal inrichtingsmaatregelen (geulen, natuurlijke oevers) waarvoor grondverzet nodig zal zijn (tabel 14.7). Gedeputeerde Staten van Limburg heeft het 'Meerjarenplan Zandmaas 2 2009; Perspectief op 2015-2050' vastgesteld. Dit plan situeert in een gebied ten noorden van Venlo ook enkele inrichtingsmaatregelen waarvoor grondverzet nodig zal zijn
70	De KRW maatregelen moeten per waterlichaam worden gekwantificeerd	De maatregelen in bijlagen 'KRW maatregelen chemie' en 'KRW' maatregelen ecologie' per waterlichaam gespecificeerd
16	Uit het Ontwerp BPRW is niet af te leiden op welke locaties maatregelen worden genomen. Voor het schap ontbreekt daardoor de mogelijkheid om in te spreken op specifieke maatregelen. Op stukken waar de verdere ontwikkeling van natuurwaarden en waterkwaliteit het recreatief belang niet in de weg staat kan met het schap worden samengewerkt. Het schap verzoekt Rijkswaterstaat tijdig en duidelijk te communiceren over maatregelen die voor het schap van belang zijn	De maatregelen zijn bewust op het niveau van waterlichamen gespecificeerd zodat in de verkenningfase deze op de meest geschikte wijze ruimtelijk kunnen worden ingepast. Rijkswaterstaat zal tijdig met het schap communiceren over maatregelen die voor het schap van belang zijn
7	Inspreker maakt zich zorgen over de gevolgen voor zijn akkerbouwbedrijf omdat niet duidelijk is welke maatregelen worden genomen om de ecologische kwaliteit van de Westerschelde te verbeteren	Voor de Kaderrichtlijn water zijn enkele maatregelen voorzien in de Westerschelde. Deze betreffen de aanleg van vispassages en het natuurterrein bij Perkpolder
35	Door de open verbinding met zee is de milieukwaliteits-eis voor het chloridegehalte niet haalbaar	De lozing van Corus vindt plaats in de Buitenhaven dat deel uitmaakt van het waterlichaam de Hollandse Kust. Voor dit waterlichaam gelden geen eisen ten aanzien van chloride
60	Inspreker vraagt of IJburg tweede fase onderdeel uitmaakt van de 'referentiesituatie' van het Plan-MER	IJburg tweede fase is een onderdeel van de referentiesituatie. Het betreft een activiteit door derden in rijkswateren. IJburg tweede fase is m.e.r.-plichtig
80	Insprekers is geen voorstander van ontgrondingen in de Hoenzadrielse waarden/weiden en de Hedelse boven- en onderwaarden en vraagt aandacht voor de daarmee samenhangende problematiek: kwelwater in de polder, lagere waterstanden en de status van Maasdiijk	Rijkswaterstaat voorziet in het door de inspreker aangeduid gebied als enige KRW maatregel het tussen Maaskilometer 213,7 en 215,0 creëren van natuurvriendelijke oevers. Daarvoor zijn geen ontgrondingen nodig

Inspreker	Reactie	Standpunt
44	In het Programma Noordzeekustzone, Waddenzee en Eems-Dollard worden in het perspectief doelen gesteld die niet tot de directe verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat behoren. Maken deze deel uit van een grotere visie voor de Waddenzee van betrokken overheden, of is Rijkswaterstaat van plan hier een actieve rol in te gaan spelen?	In het perspectief wordt een doorkijk gegeven van het gewenste toekomstbeeld voor dit watersysteemdeel. In het BPRW is aangegeven voor welke onderdelen uit dit toekomstbeeld Rijkswaterstaat verantwoordelijk is. Voor de onderdelen die niet tot de verantwoordelijkheden van Rijkswaterstaat behoren, zijn in het BPRW geen maatregelen opgenomen
51	Inspreker vraagt om in het Programma te vermelden dat de uitwerking voor de waterlichamen Gekanaliseerde Hollandsche IJssel en Merwedekanaal is opgenomen in het plan van de regionale waterkwaliteitsbeheerder	Rijkswaterstaat is voor genoemde waterlichamen verantwoordelijk voor het waterkwantiteitsbeheer. In het Programma staat reeds vermeld dat de uitwerking van de KRW voor deze waterlichamen is vormgegeven door de regionale waterkwaliteitsbeheerder
41	De begrenzing van het sterk veranderde waterlichaam langs de Waddenkust moet doorlopen langs de Afsluitdijk	Het Rijk heeft ervoor gekozen om in het waterlichaam Waddenzee-vastelandskust een onderbreking langs de Afsluitdijk aan te brengen. Het water is daar onderdeel van het natuurlijk (vrijwel ongewijzigd) waterlichaam Waddenzee. Dit is gedaan om zo weinig mogelijk afbreuk te doen aan de beschermingsstatus van de Waddenzee. Deze wijziging heeft geen gevolgen voor de KRW opgave
39	Kaart 19 van de Kaartenatlas van het SGBP voor de Maas constateert dat de huidige toestand van de kanalen matig tot ontoereikend is. Zonder dat maatregelen zijn opgenomen wordt wel geconstateerd dat het GEP in 2015 wordt bereikt. Het beheerplan en Programma bevatten geen verklaring voor deze tegenstelling. Inspreker vraagt zich af of in de Noordervaart aan de goede chemische toestand wordt voldaan (met name cadmium en nikkel)	De huidige ecologische toestand van de kanalen is voor fytoplankton goed met uitzondering van het Bathse Spuikanaal. Voor macrofyten is de toestand matig tot ontoereikend en voor zowel macrofauna als visfauna matig tot goed. In de kanalen worden naar verhouding weinig maatregelen genomen om de ecologische toestand te verbeteren. Dat betekent inderdaad dat het GEP in 2015 niet zal worden bereikt. Rijkswaterstaat zoekt naar mogelijkheden om bij de uitvoering van (groot) onderhoud de ecologische kwaliteit verder te verbeteren, bijvoorbeeld via natuurvriendelijke oevers in kanalen De Noordervaart is volgens de KRW systematiek meegenomen door Waterschap Peel en Maasvallei als een Peelkanaal. Het waterlichaam Peelkanalen waar de Noordervaart in ligt, voldoet voor Ni en Cd. De beoordeling van de huidige toestand voor chemie is gebaseerd op de locatie Nederweert. De huidige toestand gebaseerd op een gemiddelde van de jaren 2006 t/m 2008 laat een overschrijding zien van som PAK's (Benzo(ghi)peryleen en Indenopyreen). De overschrijdingsfactor bedraagt 3,89. De overige organische microverontreinigingen voldoen. Op basis van de som PAK's voldoet de chemische toestand niet
71	Het is vanzelfsprekend dat een door de Deltawerken afgesloten gebied te maken krijgt met problemen als vervuilde bodems, algengroei en zuurstofloosheid. Dit hoeft niet per definitie tot problemen te leiden. Deze grote wateren hebben onderhoud nodig, namelijk uitbaggeren	Rijkswaterstaat verwacht grotere en duurzamere effecten van herstel van een gecontroleerde uitwisseling met zout getijdewater in combinatie met visstandbeheer en beperking van lozingen

Specifieke reacties technische aanpassing

Inspreker	Reactie	Standpunt
21	Het project Waterfront wordt niet expliciet genoemd op pagina 57. Niet duidelijk is of de kwalificatie 'grotere ontwikkelingen' niet van toepassing is, of dat er geen invloed verwacht wordt op het bereiken van de doelstellingen. Verzocht wordt om dit expliciet te maken	Het waterfront Harderwijk kan in het licht van de KRW worden beschouwd als een mogelijk omvangrijke maar nog niet duidelijk vastgelegde ontwikkeling en is aan het Programma toegevoegd als een toekomstige ontwikkeling. Toetsing van eventuele negatieve effecten op het bereiken van de doelstellingen zal plaatsvinden op projectniveau en aan het toetsingskader omschreven in het Programma
47	De zone ten noorden van de demarcatielijn voor schelpdierwater is bestemd voor havenactiviteiten. De kaart op pagina 131 moet hierop aangepast worden. Ook is in deze en andere kaarten de Tweede Maasvlakte niet ingetekend. Het binnenwater dat met de aanleg ontstaat zal onderdeel zijn van het waterlichaam Nieuwe Waterweg, Harel-, Caland-, Beerkanaal. In het plan moet hiermee rekening worden gehouden	De demarcatielijn voor schelpdierwater is aangepast op de kaart waarop de beschermde gebieden voor schelpdierwater staan aangegeven. De Tweede Maasvlakte is niet ingetekend op de kaarten aangezien deze pas na inwerkingtreding van het BPRW volledig wordt gerealiseerd. De doorwerking van hydromorfologische veranderingen tijdens de periode 2010-2015 op de begrenzing van de waterlichamen zal in het volgende BPRW worden meegenomen
57	Het waterschap verzoekt om een aantal aanpassingen in het Programma in relatie tot vismigratie	De voorgestelde aanpassingen zijn besproken in een overleg tussen het Waterschap en Rijkswaterstaat Oost Nederland. Het resultaat van het overleg is doorgevoerd in het Programma
60	Inspreker doet een tekstvoorstel ten behoeve van het Programma IJsselmeergebied (pagina 36,51,57)	In het Programma is de volgende tekst verwerkt: 'IJburg 2 ^e fase (220 ha). Voor de ontwikkeling van IJburg 2 ^e fase is een m.e.r. procedure doorlopen, met als resultaat een milieuvriendelijk 'Voorkeursalternatief' met diverse mitigerende maatregelen. Uit het rapport blijkt dat IJburg 2 ^e fase gerealiseerd kan worden zonder negatieve effecten op het gebied van water en natuur. Geconcludeerd wordt dat de ontwikkeling geen negatieve effecten op de natuurwaarden in het IJmeer heeft, mede door de aanleg van een mosselbank. Diverse natuurontwikkelingsprojecten (waaronder een natuureiland) leiden plaatselijk tot verbetering van ecologische waarden. IJburg 2 ^e fase leidt niet tot wateroverlast elders, tot significante vermindering van het waterbergend vermogen, of tot vermindering van de waterkwaliteit van het IJmeer. Tussen de eilanden ontstaat naar verwachting helder water'
70	Inspreker ziet graag dat Rijkswaterstaat haar ambities met het BPRW bespreekt in de Beheerraad van de RCW. Verder moet worden gerefereerd aan de gezamenlijke inzet in het Natuurherstelplan, dat koerst op het terug krijgen van een 'Rijke Zee'	In het Programma is de volgende tekst verwerkt: 'Door middel van het Natuurherstelprogramma Waddenzee wordt uitvoering gegeven aan de stroomlijning van initiatieven voor projecten en onderzoek binnen de bestaande verantwoordelijkheden. De bijdrage van Rijkswaterstaat in het natuurherstelprogramma is gericht op het realiseren van de KRW- en Natura2000-doelstellingen'

In het BPRW wordt natuurlijk peilbeheer van de stuw Lith na 2015 overwogen (SGBP-code IN14). Eveneens wordt fasering voorgesteld van de voorgenomen aanleg van natuurvriendelijke oevers langs de bedijkte Maas (SGBP-code IN05), langs de Getijde Maas en de getijdegeul Hedelse Benedenwaarden (SGBP-code IN11). Voorafgaand aan het natuurlijk peilbeheer wordt een groot aantal waterstandsverlagende maatregelen langs de ongestuwde Maas voorgesteld. Dit kan leiden tot verzakking van met name hooggelegen bebouwing langs primaire waterkeringen. Aan deze problematiek wordt in de waterplannen geen aandacht besteed. Een van de overheden die bij de waterstandsverlagingen betrokken zijn moet de verantwoordelijkheid nemen voor de schade aan dijkbebouwing als gevolg van inklinking. In ieder geval moet voorafgaand aan de werkzaamheden een nulsituatie voor de dijkbebouwing worden vastgesteld. De landbouw is gebaat bij peilverlaging en de dijkbebouwing juist niet. In de besluitvorming over het peilbeheer moet ook het belang van de dijkbebouwing volwaardig meergewogen worden. De aanleg van een stuw aan de benedenkant zou voor een extra stuurvariabele kunnen zorgen.

Zoals blijkt uit tabel B14.11 (Zuidwestelijke Delta) is langs de Getijde Maas nu zo'n 9,9 km natuurvriendelijke oevers (nvo's) voorzien in de periode 2010-2015 en 20,2 km daarna. Uit een recente Wbr-ontwerpbeschikking blijkt evenwel dat de plannen voorzien in nvo's vanaf kilometerraai (kmr) 201 en 226,5. De in het Programma Zuidwestelijke Delta voorgestelde fasering komt daarin niet echt terug. Het is niet duidelijk in hoeverre de direct belanghebbenden inspraak hebben bij de Wbr-procedures. Alleen langs de Getijde Maas zijn op uitgebreide schaal nvo's voorzien, hoewel de getijdewerking daar het minst merkbaar is. Het is de vraag of deze plannen leiden tot verbetering van dit sterk veranderende rivierdeel, of de kosten tegen de baten opwegen en waarom de plannen zo ingrijpend zijn. Waarom worden de bakenbomen stroomopwaarts van kmr 209 verwijderd, terwijl ze volgens de laatste plannen stroomafwaarts van kmr 209,3 worden gehandhaafd. Bakenbomen worden door belanghebbenden namelijk hogelijk gewaardeerd. Ook is niet duidelijk waarom stroomopwaarts van kmr 209 een extra verwijdering van de oeververdediging ter hoogte van 25 cm terwijl stroomafwaarts de oeververdediging juist met steenzetting wordt versterkt. In het BPRW komt naar voren dat een natuurlijk stuwpeil in Lith pas na 2015 aan de orde komen. Het is daarom buitengewoon voorbarig om nu al met ontgravingsplannen te komen, die in de toekomst mogelijk niet kunnen worden gemitigeerd door een natuurlijk stuwpeil. Inspreker voorvoelt dat de Getijde Maas vanaf 2012 aan de eisen voor meerbaksduwaart moet voldoen. In de directe nabijheid van ongestuwde, verdiepte rivierdelen kan meerbaksduwaart leiden tot klink. De betrokken overheden moeten dit besef omzetten in een heldere afbakening van verantwoordelijkheden.

Antwoord

Toelichting ecologische KRW maatregelen

De zienswijze van de inspreker heeft betrekking op de maatregelen in het waterlichaam Bedijkte Maas. In het Ontwerp BPRW, in het Programma Rivieren en Kanalen, zijn voor dit waterlichaam de ecologische KRW maatregelen opgenomen in tabel B14.8. De maatregelen in een deel van het waterlichaam Benedenmaas, de Getijde Maas. In het Ontwerp BPRW, in het Programma Zuidwestelijk Delta, zijn voor dit waterlichaam de ecologische KRW maatregelen opgenomen in tabel B14.11.

De door inspreker geconstateerde inconsistentie in het Programma Zuidwestelijke Delta m.b.t. de nevengeul Hedelsche Benedenwaarden is terecht. Dit is in het Programma aangepast.

Toelichting natuurlijk peilbeheer

De introductie van een natuurlijker peilbeheer is een van de voorgestelde maatregelen t.b.v. de realisatie van de Kaderrichtlijn Water doelstellingen. Uit de hiernaar uitgevoerde verkenning is gebleken, dat een natuurlijker peilbeheer in de vorm van een tijdelijke peilverlaging van ca 20 cm in één zomermaand op de gestuwde Maas ecologisch gezien heel wenselijk is. De meest kansrijke trajecten bevinden zich in de volgende stuwpannen:

- Roermond (Linne – Roermond)
- Belfeld (Roermond – Belfeld)
- Lith (Grave – Lith)

Rijkswaterstaat zal op korte termijn een planstudie opstarten, waarin afzonderlijk voor deze drie trajecten dit concept naar een kleiner schaalniveau uitgewerkt zal worden. In dit proces wordt heel nadrukkelijk gekeken naar onder andere:

- Effecten van peilverlaging op de andere functies/gebruikers inclusief eventuele mitigerende maatregelen.
- Effecten van peilverlaging op de grondwatersituatie in de omgeving.

Bij dit proces worden alle relevante beheerders betrokken. Dat geldt zeker voor het waterschap, de beheerder van de dijken. Vanuit die functie heeft het waterschap er alle belang bij, om mogelijke schade aan de dijken te voorkomen. Het waterschap beoordeelt deze maatregel in het kader van de Keur.

Indien de maatregel enige consequenties voor de omgeving zou kunnen hebben, zullen de belanghebbenden (inclusief de inwoners) ook bij het proces betrokken kunnen worden en eigen gebiedskennis ter beschikking stellen. Mocht de voorgestelde peilverlaging enige negatieve effecten voor de omgeving (inwoners) hebben, worden (in overleg met de belanghebbenden) mitigerende maatregelen getroffen, zodat de omgeving geen schade van deze maatregel zal ondervinden.

Voorgaande beschreven zorgvuldigheid wordt door Rijkswaterstaat ook betracht bij andere typen maatregelen zoals het aantakken van strangen en het aanleggen van nevengeulen.

Het is gangbaar dat Rijkswaterstaat voorafgaand aan de uitvoering van inrichtingswerkzaamheden waarbij mogelijk (bodem-)effecten op de omgeving kunnen voorkomen, in overleg met betrokkenen, een representatieve nulsituatie vastlegt van de bebouwing.

Rijkswaterstaat onderkent dat het gebruik van de term natuurlijk peilbeheer, zonder enige bijkomende toelichting, de lezer op het verkeerde been kan zetten. In het BPRW is de aanduiding natuurlijk peilbeheer gewijzigd in variabel peilbeheer.

Toelichting natuurvriendelijke oevers

Rijkswaterstaat voorziet in het waterlichaam Benedenmaas in de periode t/m 2015 de realisatie van meer kilometers natuurvriendelijke oevers dan de 9,9 kilometer genoemd in het Ontwerp BPRW, Programma Zuidwestelijk Delta. Daarmee anticipeert Rijkswaterstaat al op de opgave die er ligt t/m 2027, te weten het realiseren van in totaal ca. 30 kilometers natuurvriendelijke oevers.

Het realiseren van natuurvriendelijke oevers is volgens Rijkswaterstaat een zeer effectieve maatregel voor de noodzakelijke verbetering van de leefomgeving (en daarmee op termijn het verbeteren van de toestand) van de drie voor dit waterlichaam belangrijke biologische elementen macrofauna, macrofyten en vissen.

De eventuele invloed van natuurvriendelijke oevers op de gemiddelde waterstanden is door rivierkundige experts van Rijkswaterstaat beoordeeld. In de gestuwde rivierpanden heeft een andere oeverinrichting geen effect op de normale (gestuwde) waterstand. In de Getijde Maas zou een andere oeverinrichting in theorie enig effect kunnen hebben op de gemiddelde normale waterstand maar de toename van het natte profiel van de rivier, door verlaging van de oever, is gering. In de praktijk wordt geen noemenswaardige wijziging van de gemiddelde waterstand verwacht. Vrees voor klink, zettingen en wijzigingen in het grondwater als gevolg van aanleg van natuur(vriende)lijke oevers is ons inziens ongegrond en daarom zijn stabiliteitsgevolgen van deze maatregel dan ook niet verder onderzocht.

Rijkswaterstaat ziet geen gronden in de door inspreker gedane suggestie om in het benedenstroomse deel van de Getijde Maas een nieuwe stuw aan te leggen.

Bakenbomen

Voor het omgaan met de bakenbomen volgt Rijkswaterstaat Limburg de richtlijn bakenbomen. Deze gaat uit van de stelregel dat de bakenbomen géén belangrijke nautische functie meer vervullen. Sinds ca. 1995 is het onderhoud aan deze bomen door Rijkswaterstaat gestaakt. Rijkswaterstaat hanteert het uitsterfbeleid. Daarnaast heeft Rijkswaterstaat afspraken gemaakt met betrokken gemeenten om maatwerk te leveren. Bij rivierversuimende maatregelen worden wel eens bakenbomen actief verwijderd indien er geen acceptabel alternatief voorhanden is voor de maatregel. Dit gebeurt dan altijd in overleg met de betrokken gemeente.

Vaarweg

De Getijde Maas heeft als Europese (CEMT) vaarwegklasse Vb. Dat is duwvaart met twee bakken of een motorschip met één bak. De maximaal toegelaten afmetingen van eenheden zijn: lengte 193 m en breedte 17,50 m. De toegelaten diepgang is 4,00 m. Deze afmetingen zijn vanaf 8-03-2005 in bijlage 13 van het Binnenvaartpolitiereglement opgenomen.

De door inspreker voorvoelde verandering doet zich niet voor omdat de maximale afmetingen overeenkomen met die van de sluis Lith. In het kader van het project Maasroute zijn geen maatregelen voorzien benedenstrooms van de stuw Lith. Zoals hierboven reeds is beschreven is er ook geen noodzaak tot maatregelen voor de scheepvaart vanuit de zorg dat de waterstanden afnemen als gevolg van de ecologische maatregelen.

D. Doorwerking in het BPRW

47, 36

Het totaal areaal getijdenatuur/kwelders wordt in het Programma aangepast van 517 ha naar 407 ha.

21

Project Waterfront Harderwijk is toegevoegd als toekomstige ontwikkeling aan paragraaf 'toekomstige ontwikkelingen en doelstellingen' van het Programma.

57

De aanpassingen zoals besproken tussen het Waterschap en Rijkswaterstaat zijn in het Programma doorgevoerd.

60

In het Programma is de volgende tekst verwerkt: 'IJburg 2^e fase (220 ha). Voor de ontwikkeling van IJburg tweede fase is een m.e.r. procedure doorlopen, met als resultaat een milieuvriendelijk 'Voorkeursalternatief' met diverse mitigerende maatregelen. Uit het rapport blijkt dat IJburg 2^e fase gerealiseerd kan worden zonder negatieve effecten op het gebied van water en natuur. Geconcludeerd wordt dat de ontwikkeling geen negatieve effecten op de natuurwaarden in het IJmeer heeft, mede door de aanleg van een mosselbank. Diverse natuurontwikkelingsprojecten (waaronder een natuureiland) leiden plaatselijk tot verbetering van ecologische waarden. IJburg 2^e fase leidt niet tot wateroverlast elders, tot significante vermindering van het waterbergend vermogen, of tot vermindering van de waterkwaliteit van het IJmeer. Tussen de eilanden ontstaat naar verwachting helder water.'

70

In het Programma is de volgende tekst verwerkt: 'Door middel van het Natuurherstelprogramma Waddenzee wordt uitvoering gegeven aan de stroomlijning van initiatieven voor projecten en onderzoek binnen de bestaande verantwoordelijkheden. De bijdrage van Rijkswaterstaat in het natuurherstelprogramma is gericht op het realiseren van de KRW- en Natura2000-doelstellingen.'

3

In het Programma is de inconsistentie met betrekking tot de periode van uitvoering van de nevengeul Hedelsche Benedenwaarden opgelost. De term natuurlijk peilbeheer is gewijzigd in variabel peilbeheer.

Overig

A. Standpunt bevoegd gezag

-

B. Specifieke reacties met standpunt

71, 76

Er wordt nergens melding gemaakt van de invloed van het vrijkomen van fosfaat uit natuurgebieden. Uit onderzoek in de Oostvaardersplassen is bekend dat de fosfaatdruk vanuit de natuurgebieden een factor 3 hoger is dan vanuit landbouwgebied (76).

Het natuurgebied van de Oostvaardersplassen heeft grote negatieve invloed op de waterkwaliteit ten opzichte van de omringende landbouwgrond. Het is niet de landbouw, maar riooloverstorten, verrijkt kwelwater, water uit rioolzuiveringen en alle overige lozingen die zorgen voor ophoping van fosfaten en stikstof.

Aanpak van deze veroorzakers zal een robuuste oplossing betekenen. Verrijkt kwelwater is moeilijker te bestrijden en zal alleen door afdoende baggeren verholpen kunnen worden (71). De belangrijkste bron van nutriënten in het oppervlaktewater zijn riooloverstorten. Deze dienen dan ook eerst gesaneerd te worden (76).

Antwoord

Uit onderzoek is bekend dat algemeen genomen op klei de uit- en afspoeling van fosfaat uit landbouwgronden circa twee keer groter is dan de uitspoeling uit natuurgebieden. De uitspoeling vanuit de Oostvaardersplassen is in dit opzicht hoog vanwege de specifieke nutriëntenrijke kwelsituatie.

Riooloverstorten zorgen bij veel regen voor een substantiële bijdrage aan de nutriënten flux naar het oppervlakte water. Gemeenten, die voor verreweg de meeste riooloverstorten verantwoordelijk zijn, zijn al jaren bezig samen met de waterschappen om de riooloverstorten waar nodig aan te passen om grote lozingen op het oppervlakte water zoveel mogelijk te voorkomen. Rijkswaterstaat ondersteunt deze inzet, maar heeft in haar eigen beheergebied nauwelijks te maken met riooloverstorten.

76

In het BPRW wordt gesteld dat de landbouw een belangrijke oorzaak van de nutriëntenbelasting van de rijkswateren is. In het rapport 'Kiezen voor Landbouw' van LNV staat dat de norm van maximaal 50 mg nitraat per liter in de kleigebieden vrij eenvoudig haalbaar en vaak al bereikt is. Stikstof is het probleem dus niet, blijft over fosfaat. Fosfaat is echter een element dat in kleigrond niet of nauwelijks uitspoelt. Het eventueel instellen van mestvrije zones is daarom zinloos en schadelijk voor de landbouw.

Antwoord

Er is wel een probleem met stikstof omdat in de rijkswateren de normen voor stikstof in verschillende zoetwatersystemen en in de kustzone worden overschreden. Uit het rapport Agricultural practice and water quality in the Netherlands (RIVM, 2008) komt naar voren dat in de periode 1997-2003 tussen de 55 en 70% van de akkerbouwbedrijven op klei aan de nitraatnorm van 50 mg/l voldoet; in de periode 2004-2006 is dit percentage afgenomen naar 40%. Uit de publicatie van Alterra en PBL: '30 vragen en antwoorden over fosfaat' blijkt dat op klei gemiddeld 2x zoveel fosfaat uit landbouwgronden naar het oppervlaktewater spoelt als uit natuurgebieden. Door Alterra wordt momenteel onderzoek gedaan naar de effectiviteit van bufferstroken. De uitkomsten van deze studie zijn echter nog niet bekend.

44

In het Programma wordt diverse keren gesteld dat bodemberoerende visserij schade toebrengt aan de bodem en het bodemleven. Volgens inspreker valt nog te bezien in welke mate dat juist is. Op dit punt lopen onderzoeken.

Antwoord

De mate waarin bodemberoerende visserij schade toebrengt aan bodem en bodemleven is punt van aandacht. Het beoordelen van de mate waarin deze schade daadwerkelijk optreedt, wordt in het kader van het opstellen van het Beheerplan Naturazoo voor het Waddengebied getoetst.

71

De KRW schrijft alleen voor dat de vispasseerbaarheid en de waterkwaliteit verbeterd moeten worden. Het Kierbesluit is achterhaald en blijkt praktisch en economisch onhaalbaar. Door watertrappen aan te leggen en te baggeren wordt ook aan de Europese voorschriften voldaan en wordt veel geld bespaard.

Antwoord

Bevorderen van intrek mogelijkheden voor vis en het creëren van een karakteristiek estuarien brakwatermilieu zijn de belangrijkste doelstellingen van het Kierbesluit. Voor de vispasseerbaarheid is een serie maatregelen nodig, vanaf herstel van de zoet-zoutovergang tussen zee en Haringvliet (Kier) tot en met water(vis)trappen en paaimogelijkheden stroomopwaarts in de stroomgebieden van Rijn en Maas. Tezamen dragen deze maatregelen bij aan het herstel en de bereikbaarheid van het leefgebied voor trekvis. Dit is nodig voor het in stand houden van diverse trekvis populaties. De Kier staat als maatregel opgenomen in het Masterplan

Trekvis (voortgekomen uit het internationale Rijnverdrag) en in het Overkoepelend Beheerplan voor het Internationale Stroomgebieddistrict Maas. Daarmee is de Kier zeker niet overbodig geworden.

76

Er zit een aantal nadelen aan het aanleggen van natuurvriendelijke oevers van watergangen voor de landbouw. Een flauwer talud gaat ten koste van landbouwgrond. Daarnaast zullen er op het grotere oppervlakte van het talud meer planten groeien. Dit plantmateriaal wordt tijdens de onderhoudswerkzaamheden op het land gebracht, dat vervolgens nauwelijks meer is onder te werken. Het verder op het land verspreiden van het plantmateriaal is geen optie omdat daarmee ook onkruid op het land wordt gebracht. Uit de praktijk is bekend dat bij een flauwer talud eerder sprake is van het volgroeien van eindbuizen van drainage met wortels en dat eindbuizen eerder beschadigd worden bij het onderhoud. De natuurvriendelijke oever vermindert de doorstroming van het watersysteem, wat de capaciteit voor waterafvoer beperkt en de bergingscapaciteit nadelig beïnvloed. Als deze maatregelen al helpen om de waterkwaliteit te verbeteren, dan kan het toch niet de bedoeling zijn dat alle nadelige effecten en kosten ervan bij de landbouw worden gelegd. Het verdient aanbeveling om nog eens naar alternatieven te kijken. Daarnaast kun je je afvragen of deze maatregelen in het gehele watersysteem nodig zijn. Daar waar akkerbouw en vollegrondsgroenteteelt wordt bedreven heeft het grote nadelen.

Antwoord

Het werkingsgebied van het BPRW betreft de rijkswateren en niet het landelijk gebied. Langs de rijkswateren legt Rijkswaterstaat natuurvriendelijke oevers aan op land in eigendom van Rijkswaterstaat. Het beheer van Rijkswaterstaat bestaat in principe uit begrazing (grote rivieren) of maaien en afvoeren (kanalen). Het plantaardige materiaal komt niet in het systeem terug. Langs de rijkswateren worden natuurvriendelijke oevers aangelegd op plaatsen waar eerst land was er is dus geen sprake van het verkleinen van de doorstroming of het bergend vermogen. In het geval van regionale wateren zal een hoogheemraadschap, waterschap, gemeente of provincie de initiatiefnemer zijn voor het aanleggen van natuurvriendelijke oevers.

78

Microbiologische zorgpunten t.a.v. besmetting van het grondwater met micro-organismen. Het Rijk moet normen vaststellen over de microbiologische status van het grondwater.

Antwoord

Rijkswaterstaat beheert alleen oppervlaktewateren en geen grondwater. De bevoegdheid voor het grondwaterbeheer en dus voor de beoordeling of energiewinning en/of -opslag in grondwater verantwoord is, wordt door provincies beoordeeld.

C. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

5.2 Stoffen en warmte

RWZI

A. Reacties in hoofdlijn

5.17

Gevraagd wordt de passages over het aanspreken van andere partijen op het aanpassen van RWZI's te wijzigen in 'samen met andere partijen de lozingseisen voor effluënten uit RWZI's direct of indirect op rijkswateren in beeld brengen'.

B. Standpunt bevoegd gezag

Ten behoeve van de KRW is per waterlichaam de belasting in beeld gebracht. Waar effluënten van RWZI's een relevante bijdrage leveren aan het niet halen van de doelstellingen zal Rijkswaterstaat in overleg met betrokken beheerders vervolgens zoeken naar kosteneffectieve additionele maatregelen.

C. Specifieke reacties met standpunt

5

In bijlage 13 worden twee maatregelen genoemd die betrekking hebben op de AWZI's Houtrust en Harnaschpolder. Deze maatregelen zijn onbekend bij Delfland, de beheerder van de AWZI's. In het Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn West zijn zij ook niet aan de orde geweest. Aangezien Delfland aan alle wettelijke eisen voldoet kunnen deze maatregelen geschrapt worden.

Antwoord

Het bezwaar is terecht. De maatregel is niet goed geformuleerd. Het betreft niet studie naar eventuele aanpassing van de zuivering, maar de door Rijkswaterstaat uit te voeren analyse of de effluentlozing aanleiding geeft tot lokale problemen. Dit gebeurt met een specifiek emissie-immisatie toetsinstrument voor zoute wateren. Dit kon nog niet uitgevoerd worden omdat voor beide zuiveringen als gevolg van een vernieuwing nog geen jaarcyclus van gemeten effluentwaarden beschikbaar zijn om de toets mee uit te voeren. Als de toets is uitgevoerd, zal op basis van het resultaat uiteraard contact opgenomen worden met Delfland.

17

Inspreker vraagt aandacht voor de relatie tussen de beschermingszone innamepunt Heel en het lozingspunt RWZI Panheel. Voorts vraagt inspreker het belang van het aanpassen van RWZI's eenduidig te formuleren: de vraag om aanvullende zuivering (pagina 75 Programma Rivieren en Kanalen) versus de opmerking dat RWZI's geen substantiële bronbelasting zijn voor de Zandmaas (pagina 130)

Antwoord

Medio 2008 heeft Rijkswaterstaat het waterschap Peel en Maasvallei ingelicht dat de huidige lozingsituatie van de RWZI Panheel vanwege de onmiddellijke nabijheid van de drinkwaterinname bij Heel kan leiden tot risicovolle situaties. Verzocht is dit aspect te betrekken bij de reeds lopende studie naar mogelijke verplaatsing van de lozing of opheffing van de RWZI door verplaatsing van het afvalwater naar een andere RWZI. De tekst over het belang van aanpassing van RWZI's voor de waterkwaliteit is eenduidig. Afhankelijk van de lozingsituatie, de omvang van de RWZI en de huidige kwaliteit van het waterlichaam, leidt analyse tot een oordeel over het relatieve belang van de lozing vanuit een specifieke RWZI. Dat geeft tevens aan in hoeverre aanvullende maatregelen effectief zullen zijn voor concrete verbetering van de waterkwaliteit. Zo is de lozing van de RWZI Weert lozend op de Zuid-Willemsvaart wel relevant qua omvang, maar de twee keer grotere RWZI Venlo lozend op de (veel grotere) Zandmaas niet.

17

Verzocht wordt om in bijlage 13 (KRW maatregel chemie) van het Programma Rivieren en Kanalen de maatregel aan de RWZI Weert niet op te nemen als KRW maatregel.

Antwoord

De ecologische kwaliteit van de Midden-Limburgse kanalen, waaronder de Zuid-Willemsvaart, is niet op orde en de fysisch-chemische normen voor fosfor (P) en stikstof (N) worden overschreden. De RWZI Weert draagt significant bij aan de P- en N-vracht op de Zuid-Willemsvaart; namelijk 15-40 % bij een gemiddelde respectievelijk lage afvoer van het kanaal. Maatregelen kunnen zeer effectief zijn. Daarom is de RWZI Weert in de overzichtstabel van chemische maatregelen (tabel 13) gehandhaafd.

47

De teksten onder haven en industrie en warmwaterlozing in de paragraaf huidig gebruik zijn niet juist voor het havengebied. Algenbloei komt niet voor, evenmin als de invloed van temperatuurtoenames op het voortbestaan van vispopulaties.

Antwoord

In het algemeen kan opwarming de kans op algenbloei verhogen. In het verleden is algenbloei in de Rotterdamse havens (Britanniëhaven 1994) wel voorgekomen, maar zoals terecht wordt opmerkt, komt algenbloei in de Rotterdamse havens momenteel nauwelijks voor. Beoordeling van lozingen conform de beoordelingssystematiek voor warmtelozingen zal moeten uitwijzen of warmtelozingen toelaatbaar zijn.

D. Doorwerking in het BPRW

- De passages in het Programma met betrekking tot het aanspreken van andere partijen voor het aanpassen van RWZI's wordt vervangen door het aanspreken van andere partijen op de belasting van het rijkswater en over de te nemen aanvullende maatregelen in overleg te treden.
- De maatregelen betreffende RWZI Houtrust en Harnaschpolder worden gewijzigd in het Programma opgenomen.
- De tekstpassage betreffende het belang van RWZI's wordt opgenomen in het Programma.

Diffuse emissies

A. Reacties in hoofdlijn

73, 49, 29, 43, 63

Gevraagd wordt om een creatieve, ambitieuze en resultaatgerichte aanpak van de diffuse bronnen; niet alleen via generieke maatregelen maar ook door gericht aanspreken van de vervuilers en de aanpak bij de bron. Voorgesteld wordt om fors in te zetten op het Uitvoeringsprogramma Diffuse Bronnen, daarbij wordt de inzet die Rijkswaterstaat voorstaat in het BPRW toegejuicht. Het voornemen om te werken volgens het niveau Goud van de Barometer Duurzaam Terreinbeheer moet worden ingevuld door het feitelijk behalen van het bijbehorende Milieukeur. Voorts wordt gevraagd de vraagstelling toe te spitsen op lozingen vanuit recreatievaartuigen en om heldere en reëel uitspraken te doen over lozingen vanuit recreatievaartuigen, woonschepen etc. Dit wordt de komende jaren in de Randmeren-Oost een belangrijk onderwerp.

B. Standpunt bevoegd gezag

In Uitvoeringsprogramma Diffuse Bronnen is door het Ministerie van VROM de problematiek en aanpak van diffuse emissies duidelijk in beeld gebracht. Rijkswaterstaat volgt de in dit programma opgenomen rolverdeling dat wil zeggen dat passend binnen de activiteiten en werkzaamheden van Rijkswaterstaat, de veroorzakers van specifieke waterkwaliteitsproblemen worden aangesproken. Voor materiaalkeuze en onderhoud wil Rijkswaterstaat een voorbeeldfunctie vervullen. De suggestie over het milieukeur is voor het terugbrengen van de diffuse verontreiniging niet zinvol omdat Rijkswaterstaat in beginsel zelf geen bestrijdingsmiddelen gebruikt voor terreinbeheer. Certificering van deze praktijk draagt daarmee niet bij aan extra vermindering. Over de lozingen van recreatievaartuigen en woonschepen zijn concrete uitspraken opgenomen in het Besluit van 15 november 2007, houdende regels met betrekking tot het lozen vanuit particuliere huishoudens (Besluit lozing afvalwater huishoudens). Zowel de lozingen van recreatievaartuigen als woonschepen zijn in dit besluit geregeld. Sinds 1 januari 2009 is het verboden om te lozen door pleziervaartuigen en dienen nieuwe schepen uitgerust te zijn met een vuilwatertank. Rijkswaterstaat als waterbeheerder zal hierop ook concreet handhaven.

C. Specifieke reacties met standpunt

47

Inspreker stelt voor niet te wachten tot de tweede SGBP's met boven- en benedenstroomse afstemming, zoals voor maatregelen in het kader van het sedimentmanagementplan. Nu lijkt vooral in het Nederlandse deel maatregelen genomen te worden. Inspreker stelt voor om druk te zetten om te voorkomen dat tijdens de looptijd van het plan niets gebeurt.

Antwoord

Rijkswaterstaat heeft met de zinsnede 'dat boven- en beneden-stroomse afstemming méér aandacht moet krijgen in de tweede SGBP's' niet de intentie om aan het afwentelingsprobleem niets te doen tot het volgende SGBP. Integendeel Rijkswaterstaat zal gedurende de eerste plan-periode het initiatief nemen om de effecten van de bovenstroomse belasting op de beneden-stroomse wateren met de nationale en internationale partners te bespreken en streeft er naar te komen tot een gezamenlijke wateropgave binnen stroomgebieden

die rekening houdt met effecten in de benedenstroomse rijkswateren. De maatregelen voor de partners in het stroomgebied die hieruit voortkomen krijgen vervolgens een plek in de volgende beheerplannen.

47

In de tekst ontbreekt een internationaal perspectief voor chemie in de tekst.

Antwoord

Het internationale perspectief voor chemische stoffen staat verwoord in de (internationale) SGBP-en. Voor stoffen die vanuit voornamelijk diffuse bronnen komen (bijvoorbeeld PAK's vanuit atmosferische depositie), wordt verwacht dat op EU-niveau beleid wordt vastgesteld. Binnen het Rijnverdrag wordt het Sedimentmanagementplan vastgesteld. Met de uitvoering wordt de komende beheerplanperiode begonnen. In het SGBP Rijn Internationaal wordt verwezen naar het Sedimentmanagementplan. Nederland is tevreden met de opzet van het Sedimentmanagementplan, waarin o.a. de hotspots van verontreinigingen zijn benoemd.

11

In het BPRW ontbreekt beleid en een beschrijving van maatregelen voor situaties waarin de chemische kwaliteit van het oppervlaktewater de kwaliteit van het grondwater beïnvloedt. Het gaat inspreker vooral om de invloed van bestrijdingsmiddelen op de grondwaterwinningen Bethunepolder, Woerden-Kamerik, Groenekan, Bunnik en Vianen.

Antwoord

De systematiek van integrale normstelling en daarbij op elkaar afgestemde normen tussen compartimenten is losgelaten. Wel wordt verwacht dat de huidige oppervlaktewatervormen voldoende bescherming bieden, ook richting grondwater. Indien bij specifieke grondwaterwinningen toch kwaliteitsproblemen optreden is het zaak voor de grondwaterbeheerder om door onderzoek de mogelijke oorzaken op te sporen. Als mocht blijken dat de problemen voortkomen uit beïnvloeding door oppervlaktewater kan de oppervlaktewaterkwaliteitsbeheerder hier op worden aangesproken. Dergelijke situaties zijn bij Rijkswaterstaat op dit moment niet bekend.

18

Bij de inventarisatie van maatregelen met een positieve bijdrage aan de KRW-doelstelling is de aanleg van een calamiteitenhaven afgefallen. Heroverweging wordt voorgesteld omdat een sterke toename van logistieke stromen (kolen, LNG en olie) in de komende decennia wordt verwacht.

Antwoord

Een steeds toenemend transport over water brengt meer risico met zich mee op ongevallen waarbij verontreinigende stoffen in het water kunnen geraken. Zowel via verbeterde verkeersgeleiding als via constructie-eisen voor schepen (dubbelwandige tankers) wordt de kans op ongevallen en optreden van lekkage gereduceerd. Daarom is in de komende planperiode aanleg van extra calamiteitenvoorzieningen nog niet aan de orde. Voorts geldt dat havens een eigen verantwoordelijkheid hebben om toegerust te zijn op het afhandelen van incidenten. Door het ministerie van VenW worden de redelijke kosten vergoed voor de maatregelen van het bevoegde gezag die redelijkerwijs noodzakelijk zijn om het gevaar verbonden aan het brengen van een schip naar en het verblijf in de haven te voorkomen, te beperken of ongedaan te maken. Dit is door de Minister van Verkeer en Waterstaat per brief op 3 november 2008 bevestigd aan de voorzitter van de Nationale Havenraad.

47

Het is niet correct dat het ontwerp Programma stelt dat het verspreiden van de baggerspecie leidt tot een belangrijke diffuse belasting van de Noordzeekustzone. De bagger is niet de primaire bron van verontreiniging. Maatregelen aan de bron zijn het meest effectief. Voor het terugbrengen van Tributyltin (van antifouling op zeeschepen) worden stappen gezet in IMO-verband. In het Programma (pagina 67 en 151 en tabel B6.1) is sprake van een drietal onderzoeken over baggerspecie in de kustzone. Het Havenbedrijf Rotterdam wil daarbij graag worden betrokken.

Antwoord

Het is juist dat bij verspreiding van baggerspecie deze baggerspecie niet de primaire bron van verontreiniging is. Het verspreiden van baggerspecie uit havens en vaargeulen wordt als een vorm van diffuse belasting gezien omdat het actief oppakken en verspreiden leidt tot verplaatsing van verontreinigingen. De tekst van het Programma zal hierop worden aangepast. Met de onderzoeken betreffende de verspreiding van baggerspecie in Eems/Dollard, Waddenzee en kustzone is nog niet gestart. Havenbedrijven en andere belanghebbenden zullen vanzelfsprekend bij deze onderzoeken betrokken worden.

D. Doorwerking in het BPRW

De tekst in het Programma is aangescherpt voor wat betreft terreinbeheer en bij de gebruiksfunctie recreatie naast het gastheerschap ook helderheid bieden over de uitvoering van handhaving door Rijkswaterstaat.

In het Programma wordt het Sedimentmanagementplan genoemd.

De tekst ten aanzien van baggersverspreiding is aangepast in het Programma.

Stroomgebiedafstemming

A. Reacties

28, 36, 70, 49

Het ontwerp BPRW gaat in 4.2.1. in op afwenteling van stikstof en fosfaat en agendaert dit voor de tweede planperiode van het SGBP. Wachten tot 2016 is volgens insprekers echter niet goed. Dit moet vóór 2015 worden gerealiseerd. Rijkswaterstaat zou de waterschappen moeten aanspreken op de aanvoer van probleemstoffen, bijvoorbeeld door eisen te stellen aan de kwaliteit van het water dat op de blauwe knopen van de ene waterbeheerder wordt overgedragen aan de andere. Het ligt voor de hand dat Rijkswaterstaat dit soort lozingen onder het stelsel van vergunningen brengt.

Het algemene ambitieniveau van het BPRW ligt te laag in relatie tot implementatie van de KRW. Het is niet voldoende om slechts te voldoen aan de richtwaarden uit het Bkmw. Huidige concentraties liggen rond of beneden de streefwaarden, waardoor sprake kan zijn van een verslechtering van de huidige situatie. Ook is er noodzaak voor normering van stoffen waarvoor het Bkmw geen normen bevat. Bronmaatregelen moeten leidend zijn ter verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit, juist omdat het verlagen van de zuiveringsinspanningen een van de belangrijkste uitgangspunten uit de KRW is. Dit principe moet een basisgedachte zijn van het BPRW. De doelen en maatregelen in het BPRW mogen niet leiden tot een toename van kosten voor het drinkwaterbedrijf. Daarnaast moet worden vastgehouden aan het principe van geen afwenteling. Dit geldt zeker voor het voorkomen van internationale afwenteling. Rijkswaterstaat moet een duidelijke relatie leggen tussen activiteiten in Duitsland en België die effect hebben op waterkwaliteit en -kwantiteit van de Maas.

B. Standpunt bevoegd gezag

Rijkswaterstaat heeft met de zinsnede 'dat boven- en benedenstroomse afstemming méér aandacht moet krijgen in de tweede SGBP's' niet de intentie om in de planperiode niets te doen en te wachten tot na 2015. Integendeel Rijkswaterstaat zal in de komende planperiode initiatief nemen om de invloed en bijdrage van bovenstroomse belasting op de benedenstroomse wateren concreet inzichtelijk te maken. Tezamen met de nationale en internationale partners wordt op basis van de nu beschreven ecologische doelstellingen een gezamenlijke wateropgave binnen stroomgebieden vastgesteld. De komende periode wordt daartoe een gemeenschappelijke werkwijze ontwikkeld en worden voorbeeldprojecten uitgevoerd. Deze aanpak moet leiden tot overeenstemming over te nemen kosteneffectieve maatregelen die praktisch in de volgende planperiode worden uitgevoerd.

Waar dat van toepassing is, zal Rijkswaterstaat betrokkenen aanspreken op het (mede)veroorzaken van een significante belasting van een rijkswater en over nut en noodzaak van de te nemen maatregelen in overleg treden. Metingen en vaststelling van vrachten op overdrachtpunten vormen daarbij een belangrijke referentie en kunnen benut worden voor kwaliteitsafspraken in waterakkoorden. Dergelijke afspraken hebben niet het karakter van een publiekrechtelijke vergunning, maar leggen beide partijen privaatrechtelijk vast. De afstemming hiervoor zal plaatsvinden in de gebiedsprocessen ten behoeve van het Stroomgebiedbeheerplan.

Rijkswaterstaat volgt voor normering het wettelijk regime dat wordt vastgelegd in het Bkmw. De Richtwaarden die zijn opgenomen in het ontwerp Bkmw voldoen aan de vereisten van 75/440/EEG (Richtlijn betreffende de vereiste kwaliteit van het oppervlaktewater dat is bestemd voor de productie van drinkwater in de lidstaten). Het ontwerp Bkmw bevat zelfs strengere normen dan de A3-normen van 75/440/EEG, namelijk daar waar de concentratie van stoffen op de innamepunten reeds aan een hogere kwaliteitsklasse voldeden zijn deze als norm overgenomen. In de vorm van streefwaarden zijn nog verdergaande normen opgenomen. Vrees voor achteruitgang van de huidige situatie als gevolg van een ruime normering is dus ongegrond.

In het BPRW worden niet zelfstandig normen opgenomen voor stoffen waarvoor het Bkmw geen normen bevat, zoals geneesmiddelen en hormoonverstorende stoffen. Daarvoor ontbreekt de wettelijke grondslag. Het Rijk heeft niettemin wel aandacht voor nieuwe stoffen die de waterkwaliteit kunnen beïnvloeden (zie bijvoorbeeld de brief aan de Tweede Kamer, vergaderjaar 2006-2007, 28808, nr. 39 van 21 februari 2007). Toelating op basis van voorafgaande beoordeling milieuschadelijkheid en emissiebeperkende maatregelen bij de bron maken deel uit van het Uitvoeringsprogramma diffuse bronnen. De monitoring door Rijkswaterstaat kijkt onder meer via screenende onderzoeken naar dergelijke stoffen. Zo komt er steeds concreter zicht op de aard en omvang van deze problematiek.

De KRW maatregelen werken positief uit op verbetering en bescherming van de waterkwaliteit. In principe zullen de maatregelen daarom niet leiden tot een toename van kosten voor drinkwaterbedrijven.

Uit de Ex ante evaluatie KRW uitgevoerd door het Planbureau voor de Leefomgeving blijkt dat voor een aantal hardnekkige knelpunten volledige realisatie van de doelen van de KRW met de nu voorliggende maatregelen in 2015 niet waarschijnlijk is en dat aanspraak moet worden gemaakt op het faseren van de gewenste doelrealisatie. De knelpunten betreffen met name de aanpak van waterverontreiniging door diffuse bronnen vanuit de landbouw (o.a. stikstof, fosfaat, gewasbeschermingsmiddelen) en verkeer en vervoer (o.a. stikstof, PAK's). Om doelen van de KRW voor deze stoffen te kunnen realiseren worden de volgende lijnen bewandeld:

- Het nationale beleid wordt voortgezet gericht op het verder terugdringen van emissies via het ontwikkelen en voorschrijven van de nieuwste kosteneffectieve technieken. Voor diffuse bronnen is het Uitvoeringsprogramma diffuse bronnen waterverontreiniging het kader.
- In het KRW-maatregelenprogramma tot 2015 zijn veel onderzoeksmaatregelen opgenomen. Deze konden nog niet geprogrammeerd worden omdat er onvoldoende kennis is over het effect en/of de economische consequenties van deze maatregelen. Op basis van de resultaten zullen na 2015 diverse aanvullende maatregelen genomen kunnen worden.
- Het rijk stimuleert innovatief onderzoek met het Nationale Innovatieprogramma KRW. Met dit programma wordt beoogd hardnekkige knelpunten met betrekking tot de waterkwaliteit te helpen oplossen.
- Door de benedenstrooms gelegen ligging van Nederland in de internationale stroomgebieden is Nederland voor het realiseren van doelen voor diffuse verontreiniging in belangrijke mate afhankelijk van internationaal geharmoniseerde maatregelen. Nederland zet in op het maken van benodigde afspraken voor aanvullende maatregelen in Europees verband.

Volgens de hierboven geschetste lijnen is voor een beperkt aantal stoffen fasering van doelrealisatie na 2015 noodzakelijk. Op dit moment is het onzeker welke kosteneffectieve aanvullende maatregelen in de toekomst (na 2015) genomen kunnen worden en wat daarvan het effect is. Deze onzekerheden vormen het belangrijkste argument om stapsgewijs tot en met 2027 de uitvoering ter hand te nemen waarbij in 2021 zal worden bezien voor welke parameters en in welke mate doelverlaging alsnog moet worden geconcretiseerd.

C. Specifieke reacties met standpunt

36

Het BPRW (Programma) agendeert investeringen in de verbetering van het effluent van RWZI's bij de waterschappen. Het Waterschap Zeeuwse Eilanden spreekt op dit punt echter geen ambities uit. Dit levert een knelpunt op voor het halen van de KRW-doelen voor binnendijkse wateren. Daarbij speelt een gebrek aan zoet water in verband met de verzilting van rijkswateren. Inspreker vraagt om de verschillende beheerplannen op deze punten met elkaar in overeenstemming te brengen.

Antwoord

Met de waterschappen in het stroomgebied van de Schelde is overeengekomen dat het Rijk in de komende planperiode geen verbetering van het effluent van RWZI's vraagt. Mede in vergelijking met andere (grotere) bronnen levert verbetering aan de RWZI's voor de rijkswateren geen of nauwelijks meetbare verbetering op, terwijl de inspanning in termen van kosten heel hoog is. Over het halen van doelen in binnendijkse gebieden wordt hier verwezen naar de waterbeheerplannen van de waterschappen. Aan het eind van de eerste planperiode wordt op basis van bereikte resultaten in binnen- en buitenland opnieuw bekeken of extra inspanning in verbetering van RWZI's wenselijk en zinvol is. Op basis daarvan zal op dat moment nadere actie worden overwogen.

33, 68

De voorgenomen wijziging van het bemalingregime heeft gevolgen voor de waterkwantiteit en -kwaliteit binnen Zuidelijk en Oostelijk Flevoland. Rijkswaterstaat moet hierin een heldere positie innemen en uitdragen.

Antwoord

Rijkswaterstaat verwacht negatieve effecten van aanpassing van het bemalingregime van Zuidelijk en Oostelijk Flevoland op de waterkwaliteit van het Markermeer. Hierover moet dus zorgvuldige besluitvorming plaatsvinden waaronder afweging van alternatieven. Rijkswaterstaat IJsselmeergebied, provincie Flevoland en Waterschap Zuiderzeeland werken samen om tot een goed besluit te komen.

71

Het BPRW stelt op bladzijde 83 dat in de geïsoleerde waterbekkens fosfaten en stikstof ophopen. Uitspoeling van nutriënten uit landbouwgrond blijkt in het Westen (op de kleigronden) minimaal te zijn en vaak juist een zuiverend effect te hebben. Riooloverstorten, verrijkt kwelwater, verrijkt water uit rioolzuiveringen en alle overige lozingen zorgen voor deze ophoping. Aanpak van deze veroorzakers van verontreiniging zal een robuuste oplossing betekenen. Verrijkt kwelwater is moeilijker te bestrijden en zal alleen door afdoende te baggeren verholpen kunnen worden.

Antwoord

Uit- en afspoeling van landbouwgronden in het Westen heeft wel degelijk een significante bijdrage aan de eutrofiëring van rijkswateren. Het RIVM heeft berekend dat in de periode 2004-2006 de nitraatconcentraties in het bovenste grondwater en in drainwater op 60% van de akkerbouwbedrijven op klei niet aan de norm van 50 mg/l nitraat voldoet. Ook speelt bij klei oppervlakkige afspoeling naar het oppervlaktewater een veel grotere rol dan eerst werd gedacht. [Koopmans et al. (2009). Diffuse belasting van het oppervlaktewater met nutriënten vanuit grasland op een zware kleigrond. Alterra-rapport 1738. Zwart, M.H. et al. (2008). Landbouwpraktijk en waterkwaliteit in Nederland, periode 1992-2006. RIVM Rapport 680716004/2008]. Per waterlichaam worden alle bronnen in kaart gebracht en wordt bekeken welke kosteneffectieve maatregelen mogelijk zijn. Met fosfaatrijke kwel wordt rekening gehouden bij de doelbepaling. In Rijn West wordt samengewerkt met LTO om naar haalbare en betaalbare oplossingen te zoeken.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

5.3 Toetsingskader

A. Reacties

20, 47

Het toetsingskader moet zich niet alleen op vergunningen richten en daarmee andere bronnen buiten beschouwing laten. Vragen zijn verder wanneer lozingen medebepalend zijn voor het niet halen van doelen en dus in aanmerking komen voor nadere eisen (Ontwerp pagina 43) en welke rol kosteneffectiviteit speelt in het toetsingskader. Gevraagd wordt om een realistisch beoordelingskader. Insprekers steunen het principe dat het bestaande vergunningenbeleid onveranderd blijft. Dit staat op pagina 21 van het Programma

Zuidwestelijke Delta. Gevraagd wordt dit principe in het hoofdrapport op te nemen, het emissie-immissiebeleid voort te zetten en Europese eisen leidend te laten zijn bij vergunningverlening (Best available techniques reference documents, BREF).

B. Standpunt bevoegd gezag

De Programma's zijn onderdeel van het BPRW, dus er is geen onderscheid in status voor wat betreft opname in het hoofdrapport of Programma. Het BPRW werkt het beleid voor schoon en gezond water uit dat is opgenomen in het Nationaal Waterplan. Het toetsingskader maakt duidelijk hoe in concrete situaties gekeken wordt naar de eisen vanuit de KRW en de richt- en streefwaarden in het Bkmw, respectievelijk de doelstellingen in het BPRW voor sterk veranderde en kunstmatige waterlichamen. Het toetsingskader is zeker van toepassing op vergunningverlening, maar niet exclusief. Ook voor andere beheeractiviteiten, zoals de watertoets ingeval van ruimtelijke ingrepen en beoordeling van nut en noodzaak van nadere eisen bij algemene regels zal het toetsingskader worden benut. Er zijn overigens in praktijk geen ingrepen die niet op een of andere wijze aan regels of vergunningen gebonden zijn.

Op het niveau van het BPRW wordt bepaald welke vormen van menselijke belasting relevant zijn om een ontoereikende toestand te verbeteren. Dit maakt onderdeel uit van de analyse van belastingen en de afweging over maatregelen. Deze afweging heeft plaatsgevonden met consultatie van de stakeholders. Vertrekpunt is daarbij altijd dat deze belastingen voldoen aan het huidige emissiebeleid (brongerichte inspanning volgens best beschikbare technieken (BBT)) en de emissie-immissietoets voor beoordeling van bovenlokale effecten. In deze standaard wordt de internationale BREF (inclusief combined approach) gevolgd. Dit is geheel in lijn met de wens van inspreker. Daarbij wordt naar kosteneffectiviteit gekeken voor eventuele selectie uit alternatieven.

In het BPRW wordt aangegeven welke stoffen wel en geen probleem zijn en een uitspraak gedaan over de trends en over of de doelen voor deze stoffen ook in 2015 worden gehaald, gegeven het huidige emissiebeleid. In de als achtergrondinformatie bijgevoegde brondocumenten is dat op waterlichaamniveau uitgewerkt. Bij vergunningverlening wordt daarop voortgebouwd bij de afweging of (nieuwe) lozingen toelaatbaar zijn. Voor probleemstoffen is veelal een overzicht beschikbaar gemaakt van de belasting en dus inzicht in de mate waarin puntbronnen bijdragen aan het knelpunt. Puntbronnen leveren in het algemeen een zeer geringe bijdrage aan de omvang van overschrijdingen.

C. Specifieke reacties met standpunt

-

D. Doorwerking in het BPRW

De tekst van het toetsingskader in het Programma en BPRW (paragraaf 2.42) is geactualiseerd en verder geconcretiseerd op basis van het Bkmw. Daarbij is bovenstaande zienswijze verwerkt.

Doelen

A. Reacties

20, 54

De gehanteerde systematiek van faseren en doelverruiming roept vragen op. Zo wordt gevraagd waarom voor PAK's geen doelverruiming wordt toegepast. Waardering is er voor de realistische uitspraak dat ten aanzien van stikstof en fosfaat voor veel wateren de GET/GEP in 2015 niet wordt gehaald (ontwerp Programma Rivieren en Kanalen Tabel B9.1 e.v.), maar in het SGBP naar Brussel opnemen van een doelgat is risicovol. Inspreker pleit daarom voor het aanpassen van de doelen voor 2015 naar het maximaal haalbare niveau op grond van de te nemen maatregelen, zodat het doelgat verdwijnt.

B. Standpunt bevoegd gezag

Het BPRW bevat net als de andere waterplannen haalbare en betaalbare maatregelen en daarmee samenhangende doelen. Dat wil niet zeggen dat al deze doelen al in 2015 realiseerbaar behoeven te zijn, dat kan ook later bijvoorbeeld in 2027. Indien de milieukwaliteitseisen van het Bkmw niet in 2015 kunnen worden gerealiseerd, zijn op grond van KRW artikel 4.3, 4.4 en 4.5 afwijkende doelen gemotiveerd in het BPRW. Daarbij heeft het Kabinet onder meer via de Decembernote's aangegeven nu nog niet gebruik te maken van

doelverlaging (art 4.5), om ruimte te laten voor innovatieve kosteneffectieve oplossingen. Indien deze oplossingen zich in 2021 niet hebben aangediend, zoals wellicht het geval voor PAK vanwege de samenhang met emissies vanuit verbrandingsprocessen, zal alsnog binnen de eisen van de KRW gemotiveerd doelverlaging (kunnen) worden toegepast.

C. Specifieke reacties met standpunt

54

Rijkswaterstaat heeft verzuimd om de landelijke standaard maatlatten te vertalen naar reële normen voor stikstof en fosfaat (GEP). De zorg van inspreker spitst zich toe op de waterlichamen waar in het plan een groot doelgat wordt gepresenteerd. Vaak gaat het om een verhoogde natuurlijke achtergrondbelasting die moeilijk is te beïnvloeden. Niet alle waterbeheerders gebruiken dezelfde afleidingsmethodiek. Dit leidt tot willekeur die niet aan ondernemers valt uit te leggen en dit versterkt het probleem van de onbedoelde juridische doorwerking. Gevraagd wordt dit te corrigeren, vooral de stikstofnorm van 1.3 mg/l voor stagnante benedenstroomse wateren is niet reëel. Inspreker stelt voor de norm in afwachting van nader onderzoek open te laten. Dit is legitiem omdat stikstof en fosfaat slechts ondersteunende parameters zijn en de ecologische kwaliteit al voldoende is gewaarborgd met de STOWA klassen.

Antwoord

De systematiek voor doelbepaling is zodanig voorgeschreven in artikel 4 van de KRW dat eerst een goede ecologische toestand wordt afgeleid op grond van de ecologisch best haalbare situatie, gegeven eventuele onomkeerbare hydromorfologische ingrepen. Daarna pas is er sprake van een eventuele fasering in de tijd (art 4.4) dan wel een doelverlaging (art 4.5). Het feit dat een doelstelling in 2015 technisch of economisch niet haalbaar is, is geen grond om de ecologische doelstelling voor 2015 daarop ook expliciet aan te passen. Het is wel reden, zoals ook gedaan in het BPRW om aan te geven dat deze doelstelling op die termijn niet haalbaar is. Het GEP en het beleidsdoel 2015 komen in dat geval dus bewust niet overeen. Deze werkwijze in het BPRW is daarom in lijn met de voorschriften vanuit de KRW. Om misverstanden over doelstellingen te voorkomen wordt in het definitieve BPRW de term beleidsdoel 2015 geschrapt en volstaan met alleen de aanduiding of in 2015 realisatie van het GEP haalbaar lijkt.

De KRW schrijft voor dat normen voor nutriënten worden vastgelegd. Daarbij is het niet relevant dat deze normen ondersteunende parameters voor de biologie zijn. Voor het ontwikkelen van de normen in de vorm van maatlatten is gebruik gemaakt van de meest recente wetenschappelijke inzichten en ervaring en kennis van beheer. Daarnaast zijn de maatlatten in Europees verband geharmoniseerd. Indien nieuwe kennis daartoe aanleiding geeft kunnen de maatlatten worden verbeterd. Voor de komende planperiode zijn de huidige maatlatten van toepassing. In de doelen voor nutriënten mag rekening worden gehouden met een natuurlijke achtergrondbelasting. Dit is echter alleen aan de orde in diepe polders met daarin bodemlagen die van nature (veelal door de invloed van de zee) verrijkt zijn. Voor de rijkswateren is maar in een betrekkelijk gering aantal situaties aanleiding gevonden om de doelen afwijkend van de maatlatten bij te stellen. In het BPRW is om wille van de publieke transparantie en duidelijkheid per waterlichaam een volledig overzicht opgenomen.

D. Doorwerking in het BPRW

De term beleidsdoel 2015 is geschrapt. In het Programma is in het overzicht van doelstellingen volstaan met alleen de aanduiding of in 2015 realisatie van het GEP haalbaar lijkt.

5.4 Temperatuurdoelstelling

A. Reacties

20, 26, 35, 38, 47, 53, 81

Over de temperatuurdoelstellingen zijn uiteenlopende vragen en opmerkingen gemaakt. Door Vereniging voor Energie, Milieu en Water (VEMW) wordt gevraagd waarom als huidige situatie 2007 is gebruikt en waarom de waarden uit de hete zomers van 2003 of 2006 niet zijn verwerkt in de maximum temperatuurdoelstelling.

Tevens zou volgens VemW en EnergieNed bij de vaststelling van de temperatuurdoelstelling ook rekening moeten worden gehouden met de veranderingen die de afgelopen decennia in de grote rivieren hebben plaatsgevonden. De Rijn is in grote delen van Duitsland gekanaliseerd, hetgeen leidt tot minder afkoelingsoppervlakte en wisselende afvoerdebieten. De combinatie van warmtelozingen en een versmalde rivier is extra belastend, omdat een eenmaal opgewarmde rivier minder snel afkoelt. Genoemde hydromorfologische veranderingen en koelwaterlozingen in Duitsland kunnen slechts tegen zeer hoge investeringen ongedaan worden gemaakt en dienen de facto als vast gegeven te worden geaccepteerd. De redenering dat bij het bepalen van de GEP-norm voor watertemperatuur warmtelozingen buiten beschouwing moeten worden gelaten is daarom naar de mening van inspreker niet reëel. Uit onderzoek van Electrabel en Kema blijkt dat temperatuurverhoging tengevolge van klimaat breder voorkomt.

Staatsbosbeheer maakt zich zorgen om de negatieve trends, namelijk de gestage toename van de rivierwatertemperatuur. Dit tengevolge van warmtebelasting in het buitenland. Inspreker dringt erop aan dat Rijkswaterstaat het internationale stroomgebiedoverleg maximaal benut om deze vorm van afwentelen tegen te gaan. Hoewel het Europese beleid een temperatuur tot 28°C toestaat, dringt Staatsbosbeheer erop aan zoveel mogelijk uit te gaan van 25°C.

Bovengenoemde aspecten dragen er volgens EnergieNed in belangrijke mate aan bij dat een GEP van 25°C op lange termijn en ook al op korte termijn niet haalbaar is. Het stellen van een beleidsdoel voor de komende planperiode van 28°C bij extreme omstandigheden biedt – naast het risico dat bij beroepsprocedures tegen individuele vergunningverlening de bestuursrechter toch zal toetsen aan de 25°C van GET en GEP – onvoldoende garanties voor de toekomst. De vraag is immers of het in de KRW gehanteerde principe ‘geen achteruitgang’ de mogelijkheid biedt om later op basis van de klimatologische ontwikkelingen de GET- en GEP-norm naar boven bij te stellen. Duidelijk is dat bovenstroomse landen het risico nog niet hebben durven nemen om zich nu reeds vast te leggen op een norm van 25°C.

Het is dan ook merkwaardig en onwenselijk om de norm te verlagen. Ook staat in het BPRW dat zelfs onder extreme omstandigheden in meren kan worden vastgehouden aan de 25°C norm. Inspreker betwijfelt of dit realistisch is en in de toekomst zal blijven.

Voor zover toch al gekozen wordt voor een doelstelling, dan steunt de VEMW de beleidsdoelstelling van 28°C voor rivieren, kanalen en de Nieuwe Waterweg. Voorgesteld wordt de beleidsdoelstelling nader te motiveren en per waterlichaam de herkomst van de gemeten waarden te beschrijven. Tevens wordt voorgesteld de doelstelling ook te laten gelden voor overgangswateren en meren (waaronder het Eems-Dollardgebied).

B. Standpunt bevoegd gezag

De beoordeling van de temperatuursituatie is complex omdat deze sterk fluctueert over de jaren en er een specifieke wijze van toetsen wordt gehanteerd. De toestand van een waterlichaam wordt beoordeeld op daarvoor aangewezen representatieve meetpunten. Metingen elders in het waterlichaam, bijvoorbeeld in de directe nabijheid van warmtelozingen, worden dus niet meegenomen in de beoordeling van de huidige situatie. Deze wijze van toetsen is wettelijk voorgeschreven in het ontwerpbesluit Bkmw. De KRW-doelstelling voor temperatuur is – in overeenstemming met de huidige EU richtlijn voor viswater (78/659/EEG) – gebaseerd op een 98 percentielwaarde. Een 98 percentielwaarde houdt in dat de toetswaarde de waarde is waar de toestand 98% van de tijd (dus 51 weken van het jaar) tenminste aan voldoet. Praktisch betekent dit dat incidentele hogere meetwaarden niet betrokken worden bij de weergave van de huidige situatie.

In het ontwerp BPRW is als huidige situatie 2007 weergegeven als de meest actuele situatie. Inmiddels is landelijk een instructie toetsen en beoordelen vastgesteld die uitgaat van 3 opeenvolgende meetjaren (2006, 2007 en 2008) om de betrouwbaarheid van de beoordeling te verbeteren. Deze instructie zal wettelijk worden verankerd. Toepassing van dit protocol laat voor een 7-tal waterlichamen voor 2006 een overschrijding zien, te weten: een aantal oostelijk gelegen Rijntakken, Amsterdam-Rijnkanaal en Twentekanaal. Dat is in overwegende mate terug te voeren op de invloed van bovenstroomse buitenlandse belasting. De warmtebelasting is dus een internationaal vraagstuk en wordt ook met Duitsland besproken. De reactie van Nederland op het Duitse ontwerp SGBP geeft daar expliciet aandacht aan.

De gemiddelde watertemperatuur van de Rijn is in de afgelopen eeuw met ongeveer 3,3°C toegenomen. Voor 2/3 is dat het gevolg van toegenomen warmtelozingen, met name in Duitsland, en voor 1/3 het gevolg van klimaatverandering. De invloed van warmtelozingen is over deze lange periode de meest bepalende factor voor de temperatuurstijging. In de laatste decennia is dat beeld aan het kantelen. Herhaling van een eerdere inventarisatie van de vergunde warmtelozingen langs de Rijn uit 1989 laat zien dat de vergunde vrachten over 2004 ten opzichte van de vergunde warmtelozingen uit 1989 niet zijn toegenomen (er is zelfs sprake van een lichte afname). De temperatuursverhogingen die de afgelopen 20 jaar worden waargenomen lijken dus eerder te worden veroorzaakt door klimaatverandering dan door toename van warmtelozingen.

Voor natuurlijke wateren is 25°C als doelstelling wettelijk verankerd in het Bkmw. Voor sterk veranderde en kunstmatige wateren wordt een GEP-waarde als doelstelling afgeleid. De voorschriften van de KRW vereisen dat een doelstelling voor de ecologie wordt afgeleid zonder de invloed van lozingen. Dit vanuit het perspectief dat in zijn algemeenheid lozingen 'eenvoudig' kunnen worden beëindigd en/of verplaatst. In het geval dat het verminderen van lozingen niet op een economisch haalbare manier kan plaatsvinden (onevenredige kosten), dan kan het uitvoeren van de maatregel worden gefaseerd dan wel nagelaten. Daarbij heeft het Kabinet onder meer via de Decernota's aangegeven nu nog niet gebruik te maken van doelverlaging (art 4.5), om ruimte te laten voor innovatieve kosteneffectieve oplossingen.

De watertemperatuur van de rivier wordt beïnvloed door hydromorfologische aanpassingen, klimaatverandering en warmtelozingen. De bijdrage van deze factoren aan de watertemperatuur is met modellen doorgerekend. De conclusie is dat hydromorfologische veranderingen voor de situatie zonder warmtelozingen op zichzelf niet leiden tot temperatuurverhoging en/of normoverschrijdingen. Het geringere oppervlak van de door kribben en dijken versmalde rivier geeft minder instraling en daarom is er juist sprake van minder opwarming. Dit staat dus het hanteren van de 25°C-norm niet in de weg. Helaas is daardoor de impact van – in de praktijk wel aanwezige – warmtelozingen juist groter. Door het kleinere oppervlak van de versmalde rivier treedt minder afkoeling op door wind en uitstraling. Met andere woorden de twee factoren tezamen versterken inderdaad de temperatuurverhoging, maar kunnen niet worden verdisconteerd in de ecologische doelstelling. Fasering op basis van artikel 4.4 of beroep op artikel 4.6 (uitzonderlijke omstandigheden) is daarvoor de aangewezen weg.

In de praktijk is voldoen aan de norm niet altijd te garanderen, zoals ook blijkt uit metingen in een warm jaar zoals 2006. Daarmee is rekening gehouden door het formuleren van een beleidsdoelstelling. De gedachte daar achter was gebruik te maken van de 28°C-norm in de vigerende Viswaterrichtlijn als een norm voor eventueel optredende overschrijding in geval van extreme omstandigheden. De term en status van beleidsdoelstelling roept in de zienswijzen terecht vragen op. Daarom wordt de term verlaten en ingezet op een beroep op artikel 4.6 van de KRW (uitzonderlijke omstandigheden). Voor beheer onder zeer uitzonderlijke (warme) weersomstandigheden wordt ook de reeds bestaande bijzondere regulering toegepast, namelijk spreiding van de productie over het nationale netwerk van E-centrales, waardoor koelcapaciteit optimaal wordt benut, en de toepassing van de nationale verdringsreeks. In zeer uitzonderlijke gevallen heeft het Ministerie van EZ de bevoegdheid om zo nodig verdergaande afwegingen te maken.

C. Specifieke reacties met standpunt

20

De temperatuurdoelstelling van 25°C voor bijvoorbeeld het IJsselmeer en het Eems-Dollard gebied zijn op voorhand niet haalbaar. Volgens de informatie van de VEMW kiest de beheerder van de Elbe delta voor een doelstelling van 28°C, voorgesteld wordt om dit ook voor het Eems-Dollardgebied te doen.

Antwoord

De huidige situatie voor IJsselmeer, Eems-Dollard en Waddenzee laat op de formele meetpunten en getoetst volgens het voorgeschreven protocol in de afgelopen 10 jaar geen toetswaarden zien boven de 25°C. Het hanteren van een KRW-norm van 25°C voor deze waterlichamen is dus niet op voorhand onhaalbaar. In de komende planperiode zal worden gewerkt aan verdere harmonisatie van regelgeving tussen Nederland en Duitsland. Dit is van belang om te komen tot een consistentie aanpak van de warmteproblematiek binnen het stroomgebied. Eerste initiatieven zijn daartoe reeds genomen.

20, 38, 53

Insprekers hebben ernstige bedenkingen bij het voornemen om voor kustmatige en sterk veranderde wateren een GEP vast te stellen van 25°C. Hierbij wordt een contra-expertise naar de afleiding van het GEP genoemd, die door KEMA en het Leibniz-instituut uit Berlijn is uitgevoerd. Er wordt aangedrongen om in de komende periode in overleg te treden met KEMA over de onderbouwing van het GEP.

Antwoord

In het rapport van KEMA en het Leibniz instituut worden een aantal vragen geadresseerd die nadere aandacht behoeven. Rijkswaterstaat kan zich voor een groot deel vinden in de feiten die worden benoemd in het rapport. Specifieke aandacht vragen de gegevens voor macrofauna. Deze zijn namelijk met name bepalend voor de nu afgeleide temperatuurdoelstelling. De suggestie van de KEMA om bovenstroomse belasting te verdisconteren in de doelstelling past niet binnen de juridische spelregels vanuit de KRW en het Bkmw voor afleiding van doelstellingen voor sterk veranderde wateren. Klimaat is nog niet meegenomen in de afleiding voor KRW doelstellingen voor temperatuur. De komende planperiode vindt onderzoek plaats naar de invloed van klimaat op ecologie en hieraan gerelateerde doelstellingen. Over deze rapportage is uitgebreid discussie gevoerd met de sector op een door KEMA op 4 juni georganiseerde deskundigendag. Deze discussiedag heeft naar de aanwezigen veel verduidelijking opgeleverd over de gehanteerde uitgangspunten, werkwijze en afweging. KEMA erkent dat gegeven de in de KRW voorgeschreven methode de norm van 25°C voor natuurlijke wateren op een correcte manier is afgeleid door RIVM. De discussie heeft daarom niet geleid tot bijstelling van de temperatuurdoelstellingen.

20

Voor watertemperatuur wordt gepleit voor consistentie tussen BPRW en regionale waterplannen. De beleidsdoelstelling van 28°C wordt in de regio niet gevolgd tot zorg van inspreker... De situatie in de Zaan, waarvoor een doelstelling van 25°C geldt, terwijl er een aantal internationaal concurrerende producenten van voedingsmiddelen zijn gevestigd wordt als voorbeeld genoemd. De onderbouwing van de GEP doelstelling boven de 25°C, zoals gebruikt in Spaarne, Driemanspolder en Vennen Grootte Meer, kan gebruikt worden voor ander waterlichamen, in het beheer van het Rijk.

Antwoord

Zienswijze is als zodanig niet voor Rijkswaterstaat bedoeld aangezien 'de regio' wordt geadresseerd. Deze reactie is in het kader van de afstemming van inspraak ten behoeve van het stroomgebiedsbeheerplan met de regionale partijen afgestemd. De benadering van 'beleidsdoelstelling' is inmiddels verlaten. De afstemming en samenvoeging van doelen en maatregelen vanuit de onderscheiden waterbeheerplannen in het Stroomgebiedbeheerplan zorgt voor een goede afstemming tussen de verschillende beheerders. In dat verband worden ook de motiveringen om af te wijken van de in de wetgeving vastgelegde referentietemperatuur van 25°C onderling vergeleken. Dat laat onverlet dat elke beheerder de bestuurlijke verantwoordelijkheid heeft om zelf de uiteindelijke afweging te maken of en zo ja, op basis van welke argumentatie afwijking wordt toegepast. Van inconsistentie lijkt geen sprake aangezien de provincie Zuid-Holland vooralsnog geen ruimere temperatuurnormen zal gaan hanteren in haar waterhuishoudingsplan.

20, 35, 3, 4, 6, 11

Het BPRW gaat er vanuit dat de koelwaterlozing van Corus uitmondt op de categorie rivieren en kanalen. Gevraagd wordt dit expliciet te vermelden in het plan. Bezwaar bestaat tegen de indeling in zowel SGBP als BPRW van het oppervlaktewater waaraan het bedrijf is gelegen. Inspreker acht de betreffende delen van het Noordzeekanaal (IJmondhaven) als kunstmatig aangelegd en in strijd met de KRW om deze kanalen als vrijwel ongewijzigd in te delen. De gevolgen zijn in strijd met de richtlijn en/of jegens Corus onredelijk. Het gaat met name om de temperatuurnorm, waarvoor ter hoogte van Corus de norm voor kunstmatig aangelegd water zou moeten gelden (bij extreme omstandigheden een norm van maximaal 28°C) en om de eis voor het chloridegehalte die niet haalbaar is door de open verbinding met zee.

Antwoord

Havens vallen onder het waterlichaam waar de haven aan is gelegen. Dit wordt overal in Nederland en andere Europese landen zo toegepast. In het geval van Corus is er vrije getijdenuitwisseling tussen Noordzeekust en de buitenhaven. De aard van het water voor wat betreft saliniteit en getijdeninvloed heeft daarmee de

grootste overeenkomst, ondanks dat een haven natuurlijk als gegraven entiteit een kunstmatige 'lob' is. Dit laatste is een feit en wordt ook niet weersproken. De argumentatie om daar niet de aanwijzing tot 'kunstmatig water' aan te verbinden ligt in de redenering dat op het totale waterlichaam Noordzeekustzone de haven een betrekkelijk geringe 'hydromorfologische ingreep' vormt en aldus niet maatgevend (significant) is voor het wel of niet kunnen bereiken van de goede toestand in de gehele kustzone. Dit geldt ook voor andere havens langs de Noordzeekust. De toekenning is daarmee geheel in lijn met de Europese uitvoeringsaanbevelingen.

De zienswijze wordt met name ingegeven door de strengere temperatuureis die voor een kustwater wordt gehanteerd. Of wel of niet voldaan wordt aan deze eis wordt vastgesteld op het daartoe bestemde meetpunt Noordwijk, dus niet in de Buitenhaven zelf. De aanwijzing heeft geen negatieve consequenties voor de koelwaterlozingen van Corus omdat het CIW-warmtebeleid (Commissie Integraal Waterbeleid) van toepassing blijft op de beoordeling en vergunning van lozingen. In de haven is de invloed van het koude zeewater ook goed merkbaar. De Buitenhaven is een getijdenhaven met een grote afkoelingscapaciteit en met een relatief lage temperatuur: de maximale gemeten temperatuur in de Buitenhaven zelf bedraagt 21.9°C (11 augustus 2004). Omdat de statustoekenning als zodanig in het BPRW geen enkele aanleiding geeft voor eventuele fysieke aanpassingen van het havencomplex, noch tot aanvullende emissie-eisen richting Corus, is geen sprake van onredelijkheid richting Corus.

38

Gezien de klimaatverandering is het vastleggen van een GEP temperatuurnorm van 25°C een onzekere zaak. Omringende landen hebben zich om die reden niet vastgelegd op een watertemperatuur voor de toekomst. Inspreker maakt bezwaar tegen het instellen van een Nederlandse temperatuurnorm als enige lidstaat in Europa terwijl hierover in Europees verband nog wordt gesproken. Dit in navolging op de toezegging van de staatssecretaris die in de Tweede Kamer heeft gesteld: 'Een achtergrondtemperatuur van 25°C voor een goed ecologisch potentieel kan alleen vereist worden als bijvoorbeeld Frankrijk en Duitsland die waarde ook hanteren'. (TK verslag nr. 123 vergaderjaar 2007-2008 27625) Verder staat niet vast dat een eenmaal vastgestelde norm kan worden gewijzigd vanwege het principe van geen achteruitgang.

Antwoord

Erkenning en haalbaarheid van normen voor temperatuur vraagt internationale afstemming. Frankrijk en België hanteren eveneens 25°C als norm, Duitsland lijkt voorsnog vast te houden aan de viswaterrichtlijn met een norm van 28°C. De Staatssecretaris van VenW, zowel als de Minister van VROM hebben in de Tweede Kamer meermalen aangegeven dat Nederland vanuit wetenschappelijke basis op waterlichaamniveau een temperatuurdoel van 25°C voor natuurlijke wateren wil hanteren. Binnen de regels van de KRW zijn er onvoldoende argumenten om daar voor het GEP vanaf te wijken.

De afstemming met Duitsland over doelen, klimaatontwikkeling en eventuele aanvullende maatregelen op stroomgebiedniveau wordt in de Rijncommissie actief opgezocht. Dit zal in de volgende planperiode tot een beter afgestemde aanpak moeten leiden.

Er is geen sprake van aanscherping van het warmtebeleid in de komende planperiode. Dat hoeft niet omdat a) voor de meeste waterlichamen het doel van 25°C gegeven het huidige warmtebeleid in 2015 haalbaar is en er dus geen maatregelen genomen hoeven worden en b) voor de wateren waar het doel in 2015 wellicht niet gehaald is de oorzaak met name ligt in buitenlandse voorbelasting, en als het doel niet gehaald wordt dit alleen in heel warme zomers gebeurt. Voor deze wateren is het mogelijk een beroep te doen op artikel 4.6 KRW voor buitengewone (warme) weersomstandigheden en de in het Bkmw ingebouwde mogelijkheid om buitenlandse voorbelasting te verdisconteren. Binnen de systematiek van de KRW is verruiming van een doelstelling bij periodieke herevaluatie mogelijk. De in de Decemhernota's vastgelegde systematiek van eerst faseren en pas ultimo 2021 besluiten tot eventuele doelverruiming, is daarop gestoeld. Het principe van geen achteruitgang staat dat niet in de weg.

47

In de bijlage III ontbreekt de Nieuwe Maas in het tekstblok over temperatuur. Dit is overgangswater waarvoor 28°C als maximum temperatuurnorm aangehouden wordt. Dit punt staat wel goed vermeld in het Programma Zuidwestelijke Delta.

Antwoord

Mede naar aanleiding van de inspraak wordt het begrip beleidsdoelstelling verlaten. Er wordt per waterlichaam een inzicht gegeven in de huidige situatie, doelstelling en een verwachte situatie in 2015. Voor de beoordeling van lozingen is van belang dat het CIW beoordelingskader voor warmtelozingen van toepassing blijft. Daarin is voor rivieren, kanalen en getijdenhavens 28°C maatgevend op de grens van de mengzone. Het tekstblok zal worden aangepast.

81

Op pagina 23 van het Programma Rivieren en Kanalen is te lezen dat de KRW voorschrijft dat de normen die de verschillende lidstaten hanteren voor de waterkwaliteit van oppervlaktewateren vergelijkbaar moeten zijn. Zo zal 'de goede toestand' voor macrofauna in de Nederlandse rivieren vergelijkbaar dienen te zijn met de 'goede toestand' voor een macrofaunagemeenschap in Duitse rivieren. Ook wordt aangegeven dat Europese waterexperts de beoordelingsresultaten van de verschillende lidstaten zullen afstemmen onder de paraplu van de gemeenschappelijke implementatie strategie (CIS) en dat dit proces in 2011 zal worden afgerond.

Antwoord

Dat is correct. Om te bevorderen dat er overal in Europa een gelijke mate van bescherming van het aquatisch ecosysteem wordt nagestreefd loopt er een proces van intercalibratie. Daarin worden beoordelingsmethoden en doelen onderling vergeleken. Het feit dat er voor verschillende parameters nog een proces van onderlinge vergelijking plaatsvindt, ontslaat Nederland niet van de verantwoordelijkheid om per waterlichaam voor de voorgeschreven parameters doelstellingen vast te leggen in wetgeving of beheerplannen. Mocht in een later stadium blijken dat intercalibratie vraagt om bijstelling, dan zal dat ook plaatsvinden.

D. Doorwerking in het BPRW

Toepassing van de vernieuwde richtlijn toetsen en beoordelen leidt ertoe dat voor weergave van de huidige toestand voor kwaliteitselementen, waaronder temperatuur, wordt uitgegaan van het afgelopen jaar en de twee daaraan voorafgaande jaren. Het gaat dan om de jaren 2008, 2007 en 2006. Specifiek voor temperatuur wordt – vanwege de fluctuaties over de jaren heen – per waterlichaam de hoogste toetswaarde uit die jaarreeks gehanteerd. In dit geval wordt dat 2006. Een zevental, direct door de Rijn gevoede, waterlichamen overschrijden dan de norm in 2006.

Mede naar aanleiding van de inspraak is het begrip beleidsdoelstelling verlaten. Er is in het Programma per waterlichaam inzicht gegeven in de huidige situatie, doelstelling en verwachte situatie in 2015.

In het kader dat in paragraaf 2.7.5 van het Programma staat, is een toelichting opgenomen over de systematiek voor het beoordelen van watertemperatuur. Het tekstblok over temperatuur in paragraaf 2.7.5 van het BPRW is aangepast.

Warmtelozingen

A. Reacties in hoofdlijn

20, 38, 53, 81

Gesteld wordt dat de beschikbaarheid van oppervlaktewater om te koelen een belangrijke vestigingsfactor voor bedrijven is. Van groot belang is de waarde die wordt gehanteerd voor de achtergrondtemperatuur. Deze sluit niet aan bij een Europees of in dat stroomgebied afgeleide waarde voor temperatuur. VEMW pleit er voor om de doelstelling voor temperatuur pas vast te stellen nadat daarover overeenstemming is bereikt met Frankrijk en Duitsland. Electrabel Nederland N.V. geeft aan dat in Duitsland onder de KRW de kwaliteit als goed bestempeld als de temperatuur tussen de 21,5 en 28°C ligt. Een normstelling van 25°C stroomafwaarts in Nederland is dus niet realistisch.

Als de temperatuur van het oppervlaktewater 25°C bereikt moet volgens Nuon de warmtelozing worden gestaakt. Alternatieve koeling via een warmtetoeren is echter geen Best Beschikbare Techniek en werkt CO₂ verhogend. Hiermee ontstaat – eveneens door EnergieNed aangevoerd – strijdigheid met de eisen en doelen van Wet milieubeheer en de Wet verontreiniging oppervlaktewater. Het BPRW dient goed afgestemd te worden met de Wet milieubeheer en de IPPC-richtlijn. Uit Richtlijn 96/61/EG, artikel 3 lid 1 volgt de toepassing van

de Best Beschikbare Techniek. Het gebruik van doorstroom-koeling is als zodanig geclassificeerd. Dit leidt tot het bezwaar dat het stellen van een maximale watertemperatuur als toetsingskader voor vergunningverlening niet in overeenstemming is met het gebruiksdoel koelwater.

Er heeft volgens Nuon geen afstemming plaatsgevonden met de CIW-Beoordelingssystematiek warmte-lozingen. Deze systematiek, die is ontwikkeld in de lijn van de Kaderrichtlijn Water wordt nu overruled door de temperatuurnorm uit het BPRW. Dit is geen betrouwbare en consistente regelgeving. Voor een goed investeringsklimaat is volgens Electrabel Nederland bv. meerjarige zekerheid over regelgeving nodig, dus ook over de watertemperatuur. Als het BPRW wordt geïmplementeerd, wijzigt het wetgevingskader en heeft dit nadelige gevolgen voor investeringen. In de geliberaliseerde energiemarkt is een gelijk speelveld nodig op de Noord West Europese markt. Een verlaging van de norm brengt extra risico's voor de leveringszekerheid van elektriciteit met zich mee.

Electrabel vraagt vanwege het maatschappelijk belang van de elektriciteitsproductie om betrokkenheid bij de verdere invulling van maatregelen in het kader van de KRW.

B. Standpunt bevoegd gezag

Er is sprake van continuering van het huidige warmte beleid en dus van meerjarige investeringszekerheid. Het CIW-beoordelingskader voor warmtelozingen blijft ongewijzigd van toepassing in de komende beheerplanperiode. Dit geldt ook voor de wateren waar incidentele overschrijding van de doelstelling niet kan worden uitgesloten. Voor deze wateren wordt een beroep gedaan op de mogelijkheid om buitenlandse voorbelasting te verdisconteren en op de uitzondering vervat in artikel 4.6 KRW (extreme weersomstandigheden). Dit betekent dat een opwarming met maximaal 3°C ten opzichte van de achtergrondtemperatuur tot een maximum van 28°C (rivieren, kanalen en getijdenhavens) en 25°C (kust- en overgangswateren) als toetsingskader voor lozingen gehanteerd blijft. Met toepassing van dit beoordelingskader is een dusdanige regulering van warmtelozingen binnen Nederland bereikt dat het gestelde doel van 25°C voor de waterlichamen in hun geheel in het algemeen haalbaar is. Binnen een expliciet begrensde mengzone is een hogere temperatuur (tot 30°C) toegestaan.

Indien een warme zomer leidt tot structurele overschrijdingen van de 25°C norm op waterlichaamniveau in meerdere waterlichamen treedt de bestaande bijzondere regulering in werking, net als nu ook al het geval is. De bestaande bijzondere regulering voorziet in een aanpak bij uitzonderlijke weersomstandigheden door spreiding over het nationale netwerk van E-centrales waardoor koelcapaciteit optimaal wordt benut, de toepassing van de verdringingsreeks en door de uitzonderlijke bevoegdheden van het Ministerie van EZ. Juist de veiligstelling van de E-voorziening in Nederland ligt aan de basis van deze bijzondere regulering. Zorg dat de E-voorziening in gevaar komt lijkt dan ook niet terecht.

In de afweging over doelstellingen, aanvullend te nemen maatregelen of extra te stellen restricties aan nieuwe lozingen wordt met nadruk de bovenstroomse belasting betrokken. Deze is van grote invloed op de warmtelast en het temperatuurverloop in de grote rivieren en kanalen die door Rijnwater worden gevoed. Extra maatregelen alleen op het Nederlandse deel leveren geen verbetering. Er is bij het huidige beleid steeds sprake van een afkoeling in het Nederlands deel van de Rijn. Dat is ook reden om het huidige beleid in de vorm van het beoordelingskader warmtelozingen binnen Nederland voort te zetten en tegelijk met het buitenland in overleg te treden over afstemming van doelstellingen en eventueel op stroomgebiedniveau te treffen maatregelen. Nederland wordt zelfstandig beoordeeld op het adequaat afleiden van doelstellingen en daarom is het juridisch risicovol om een op wetenschappelijke basis afgeleide doelstelling te negeren. In internationaal verband wordt gestart met gemeenschappelijke studies naar de invloed van klimaat op de doelstellingen, waarmee in de eerste planperiode verdere stappen naar harmonisatie worden gezet.

De beschikbaarheid van voldoende koelwater of koelcapaciteit is een wezenlijke vestigingsfactor is voor bedrijven met grote koelwaterbehoeften. De koelwatercapaciteit is echter niet alleen afhankelijk van de gestelde temperatuurdoelstelling, maar ook van de koelcapaciteit van het ontvangend oppervlaktewater. De op zich strengere doelstelling voor temperatuur in bijvoorbeeld kustwateren staat niet in de weg dat uitbreiding van warmtelozende bedrijven in die gebieden de voorkeur heeft boven uitbreiding in het binnenland. Uitbreiding en nieuwe centrales zijn inmiddels voorzien in West- en Noord-Nederland. Dit zijn de tekort-

gebieden en deze gebieden bieden vanwege de koelcapaciteit langs de kustwateren op de lange termijn ook de meeste bedrijfszekerheid.

Als uitwerking van de IPPC-richtlijn wordt in de BREF-koeling concrete invulling van Best Beschikbare Techniek gezien in samenhang met de lokale waterkwaliteit. Voor wateren waar voldoende oppervlaktewater beschikbaar is, is doorstroomkoeling in de BREF als BBT aangewezen. Als de waterkwaliteit de toepassing van doorstroomkoeling niet toestaat (bij onvoldoende koel oppervlaktewater) dan is het geen BAT en moet een koeltoren of productiebeperking worden toegepast. Er zal dus altijd een afweging worden gemaakt tussen de verhoging van de CO₂ uitstoot enerzijds en de nadelige effecten voor het oppervlaktewater anderzijds (integrale afweging).

Het bedrijfsleven is op verschillende niveaus betrokken geweest bij de ontwikkeling van het BPRW. Regionale belanghebbenden zijn geconsulteerd in regionale gebiedsprocessen en landelijke koepelorganisaties in het Overlegorgaan Water en Noordzee (OWN). Reguliere betrokkenheid van bedrijfsleven en milieu-organisaties bij het formuleren van emissiebeleid (doelen en maatregelen) is gewaarborgd via deelname aan werkgroepen onder het Nationaal Wateroverleg.

C. Specifieke reacties met standpunt

38

De uitzondering op de norm van 25°C bij extreme omstandigheden is een beleidsdoelstelling. Het BPRW is een toetsingskader bij vergunningverlening. Inspreker vreest dat een belanghebbende die bezwaar maakt tegen het beleidsdoel van 28°C gelijk krijgt van de bestuursrechter en maakt bezwaar tegen de rechtsgeldigheid van de voorgestelde 28°C beleidsnorm.

Antwoord

De zorg van inspreker wordt gedeeld. De systematiek van beleidsdoelstellingen wordt verlaten in het definitieve BPRW. De term is onvoldoende gedefinieerd en verankerd en leidt daardoor mogelijk tot juridische risico's bij toetsing door de rechter. De 28°C blijft wel van kracht binnen de vergunningverlening in die zin dat het CIW-beoordelingskader warmtelozingen van toepassing blijft in de komende beheerplanperiode.

38

De beleidsdoelstelling van 28°C geldt niet voor meren. Dat betekent volgens inspreker dat de Nuon centrale bij Diemen bij een oppervlaktewatertemperatuur van het Markermeer van 25°C moet stoppen met het lozen van koelwater. Dat brengt de levering aan 50.000 huishoudens en kantoren in gevaar. Inspreker heeft bezwaar tegen deze onaanvaardbare belemmering van de bedrijfsvoering elektriciteitsproductie.

Antwoord

Normen worden getoetst op het formeel aangemelde representatieve meetpunt voor het gehele waterlichaam en niet in mengzone van een specifieke lozing. De afgelopen 10 jaar is de 98-percentiel onderschrijdingstemperatuur op het meetpunt Markermeer-Midden lager dan 25°C (ten hoogste 23,1°C in 2006). Dit toont dat de temperatuur op het meetpunt alleen indirect wordt beïnvloed door de lozingen van Nuon. Dit houdt in dat kan worden voldaan aan de KRW doelstellingen.

Mocht onder nog extremere omstandigheden de temperatuur gedurende een periode langer dan 1 week stijgen tot boven de 25°C is er niet automatisch sprake van stopzetting van de lozing. Er zal in dat geval de procedure voor het beheer in uitzonderlijke omstandigheden worden gevolgd en een afweging gemaakt tussen het maatschappelijk belang van elektriciteitsproductie enerzijds en de gevolgen van overschrijding van 25°C anderzijds. Een dergelijke beslissing ligt bij het ministerie van EZ.

D. Doorwerking in het BPRW

De continuering en positionering van het beoordelingskader warmtelozingen in paragraaf 3.2.3 van het Programma is verduidelijkt. Daarnaast wordt het beheer onder bijzondere omstandigheden beschreven. Het gebruik van de beleidsdoelstelling is losgelaten.

Klimaatinvloed

A. Reacties

81

Klimaatverandering en effecten vanuit bovenstroomse landen dienen meegewogen te worden in de GEP-norm. Inspreker plaats een aantal kritische kanttekeningen bij de wijze waarop de temperatuurnorm voor GEP tot stand is gekomen. Bij het vaststellen van GEP-norm van 25°C is alleen gekeken naar de ecologie en naar hydromorfologische veranderingen in Nederland. Enerzijds wordt hiermee voorbijgegaan aan de invloed van zowel de klimaatverandering als van de dagelijkse weersinvloeden op de watertemperatuur. Op pagina 132 van het BPRW wordt geconstateerd dat de laatste 15 jaar de gemiddelde temperatuur in de Rijn met 1°C is gestegen, ondanks de afname van de koelwaterlozingen op de Rijn. Tevens wordt de verwachting uitgesproken dat deze trend zich zal voortzetten.

Er is nader onderzoek in internationaal verband vereist om een beter inzicht te verkrijgen in de werkelijke effecten van hogere watertemperaturen op aquatische organismen.

B. Standpunt bevoegd gezag

Klimaat is nu (nog) niet meegenomen in de afgeleide KRW-doelstellingen voor temperatuur. Hier biedt de voorgeschreven methodiek voor het afleiden van KRW-doelstellingen namelijk geen ruimte voor. De komende planperiode wordt onderzoek verricht naar de invloed van klimaat op de ecologie en hieraan gerelateerde doelstellingen. Mede op Nederlands initiatief en aandringen zijn internationaal meerdere activiteiten op het gebied van klimaatverandering in gang gezet.

In EU-kader verschijnt in 2009 een witboek over klimaatadaptatie. De Europese Commissie zal zich daarbij richten op zogenoemde 'no regret maatregelen en acties'. Door de Europese Commissie wordt verder gewerkt aan kennisopbouw en -uitwisseling op het gebied van de gevolgen door klimaatverandering, gevoeligheid voor klimaatverandering en adaptatie. Dit in samenwerking met het EEA (Europees Milieu Agentschap in Kopenhagen). Ook wordt gekeken naar een klimaatgevoeligheidsindex met het oog op adaptatie van plannen.

In het kader van de Common Implementation Strategy wordt op dit moment ook gewerkt aan een richtsnoer om de gevolgen van klimaatverandering en klimaatadaptatie nader uit te werken met als doel om de KRW Stroomgebiedbeheerplannen op termijn 'klimaat-proof' te maken.

In Rijnkader wordt momenteel een studie afgerond over de ontwikkelingen van de neerslag, afvoer en (water)temperatuur in de afgelopen decennia. Tevens wordt in Rijnkader gewerkt aan de ontwikkeling van een gemeenschappelijk scenario op het gebied van klimaatverandering. Naar verwachting is dit begin 2010 gereed, waarna op basis van de verwachte veranderingen van de afvoer en (water)temperatuur wordt onderzocht welke effecten voor de ecologie en gebruiksfuncties zoals bijvoorbeeld de productie van drinkwater uit oppervlaktewater zich kunnen voordoen. In Maaskader zal een vergelijkbare benadering worden gevolgd.

C. Specifieke reacties met standpunt

-

D. Doorwerking in het BPRW

In de temperatuurparagraaf van het Programma zijn de ontwikkelingen op het gebied van klimaatonderzoek en mogelijke adaptatie expliciet benoemd.

Overig

A. Reacties in hoofdlijn

-

B. Standpunt bevoegd gezag

-

C. Specifieke reacties met standpunt

20

Inspreker steunt het voornemen om met koelwatergebruikers een representatief en kostenefficiënt meetplan voor temperatuur op te zetten.

Antwoord

Een aantal grote koelwaterlozers heeft een vergunning waarbij de toelaatbare warmtelast direct is gekoppeld aan de actuele watersysteemparameters als afvoer en achtergrondtemperatuur. Bij lage afvoeren en/of hoge achtergrondtemperaturen kan een bedrijf genoodzaakt zijn terug te gaan in warmtevracht, hetzij door reductie van capaciteit of het overgaan op koeltorengebruik. Aan beide opties zijn hoge kosten verbonden. Het bedrijf moet dus sturen op watersysteemparameters aangeleverd door Rijkswaterstaat. Niet op alle plaatsen zijn dit soort gegevens in voldoende mate en van voldoende kwaliteit voorhanden. In de werkgroep Monitoring Ecological Effects of Thermal Pollution (MEETPOL), waarin vertegenwoordigers van Rijkswaterstaat, Deltares, elektriciteitscentrales en de procesindustrie zitting hebben, wordt een voorstel uitgewerkt met betrekking tot monitoring van deze parameters.

51

In het Programma Rivieren en Kanalen mist inspreker een paragraaf over de Gekanaliseerde Hollandse IJssel. Voor een duurzame ontwikkeling is het essentieel dat Rijkswaterstaat zijn verantwoordelijkheden in deze planperiode oppakt en noodzakelijke ingrepen uitvoert (baggeren etc). Een snelle overdracht van de Gekanaliseerde Hollandse IJssel betekent een grote stimulans om integraal waterbeheer en gebiedsgerichte uitvoering vorm te geven.

Antwoord

In het Programma Rivieren en Kanalen is geen specifieke paragraaf opgenomen over het beheer van de Gekanaliseerde Hollandse IJssel (GHII). Aan de hand van een viertal thema's wordt ingegaan op de belangrijkste opgaven voor het waterbeheer. Voor het thema 'voldoende water' geldt voor de GHII geen specifieke opgave of knelpunten. Bij wateren met gedeeld beheer wordt voor de KRW-gerichte maatregelen verwezen naar het beheerplan van het betreffende waterschap. Indien voor een duurzame ontwikkeling van de GHII bepaalde ingrepen, zoals baggeren, noodzakelijk zijn zal Rijkswaterstaat hieraan medewerking verlenen binnen de financiële mogelijkheden die Rijkswaterstaat daarvoor heeft.

60

Het verheugt inspreker dat er gewichtige maatregelen worden getroffen om de kwaliteit van het water te verbeteren. Hiermee wordt de leefbaarheid van de stad Amsterdam aanzienlijk verbeterd.

Antwoord

Van deze reactie wordt met instemming kennis genomen.

78

De huidige praktijk van vergunningverlening van energiewinning uit grondwater moet worden beëindigd. Inspreker maakt zich zorgen over de vervuiling van grondwater die gepaard gaat bij energiewinning. Fysische zorgpunten t.a.v. temperatuur en temperatuurveranderingen, druk en drukveranderingen, verandering van de lokale stroming van grondwater. Chemische zorgpunten t.a.v. vervuiling door boorspoeling en regelmatige regeneratie van putten/filters.

Antwoord

Rijkswaterstaat beheert alleen oppervlaktewateren en geen grondwater. De bevoegdheid voor het grondwaterbeheer ligt bij de provinciale overheid en daarmee ook de beoordeling of energiewinning en/of -opslag in grondwater verantwoord is. De KRW schrijft voor aan welke parameters dient te worden getoetst. Thermische parameters en microbiologie worden voornamelijk voor grondwater niet als parameters uitgewerkt. Op basis van de huidige beschikbare gegevens wordt verwacht dat bij de over het algemeen maximaal toegestane infiltratie temperatuur van 25 à 30°C geen verandering van de microbiologie optreedt. Wel zijn er momenteel onderzoeken met pilots waarbij hogere temperatuur opslag wordt toegepast. Hierbij wordt onderzocht wat eventuele veranderingen in de fysische parameters en microbiologie zijn.

Voor wat betreft het vermeende beschadigd raken van bodemlagen is er geen verschil tussen een WKO-installatie en iedere andere diepe boring. Provincies hebben binnen het huidige beschermingsbeleid zones opgenomen in hun verordening waarbinnen boringen niet zijn toegestaan (zogenoemde boringsvrije zones). Provincies zijn dan ook bevoegd gezag voor het aanvragen van een aanlegvergunning voor een WKO-installatie en worden in staat geacht om een dergelijke aanvraag professioneel te kunnen beoordelen.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

6 Scheepvaart

6.1 Corridors

A. Reacties in hoofdlijn

41

Inspreker wil de vaarweg van Lelystad via Kornwerderzand naar Harlingen als hoofdvaarweg benoemd zien of als nevenvaarweg als daarmee het structurele onderhoud en de ijsbestrijding zijn gewaarborgd. Aanwijzing tot alleen recreatieroute is niet acceptabel.

B. Standpunt bevoegd gezag

De classificatie van vaarwegen vindt niet plaats in het BPRW. Dit is een beleidskeuze die plaatsvindt in het kader van de Nota Mobiliteit. In deze Nota is de opwaardering van de vaarweg niet voorzien.

C. Specifieke reacties met standpunt

3

Inspreker voorvoelt dat de Getijde Maas vanaf 2012 aan de eisen voor meerbaksduwvaart moet voldoen. In de directe nabijheid van ongestuwde, verdiepte rivierdelen kan meerbaksduwvaart leiden tot klink. De betrokken overheden moeten dit besef omzetten in een heldere afbakening van verantwoordelijkheden.

Antwoord

De Getijde Maas (Bergsche Maas) heeft als Europese (CEMT) vaarwegklasse Vb. Dat is duwvaart met twee bakken of een motorschip met één bak. De maximaal toegelaten afmetingen van eenheden zijn: lengte 193 m en breedte 17,50 m De toegelaten diepgang is 4,00 m bij een waterstand van tenminste NAP. Deze afmetingen zijn vanaf 01-12-2004 in bijlage 13 van het Binnenvaartpolitiereglement opgenomen.

De door inspreker voorvoelde verandering doet zich niet voor omdat de maximale afmetingen overeenkomen met die van de sluis Lith.

47

Het Hartelkanaal is een hoofdtransportas in eigendom bij de gemeente Rotterdam en in beheer en onderhoud bij Havenbedrijf Rotterdam. De vaarwegenkaart op pagina 49 van het Ontwerp moet worden aangepast aan het per 1 juli 2008 gewijzigde verkeersscheidingsstelsel. Voorstel is om de aanduiding van de corridors te wijzigen in Rotterdam Rijn; Rotterdam-Schelde en Rotterdam Noord-Duitsland. Dit werkt ook door naar de kaart van pagina 51. De naamgeving van de corridors is in de tekst niet eenduidig. In het kader over TEN zou een verwijzing naar de Schelde/Seine-Nord verbinding en de Rijn-Main-Donauverbinding niet misstaan.

Op pagina 52 van het Ontwerp zou een verwijzing naar andere beheerders waarvoor verkeersmanagement een belangrijke taak is, zoals het Havenbedrijf Rotterdam, moeten worden gemaakt. Voorts zou duidelijk tot uiting moeten komen dat het instrument verkeersmanagement nog in ontwikkeling is. De concrete maatregelen (pagina 54) worden niet uitsluitend door Rijkswaterstaat genomen. De tekst zou moeten verduidelijken dat overleg, coördinatie en samenwerking een rol spelen. Een stakeholdersanalyse kan helpen bij het realiseren van het corridorgericht verkeersmanagement afgestemd op de behoeften van alle partijen in de Nederlandse zeehavens.

In de opsomming op pagina 55 van het Ontwerp ontbreekt de inpassing van gebieden voor windenergie. Naast goede informatievoorziening is ook een tijdige beschikbaarheid van belang. Verder wordt bij de aanwijzing van windwinningsgebieden in het Nationaal Waterplan rekening gehouden met de veiligheid van de scheepvaart. Het gaat daarbij niet alleen om ankergebieden, maar ook om het totaal van de scheepvaartroutes, verkeersscheidingsstelsels en aanlopen naar zeehavens en ankergebieden.

Het Havenbedrijf Rotterdam heeft voor het kader op pagina 55 actuele vlootgegevens beschikbaar.

Antwoord

Dat het Hartelkanaal in eigendom van de gemeente Rotterdam is en dat het verkeersscheidingsstelsel gewijzigd is, klopt. Er is onvoldoende reden de namen van de corridors te wijzigen. De naam Rotterdam-Schelde doet geen recht aan de omvangrijke verkeersstroom vanuit Antwerpen naar de Rijn en Rotterdam-Noord Duitsland suggereert ten onrechte dat er geen verkeer naar Zuid-Duitsland en Zwitserland is.

De opmerking over het verkeersmanagement leidt tot een wijziging in de tekst (zie onder D).

De aanwijzing van windwinningsgebieden vindt niet plaats in het BPRW, maar in het Nationaal Waterplan waarbij inderdaad rekening wordt gehouden met het totaal van scheepvaartroutes, scheepvaartscheidingsstelsels en aanlopen naar zeehavens en ankergebieden.

67

Er wordt rekening gehouden met nieuwe functionele eisen als gevolg van schepen van een ander type. Inspreker verzoekt de minister omgekeerd om beleid om eerder scheepstypen aan te passen aan de huidige en toekomstige eisen van de rivier, vanwege vaker voorkomende lagere waterstanden en de mogelijke effecten op de basisfuncties.

Antwoord

Schepen van een ander type betreft schepen die bijvoorbeeld gebouwd zijn van lichtere materialen met de zelfde sterkte als de huidige materialen. U kunt daarbij denken aan kunststof of dunner sterker staal. Schepen kunnen dan meer lading vervoeren bij een zelfde diepgang. Ook kun je denken aan bredere schepen. De huidige enkelvarende schepen hebben veelal een breedte van 11,45 – 17,00 m. Verbreding tot 22,80 is een ontwikkeling en mogelijkheid. Momenteel worden al schepen wettelijk toegelaten op de Waal met een lengte van 135 m en een breedte 22,80 m.

Op de Neder-Rijn en Lek beperkt zich dit tot 17,70 m i.v.m. de breedte van de sluisen. Voor de goedkeuringseisen voor bouw en uitrusting van schepen zullen de eisen (t.a.v. nieuwe materialen) aangepast moeten worden. De Inspectie Verkeer en Waterstaat (IVW is hierin al betrokken en actief in meedenken en ontwikkeling. Het beleid staat dergelijk innovaties niet in de weg, de innovaties richten zich juist op de verwachte toekomstige situatie rond de rivier.

D. Doorwerking in het BPRW

De vaarwegenkaart in paragraaf 2.5 van het BPRW wordt aangepast aan het per 1 juli 2008 gewijzigde verkeersscheidingsstelsel. Bij de beschrijving van de hoofdvaarwegen is aangegeven dat sommige delen niet in eigendom zijn bij het Rijk en door anderen dan Rijkswaterstaat worden beheerd. Het Hartelkanaal is aan deze categorie vaarwegen toegevoegd. Hierbij is aangegeven dat verkeersmanagement en werken met corridors in nauwe samenwerking met andere beheerders wordt ingevuld. In paragraaf 2.5.2 is de tekst over de corridor Rotterdam-Antwerpen aangevuld.

6.2 Beroeps- en recreatievaart

A. Reacties in hoofdlijn

32, 37

De scheiding tussen scheepvaart en pleziervaart & recreatie in het beleid moet worden opgeheven en mag niet leiden tot verkokering in een integraal beheer- en ontwikkelplan. Het BPRW moet de basis leggen voor ontschotting, in lijn met de ambities in het Nationaal Waterplan. Dat kan door pleziervaart als verkeersdeelnemer gelijkwaardig op te nemen in de teksten over scheepvaart en pleziervaart niet als een van de laatste bijlagen in het BPRW, maar in de hoofdtekst op te nemen.

B. Standpunt bevoegd gezag

Rijkswaterstaat is een Agentschap met een naar inhoud en budget begrensde opdracht voor het beheer van het hoofdvaarwegennet. Voor de scheepvaart heeft Rijkswaterstaat een expliciete opdracht met daarbij horende middelen. Om deze reden benadert Rijkswaterstaat scheepvaart als een speciale gebruiksfunctie en als kerntaak. Voor de overige gebruiksfuncties, waaronder watergebonden recreatie geldt de 'ja, ... mits' benadering. Rijkswaterstaat werkt mee aan allerlei initiatieven en zal als daar vanuit de basisfuncties of scheepvaart aanleiding toe bestaat zo nodig zelf initiatief nemen. Als er echter maatregelen en investeringen in tijd en geld specifiek voor deze gebruiksfuncties nodig zijn, dan zal hiervoor nader moeten worden bezien welke partij daarvoor de noodzakelijke middelen beschikbaar kan stellen.

Dit betekent dat de gebruiksfuncties in dit beheerplan wel volwaardig, maar niet gelijkwaardig zijn opgenomen. Om het belang dat Rijkswaterstaat aan de gebruiksfuncties toekent duidelijker herkenbaar te maken zijn de teksten over gebruiksfuncties, die in het Ontwerp in de bijlage stonden, in de hoofdtekst geïntegreerd.

C. Specifieke reacties met standpunt

-

D. Doorwerking in het BPRW

De relatie tussen scheepvaart en pleziervaart & recreatie, maar ook het onderscheid dat door Rijkswaterstaat daarbij maakt is duidelijker beschreven in paragraaf 2.7.7 van het BPRW. Om de volwaardige positie van de (overige) gebruiksfuncties duidelijker herkenbaar te maken zijn de bijlagen over de gebruiksfuncties (in het ontwerp bijlage III) opgenomen in de hoofdtekst van het BPRW.

6.3 Onderhoud en inrichting vaarweg

A. Reacties

29, 32, 37, 43, 63

Rijkswaterstaat zou het beheer en onderhoud op zich moeten nemen voor de bereikbaarheid vanuit de hoofdvaarweg naar havens en afmeerlocaties voor zowel beroepsvaart als de recreatievaart. Het gaat daarbij ook om meer aandacht voor het baggeren niet alleen voor het hoofdvaarwegennet, maar ook voor de aansluiting c.q. bereikbaarheid van de (recreatie)havens en aanlegplaatsen op dit hoofdnet.

Het streven dat in 2012 70% van de vaarwegen voldoet aan de breedte- en dieptenorm is te laag. Diverse vaargeulen die wel van belang zijn voor economie en recreatie, worden door dit lage ambitieniveau niet op diepte gebracht. Bij de prioriteitstelling van het baggeren moet uitdrukkelijk rekening worden gehouden met verkeersintensiteit en sociaal-economische belangen van de pleziervaart en watersport. Inspreker verwacht een programma voor de niet-hoofdvaarwegen, inclusief een meerjarenbegroting.

B. Standpunt bevoegd gezag

Bij het beheer en onderhoud geldt de volgende prioriteitstelling:

- toegang zeehavens
- hoofdtransportassen
- hoofdvaarwegen
- overige vaarwegen

Waar de toegangen naar havens deel uitmaken van het beheergebied neemt Rijkswaterstaat deze op- en afritten bij het baggeronderhoud mee. Voor overige toegangsgeulen heeft het Agentschap Rijkswaterstaat geen taak en geen middelen voor het beheer en onderhoud. Wel biedt Rijkswaterstaat aan derden mogelijkheden om aan te sluiten door aan te geven waar en wanneer gebaggerd gaat worden. Andere beheerders kunnen, waar dat inpasbaar is, in de werkzaamheden van Rijkswaterstaat op eigen kosten meeliften. Deze kosten zijn veelal lager dan in apart project (materieel is er al); bovendien is er minder hinder. Een programma voor het onderhoud van de niet-hoofdvaarwegen inclusief de meerjarenbegroting bestaat en is aan de Tweede Kamer aangeboden.

Voor de hoofdvaarwegen en overige vaarwegen hanteert Rijkswaterstaat een onderhoudsnorm van 70% conform de Nota Mobiliteit. De indeling in vaarwegen in de Nota Mobiliteit is gebaseerd op goederenvervoerstromen en niet op het sociaal-economisch belang van de pleziervaart en watersport.

C. Specifieke reacties met standpunt

32, 37

Inspreker acht het ambitieniveau voor het baggeren van de nevengeulen van het Lauwersmeer te laag.

Antwoord

Alle vaarwegen van het Lauwersmeer vallen conform de Nota Mobiliteit in de categorie 'overige vaarwegen' waarvoor de 70%-onderhoudsnorm geldt. Binnen de categorie overige vaarwegen wordt niet op alle vaarwegen onderhoud gepleegd. Binnen de categorie overige vaarwegen wordt in de praktijk onderscheid gemaakt tussen de doorgaande vaarwegen en vaargeulen voor de recreatievaart. De prioriteit wordt op het Lauwersmeer gelegd bij de doorgaande vaarwegen die in 2009 voor het eerst sinds de afsluiting van de Lauwerszee zijn gebaggerd. Deze prioriteit is in overeenstemming met het beheer en onderhoud van vaargeulen voor de recreatievaart op de Waddenzee.

8

De verdieping van de Westerschelde kan problemen opleveren voor de scheepvaart in de haven van Breskens. Bij de vorige verdieping kon de veerboot de haven alleen veilig bereiken door vaart te maken. In Nederland wordt gebaggerd tot aan de grens met België. Het baggeren zou verder moeten gaan, zodat er een vaargeul ontstaat en schepen niet meer ongewenst op de kant belanden. Van duikers weet inspreker dat er een sliblaag van een halve tot een meter dikte over de bodem van de Schelde ligt. Bij eb en vloed schuift deze sliblaag heen en weer en sluit alles af, waardoor de kraamkamerfunctie in gevaar komt. Daardoor verdwijnt de visserij. Dit is een belangrijk punt, in het bijzonder omdat de Westerschelde altijd heel belangrijk is geweest voor de visserij. De kraamkamerfunctie mag niet verdwijnen.

Antwoord

Zoals de inspreker aangeeft is er in de Westerschelde een variabele hoeveelheid slib in het water en op de bodem aanwezig. Dit slib vormt één van de bouwstenen van de slikken en platen in en langs de Westerschelde. Vaak wordt dit slib vastgelegd door de wortels van planten en door bovenliggende zandlagen. Door de morfologische dynamiek komt het dan op andere momenten door lokale erosie weer vrij. Dit vormt een onderdeel van het natuurlijke proces.

Bij het baggeren van de vaargeul wordt voornamelijk (meer dan 95%) zand gebaggerd, wat op de drempels een obstakel voor de scheepvaart vormt. In de komende jaren zal de vaargeul in de Westerschelde en in de Beneden-Zeeschelde op verzoek van Vlaanderen worden verruimd. Om het morfologisch evenwicht niet teveel te verstoren is meer baggeren niet voorzien. Dit evenwicht is met name van invloed op het behoud van de waardevolle natuur in de Westerschelde, inclusief de door de inspreker genoemde kraamkamerfunctie voor vis.

63

In het licht van de nieuwe waterwet zou Rijkswaterstaat het beheer van oppervlaktewater actiever en meer op de gebruiker gericht kunnen oppakken. Zo zou er meer aandacht gegeven moeten worden aan baggeren in het algemeen, omdat dit een steeds terugkerende intensieve en versturende beheersactiviteit is. Daarbij gaat het ook om de bereikbaarheid vanuit de hoofdvaarweg naar havens en afmeerlocaties voor zowel de beroepsvaart als de recreatievaart. Er lijkt alleen aandacht te zijn voor baggeren van het hoofdvaarwegennet.

Antwoord

Het BPRW wordt uitgevoerd onder de nieuwe Waterwet, die een administratieve lastenverlichting oplevert voor het baggeren en de verantwoordelijkheden duidelijk markeert. Onderhoud van havens en afmeerlocaties is vaak de taak van de eigenaar of van een nautisch beheerder van de haven. Rijkswaterstaat heeft hierin geen actieve uitvoeringsrol.

67

Inspreker verzoekt met klem niet te kiezen voor de aanleg van dwarsdammen, die feitelijk een verdere kanalisatie van de rivier ten gevolge heeft. Wel pleit zij voor oplossingen, die zijn voortgekomen uit de prijsvraag innovatieve kribben, en in het bijzonder voor het bekroonde ontwerp Eilandkribben van Royal Haskoning e.a..

Antwoord

Er is geen sprake van de aanleg van dwarsdammen, noch van verdere kanalisatie. Er worden mogelijk langsdammen aangelegd (zie antwoord bij 67 hieronder). Verder wordt de rivier met name via kribben gereguleerd met als doel: de hoogwaterveiligheid vergroten, de scheepvaartfunctie borgen en de ecologische condities vergroten.

67

Gevraagd wordt het vastleggen van de rivierbodem te heroverwegen, vanwege de grote consequenties voor de ontwikkeling van natuurdoeltypen (o.a. rivierduinen) langs de rivieren. Bijt deze oplossing zichzelf niet in de staart doordat deze benedenstrooms van het vastleggen opnieuw erosie teweegbrengt?

Antwoord

Het gaat hierbij om het lokaal vastleggen van de bodem, op 3 locaties van ca 3 km elk, uitsluitend in de buitenbocht. Deze vaste lagen beperken de vorming van rivierduinen niet, de kribvakken en de oevers blijven vrij. De vaste lagen maken onderdeel uit van een pakket maatregelen ten behoeve van beteugeling van bodemerosie en handhaving van de scheepvaartfunctie. In dit pakket zitten verder ook zandsuppletie en de aanleg van langsdammen. Deze laatste bieden juist grote potenties voor ecologische ontwikkeling van de oeverzone.

Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

7 Gebruiksfuncties

7.1 Kenmerken en aanpak

Positionering en soorten gebruiksfuncties

A. Reacties in hoofdlijn

20 25, 32, 37, 54, 64, 65, 66, 81

Het BPRW geeft in algemene zin onvoldoende aandacht aan de gebruiksfuncties, door deze in een bijlage op te nemen. Insprekers vragen om een duidelijker plek in het BPRW voor met name gebruiksfuncties als industrie, grondstofwinning, energievoorziening en landbouw.

B. Standpunt bevoegd gezag

Om het belang van de gebruiksfuncties te benadrukken is de tekst over het voorgenomen beheer van de gebruiksfuncties in het vast te stellen BPRW verplaatst van de bijlage naar de hoofdtekst. Bij de verschillende genoemde gebruiksfuncties het volgende:

- De functie van koelwater is gericht op het gebruik van water voor de industrie en heeft ook een relatie met de gebruiksfunctie 'energie uit water'. Deze functies komen voldoende in het BPRW tot hun recht.
- Grondstofwinning staat prominent als gebruiksfunctie in het BPRW, onder het kopje oppervlaktedelfstofwinning.
- Agrarische activiteiten of landbouw zijn in het ontwerp BPRW, net als in het beheerplan voor de afgelopen planperiode, niet onderscheiden als één van de specifieke functies van de rijkswateren. De functie 'landbouw' viel in het vorige BPRW onder de functie 'overig buitendijks' samen met industrie en veeteelt. De landbouw is, zoals insprekers terecht naar voren brengen, wel een belangrijke gebruiksfunctie van water en zal daarom in het BPRW als gebruiksfunctie worden toegevoegd.

C. Specifieke reacties met standpunt

47

Gebruiksfuncties in de Noordzee die ontbreken in het ontwerp BPRW zijn CO₂-opslag en verspreidingslocaties voor schone baggerspecie.

Antwoord

Wat betreft de gebruiksfuncties streeft het beheerplan niet naar een uitputtende lijst. Daarbij komt dat niet vaststaat dat in deze planperiode CO₂ opslag zal plaatsvinden onder de zee. Wat betreft de schone baggerspecie geldt dat de toepassers van baggerspecie bij de beheerder de hoeveelheden en de gebruikte locaties melden (de verdiepte loswallen en loswal Noordwest voor de Hollandse kust).

47

Programma Zuidwestelijke Delta. Het gebruik door de industrie van zoetwater ontbreekt in de beschrijving. Gevraagd wordt om bij de afweging over de toekomstige ontwikkeling van het Volkerak Zoommeer rekening te houden met alle gebruiksfuncties.

Antwoord

Op pagina 43 van het ontwerp Programma Zuidwestelijke Delta worden koelwater en proceswater genoemd als mogelijke knelpunten bij het verzilten van het Volkerak-Zoommeer. Rijkswaterstaat is zich dus bewust van het belang van zoetwater voor de industrie en dit belang zal dan ook worden betrokken. Bij de verdere afwegingen omtrent de toekomst van het Volkerak-Zoommeer.

D. Doorwerking in het BPRW

De gebruiksfuncties in de bijlage van het BPRW zijn verplaatst naar de hoofdtekst (paragraaf 2.7)

Landbouw is toegevoegd als gebruiksfunctie (BPRW paragraaf 2.7.11)

'Ja, mits...-benadering'/gastheer op het water

A. Reacties in hoofdlijn

32, 29, 43, 51, 55, 63, 37, 69

Rijkswaterstaat geeft aan publiekgericht en proactief te willen werken. Deze werkwijze komt echter in het plan niet terug bij watergerelateerde ontwikkelingen met een maatschappelijk nut. De 'ja, mits...-benadering' past niet bij een proactieve werkwijze omdat het initiatief geheel bij een andere partij ligt en Rijkswaterstaat een toetsende rol inneemt. Zeker van kleine initiatiefnemers is het ondoenlijk te verlangen dat zij de effecten in beeld brengen. Het zou gepast zijn als Rijkswaterstaat de ruimte voor ondernemers en initiatiefnemers inzichtelijk maakt. Dit punt wordt nader toegespitst op recreatief gebruik van rijkswater (zie daarvoor ook paragraaf 7.4 van de Nota van antwoord). De insteek die Rijkswaterstaat heeft op het gebied van vaarwegbeheer ('gastheer zijn op het water') is soms in sterk contrast met hoe de regionale beheerders het vaarwegbeheer oppakken. Afstemming tussen de verschillende beheerders op dit vlak is nodig. Voorts wordt gesteld daarvoor bestaand gebruik niet de 'ja, mits...-formule', maar een volmondig ja moet gelden. Dit zou bijvoorbeeld moeten gelden voor de sportvisserij.

B. Standpunt bevoegd gezag

Rijkswaterstaat is een Agentschap met een naar inhoud en budget begrensde opdracht voor het beheer van het hoofdwatersysteem en het hoofdvaarwegennet. Vanuit die opdracht stelt Rijkswaterstaat zich actief op in de regio, in het overleg met andere beheerders en met gebruikers. Samenwerking wordt opgezocht en aangegaan, onder meer bij het opstellen van maatregelen voor de KRW. Daarbij ligt de focus op opdracht voor het beheer van de landelijke netwerken en de raakvlakken daarbij met de regionale netwerken. Waar regionale samenwerking en combinatie van werkzaamheden uitzicht biedt op extra maatschappelijk voordeel, geeft Rijkswaterstaat daaraan gevolg, maar steeds naar de mate waarin dit mogelijk is binnen de ter beschikking gestelde mensen en middelen.

Voor de functie recreatie geldt in het bijzonder dat Rijkswaterstaat zich als gastheer wil opstellen op het water. Dat betekent echter niet dat alles kan en alles mag. Recreatie is geen kerntaak binnen de opdracht van Rijkswaterstaat, maar Rijkswaterstaat beschouwt de recreatieve gebruikers wel als een (groeiende) volwaardige gebruikersgroep. Waar dat aansluit bij de opdracht en past binnen de budgetten spant Rijkswaterstaat zich in om aan het gastheerschap inhoud te geven.

De afstemming tussen Rijkswaterstaat en regionale beheerders bij activiteiten die te maken hebben met de rol 'Gastheer op het Water' krijgt voor een belangrijk deel vorm in de gebiedsgerichte benadering waarin Rijkswaterstaat met de regionale en lokale partijen in diverse gebieden samenwerkt. Hoofdstuk 4 van het vastgestelde BPRW gaat nader in op deze gebiedsgerichte benadering, waarbij het gaat om de afstemming tussen de verschillende gebiedsfuncties en met de daarbij betrokken gebiedspartijen.

Met de 'ja, mits...-benadering' geeft Rijkswaterstaat op een flexibele en dynamische wijze ruimte aan nieuwe ontwikkelingen voor de gebruiksfuncties mits onder meer de basisfuncties daardoor niet in het gedrang komen. Voor bestaand gebruik bestaat in beginsel de basishouding uit een 'ja-benadering'. Dat is echter geen carte blanche. Ook bestaand gebruik kan zich niet goed verstaan met de basisfuncties of met wettelijke regels. Zo geeft bijvoorbeeld de redeneerlijn voor Natura 2000 maatregelen, die in het BPRW is opgenomen, aan hoe om te gaan met bestaand gebruik in Natura 2000 gebieden.

C. Specifieke reacties met standpunt

32, 37

Aan de uitwerking van voorwaarden in de tabel op pagina 61 moet worden toegevoegd dat het gaat om de verkeersdeelnemers in plaats van alleen de scheepvaart.

Antwoord

Zoals al in het ontwerp BPRW staat vermeld wordt de recreatievaart gezien als een volwaardige verkeersdeelnemer en kan ook de recreatievaart beperkingen stellen aan de ontwikkelingsmogelijkheden van gebruiksfuncties. Het is niet zinvol om dit in de spelregels in paragraaf 2.6.2 van het BPRW te specificeren. Het gaat immers om spelregels en niet om een voorschot op de afweging zelf die telkens per situatie/gebied moet plaatsvinden en waarbij het belang van de verschillende functies (de basisfuncties, verkeersdeelnemers vanuit binnenvaart en recreatievaart) niet bij voorbaat en 'rekenkundig' kan worden vastgesteld.

D. Doorwerking in het BPRW

Het gastheerschap is verduidelijkt in paragraaf 2.6.2 en de gebiedsgerichte benadering in paragraaf 4.3.2 van het BPRW.

7.2 Natuur

Samenloop in het BPRW van natura 2000 en KRW

A. Reacties in hoofdlijn

9, 34, 40, 47, 70.

Ten aanzien van het proces van totstandkoming van Natura 2000 en het BPRW wordt gesteld dat de voornaamste keuzen voor Natura 2000 in het BPRW al zijn gemaakt, terwijl het proces voor de Natura 2000 beheerplannen nog niet is afgerond. Het is echter op voorhand niet aan te geven welke maatregelen, die tot de taak van Rijkswaterstaat behoren, deel uit zullen gaan maken van de Natura 2000 beheerplannen. Rijkswaterstaat kan zich niet onttrekken aan deze verantwoordelijkheid. Als uit enig Natura 2000 beheerplan blijkt, dat andere of verdergaande maatregelen noodzakelijk zijn, dan zal het BPRW daarop aangepast moeten worden. Het gebiedsproces bij het opstellen van de beheerplannen moet een kans krijgen en de tekst van het Programma aangepast.

26, 51, 70

Naar inhoud wordt de geïntegreerde uitwerking van KRW en Natura 2000 toegejuicht en wordt de keuze om bij de uitwerking de natuurlijke dynamiek als uitgangspunt te nemen onderschreven. Ten aanzien van de relatie tussen de doelen en maatregelen wordt gevraagd waarop is gebaseerd dat de KRW maatregelen positief uitwerken voor alle Natura 2000 gebieden. Gevraagd wordt om een ambitieuze doelstelling en om het onderscheid tussen KRW- en Natura 2000-doelen los te laten en eenvoudigweg de scherpste doelstelling te hanteren. Ook moet het BPRW helder maken hoeveel terughoudender er is omgegaan met het verlagen van GET naar GEP en met fasering van maatregelen voor EHS- en Natura 2000-doelen vergeleken met andere waterdoelen.

B. Standpunt bevoegd gezag

Rijkswaterstaat heeft ervoor gekozen om vooruitlopend op de Natura 2000 beheerplannen de eigen maatregelen voor Natura 2000 op hoofdlijnen al vast te leggen in het BPRW. Dit heeft verschillende redenen:

(1) Rijkswaterstaat wil maximale synergie bereiken tussen KRW en Natura 2000 (2) wil voor de eigen maatregelen landelijk prioriteiten stellen en (3) wil werken met één beheerplan voor de eigen organisatie om versnippering te voorkomen. Daarbij zal Rijkswaterstaat zorgvuldig omgaan met het gebiedsproces ten behoeve van Natura 2000 beheerplannen dat nog volgt na vaststelling van het BPRW. Indien blijkt dat aanvullende inrichtingsmaatregelen nodig zijn dan zal Rijkswaterstaat kiezen voor fasering: deze aanvullende N2000 (inrichtings)maatregelen worden in de Natura 2000 Beheerplannen opgenomen als maatregel(en) die pas na de eerste planperiode zullen worden genomen en worden overgenomen in het volgende BPRW, uiteraard mits deze maatregelen haalbaar en betaalbaar zijn.

Voor zover aanvullende mitigerende Natura 2000 maatregelen nodig zijn voor het beheer van de rijkswateren worden deze waar mogelijk eerder getroffen.

Deze aanpak is nader toegelicht in het vastgestelde BPRW.

Naar inhoud geldt dat gebieden met een grote wateropgave voor Natura 2000 ook in het KRW Programma een grote wateropgave kennen. Afstemming hierover heeft plaatsgevonden. Het gaat echter altijd om complexe problemen, die niet in een paar jaar zijn op te lossen. Voor deze gebieden lopen dan ook studies, waarin gezocht wordt naar de meest effectieve maatregelen. Deze studies maken deel uit van zowel de Natura 2000 als KRW aanpak. Voor overige en minder urgente wateropgaven geldt eveneens dat afstemming heeft plaatsvonden tussen de KRW en Natura 2000 opgaven. Deze zijn niet gelijk, omdat de KRW systematiek afwijkt van de Natura 2000 systematiek. Voor zover mogelijk is bij het formuleren van KRW maatregelen wel rekening gehouden met de vereisten vanuit Natura 2000. Deze samenhang tussen KRW en Natura 2000 is in het BPRW en de bijbehorende Programma's per thema aangegeven. Aangezien het BPRW een plan op hoofdlijnen is, past het niet om per KRW maatregel het effect op de specifieke Natura 2000 doelen voor alle gebieden te specificeren. In de Natura 2000 beheerplannen zal de doelrealisatie voor Natura 2000 inclusief de bijdrage van KRW daaraan concreter worden uitgewerkt. In algemene zin scheppen KRW maatregelen voor het vergroten van de morfologische dynamiek, het vergroten van het areaal en/of de kwaliteit (zoals meer diversiteit) van habitats en het opheffen van belemmeringen voor vismigratie goede voorwaarden voor de realisatie van Natura 2000 instandhoudingsdoelen.

C. Specifieke reacties met standpunt

60

Inspreker vraagt in het Programma IJsselmeergebied (pagina 30) voor het IJmeer/Markermeerareaal de grenzen van het (nog aan te wijzen) Natura 2000 gebied aan te houden.

Antwoord

Voor de begrenzing van het Markermeer/IJmeer wordt uitgegaan van de begrenzing van het waterlichaam zoals vastgelegd in KRW. De begrenzing van het Natura2000 gebied wijkt hiervan af en is vastgelegd in de (concept)-aanwijzingsbesluiten. Daar waar overlap is, maakt het N2000 gebied deel uit van het Programma. De begrenzing van N2000 gebieden valt onder de verantwoordelijkheid van LNV. Omdat beide regimes hun eigen criteria hebben voor vaststelling van de begrenzing en deze een Europese grondslag heeft is het niet mogelijk om tot één en dezelfde begrenzing te komen.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

Ambities voor natuur

A. Reacties in hoofdlijn

9, 25, 26, 31, 39, 44, 45, 70, 73

Insprekers stellen dat de opgave vanuit Natura 2000 onvoldoende kwantitatief is uitgewerkt, niet duidelijk wordt hoe groot de Natura 2000-opgave eigenlijk is en hoeveel hiervan ongerealiseerd blijft na het nemen van 'aanvullende' maatregelen. Waar de doelen niet voldoende tot hun recht komen is het nodig om vóór 2015 nog aanvullende maatregelen te nemen. Ook zouden voor 2015 meer KRW-maatregelen uitgevoerd moeten worden zodat in de Natura 2000 gebieden de randvoorwaarden met betrekking tot het watersysteem in orde zijn. Voorts zijn de beleidskaders voor Natura 2000 niet meegenomen in het BPRW er is geen sprake van een geïntegreerde benadering.

Het Ontwerp BPRW stelt voorts dat voor het behalen van de Natura 2000-doelen alleen middelen beschikbaar worden gesteld, als deze 'haalbaar en betaalbaar' zijn. Door dit bij voorbaat zo te stellen wordt onvoldoende voldaan aan de verplichtingen in het kader van Natura 2000. Als blijkt, dat maatregelen noodzakelijk zijn om de instandhoudingsdoelen te bereiken zal een afweging van de verschillende belangen moeten plaatsvinden, waarbij het natuurbelang voorop staat.

Gesteld wordt dat de indeling in functies in het BPRW en de daaraan gekoppelde lage prioriteit voor natuur, dat is ingedeeld in de derde groep van gebruiksfuncties, in strijd is met het beleid met de PKB Derde Nota Waddenzee en strijdig kan zijn met verplichtingen voor Natura 2000.

B. Standpunt bevoegd gezag

In de Natura 2000-beheerplannen worden de instandhoudingsdoelstellingen in omvang, ruimte en tijd nader uitgewerkt. Daar vindt dus de kwantitatieve uitwerking plaats in overleg met alle betrokken partijen. Er is bewust gekozen om in Aanwijzingsbesluiten richting te geven door de instandhoudingsdoelstellingen te formuleren in termen van behoud dan wel verbetering/uitbreiding en ruimte te laten voor nadere uitwerking in de beheerplanprocessen. In het beheerplanproces met lokale betrokkenen kan immers beter bekeken worden wat de mogelijkheden zijn voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen in relatie tot andere gebruiksvormen in de gebieden. De natuurlijke dynamiek en natuurlijke processen zijn uitgangspunt voor het beheer zoals Rijkswaterstaat dat voert. In die zin is sprake van een geïntegreerde benadering.

Rijkswaterstaat heeft met de Redeneerlijn voor Natura 2000 aangegeven op welke wijze hij komt tot het pakket aan maatregelen in de Natura 2000 gebieden binnen zijn beheergebied. Deze Redeneerlijn geeft ook antwoord op de gestelde vragen over de ambities. Het richtinggevende criterium van 'haalbaar en betaalbaar' bij het afleiden van de Natura 2000 maatregelen maakt daarvan onderdeel uit en volgt uit een beleidskeuze van het Kabinet, waarbinnen Rijkswaterstaat zijn beheertaken uitvoert.

Als bij de vaststelling van Natura 2000 beheerplannen in de komende beheerperiode mocht blijken dat aanvullende maatregelen nodig zijn, dan geldt hiervoor dat deze aanvullende Natura 2000 (inrichtings)maatregelen als maatregelen voor de volgende planperiode worden opgenomen in deze Natura 2000 beheerplannen en vervolgens worden meegenomen in het BPRW voor de volgende planperiode. Uiteraard mits deze maatregelen haalbaar en betaalbaar zijn. Voor zover aanvullende mitigerende Natura 2000 maatregelen nodig zijn voor het beheer van de rijkswateren worden deze waar mogelijk eerder getroffen.

Het BPRW kent, zoals een inspreker juist constateert, een indeling van de functies van de rijkswateren in drie groepen, waarbij natuur in de derde groep met gebruiksfuncties valt. Het betreft de algemene prioriteitstelling die Rijkswaterstaat hanteert als op basis van kosten en inzet keuzen moet maken. Als bij een specifieke afweging op een specifieke locatie andere wettelijke of beleidsmatige prioriteiten aanwezig zijn, zal Rijkswaterstaat zich hier natuurlijk aan houden. Bovendien zullen de concrete maatregelen, projecten ter uitvoering van de eerste en tweede groep van gebruiksfuncties – indien relevant en noodzakelijk – aan de verplichtingen op grond van Natura 2000 moeten worden getoetst.

De wijze waarop de inzet voor Natura 2000 gestalte krijgt is in het vastgestelde BPRW nader toegelicht.

C. Specifieke reacties met standpunt

70

Inspreker vindt dat transparantie van het BPRW inzake doelen, maatregelen en realisatiejaar dient te worden aangevuld met informatie over doelrealisatie van waterafhankelijke natuurdoelen voor Natura 2000 en de ecologische hoofdstructuur (EHS). Tevens moet worden aangegeven voor welke rijkswateren scherpere opgaven gelden conform de natuurdoelen voor de EHS met als doeljaar 2018.

Antwoord

De Natura 2000 maatregelen van Rijkswaterstaat worden in het BPRW op hoofdlijnen beschreven. Beschrijving van maatregelen, planning en mate van doelrealisatie van Natura 2000 doelen maakt deel uit van de Natura 2000 beheerplannen en komt daar meer in detail aan de orde. De doelrealisatie van de EHS is geen onderwerp van het BPRW of de Natura 2000 beheerplannen en valt en valt voor zover buiten Natura 2000 gebied gelegen, onder (gedelegeerde) verantwoordelijkheid van de provincies.

In het BPRW wordt aangegeven op welke wijze Rijkswaterstaat betrokken is bij het realiseren van de opgaven voor de EHS in het rivierengebied. Dit verloopt via afspraken in het kader van de NURG (Nadere Uitwerking Rivierengebied), die worden uitgevoerd in programma's zoals Ruimte voor de Rivier en Maaswerken. De overige EHS gebieden vallen in de rijkswateren samen met de Natura 2000 gebieden. Hier zijn de opgaven voor Natura 2000 (en KRW) leidend.

70

Inspreker vindt dat in het BPRW duidelijk moet worden gemaakt hoe groot de resterende opgave Natura 2000 eigenlijk is na het nemen van de BPRW-maatregelen, hoeveel kosten hiermee gemoeid zouden kunnen zijn, waarom deze niet door Rijkswaterstaat gedragen kunnen worden en door wie dan wel.

Antwoord

In het BPRW wordt op basis van de beste inzichten van dat moment aangegeven welke maatregelen Rijkswaterstaat zal treffen voor Natura 2000. Dit zijn mitigerende maatregelen en inrichtingsmaatregelen. Rijkswaterstaat krijgt de middelen om de komende planperiode een groot aantal KRW maatregelen uit te voeren, die belangrijke voorwaarden scheppen voor Natura 2000 doelsoorten en habitats. Ook maatregelen uit de programma's Ruimte voor de Rivieren en Maaswerken dragen hieraan bij. Gezien deze belangrijke bijdrage aan het uiteindelijk kunnen realiseren van de in dit kader relevante instandhoudingsdoelen, alsmede de enorme omvang van de daarvoor noodzakelijke uitgaven, zijn ten tijde van het vaststellen van dit BPRW zijn geen aanvullende middelen beschikbaar voor Natura 2000 inrichtingsmaatregelen. Aanvullende maatregelen ter realisatie van de instandhoudingsdoelen kunnen voor zover nodig opgenomen worden in de Natura 2000 beheerplannen als maatregel voor de volgende planperiode en overgenomen in het volgende BPRW, uiteraard mits deze haalbaar en betaalbaar zijn. Daarbij is synergie met andere programma's opnieuw het uitgangspunt. De mate van doelrealisatie voor Natura 2000 is ook afhankelijk van de maatregelen van derden en de definitieve formulering van de doelen in de grotendeels nog te nemen definitieve Aanwijzingsbesluiten. In de Natura 2000 beheerplannen zal hierover duidelijkheid worden gegeven.

70

Inspreker ziet graag in de redenering terug dat het BPRW bij onvoldoende middelen minimaal de maatregelen bevat om de achteruitgang zo spoedig mogelijk te stoppen. Het BPRW moet het begrip 'doelontwikkeling' nader definiëren, in overeenstemming met de Vogel- en Habitatrichtlijnen.

Antwoord

In aanvulling op het antwoord hierboven heeft Rijkswaterstaat prioriteit gegeven aan Sense of Urgency opgaven. Zo zijn de KRW maatregelen in Ketelmeer-Vossemeer en Zwartemeer maximaal toegesneden op de vereisten van rietbroedvogels waar het slecht mee gaat. In het Deltagebied zal komende planperiode een bijdrage worden geleverd aan het creëren en herstellen van broedgelegenheid voor kustbroedvogels in combinatie met onderhoudswerkzaamheden. Voorts worden de ANT studies uitgevoerd naar haalbare en betaalbare maatregelen om de negatieve trends in Oosterschelde en IJsselmeer Markermeer te keren.)

Met Doelontwikkeling wordt doelherijking bedoeld – het aanpassen van doelen uit de Aanwijzingsbesluiten wanneer deze niet haalbaar en betaalbaar zijn – , zoals bij brief van de minister van LNV aan de Tweede Kamer is vastgelegd. Dit is de verantwoordelijkheid van het ministerie van LNV.

25, 70

Een inspreker (70) vindt dat de voorkeur van Rijkswaterstaat voor 'natuurlijke dynamiek' als randvoorwaarde in Natura 2000-gebieden genuanceerd moet worden. Een andere inspreker (25) vraagt om veel meer in te zetten op natuur- en landschapsontwikkeling dan op natuurbehoud in het zeer dynamische buitendijkse rivierengebied.

Antwoord

Natuurlijke dynamiek is geen randvoorwaarde maar uitgangspunt voor de uitwerking van doelen in ruimte en tijd in de Natura 2000 beheerplannen. Dit wil zeggen dat doelen worden zodanig worden uitgewerkt dat deze qua dynamiek het beste passen bij de dynamiek die de betreffende soorten of habitats nodig hebben. Daarbij wordt onder meer rekening gehouden met het feit dat afhankelijk van allerlei factoren bepaalde soorten het ene jaar hier en het andere jaar elders verblijven. De watersystemen en als onderdeel daarvan de

natuur zijn nu eenmaal niet statisch, maar worden gekenmerkt door een continue dynamisch proces. Het Natura 2000 beheerplan moet rekening houden met deze dynamiek. Voor het rivierengebied bevatten de concept Aanwijzingsbesluiten naast behouddoelstellingen ook een aantal ontwikkeldoelstellingen. Projecten in het kader van Ruimte voor de Rivier, NURG en Kaderrichtlijn Water dragen bij aan deze ontwikkeldoelen. In vervolg op de Aanwijzingsbesluiten krijgt de dynamiek van het rivierensysteem in de Natura 2000 beheerplannen de nodige aandacht.

26, 36

Insprekers zien zandhonger als een majeur probleem en pleiten voor maatregelen om slikken en platen te beschermen en de Rammegors met de Oosterschelde te verbinden. De aangekondigde studies naar de haalbaarheid en betaalbaarheid van maatregelen met als perspectief om de natuurdoelen zo nodig naar beneden bij te stellen lijken een voorschot op afwaardering van een gebied met internationaal vermaarde natuurkwaliteit en gaat voorbij aan de langere termijn opgave voor veiligheid. Nodig zijn no regret-maatregelen voor de korte termijn en experimenten met innovatieve maatregelen voor zandsuppleties en natuurlijke dynamiek.

Antwoord

Verschillende mogelijkheden om de gevolgen van de zandhonger te verminderen zijn opgenomen in de studies van Rijkswaterstaat. Uitgangspunt is dat hier eerst (meer) inzicht in moet worden verregen. Het is vervolgens kabinetsbeleid om Natura 2000 haalbaar en betaalbaar te implementeren binnen de kaders van bestaand beleid. Rijkswaterstaat beschouwt de Natura 2000 doelen en de daarvoor noodzakelijke maatregelen dan ook in dit perspectief. De mate waarin proeven haalbare en betaalbare maatregelen opleveren bepaalt de mogelijkheden voor de natuur. Met behulp van de resultaten van de studie zal in 2013 politieke besluitvorming plaatsvinden.

26

De relatie tussen behoud van biodiversiteit en kustdynamiek is wat onderbelicht. In het kader van de opgave en aanbevelingen van de Deltacommissie zou een aanpak gepresenteerd moeten worden waarin de opgave voor veiligheid wordt gekoppeld aan natuurlijke processen. Experimenten en kennisontwikkeling zijn noodzakelijk om duurzame maatregelen op het gebied van sedimenthuishouding en zandsuppleties te kunnen voorbereiden. Het BPRW moet daarom volgens inspreker wat betreft ambitie, programmering en financiering in lijn gebracht worden met het natuurherstelprogramma Waddenzee.

Antwoord

De aanbevelingen van de Deltacommissie worden door de Deltaraad in lijn met het Nationaal Waterplan nader uitgewerkt. De ambitie van het Natuurherstelprogramma Waddenzee reikt verder dan de ambitie van het BPRW. In het BPRW worden alleen die maatregelen opgenomen die Rijkswaterstaat in de komende planperiode gaat nemen.

Dat neemt niet weg dat iedere uitgevoerde suppletie wordt gebruikt om kennis uit te breiden met betrekking tot de (morfologische) effectiviteit van die suppletie. De laatste tijd wordt ook meer onderzoek gedaan naar de doorwerking op het ecologisch systeem.

Op beide terreinen zijn nog veel vragen, waarnaar Rijkswaterstaat onderzoek laat doen.

46, 30

In de bijlagen van het Plan-MER is de gehele Biesbosch aangegeven als Sense of Urgency-gebied. Deze status zou moeten leiden tot zorgvuldige uitwerking en uitvoering van beschermende maatregelen in het BPRW. Dit is echter niet gebeurd. Gevraagd wordt de relatie met het SGBP voor de Maas expliciet op te nemen en te verwijzen naar het Programma Zuidwestelijke Delta. Het BPRW en bijbehorende Programma moet uitwerking geven aan de te bereiken doelstellingen voor verbetering van de waterkwaliteit in de Biesbosch.

Antwoord

Uit het Doelendocument van LNV, waarin de basis van beschermingsniveau voor gebieden is vastgelegd, blijkt dat aan de Biesbosch de status van Sense of Urgency-gebied is toegekend op basis van de beheeropgave droge graslanden en niet op de wateropgave. Het ministerie van LNV is voortouwnemer voor het Natura 2000 beheerplan Biesbosch. De mogelijke wateropgave wordt in dat plan in samenwerking met Rijkswaterstaat uitgewerkt. Eventuele aanvullende Natura 2000 maatregelen van Rijkswaterstaat worden opgenomen in het volgende BPRW.

9

Het BPRW anticipeert op de instandhoudingsdoelen Natura 2000 voor het IJsselmeergebied, die echter nog niet zijn vastgesteld. Dit kan dus nog leiden tot aanpassingen in het Programma. Wij zouden juist graag zien dat in het BPRW en Programma IJsselmeergebied een flinke ambitie wordt neergezet. In z'n algemeenheid dient, gezien de leemten in kennis, voor het IJmeer-Markermeer het voorzorgprincipe gehanteerd te worden. Deze lijn doortrekkend moet dit tot een conserverend Programma IJsselmeergebied leiden.

Antwoord

Rijkswaterstaat (en LNV) onderkennen dat er onvoldoende kennis is om de ecologische problemen in het Markermeer en IJmeer nu al fundamenteel aan te pakken. Daarom voert Rijkswaterstaat de komende planperiode pilots uit om na te gaan welke maatregelen het meest effectief zijn (Programma Natuurlijk(er) Markermeer- IJmeer 2009-2015, NMIJ studie) en worden uitgebreide studies verricht naar de mechanismen en aangrijpingspunten die achter de neergaande trends zitten. De afweging welke ontwikkelingen al dan niet in de planperiode tot 2015 kunnen worden toegestaan valt qua vergunningverlening vanuit de Natuurbeschermingswet 1998 onder verantwoordelijkheid van de provincie. Grote ingrepen zullen ook aan de doelen van de KRW moeten worden getoetst zoals vastgelegd in het Programma IJsselmeergebied. Eventuele aanvullende Natura 2000 maatregelen van Rijkswaterstaat worden als maatregel voor de volgende planperiode opgenomen in de Natura 2000 beheerplannen, die weer worden overgenomen in de volgende BPRW.

36

Mogelijk wordt in de Grevelingen voor 2015 niet (meer) voldaan aan de (concept)doelen voor Natura 2000 en KRW, zo blijkt uit de verkenning 'Grevelingen water en getij'. Een spoedig vervolg op deze verkenning is nodig.

Antwoord

De verkenning is voorgelegd aan de Stuurgroep Zuid-Westelijke Delta en de Natuur- en Recreatieschap. Deze zullen de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat adviseren over een mogelijke vervolg op de verkenning 'Grevelingen water en getij'. Naar verwachting zal de Staatssecretaris in 2012 een besluit nemen.

26

In het BPRW wordt terecht gewacht op resultaten uit onderzoek (ANT, NMIJ en evaluatie doelen Natura 2000). Dit onderzoek mag volgens Staatsbosbeheer geen excuus zijn om maatregelen waarvan nu al duidelijk is dat ze bijdragen aan een toekomstbestendig ecologisch systeem, een beheerperiode naar voren te schuiven. Daarom wordt het zeer op prijs gesteld om de aangegane samenwerking met NMIJ op een constructieve wijze voort te zetten.

Antwoord

Het Kabinet heeft op 9 oktober de Tweede Kamer ingelicht over 5 thema's, waaronder de toekomstagenda Markermeer/IJmeer. Rijkswaterstaat is gevraagd om hiervoor een advies uit te brengen over de onderbouwing van de uitgangspunten van het zogenaamde Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES), de effectiviteit van maatregelen en eventuele no-regret maatregelen. Of dit leidt tot het naar voren halen van maatregelen is afhankelijk van de besluitvorming hierover en de beschikbaarheid van middelen. Het Kabinet stelt een RAAM-brief (Rijksbesluiten-Amsterdam-Almere-Markermeer) aan de Tweede Kamer op, zoveel als mogelijk ondersteund door regionale overheden, maatschappelijke organisaties en marktpartijen. De brief dient om een gecoördineerde besluitvorming te organiseren. TBES Toekomstbestendig Ecologisch Systeem. Een veerkrachtig systeem met een duurzame instandhouding van soorten, dat ruimschoots voldoet aan de kernopgave van N2000.

54

Ten aanzien van Natura 2000 pleit inspreker voor het beschermen van bestaande waarden, de ontwikkeling van nieuwe waarden leidt tot extra spanning met andere belangen.

Antwoord

De maatregelen voor Natura 2000 zijn gericht op het realiseren van de instandhoudingsdoelen uit de aanwijzingsbesluiten. Dit kunnen zowel behoud als verbeteropgaven zijn. Bij de uitwerking van de opgaven wordt uiteraard rekening gehouden met andere belangen.

Inspreker ziet een tegenspraak tussen een meer natuurlijk peilbeheer ten behoeve van herstel van riehtabitats en een optimaal aan- en afvoerregime om in te kunnen spelen op extreme situaties. Onduidelijk is hoe bij een hoger peil het areaal ondieptes en natuurvriendelijke oevers uitgebreid wordt. Ook wordt aandacht gevraagd voor paragraaf 4.3.1. Aanvullende Natura 2000 maatregelen Ketelmeer-Vossemeer en Zwarte Meer (met de laatste Nederlandse populaties voor de Grote karekiet en een belangrijke deelpopulatie van de Roerdomp) met een mogelijk conflict tussen de natuurdoelstelling en doelstellingen ten aanzien van hoogwaterbescherming en watervoorziening.

Antwoord

Het mogelijk conflict tussen de natuurdoelstelling en doelstelling ten aanzien van hoogwaterbescherming en watervoorziening is -terecht- gesignaleerd. De beleidskeuzes over peilbeheer worden gemaakt in het NWP en dus niet in het BPRW. Voor de komende planperiode wordt geen natuurlijker peilbeheer gevoerd. In 2012 wordt een peilbesluit genomen over een mogelijke peilopzet van maximaal 30 cm in de zomer in het IJsselmeergebied t.b.v. de zoetwatervoorziening. Hierbij worden ook de ecologische aspecten meegenomen. Locaal zullen, evenals in de randmeren actief ondiepe oeverzones worden aangelegd. Zoals al aangegeven wordt de beleidskeuze over een peilverhoging in het IJsselmeer gemaakt in het NWP. In dit document zal ook worden aangegeven hoe zal worden omgegaan met veranderingen in oevergebieden. Ditzelfde geldt voor het Ketelmeer, Vossemeer en Zwarte Meer. De inrichtingsmaatregelen voor de KRW die in deze gebieden worden genomen, in combinatie met het rietbeheer van de terreinbeheerders, zijn voldoende om de doelstellingen voor rietvogels te behalen.

Doorwerking in het BPRW

In het BPRW (paragraaf 2.7.1) is de tekst over Natura2000 verduidelijkt en aangevuld. Het gaat ondermeer om de volgende punten:

- de wijze waarop aanvullende Natura 2000 maatregelen onderdeel uitmaken van het BPRW
- omgaan met de Sense of Urgency opgaven onderzoek naar de effecten van zandsuppleties op kustnatuur

Verantwoordelijkheden

A. Reacties in hoofdlijn

39, 45, 51,70

Gesteld wordt dat Rijkswaterstaat verantwoordelijk is voor de inhoud, de financiering en de monitoring van de Natura 2000 beheerplannen voor de rijkswateren. Gevraagd wordt om duidelijk te maken hoe Rijkswaterstaat daarbij zijn eigen rol ziet en die van andere beheerders voor het realiseren van watergebonden Natura 2000 doelen. Gevraagd wordt ook om duidelijk te maken welke input en bijdragen Rijkswaterstaat van anderen verwacht.

B. Standpunt bevoegd gezag

Diverse insprekers gaan in op de rol van Rijkswaterstaat in Natura 2000 gebieden. Voor een deel gaat het daarbij om het grensvlak tussen beleid en beheer en voor een ander deel om de wettelijke bepaalde grenzen tussen de bevoegdheden van de verschillende overheden die bij de uitvoering van het natuurbeleid zijn betrokken.

De doelen die in een Natura 2000 gebied moeten worden nagestreefd worden niet door Rijkswaterstaat vastgesteld, maar komen, onder verantwoordelijkheid van het ministerie van LNV, tot stand via een Aanwijzingsbesluit op grond van de Natuurbeschermingswet 1998.

Het beheer dat nodig is om deze doelen te bereiken wordt vastgelegd in een Natura 2000 beheerplan. Het opstellen van een beheerplan en de toetsing van bestaande activiteiten is een verantwoordelijkheid van verschillende overheden, afhankelijk van het gebied. Dat geldt ook voor de monitoring. Voor de gebieden waar Rijkswaterstaat de grootste beheerder is treedt Rijkswaterstaat op als voortouwnemer. Rijkswaterstaat verwacht in zijn rol als verantwoordelijke voor het beheerplan, dat terreinbeheerders de voor het beheerplan noodzakelijke gegevens waarover zij beschikken delen met de opstellers van het beheerplan en dat zij – voor zover passend in hun takenpakket – de noodzakelijke maatregelen treffen om de instandhoudingsdoelen te halen.

Terreinbeheerders zijn voorts net als ieder ander gehouden aan de Natuurbeschermingswet 1998 als het gaat om het voorkomen en beperken van negatieve effecten van hun activiteiten op de instandhoudingsdoelen. Desgewenst kan het bestaand gebruik van terreinbeheerders (al of niet onder voorwaarden) in de Natura 2000 beheerplannen worden opgenomen. De meer precieze afspraken over wie wat doet bij de uitvoering van de Natura 2000 beheerplan per gebied wordt aldaar beschreven en is te gedetailleerd voor het BPRW.

Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de natuurherstelmaatregelen die vallen onder zijn taken op het gebied van waterbeheer. Het kabinet heeft ervoor gekozen om Natura 2000 te implementeren binnen de kaders van bestaand beleid. Rijkswaterstaat heeft ervoor gekozen om synergie te zoeken met KRW. In het Natura 2000 beheerplan wordt inzichtelijk beschreven welke doelen gerealiseerd kunnen worden met de beschikbare middelen. Op basis daarvan kan gekozen worden voor fasering of doelontwikkeling. Eventuele aanvullende Natura 2000 maatregelen worden als maatregel voor de volgende planperiode opgenomen in de Natura 2000 beheerplannen en overgenomen in het volgende BPRW.

Voor de diverse specifieke punten, zoals die in reactie op het ontwerp BPRW zijn ingebracht wordt hieronder in (categorie C) nader ingegaan.

C. Specifieke reacties met standpunt

47

In kaart 2.2. en kaart B11.1 ontbreken het aangemelde Natura 2000 gebied Vlake van Raan.

Antwoord

Het Natura 2000 gebied Vlake van de Raan is inderdaad niet opgenomen in het BPRW, omdat het nog niet is aangewezen. De maatregelen voor Natura 2000 maken nog geen deel uit van het BPRW 2010-2015. Desalniettemin is het een goede suggestie om het gebied wel – met een andere aanduiding – op kaart aan te geven, evenals de andere nieuwe gebieden op de Noordzee.

9

Rijkswaterstaat geeft aan de maatregelen zelf te willen organiseren met een eigen programmabureau. Het zou wenselijk zijn dat er een programmabureau komt dat alle inspanningen in het Waddengebied ten behoeve van de hoofddoelstelling integraal gaat behartigen. Het zou de samenwerking ten goede komen als meer uitvoeringsdiensten daarvan gebruik kunnen gaan maken, zodat de verschillende uitvoeringstaken integraal opgepakt kunnen worden. Ook de uitvoering van het Natuurherstelplan Wadden kan hier ondergebracht worden.

Antwoord

Het Programmabureau van Rijkswaterstaat heeft in principe alleen een interne functie voor wat betreft de uitvoering van de Rijkswaterstaat KRW maatregelen. Rijkswaterstaat zal bij de planvorming natuurlijk contact zoeken met de relevante maatschappelijke partijen.

9

Inspreker stelt dat Rijkswaterstaat in het ontwerp BPRW voorbij gaat aan de doelstellingen van de PKB Derde Nota Waddenzee, waar het gaat om het herstel van grootschalige zoet-zout gradiënten en aan het Natuurherstelplan Wadden dat koerst op het terug krijgen van een Rijke Zee, een ambitie die waarschijnlijk verder gaat dan wat Rijkswaterstaat in dit BPRW voor ogen staat. De middelen, zoals genoemd in dit BPRW, zullen toereikend zijn. Voor KRW (Waddenzee en Dollard) is eerder voor de periode tot 2015 door Rijkswaterstaat € 50 miljoen in beeld gebracht; in het plan terug gebracht tot ca € 30 miljoen. Voor Natura 2000 wordt voor het Waddengebied slechts 0,1 miljoen per jaar tot 2015 genoemd.

Antwoord

Voor het al dan niet uitvoeren van maatregelen voor herstel van grootschalige zoet-zout gradiënten op het grensvlak van rijks- en niet-rijkswateren kan Rijkswaterstaat geen zelfstandig besluit nemen. Dit is een beleidsmatige afweging die in samenspraak met de andere stakeholders tot stand moet komen. Om die reden zijn deze maatregelen niet benoemd in het BPRW. Bij de Afsluitdijk worden wel de mogelijkheden voor een zoet-zout overgang verkend. Medio 2009 formuleert het kabinet een standpunt over het vervolgtraject.

41

In 2015 maakt Rijkswaterstaat afspraken over natuurdoelen en kustbeheer. De provincie vraagt om afstemming met het traject voor Natura 2000.

Antwoord

Rijkswaterstaat voert zijn kustbeheer ook nu al afgestemd uit met Natura 2000. Voor kustsuppleties wordt indien nodig een Natuurbeschermingswet 1998 vergunning aangevraagd. Rijkswaterstaat is van plan de kustsuppleties (en eventuele mitigerende maatregelen) op te nemen in de Natura 2000 beheerplannen. Dit zal uiteraard in overleg met de provincie gebeuren.

51

Aanvullende maatregelen voor Natura 2000 worden onderdeel van het programma ruimte voor de rivieren. In de kostenparagraaf zijn er geen extra kosten voor inrichtings- en beheermaatregelen geraamd. Wij gaan ervan uit dat deze zijn opgenomen in het programma ruimte voor de rivieren. Wij verzoeken u dit ook aan te geven in uw plan.

Antwoord

Ruimte voor de Rivier maatregelen hebben naast een veiligheidsdoelstelling een ruimtelijke kwaliteitsdoelstelling. Onderdeel van de ruimtelijke kwaliteit is natuur. Middels de realisatie van de Ruimte voor de Rivier maatregelen en KRW maatregelen wordt een bijdrage geleverd aan het behalen van de Natura 2000 doelen. Dit moet nadrukkelijk worden onderscheiden van de voor de relevante Natura 2000 gebieden op te stellen beheerplannen Natura 2000, waarin de maatregelen moeten worden opgenomen om de doelstellingen op termijn daadwerkelijk te realiseren. Welke aanvullende maatregelen voor Natura 2000 nodig zijn zal de komende periode dan ook onderzocht worden in het kader van de beheerplannen Natura 2000. Provincie Gelderland is trekker voor het opstellen van de beheerplannen. Kosten voor aanvullende maatregelen worden in deze beheerplannen opgenomen.

Eventuele aanvullende Natura 2000 maatregelen voor Rijkswaterstaat worden als maatregel voor de volgende planperiode opgenomen in de Natura 2000 beheerplannen, die weer worden opgenomen in de volgende BPRW.

51

Op het gebied van de Natura 2000 is ons waterschap in het kader van het 'ontwerp Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2010-2015 niet betrokken. Omdat wij wel een beheertaak (o.a. op het gebied van dijken, muskusratten en bagger) hebben in watergangen gelegen in deze Natura 2000 gebieden (in de uiterwaarden van de Lek en de Neder-Rijn) is het belangrijk dat wij input kunnen leveren in de beheerplannen die op dit moment opgesteld worden door Rijkswaterstaat.

Antwoord

De uiterwaarden Nederrijn en de uiterwaarden Lek vallen binnen het beheergebied van Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden. Voor de uiterwaarden van de Nederrijn is provincie Gelderland voortouwnemer, de beheerplannen worden door provincie Gelderland opgesteld. Als stuurgroep voor deze beheerplannen functioneert het bestuurlijk overleg bovenrivieren (BOB), Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden is hiervan agendalid. De uiterwaarden van de Lek vallen onder verantwoordelijkheid van de provincie Zuid-Holland, deze provincie is voortouwnemer en zal het opstellen van het beheerplan coördineren.

84

De kwelders in de Waddenzee zijn doorgestoken dijken. Dat leidt ertoe dat er binnendijs meer verzilting is. Dat kan voorkomen worden door de buitendijkse kwelders weer te ontwikkelen, zodat enerzijds de natuurwaarden behouden blijven en binnendijkse verzilting wordt voorkomen.

Antwoord

In het BPRW is geen uitbreiding van het areaal kwelders buitendijks voorzien, aangezien dit strijdig is met de instandhoudingsdoelen voor Natura 2000.

D. Doorwerking in het BPRW

In paragraaf 2.7.1 van het BPRW is de verhouding tussen Aanwijzingsbesluit, BPRW en Natura 2000-beheerplannen nader toegelicht.

In het Programma bij het BPRW wordt de Vlake van de Raan aangegeven evenals de uitbreiding van de Noordzeekustzone en de drie nieuwe gebieden buiten de 12-mijlszone. Dit zijn de gebieden waarvoor naar verwachting in 2010 ontwerp-aanwijzingsbesluiten zullen worden genomen.

Bestaand gebruik

A. Reacties in hoofdlijn

47, 70

Ondersteund wordt dat de basisfuncties van het hoofdwatersysteem niet ter discussie staan. Het zou helpen als het functionele gebruik getoetst wordt aan de instandhoudingdoelen voor de (omringende) Natura 2000-gebieden. Verder wordt naar voren gebracht dat in de redeneerlijn Natura 2000 hoort te staan dat bij mogelijk significante schadelijke activiteiten (beheer of onderhoud) een passende beoordeling wordt uitgevoerd en een vergunning wordt aangevraagd. Eventueel wordt bestaand gebruik met mitigerende maatregelen opgenomen in het beheerplan.

B. Standpunt bevoegd gezag

Het functionele gebruik, dat wil zeggen al het bestaand gebruik, wordt in de Natura 2000 beheerplannen getoetst aan de instandhoudingdoelen voor Natura 2000, tenzij de gebruiker zelf heeft aangegeven buiten het beheerplan te willen blijven.

Het is verder vanzelfsprekend dat Rijkswaterstaat zich aan de wet houdt en bij mogelijk significante effecten van zijn activiteiten een passende beoordeling uitvoert en een Natuurbeschermingswet 1998 vergunning aanvraagt dan wel de betreffende activiteit met mitigerende maatregelen wordt opgenomen in het beheerplan. De redeneerlijn is bedoeld voor de Natura 2000 beheerplannen en gaat daarom niet expliciet in op het indien nodig aanvragen van Natuurbeschermingswet 1998 vergunningen.

C. Specifieke reacties met standpunt

82

Inspreker vraagt aandacht voor de gekozen formulering op pagina 81 e.v. van het Programma Rivieren en Kanalen over Natura 2000. Zo wordt bijvoorbeeld gesteld dat baggeren significant negatieve effecten heeft. Dat impliceert juridisch gezien nogal wat. Er is dan meer nodig dan een mogelijke oplossing, waarover de tekst spreekt.

Antwoord

In het ontwerp-Programma Rivieren en Kanalen is aangegeven van welke vormen van bestaand gebruik op voorhand niet kon worden uitgesloten dat er significante effecten zijn. Gedoeld wordt op de voortoets. Deze heeft plaatsgevonden om een onderscheid te maken tussen activiteiten die zonder aanpassing in het beheerplan kunnen worden opgenomen en activiteiten waarvoor nadere effectanalyse nodig is om te bepalen of ze – al of niet met mitigerende maatregelen – in het beheerplan kunnen worden opgenomen. Baggeren maakt deel uit van de nadere effectanalyse, maar dit betekent nog niet dat er sprake is van significant negatieve effecten. Voor de Natura 2000 beheerplannen voor de rivieren is de provincie voortouwnemer. De planvorming is nog niet zover gevorderd dat concreet kan worden aangegeven wat de effecten van het bestaand gebruik van Rijkswaterstaat zijn. Daarom is deze tekst uit het BPRW (Programma) verwijderd.

47

Inspreker vraagt de redeneerlijn voor natuur op twee punten aan te vullen. Het bestaand gebruik in punt 3 en 5 moet zijn inclusief de autonome ontwikkeling van dit gebruik. Door dit expliciet toe te voegen wordt ook rekening gehouden met toekomstige ontwikkelingen in de scheepvaart. Daarnaast dient aan het einde van het derde punt toegevoegd te worden dat dit ook geldt voor de externe werking op Natura 2000 gebieden die buiten het beheer van Rijkswaterstaat vallen. Een verwijzing naar de Sectornotities kan verhelderend werken.

Antwoord

Rijkswaterstaat streeft ernaar om autonome ontwikkelingen die zich voltrekken zonder dat daaraan een toetsbaar publiek besluit ten grondslag ligt zoals de groei van de scheepvaart en recreatie, mee te nemen in de beheerplannen. Deze zogenoemde niet direct stuurbare autonome ontwikkeling wordt meegenomen voor zover verenigbaar met de instandhoudingsdoelen. Dit zal toegevoegd worden bij de redeneerlijn. Rijkswaterstaat kan dit echter alleen als uitgangspunt nemen bij zijn eigen beheerplannen en niet bij beheerplannen van derden. Voor zover relevant zal Rijkswaterstaat bij de trekker van die beheerplannen en de betrokken bevoegde gezagen aandacht vragen om rekening te houden met autonome ontwikkeling, nogmaals, voor zover dit het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen niet in de weg staat. De sectornotities hebben geen formele status, maar zijn een hulpmiddel bij het opstellen van de Natura 2000 beheerplannen en het toetsen van bestaand gebruik. De sectornotities zijn geen blauwdruk voor het beheerplan. Per gebied zal aan de hand van gebiedsspecifieke omstandigheden t.a.v. gebruiksvormen en instandhoudingsdoelen het resultaat van de sectornotities met gezond verstand moeten worden toegepast, en zal het beschrijven en toetsen van het bestaand gebruik altijd maatwerk op gebiedsniveau zijn.

D. Doorwerking in het BPRW

De tekst over de mogelijke effecten van bestaand gebruik in het rivierengebied is uit het Programma verwijderd.

De redeneerlijn in paragraaf 2.7.1 is aangepast, zodat duidelijk wordt dat ook de niet direct stuurbare autonome ontwikkelingen mee worden genomen in de beheerplannen, uiteraard mits verenigbaar met de instandhoudingsdoelen.

Ecologische verbindingen

A. Reacties in hoofdlijn

-

B. Standpunt bevoegd gezag

-

C. Specifieke reacties met standpunt

9

Het Programma IJsselmeergebied besteedt veel aandacht aan verbetering van de mogelijkheden voor vismigratie. Dat is zeer positief. Er zijn echter ook andere organismen voor wie migratie van belang is, bijvoorbeeld bever en otter. Ook aandacht voor vleermuizen wordt gemist. In het algemeen is de interactie tussen de ecosystemen binnen- en buitendijks weinig uitgewerkt. Ontwikkelingen rond bijvoorbeeld de versterking van de Houtribdijk en de aanleg van vooroevers kunnen hier mogelijk een rol spelen.

Antwoord

In het beheerplan Natura 2000 zal nadere uitwerking worden gegeven aan het behoud van Natura 2000-soorten die afhankelijk zijn van verbindingen met andere gebieden. Bij de versterking van de Houtribdijk zal worden bezien welke synergie met natuurontwikkeling mogelijk is.

36

Inspreker pleit al langer voor de versterking van de ecologische relatie tussen Oosterschelde en binnendijkse natuurgebieden langs de zuidkust van Schouwen en Tholen. Voorzieningen hiertoe zijn echter niet genoemd in het BPRW of het beheerplan van het waterschap. Inspreker verzoekt deze lacune op te heffen.

Antwoord

Inspreker pleit voor versterken van de ecologische relatie tussen de Oosterschelde en binnendijkse natuurgebieden langs de Zuidkust van Schouwen en Tholen. Het Waterschap Zeeuwse Eilanden maakt een analyse van knelpunten voor vismigratie in o.a. de genoemde gebieden. Rijkswaterstaat zal een deel van de kosten van vispassages dragen die zijn gelegen op de grens Oosterschelde/binnendijks gebied. In de komende planperiode zal minstens één knelpunt op de grens van de Oosterschelde/binnendijks gebied gezamenlijk worden aangepakt.

40

Positief is de aandacht in het Programma voor vismigratie. Extra aandacht is echter nodig voor andere organismen zoals voor de bever, de otter en vleermuizen. Interactie tussen ecosystemen binnen- en buitendijks is te weinig uitgewerkt.

Antwoord

In het beheerplan Natura 2000 zal nadere uitwerking worden gegeven aan het behoud van Natura 2000-soorten die afhankelijk zijn van verbindingen met andere gebieden. Bij de versterking van de Houtribdijk zal worden gezien welke synergie met natuurontwikkeling mogelijk is.

39

De rijkskanalen vormen voor de Brabantse EHS zowel een barrière als een verbinding. De verbindende functie ontbreekt in het beheerplan. Daarnaast zijn er knelpunten bij de kruising van de kanalen met de Brabantse beekdalen. Zowel voor de verbinding als de knelpunten wil de provincie samen met het Rijk de aanpak bezien.

Antwoord

De realisatie van ecologische verbindingzones (EHS) als langsverbinding langs de Brabantse kanalen is niet opgenomen in het beheerplan omdat de realisatie van de EHS niet als een taak van Rijkswaterstaat wordt beschouwd. De opheffing van de ecologische barrière van het kanaal (ontsnippering) is wel als taak van Rijkswaterstaat aangeduid. Voor zover het beheer en onderhoudsbudget het toelaten, worden ontsnipperende maatregelen genomen ter hoogte van de EHS. Deze maatregelen betreffen de aanleg van fauna-uittreedplaatsen en natuurvriendelijke oevers. Daarnaast is de uitvoering van maatregelen gekoppeld aan het Meerjarenplan Ontsnippering, met name van toepassing op de Midden-Limburgse kanalen, eveneens een taak van Rijkswaterstaat.

D. Doorwerking in het BPRW

Bovengenoemde reacties leiden niet tot wijzigingen van de BPRW tekst.

Relaties van natuur met andere functies

A. Reacties in hoofdlijn

-

B. Standpunt bevoegd gezag

-

C. Specifieke reacties met standpunt

25

Inspreker pleit ervoor dat het Programma Rivieren en Kanalen veel nadrukkelijker zal bevorderen dat de realisatie van de natuur- en waterdoelen, waar mogelijk zal worden gecombineerd met particuliere grondstofwinningsprojecten. De ontwerp-Aanwijzingsbesluiten Natura 2000 zijn vooral gericht op behoud, waardoor kansen op functiecombinatie met natuurontwikkeling en rivierveiligheid worden gemist.

Antwoord

De ontwerp-Aanwijzingsbesluiten worden buiten het BPRW om vastgesteld, dit is de verantwoordelijkheid van LNV. Maar bijna alle grote projecten zoals bijvoorbeeld het programma Ruimte voor de Rivieren en de Maaswerken hebben al meerdere doelstellingen, waarbij zowel natuur- als waterdoelen en grondstoffenwinning worden gecombineerd.

48

Inspreker onderschrijft de belangrijke opgave in het BPRW en de gebiedsgerichte aanpak spreekt aan. Het verbaast dat het BPRW niet rept over landbouwkundig gebruik. Bij de ontwikkeling van nieuwe natuur in de uiterwaarden vervullen ook uitdrukkelijk particuliere grondeigenaren een rol. Inspreker verzoekt de positie en rol van de particuliere en boerenbezittingen in de uitvoering van gebiedsplannen uitdrukkelijk in het BPRW op te nemen, zeker als het gaat om natuurontwikkeling op landbouwgronden. Particulieren die onverhoopt

grond moeten inleveren zullen zoveel mogelijk in grond moeten worden gecompenseerd en anders volledig schadeloos worden gesteld.

Antwoord

Landbouw is een belangrijke gebruiksfunctie voor Rijkswaterstaat. Daarom heeft Rijkswaterstaat Landbouw als specifieke gebruiksfunctie toegevoegd aan het definitieve BPRW.

Bij de ontwikkeling van natuur in de uiterwaarden kunnen particuliere grondeigenaren een rol spelen.

Voor de inrichtingsmaatregelen die worden genomen om te voldoen aan de Kaderrichtlijn Water, is de 'Redeneerlijn Kaderrichtlijn Water' gevolgd (bijlage II van de hoofdtekst). Maatregelen en functieschade zijn geanalyseerd en beoordeeld op de noodzaak hiertoe vanuit de KRW en gerelateerd aan huidig gebruik. Dit houdt in dat voor het uiterwaardengebied maatregelen zijn opgenomen voor zover die realiseerbaar zijn op gronden die in bezit zijn van overheden of natuurbeherende instanties. Incidenteel kan het nodig zijn gronden van particulieren ten behoeve van de functie natuur te verwerven, in dat geval zal dat op grond van het huidige beleid uitsluitend op minnelijke wijze gebeuren.

67

Inspreker verzoekt bij het beoordelen van nieuwe ruimtevragende ontwikkelingen in het rivierbed tenminste rekening te houden met de indirecte gevolgen voor Natura 2000, bijvoorbeeld voor de stroomdalvegetatie, zodat niet achteraf geconcludeerd hoeft te worden dat reeds bestaande natuurwaarden de veiligheid in de weg staan, omdat de rivierruimte is afgenomen.

Antwoord

Ingrepen in de uiterwaarden worden beoordeeld op de effecten op de Natura 2000 instandhoudingsdoelen. Daarbij kan in beginsel bij het bepalen van de eventueel noodzakelijke (mitigerende) maatregelen ook rekening gehouden worden met indirecte effecten.

Ook bij toekomstige ontwikkelingen wordt Natura 2000 meegenomen. Bij afwegingen ten aanzien van ingrepen (ook voortvloeiend uit toekomstige ontwikkelingen) wordt beoordeeld of Natura 2000 duurzaam ingevuld wordt, evenals de ingreep zelf.

De bedoeling is om veiligheid bij hoogwater en Natura 2000 zo goed mogelijk samen te laten gaan in het rivierengebied. Dit kan leiden tot keuzes als robuust ontwerpen, cyclisch beheer, e.d.

67

Inspreker verzoekt de Minister voor de vaststelling van de streefpeilen in de Veluwerandmeren op de lange termijn, tenminste de wateropgave voor de instandhoudingsdoelen van Natura 2000 af te wachten.

Antwoord

De instandhoudingsdoelen zullen naar verwachting in het najaar van 2009 vastgesteld worden. De wateropgave voor de instandhoudingsdoelen zal daarom meegenomen worden in de afweging van de definitieve streefpeilen in het Veluwemeer.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

Natura 2000 en recreatie

A. Reacties in hoofdlijn

16, 21, 22, 23, 24, 29

De Zuidwestelijke Delta wordt aantrekkelijker door het creëren van ruimte voor diverse vormen van recreatie. Deze ruimte kan ontstaan door het verbeteren van natuurwaarden boven de instandhoudingsdoelen vanuit Natura 2000 op plaatsen waar de recreatie niet in het geding komt.

In het Programma Zuidwestelijke Delta wordt een beschrijving en oordeel geveld over recreatie (pagina 36). Door de beschrijving wordt de indruk gewekt dat recreatie van minder belang is dan de wel consequent

opgesomde gebruiksfuncties. Doordat de Natura 2000 beheerplannen voor vrijwel alle gebieden nog opgesteld moeten worden en pas dan duidelijk zal worden welk huidig gebruik een significante invloed heeft op de natuurwaarden is bovengenoemd oordeel ongepast. De gewenste ontwikkelrichting voor natuur op pagina 45 is een onderdeel dat in de beheerplannen thuishoort.

Gevraagd is om recreatie niet meteen het onder geschoven kind te laten worden ten opzichte van natuurbeheer. Ook is gevraagd om zoveel mogelijk win-win situaties voor natuur en recreatie te vinden bij (Natura 2000) aanlegprojecten.

B. Standpunt bevoegd gezag

Het is een goede suggestie om de Natura 2000 doelen zich vooral te laten ontwikkelen op plaatsen waar geen of minder recreatie plaatsvindt. Dergelijke zoneringsmaatregelen kunnen voor zover haalbaar en betaalbaar een plaats krijgen in de Natura 2000 beheerplannen en kunnen ertoe bijdragen dat zowel instandhoudingsdoelen als recreatie zich kunnen ontwikkelen. Daarbij geldt overigens dat Rijkswaterstaat geen extra middelen en mogelijkheden beschikbaar heeft om natuurwaarden te verbeteren boven de instandhoudingsdoelen vanuit Natura 2000. Indien andere gebiedspartijen daartoe wel mogelijkheden zien, zal Rijkswaterstaat via de hiervoor aangegeven 'ja, mits...-benadering' medewerking verlenen aan de realisatie.

De tekst in het Programma over huidig gebruik beschrijft het effect van menselijk gebruik op de natuur. De mogelijke negatieve effecten van alle gebruikscategorieën op de natuur komen hier aan de orde, ook de effecten van recreatie. Overigens is 'toerisme en recreatie', in tegenstelling tot wat insprekers suggereren, wel degelijk als gebruiksfunctie genoemd.

C. Specifieke reacties met standpunt

-

D. Doorwerking in het BPRW

Naast mogelijke overlast van 'toerisme en recreatie' is ook de positieve kant ervan benoemd.

7.3 Drinkwater

Algemeen

A. Reacties in hoofdlijn

10, 49, 77, 86

Insprekers zijn erkentelijk voor de rol die Rijkswaterstaat speelt bij het beschermen van de grondstof voor drinkwater. De kwaliteit en kwantiteit van rijkswateren zijn van groot belang voor de continuïteit van de drinkwatervoorziening. Drinkwatervoorziening krijgt na veiligheid en het voorkomen van onomkeerbare schade prioriteit in de nationale verdringingsreeks. De volgorde van basisfuncties, scheepvaart en maatschappelijke gebruiksfuncties (waaronder de drinkwatervoorziening) is volgens inspreker in strijd is met deze verdringingsreeks uit het Nationaal Waterplan. Verzocht wordt dit aan te passen.

Vewin constateert dat de (chemische) waterkwaliteit van de rijkswateren voor de drinkwaterfunctie achterblijft. Het BPRW meldt knelpunten voor het behalen van de richtwaarden uit het Bkmw voor bestrijdingsmiddelen, polycyclische aromaten (PAK's) en voor de temperatuur. Parameters waarvoor voorzorgsnormen voor drinkwater gelden die dreigen te worden overschreden. Voorzorgsnormen en het principe 'de vervuiler betaalt' zijn volgens zowel VEWIN als Oasen van groot belang om gezond en betaalbaar drinkwater te kunnen leveren. De Europese Kaderrichtlijn Water stelt in artikel 7 dat lidstaten dienen te waarborgen dat de kwaliteit van drinkwaterbronnen niet achteruit gaat en dat gestreefd dient te worden naar een verlaging van de zuiveringsinspanning. De Europese Drinkwaterrichtlijn stelt dat de lidstaten maatregelen dienen te nemen om het oppervlaktewater in overeenstemming is met de vastgestelde waarden te houden. Ook bij bovenstroomse (internationale) verontreinigingen bestaat er op grond van de drinkwaterrichtlijn een saneringsplicht.

Niet handhaven van drinkwaternormen leidt ertoe dat zuiveringen uit moeten worden gebreid en consumenten een hogere prijs moeten betalen. Minstens zo belangrijk is dat de prikkels door de normen te handhaven op de juiste plaats worden gelegd: namelijk bij de vervuiler om te innoveren. Een preventieve bronaanpak voorkomt dat milieuvreemde stoffen worden geloosd die niet of nauwelijks kunnen worden gezuiverd en gezondheidsrisico's met zich meebrengen. 'Werken met de natuur' zagezegd. Vewin dringt er daarom op aan dat de nodige maatregelen worden getroffen om de wettelijk gestelde richtwaarden in de praktijk op de innamepunten te halen en een duidelijk punt op de horizon aan te geven waarop de streefwaarden gehaald gaan worden.

B. Standpunt bevoegd gezag

De nationale verdringsreeks uit het Nationaal Waterplan regelt de prioriteitstelling voor de verdeling van zoet water onder uitzonderlijk droge omstandigheden. Deze verdringsreeks is in het BPRW overgenomen. Het BPRW is hiermee in overeenstemming met het Nationaal Waterplan. Deze reeks geldt uitsluitend voor uitzonderlijke situaties. In normale situaties geldt deze prioriteitsvolgorde niet en wordt in het BPRW de indeling in de drie functiegroepen toegepast.

Artikel 7 van de Europese Kaderrichtlijn Water bepaalt dat de lidstaten zorgdragen voor de nodige bescherming van de aangewezen waterlichamen met de bedoeling de achteruitgang van de kwaliteit daarvan te voorkomen, teneinde het niveau van zuivering dat voor de productie van drinkwater is vereist, te verlagen. In dezelfde lijn is in de Europese drinkwaterrichtlijn ten aanzien van voor de drinkwaterproductie bestemd water bepaald dat de lidstaten ervoor zorg dragen dat de maatregelen ter uitvoering van die richtlijn er in geen geval, direct of indirect, toe kunnen leiden dat de verontreiniging van voor de drinkwaterproductie bestemd water toeneemt.

Zoals ook in het BPRW is aangegeven, is de herkomst van de 'knelpuntstoffen' overwegend van diffuse aard, waarbij een deel van de belasting afkomstig is uit het buitenland. Rijkswaterstaat draagt – binnen zijn beheerverantwoordelijkheid – actief bij aan het bereiken van de doelen van het Uitvoeringsprogramma Diffuse Bronnen (2007). In het BPRW is reeds aangegeven dat bij optredende knelpunten ten gevolge van buitenlandse belasting de inzet van Rijkswaterstaat internationale afstemming vergt over monitoring en emissiereducties (via Stroomgebiedbeheerplan en verbetering in beslismodellen inzake waterkwaliteit in de toelating van gewasbeschermingsmiddelen in EU-verband). Verder zet Rijkswaterstaat zich in om bij te dragen aan het nationaal overleg gericht op het aanscherpen van het toelatingsbeleid op onder meer bescherming van de drinkwaterfunctie en de gebruiksregulering (agendering bij VROM en LNV), alsmede op regionale afstemming over regiospecifiek handhavingbeleid, toezicht en toepassing van bestrijdingsmiddelen (agendering bij LNV). Verwacht wordt dat de regionale beschermingszones en de gebiedsdossiers nuttige instrumenten zullen zijn om de beschermingsmaatregelen, goed afgestemd tussen de betrokken partijen, in rij en geld te zetten. De verankering en uitvoering van die maatregelen zal vervolgens in de reguliere plannen en uitvoeringsprogramma's moeten plaatsvinden.

Het beheerplan BPRW is gebaseerd op de kaders die in het Nationaal Waterplan zijn opgenomen. Expliciete vermelding van een kaderstellend uitgangspunt zoals 'de vervuiler betaalt' voegt aan het beleid, noch aan het daarop gebaseerde beheer iets toe. In het geval van drinkwaterbescherming wordt het uitgangspunt toegepast door de kosten van emissiebeperking te laten dragen door de veroorzakers.

C. Specifieke reacties met standpunt

-

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

Beschermingszones en functietoekenning

A. Reacties in hoofdlijn

10, 28, 39, 49, 58, 60, 67, 77, 86

In het BPRW wordt niet duidelijk gemaakt wat de precieze status is van een beschermingszone rond innamepunten en wat de rechten en plichten van de verschillende partijen zijn. Zo is niet duidelijk of opname van

beschermingszones in het provinciaal waterplan als element van de structuurvisie water wenselijk is. De aandacht die gevraagd wordt voor het voorkomen van verontreiniging is niet voldoende. Er zal ook gehandhaafd moeten worden en maatregelen genomen moeten worden. De invulling van de beschermingszone vanuit het voorkomen van calamiteiten is te beperkt omdat daarmee de bescherming in de reguliere situatie onvoldoende wordt gewaarborgd.

Het voornemen om het drinkwaterbelang in de watertoets te betrekken wordt gesteund. De doorwerking van de beschermingszone naar de ruimtelijke ordening wordt als noodzaak gezien voor een goede bescherming. Gevraagd wordt of het Rijk niet te terughoudend is met het ruimtelijk vastleggen van gebruiksfuncties? De instelling van de regionale beschermingszone op zich wordt toegejuicht, maar verschillende insprekers uit de hoek van drinkwaterbedrijven vinden de bescherming van het innamepunten met het instellen van een 6-uurs beïnvloedingszone onvoldoende en te krap om tijdig te reageren. Zij stellen voor om minimaal het gehele waterlichaam als beschermingszone aan te wijzen. Het verschil in beide typen beschermingsgebied (beschermingszone en waterlichaam met drinkwaterfunctie) mag duidelijker aangegeven.

Naar voren wordt gebracht dat ook voor oeverinfiltratiewinningen beschermingszones, protocollen, adequate afstemming en vergunningverlening gewenst zijn met een eenduidige vastlegging wie verantwoordelijk is voor het opstellen en handhaven van beschermingszones. Om de kwaliteit beter te borgen is een langdurige bescherming nodig in de vorm van een verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit van de wateren nabij onze oeverwaterwinnings. Bescherming op het vlak van ruimtelijk ordening en bij het verstrekken van lozingsvergunningen is voor de drinkwatervoorziening van essentieel belang. Het BPRW verwijst naar de provincie en de provincie verwijst naar Rijkswaterstaat. Alle partijen die een relatie hebben met het waterlichaam waar het innamepunt in ligt moeten betrokken worden bij het opstellen draaiboeken en communicatieafspraken.

B. Standpunt bevoegd gezag

De beschermingszone is een mogelijkheid die de KRW noemt ter bescherming van drinkwaterproductie. Rijkswaterstaat past deze mogelijkheid toe als een vorm van extra bescherming naast het reeds bestaande beheer. De beschermingszone is kleiner dan het waterlichaam dat is opgenomen in het KRW-register van beschermde gebieden. De beschermingszone is een middel uit de KRW waarvan gebruik kan worden gemaakt om het water op de waterwinlocatie aan de milieueisen te laten voldoen. De bedoeling van het instellen van een beschermingszone is extra aandacht te geven aan het risico dat bij onvoorziene gebeurtenissen verontreinigende stoffen in het water raken. Hoe dichter de onvoorziene gebeurtenis bij de waterwinlocatie plaatsvindt, des te groter het risico dat de vereiste kwaliteit van het water niet meer kan worden gewaarborgd. De reactietijd van zes uur die gebruikt is voor de begrenzing van de regionale beschermingszones is gebaseerd op de studie naar bescherming van zwembadwater en van oppervlaktewater voor drinkwaterbereiding (DHV, juni 2005). Daarbij is uitgegaan van kritische weersomstandigheden (maximale stroomsnelheid bij een afvoergolf van een keer per 250 jaar en een windkracht 6 die gedurende 6 uur aanhoudt). Wanneer zich risico's voordoen, zal de beschikbare reactietijd vanaf de rand van de beschermingszone in de praktijk aanzienlijk langer zijn.

Doorwerking van beschermingszones naar ruimtelijke plannen is geen verplichting. Momenteel worden alleen grondwaterbeschermingsgebieden in de provinciale milieuverordening juridisch verankerd. De regionale beschermingszones en de daaraan gekoppelde afspraken over aanvullende beschermingsmaatregelen zullen in de gebiedsdossiers worden opgenomen. Willen de beschermingszones effectief zijn, dan zullen deze met nadruk ook doorwerking moeten krijgen in besluiten van de ruimtelijke ordening. Doorwerking zal door Rijkswaterstaat worden bevorderd via de watertoets. Een meer formele doorwerking naar de ruimtelijke ordening via de formule 'element van de structuurvisie water' kan op vrijwillige basis plaatsvinden en wordt als zodanig door Rijkswaterstaat op prijs gesteld, zolang die doorwerking nog niet juridisch is verankerd.

In het op te stellen gebiedsdossier per waterwinlocatie zullen de gemaakte afspraken over beschermingsmaatregelen – en daarmee de rechten en plichten van de verschillende partijen – worden opgenomen. Bij het aandacht vragen voor het voorkomen van verontreiniging wordt bedoeld op situaties waarin de bevoegdheden van Rijkswaterstaat voor het oplossen van de knelpunten rond de drinkwaterwinnings tekortschieten. Die knelpunten worden bij de wel bevoegde organisaties en autoriteiten geagendeerd. Dat vindt plaats bij het opstellen van het gebiedsdossier, maar ook in internationaal overleg.

Vanzelfsprekend zullen alle partijen die relevant zijn voor de bescherming van het innamepunt worden betrokken bij het opstellen van draaiboeken en communicatieafspraken. Hier gebeurt al veel in de huidige beheerpraktijk. Zo alarmeert Rijkswaterstaat voor de Maas direct de desbetreffende drinkwaterbedrijven op basis van online metingen bij het meetstation Eijsden. Dergelijke afspraken zullen ook in de gebiedsdossiers worden meegenomen.

Rond de oeverinfiltratiewinningen hebben de provincies reeds beschermingszones vastgelegd, en wel in de vorm van grondwaterbeschermingsgebieden. Doordat de inzijging van oppervlaktewater naar grondwater niet kan worden gestopt, heeft een beschermingszone in het aangrenzende oppervlaktewater in relatie tot incidentele verontreiniging geen nut. Van belang is vooral om afspraken over structurele beschermingsmaatregelen voor deze winningen te maken.

De verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat daarbij betreft het treffen van de nodige maatregelen voor een goede oppervlaktewaterkwaliteit. Waar dat betrekking heeft op regulering van vergunningen of advisering in kader van de watertoets zal Rijkswaterstaat de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening als dwingende reden van groot openbaar belang expliciet meenemen. Voor zover er knelpunten rond deze winningen een oorzaak kennen buiten het beheergebied van Rijkswaterstaat, wordt dit in het kader van stroomgebiedafstemming bij deze partijen geagendeerd. Het op te stellen van gebiedsdossier lijkt een goed instrument om tussen de betrokken partijen afspraken over structurele beschermingsmaatregelen te maken. De oeverinfiltratiewinningen langs rijkswater zullen op de kaart met drinkwaterinnamepunten worden aangegeven.

C. Specifieke reacties met standpunt

10

Aandacht wordt gevraagd voor adequate afstemming met het Waalse en Vlaamse gewest, met name over verontreinigingen uit de zijrivieren en dan vooral de Jeker.

Antwoord

De Internationale Commissie voor de Bescherming van de Maas (ICBM) heeft in 2007 afgesproken dat het internationale waarschuwings- en alarmsysteem van de Maas wordt uitgebreid naar alle incidentele verontreinigingen met (mogelijk) grensoverschrijdende gevolgen via de hoofdstroom en zijrivieren. Aan deze uitbreiding, waaronder ook de Jeker valt, wordt samen met Wallonië, Vlaanderen, Duitsland en Luxemburg hard gewerkt. Naar verwachting zal deze aanpassing vanaf 2010 volledig operationeel zijn.

28

De beschermingszone rond het innamepunt Brakel op pagina 120 van het BPRW is (veel) kleiner dan het waterlichaam met drinkwaterfunctie. Een hydrologisch veel logischer begrenzing voor het innamepunt Brakel is echter niet de 6-uurs-beïnvloedingszone, maar de gehele Afgedamde Maas. In het BPRW mist de vermelding van de afspraak dat de keersluis in het Heusdens kanaal op verzoek van het duinwaterbedrijf zal worden gesloten bij een ernstige calamiteit voor de waterkwaliteit, na instemming van Rijkswaterstaat.

Antwoord

De beschermingszone rond het innamepunt Brakel is inderdaad kleiner dan het waterlichaam vanwege het accent op preventie van risico's door calamiteiten. De beschermingszone rond Brakel beslaat het Heusdens Kanaal en de gehele Afgedamde Maas met uitzondering van de dode tak bij Nederhemert en Well. Door het gebrek aan doorstroming in de dode tak valt die buiten de 6-uurs beschermingszone.

De partijen bij de overeenkomst over de keersluis in het Heusdens kanaal zijn het duinwaterbedrijf en het waterschap Rivierenland. Bij het opstellen van een gebiedsdossier voor het innamepunt Brakel kunnen de (reeds bestaande) afspraken daarin worden meegenomen.

49

Vanaf 2010 heeft alleen het waterlichaam waarin het innamepunt zich bevindt een drinkwaterfunctie en dus niet meer de watersystemen van het innamepunt tot de landsgrenzen. Dat verzwakt de positie van het Rijk om overige oeverlidstaten aan te spreken. Hoe kan de bestaande bescherming gehandhaafd blijven voor de rivier- of kanaaldelen die met ingang van 2010 geen drinkwaterfunctie meer zullen hebben?

Antwoord

Rijkswaterstaat blijft op de grenslocaties Lobith (Rijn) en Eijsden (Maas) de waterkwaliteit intensief monitoren. Dat gebeurt via het meten van een groot aantal stoffen en effecten als toxiciteit. Dit zorgt voor tijdige signalering van eventuele bedreigingen vanuit het buitenland voor de kwaliteit van het water dat bestemd is voor de drinkwatervoorziening. De Kaderrichtlijn Water stelt in artikel 4.8 dat de lidstaten ervoor dienen te zorgen dat de doelstellingen van de richtlijn in andere waterlichamen in hetzelfde stroomgebieddistrict niet blijvend verhinderd of in gevaar gebracht worden. Indien de waterkwaliteit in Nederlandse waterlichamen niet aan de doelstellingen voldoet door bovenstroomse belastingen, zal het Rijk dit in internationaal overleg, zoals in de Commissies ter bescherming van de Rijn en de Maas, aan de orde stellen. Op nationaal niveau geldt dezelfde benadering voor beïnvloeding vanuit regionale afwatering. Van een verzwakking van de uitgangspositie van het Rijk om overige oeverlidstaten op hun verantwoordelijkheid aan te spreken is daarom geen sprake.

58

Het innamepunt Scheelhoek wordt verplaatst naar een binnendijkkanaal. De directe verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat komt dan volgens het BPRW te vervallen. Maar omdat de chemische waterkwaliteit in het kanaal in zeer belangrijke mate wordt bepaald door de waterkwaliteit van het Haringvliet is het nodig voor dat waterlichaam een beschermingszone in te stellen.

Antwoord

De verantwoordelijkheid voor het instellen van een beschermingszone ligt bij de betreffende waterbeheerder en zal dus door het waterschap en gemeente worden ingevuld. Een beschermingszone ter grootte van het kanaal geeft voldoende reactietijd (meer dan 6 uur) om adequate maatregelen te nemen in geval van een calamiteit. Instellen van een additionele beschermingszone in het Haringvliet voegt daar weinig aan toe. Rijkswaterstaat zal de drinkwaterbescherming expliciet blijven betrekken bij het beheer van het Haringvliet.

67

Langs de Bommelerwaard liggen twee innamepunten voor drinkwater. Verzocht wordt de bescherming van de innamepunten in de ruimtelijke ordening af te stemmen met de provincie en het waterschap, zodat de ruimtelijke bescherming gehandhaafd blijft.

Antwoord

In de Bommelerwaard zijn de provincies Gelderland, Brabant en het waterschap Rivierenland betrokken bij de bescherming van de waterkwaliteit. Dit is ook reden geweest voor Rijkswaterstaat om bij de provincie Gelderland aan te dringen op voortzetting van haar beschermingsbeleid. Reconstructie en groei van de glastuinbouw en de champignonteelt in de Bommelerwaard introduceren een blijvend en mogelijk verhoogd risico op verspreiding van restanten van gewasbeschermingsmiddelen. Dit zijn de stoffen die in overwegende mate oorzaak zijn van innamestops en extra zuiveringsmaatregelen. Reconstructie kan – zo geeft de tekst van het ontwerp provinciaal plan aan – geen volledige oplossing bieden voor het behalen van een voldoende oppervlaktewaterkwaliteit. Daarom zijn naar de mening van Rijkswaterstaat aanvullende restricties noodzakelijk boven op het reguliere Besluit glastuinbouw. Een initiërende en regisserende rol van de provincie in het op te stellen gebiedsdossier voor de drinkwaterwinning in de afgedamde Maas biedt daarvoor de meeste zekerheid.

D. Doorwerking in het BPRW

Het verschil tussen waterlichamen die zijn aangewezen voor onttrekking van water voor de drinkwaterbereiding en beschermingszones binnen die waterlichamen is verduidelijkt in paragraaf 2.7.2 van het BPRW.

Bevoegdheden en verantwoordelijkheden

A. Reacties in hoofdlijn

10, 11, 28, 49, 58, 77, 82, 86

Door verschillende insprekers wordt gewezen op het verschil van opvatting tussen Rijkswaterstaat en provincies als het gaat om rol en verantwoordelijkheid voor bescherming van oeverinfiltratiewinningen. Daarover is eenduidigheid gewenst.

Om het effect van de kwaliteit van het oppervlaktewater op die van het grondwater goed in beeld te brengen en om effectieve maatregelen te nemen, is overleg tussen de oppervlaktewaterbeheerder en de grondwaterbeheerder nodig. Het gaat daarbij in het bijzonder om de aanwijzing van beschermingszones en het initiatief c.q. de werkzaamheden om te komen tot een gebiedsdossier. Het opstellen van gebiedsdossiers wordt breed gesteund als een nuttige nieuwe ontwikkeling en het is een goede zaak als daarin het beschermingszone-document wordt opgenomen. De provincie en de waterbeheerder moeten hier gezamenlijk optrekken. Rijkswaterstaat heeft daarin een rol, maar wijst de provincie aan als hoofdverantwoordelijke. De drinkwaterbedrijven zelf willen wel een bijdrage leveren, maar achten zich evenmin initiatiefnemer. Diverse insprekers vragen aan Rijkswaterstaat om daar duidelijker verantwoordelijkheid en initiatief in te nemen omdat de waterkwaliteit van oeverwinningen grotendeels bepaald wordt door de rivierwaterkwaliteit. Rijkswaterstaat wordt gevraagd adequate beschermingsmaatregelen voor oeverinfiltratiewinningen op te nemen in het BPRW.

B. Standpunt bevoegd gezag

De oeverinfiltraties zullen als winninglocaties in de kaarten in het BPRW worden opgenomen omdat ze deels door oppervlaktewater worden gevoed. Rond oeverinfiltratiewinningen hebben de provincies beschermingszones vastgelegd in de vorm van grondwaterbeschermingsgebieden. Daar is en blijft de provincie verantwoordelijk. De inzigging van oppervlaktewater naar grondwater kan niet worden gestopt en daarom heeft een beschermingszone in het aangrenzende oppervlaktewater in relatie tot incidentele verontreiniging geen nut. Deze wordt dus ook niet door Rijkswaterstaat opgenomen in het BPRW.

Van belang is wel om afspraken over structurele beschermingsmaatregelen voor deze winningen te maken. Het op te stellen gebiedsdossier is daarvoor een goed bruikbaar instrument. De regierol voor de op te stellen gebiedsdossiers moet worden verankerd in de in voorbereiding zijnde drinkwaterwetgeving. In het licht van artikel 7, tweede lid, van de nieuwe Drinkwaterwet zou het opstellen van het gebiedsdossier praktisch gezien de taak zijn van het drinkwaterbedrijf. Daarvoor is het drinkwaterbedrijf wel afhankelijk van de medewerking van de verschillende overheden. Daarom is het belangrijk dat dit onder regie van de provincie gebeurt. Binnen het Rijk wordt de regie toebedacht aan de provincies omdat dat het beste aansluit bij de huidige taken en verantwoordelijkheden op meerdere gebieden van het omgevingsrecht. Zolang deze wetgeving nog niet van kracht is, ligt er formeel echter geen verplichting. Het BPRW loopt daar ook niet op vooruit.

Uiteraard is een structurele verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit ook van belang voor de ontwikkeling van de kwaliteit van het onttrokken grondwater in oeverinfiltratiewinningen. Rijkswaterstaat is verantwoordelijk waar het gaat om het treffen van de nodige maatregelen voor een goede oppervlaktewaterkwaliteit. Maar de relatie is niet eenduidig vanwege het sterk wisselende aandeel grondwater en de aanzienlijke tijd (variërend van 30 dagen tot 30 jaar) die zit tussen infiltratie en onttrekking. Rijkswaterstaat wijst andere partijen op knelpunten rond deze winningen, indien daarvoor bij hen de verantwoordelijkheid ligt.

C. Specifieke reacties met standpunt

11

Inspreker is bereid om te overleggen over de rol van de provincie bij de bescherming van innamepunten voor drinkwater bij Nieuwegein en Nieuwersluis.

Antwoord

Op deze uitnodiging wordt graag ingegaan.

28

Met betrekking tot het innamepunt Brakel is het inspreker niet duidelijk wat de vastlegging van het waterlichaam met drinkwaterfunctie nu in de praktijk betekent. Hoe worden de richt- en streefwaarden uit het BKMW gehaald? Wie neemt verantwoordelijkheid? Voor het innamepunt Brakel zou Rijkswaterstaat het initiatief moeten nemen om met alle betrokken overheden afspraken te maken en maatregelen te nemen. Dat kan bijvoorbeeld door eisen te stellen aan het water dat op 'blauwe knooppunten' van de ene beheerder aan de andere wordt overgedragen. Dit principe moet in het BPRW worden opgenomen en dergelijke lozingen moeten onder een stelsel van vergunningen worden gebracht. Ook zouden de waterakkoorden kunnen worden uitgebreid met kwaliteitsaspecten. Tot slot moet Rijkswaterstaat bij de vergunningverlening expliciet het drinkwaterbelang als dwingend belang van groot openbaar nut meenemen in zijn afweging.

Antwoord

De aanwijzing van waterlichamen die gebruikt worden voor de onttrekking van voor menselijke consumptie bestemd water heeft in de praktijk tot gevolg dat dit water wordt opgenomen in het register van beschermde gebieden en dat specifieke kwaliteitseisen op het gebied van drinkwater van toepassing worden. Zo worden ingevolge het (ontwerp) Bkwm op het daartoe benoemde innamepunt per 22 december 2009 de richtwaarden uit Bijlage IV van het Bkwm van toepassing. Verder ontstaat er bij de vaststelling van de beheerplannen (zoals het BPRW) een inspanningsverplichting om de kwaliteit van oppervlaktewaterlichamen waarin een waterwinlocatie voor de bereiding van drinkwater is gelegen, zodanig te verbeteren dat het niveau van zuivering van het onttrokken water kan worden verlaagd. Hiervoor worden de streefwaarden in bijlage IV, tabel 2 bij het Bkwm als richtinggevende waarden benut.

Bij het opstellen van het gebiedsdossier kan worden afgesproken om de waterkwaliteitsaspecten in het waterakkoord te betrekken. Deze suggestie wordt zeer serieus meegenomen. Daarnaast is nog niet duidelijk welke extra mogelijkheden de regelgeving rond de watervergunning zal gaan bieden voor dergelijke situaties. De openbare drinkwatervoorziening zal bij de vergunningverlening in de afweging van Rijkswaterstaat als dwingende reden van groot openbaar belang worden betrokken.

D. Doorwerking in het BPRW

In het Programma is opgenomen dat uitvoering zal worden gegeven aan in de komende drinkwaterwetgeving verankerde rollen en verantwoordelijkheden bij het opstellen van het gebiedsdossier. Het gesprek met provincies wordt actief opgezocht.

De tekst over de praktische consequenties van aanwijzing van waterlichamen voor bereiding van drinkwater is verhelderd in paragraaf 2.7.2 van het BPRW.

Temperatuur

A. Reacties in hoofdlijn

10, 28, 86

Het is voor de winning van drinkwater van evident belang dat de maximum temperatuurnorm van 25°C bij innamepunten wordt gehanteerd ook bij extreme omstandigheden.

Boven de norm van 25°C zijn de microbiologische risico's groter en kan opwarming plaatsvinden van de duinen met zeer langdurige gevolgen voor het zuiveringsproces van drinkwater.

Vewin wijst op het gevaar van warmtelozingen voor de drinkwaterfunctie van de grote rivieren. Vasthouden aan de norm van maximaal 25°C – zoals onder de Europese Richtlijn 75/440 was verankerd – is essentieel voor de directe winningen. Temperaturen van rivierwater tegen de 28°C duiden erop dat er bovenstrooms boven de toegestane temperaturen is geloosd. Internationale afspraken om dit aan te pakken zijn noodzakelijk. Met innovatie valt hier nog veel te winnen. Temperaturen boven de 25°C vormen een bedreiging voor de kwaliteit van het innamewater en daarmee voor de volksgezondheid. Het huidige beperkte microbiologische risico kan niet worden gegarandeerd en de chemische samenstelling van stoffen kan veranderen waardoor deze veel moeilijker te verwijderen zijn. Drinkwaterbedrijven mogen bij hogere temperaturen daarom wettelijk gezien niet regulier innemen. Vewin verzoekt daarom met klem om in de praktijk de norm van 25°C op de zeven directe innamepunten voor drinkwater te handhaven.

B. Standpunt bevoegd gezag

Momenteel wordt overwegend aan de temperatuurdoelstelling van 25°C voldaan. In extreem droge zomers (zoals 2006) is in een aantal waterlichamen, de in het oosten van het land gelegen Rijntakken en daardoor gevoede kanalen, een overschrijding aan de orde. Deze overschrijding is het resultaat van uitzonderlijke (weers)omstandigheden en een grote buitenlandse warmtebelasting. Een overschrijding van de temperatuur onder dergelijke omstandigheden wordt voornamelijk toegestaan op grond van artikel 4.6 KRW (uitzonderlijke omstandigheden) en artikel 2.6 Bkwm (buitenlandse verontreinigingsbron). Tot 2015 blijft het bestaande warmtebeleid gehandhaafd waarmee onder niet uitzonderlijke (weers)omstandigheden aan de temperatuurdoelstellingen kan worden voldaan. Daarnaast wordt in uitzonderlijke (weers)omstandigheden door landelijke

productiesturing geprobeerd de warmtelast optimaal te verspreiden. Deze keuze is mede gedaan in relatie tot verwachte effecten tengevolge van klimaatontwikkeling en het maatschappelijk belang van de energievoorziening.

In formele zin laat het Waterleidingbesluit overschrijding van de 25°C-norm bij inname door de drinkwaterbedrijven toe, als die overschrijding het gevolg is van uitzonderlijke weersomstandigheden. Zelfs bij extreem droge zomers is er dus voor de drinkwaterbedrijven geen wettelijke verplichting om de inname te staken. De Inspectierichtlijn Harmonisatie Meetprogramma Drinkwaterkwaliteit legt hier evenmin een beperking op. Eventuele extra microbiële risico's worden als beperkt ingeschat gelet op het behandelingstraject waarin doorgaans een bodempassage is opgenomen.

C. Specifieke reacties met standpunt

-

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

Stoffen en risico's

A. Reacties in hoofdlijn

10, 49, 58, 77, 86

De lijst van stoffen van KRW is te beperkt om de knelpunten voor de drinkwatervoorziening aan te pakken. RIWA Maas heeft in 2007 een relevante lijst met stoffen uitgebracht (Bedreigende stoffen voor drinkwater uit de Maas). Gevraagd wordt in het BPRW niet te volstaan met monitoring, signaleren en melden van normoverschrijdingen, maar ook een actief beleid te voeren om bronnen van verontreiniging op te sporen en passende maatregelen te treffen, ook als de bron zich in het buitenland bevindt. Dit zou als expliciete maatregel kunnen worden opgenomen. Het is daarom noodzakelijk dat grensoverschrijdend goede afspraken worden gemaakt over de vermindering van de belasting van de rivier. Het is belangrijk een juridisch kader te scheppen waarin overschrijdingen van wettelijke normen in het drinkwater leiden tot het kunnen aanspreken van verantwoordelijke partijen, zodat ieders rol en taak helder is.

Inspreker is verheugd dat Rijkswaterstaat bij vergunningverlening drinkwater als dwingend belang van groot openbaar nut expliciet in zijn afwegingen meeneemt. Daarbij zou rekening moeten worden gehouden met de ligging van het innamepunt, de variabele afvoer en de milieukwaliteitseisen (BKMW).

Knelpunten voor de drinkwaterfunctie worden vaak door stoffen veroorzaakt als geneesmiddelen, röntgencontrastmiddelen, MTBE, ETBE, DIPE, diglyme, TPIP en surfynol die met de momenteel geïnstalleerde geavanceerde zuiveringen niet allemaal volledig uit het drinkwater kunnen worden gezuiverd. Normering voor deze stoffen is zeer wenselijk. In het Bkmw zijn echter geen richt- of streefwaarden opgenomen.

Vervuilende stoffen zijn onder meer uit regionale wateren en het buitenland afkomstig. 'Niet afwentelen' is een basisprincipe in de stroomgebiedbeheeraanpak. Rijkswaterstaat geeft in het BPRW aan knelpunten te agenderen bij andere beheerders en verantwoordelijke partijen, te zorgen voor afstemming en drinkwaterbelangen hier expliciet bij te betrekken. Vewin ziet Rijkswaterstaat ook als eerste aanspreekpunt om de kwaliteit van het oppervlaktewater als grondstof voor drinkwater goed te beschermen. Naast de aanpak van huidige knelpunten is aandacht voor toekomstige issues nodig. Zo is de verwachting dat – bij het uitblijven van bronmaatregelen – de concentraties medicijnrestanten tot boven de voorzorgsnormen voor de volksgezondheid toenemen. Rijkswaterstaat heeft een verantwoordelijkheid om de verantwoordelijke partijen te bewegen niet af te wentelen maar om effectieve preventieve maatregelen te treffen. 'Voorkomen in plaats van genezen'.

B. Standpunt bevoegd gezag

Rijkswaterstaat stelt als uitvoeringsorganisatie niet zelf de normen vast, maar volgt de landelijke (wettelijke) kaders. Het kabinet hanteert de lijn van een strikte implementatie van Europese regelgeving. Daarom zijn bijvoorbeeld geneesmiddelen en hormoonverstorende stoffen in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water nu niet genormeerd. Het Rijk geeft wel aandacht aan niet-genormeerde stoffen die de waterkwaliteit

kunnen beïnvloeden, door bijvoorbeeld de emissiereductie van (dier)geneesmiddelen. De acties zijn onderdeel van het terugdringen van de diffuse waterverontreiniging, zoals aangegeven in de Toekomstagenda Milieu en het Uitvoeringsprogramma diffuse bronnen waterverontreiniging. Ook in de riviercommissies wordt aandacht gevraagd voor 'probleemstoffen'. Zo ligt er in Rijnkader (ICBR) een voorstel voor voorzorgdrempels voor drinkwaterrelevante stoffen van de Rijnstoffenlijst 2007 (S(1)09-05-02) waarop diverse door insprekers genoemde stoffen voorkomen.

De KRW is bij uitstek het instrument om op stroomgebieddistrictsniveau doelstellingen en maatregelen onderling te coördineren en af te stemmen. Voor zover het probleem een grensoverschrijdend karakter heeft geven de internationale deel A-plannen, waarin specifiek aandacht wordt gegeven aan de stroomgebiedbrede issues, hier invulling aan. Ook deze plannen staan open voor inspraak. De KRW voorziet dit van het door inspreker gevraagde juridische kader op het niveau van afstemming tussen overheden. De internationale stroomgebiedfora beschikken tevens over een werkstructuur in de vorm van riviercommissies waarbij via een internationaal gecoördineerd netwerk van monitoringstations de waterkwaliteit gemeten wordt. Duidelijke pieken en afwijkingen in de kwaliteit zijn aanleiding om binnen die structuur naar de veroorzaker(s) te zoeken en afspraken te maken om de lozingen te verminderen. Bij het hiervoor beschreven proces worden diverse organisaties (zoals drinkwaterbedrijven) actief betrokken. Rijkswaterstaat continueert zo zijn inspanning om regelmatig onderzoek te doen naar mogelijke nieuwe stoffen en stemt deze monitoring af op signaleringen vanuit de drinkwatersector.

Rijkswaterstaat heeft een toetsingskader voor vergunningverlening opgesteld. Het toetsingskader geeft heel expliciet aandacht aan de afwegingen van het drinkwaterbelang. Met de drie genoemde aspecten zal in de afweging rekening worden gehouden.

C. Specifieke reacties met standpunt

10

Het Julianakanaal zal geschikt worden gemaakt voor grotere binnenschepen. Dit zal door lekkage van kanaalwater leiden tot kwaliteitsvermindering van het opgepompte water van de winning te Roosteren. Inspreker verzoekt erop toe te zien dat lekkage van kanaalwater wordt voorkomen. Bij werken aan het Lateraalkanaal moet rekening worden gehouden met het innamewerk bij Heel. Het Lateraalkanaal bevat verontreinigd bodemslib dat is afgedekt met schone specie. Bij planvorming moet rekening worden gehouden met een regelmatige monitoring van de aard, stabiliteit en dikte van de afdekkende laag.

Antwoord

Verbreiding Julianakanaal

Voor het toelaten van grotere schepen wordt het Julianakanaal op een paar plaatsen verbreed. Ten noorden van Geulle a/d Maas, maar voor de bocht van Elsloo (ter hoogte van km 8-9) en bij Itteren (km 3,5-4,5) worden een tweetal passeerstroken gerealiseerd aan de westzijde. Deze werken in het kanaalpand Limmel-Born hebben geen invloed op de grondwaterkwaliteit van het waterwingebied Roosteren.

Voor het kanaalpand Born-Maasbracht is een peilverhoging voorzien van 25 cm. Het streven is erop gericht dat deze verhoging geen verandering van lekkage vanuit het Julianakanaal zal veroorzaken. Een monitoring-systeem zal worden opgezet om het lekwater in het oog te houden.

Lateraalkanaal

In de planperiode t/m 2015 staan geen werken in het Lateraalkanaal gepland. De afdeklaag van het speciedepot wordt gemonitord. Dit gebeurt op grond van een verstrekte WVO vergunning voor het speciedepot uit ongeveer 1989-1990 waarin een monitoringverplichting op basis van een monitoringplan is opgenomen.

De monitoring bestaat uit het volgens plan peilen van de bodem van het Lateraalkanaal alsmede het nemen van steekmonsters van de afdeklaag van het baggerspeciedepot, met omschreven verplichtingen als niet meer aan de gestelde voorwaarden wordt voldaan.

20

Inspreker stelt het op prijs als de industrie betrokken wordt bij de invulling van calamiteitenplannen voor beschermingszones rond drinkwater innamepunten. Het innamepunt Scheelhoek wordt te zijner tijd verplaatst. Er wordt voor gepleit om de industrie tijdig te betrekken zodat de belangen goed kunnen worden meegewogen.

Antwoord

Rijkswaterstaat zal bij het opstellen van calamiteitenplannen de belanghebbende bedrijven en organisaties tijdig betrekken. Het innamepunt Scheelhoek wordt verplaatst naar een te graven kanaal tussen Middelharnis en Stad aan 't Haringvliet. De provincie neemt daar het initiatief voor het betrekken van belanghebbende partijen. De provincie heeft overigens geconstateerd dat binnen de beoogde beschermingszone niet of nauwelijks bedrijfsmatige activiteiten plaatsvinden die de waterkwaliteit kunnen beïnvloeden. Voor bovengestroomd in het Haringvliet en Hollands Diep gevestigde industrie maakt verplaatsing geen verschil.

28

Het BPRW moet duidelijke verwijzingen bevatten naar doelen, maatregelen en andere afspraken uit het project 'Zuiver Water Bommelerwaard', inclusief geldende afspraken over calamiteiten. Ook moeten voor de waterkwaliteit in de Afgedamde Maas relevante verwijzingen uit Ruimte voor de Rivier en project Munnikenland worden opgenomen.

Antwoord

Het drinkwaterbedrijf is initiatiefnemer van het project. Rijkswaterstaat werkt daarbinnen samen met drinkwaterbedrijf en waterschap Rivierenland om in de regio toepassing van alternatieve bestrijdingsmiddelen in de landbouw te stimuleren. Het project kan een bijdrage leveren aan het halen van de doelen van de KRW. Het BPRW bevat realisatieafspraken voor Rijkswaterstaat zelf en biedt niet de ruimte om afspraken voor derde partijen op te nemen. Dat kan wel in het gebiedsdossier worden vastgelegd. Rijkswaterstaat benut de beschermingszones om met betrokken overheden en private afspraken te maken op gebied van calamiteiten. Blijkens informatie van het waterschap Rivierenland is bij het onderzoek voor het MER van het project Munnikenland gebleken dat er van invloed van dit project op de waterkwaliteit van de Afgedamde Maas nauwelijks sprake zal zijn. Er wordt hoogstens een gering negatief effect verwacht in de relatief korte periode waarin hoog water voorkomt.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

Klimaatontwikkeling

A. Reacties in hoofdlijn

28, 86

Het klimaat wordt grilliger, extreem droge zomers met lage afvoeren zullen vaker voorkomen. Dit betekent dat de vergunningverlener rekening moet houden met variatie in het debiet, de temperatuur van het water waarop geloosd en de afstand van het lozingspunt/mengzone tot aan het innamepunt. Volgens het Duinwaterbedrijf is daarom een verkenning naar de gevolgen is van groot belang en krijgt de steun door het beschikbaar stellen van kennis en gegevens van het Duinwaterbedrijf.

B. Standpunt bevoegd gezag

De verkenning naar effecten van klimaatontwikkeling krijgt binnen Rijkswaterstaat veel aandacht in de onderzoeksprogrammering voor wat betreft veiligheid, watervoorziening en verzilting. Daarbij wordt ook naar de kwaliteitsaspecten gekeken. Graag wordt gebruik gemaakt van het aanbod tot gebruik van beschikbare gegevens.

C. Specifieke reacties met standpunt

-

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

Noodinlaatpunten en reserveringen

A. Reacties in hoofdlijn

28, 58, 86

Insprekers vragen een beschermingszone in te stellen rond noodinlaatpunten en het initiatief te nemen tot het opstellen van een gebiedsdossier.

B. Standpunt bevoegd gezag

In principe vindt uit noodinlaatpunten en reservepunten geen reguliere onttrekking plaats. Daarom wordt daar geen expliciete beschermingszone en/of aangepast beheer ingesteld. Deze noodinlaatpunten worden geacht adequaat te zijn beschermd onder het reguliere waterkwaliteitsbeheer. Mocht uit het proces rond op te stellen gebiedsdossiers blijken dat aanvullende bescherming voor noodinlaatpunten gewenst is, dan zal dat in een volgend beheerplan kunnen worden opgenomen.

C. Specifieke reacties met standpunt

60, 86

Voor het Markermeer ontbreekt in het BPRW de functietoekenning voor de zoetwatervoorziening en voor drinkwaterwinning. De gemeente Amsterdam en Vewin dringen erop aan de drinkwaterfunctie van het Markermeer terug te laten komen in het BPRW.

Antwoord

In de Nota Ruimte is opgenomen dat de ruimtelijke reservering van het Markermeer voor de drinkwatervoorziening behouden blijft. Dit houdt in dat de planvorming een toekomstige inzet van het Markermeer voor de drinkwatervoorziening niet onmogelijk zal maken. Het betekent niet dat aan het Markermeer nu al een drinkwaterfunctie moet worden toegekend. Wel is in het Nationaal Waterplan en het BPRW de handhaving van de ruimtelijke reservering van het Markermeer voor de drinkwatervoorziening bevestigd.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

7.4 Zwemwater

A. Reacties in hoofdlijn

43, 68

Gevraagd wordt om twee nieuwe zwemwaterlocaties op te nemende functie zwemwater te geven:

- Strand RCN in Zeewolde
- Almere Poort

B. Standpunt bevoegd gezag

Aan het strand RCN en Almere Poort is de functie zwemwater niet toegekend. Een strandbeheerder kan bij de provincie een verzoek indienen om de locatie als zwemwater aan te wijzen. Als de locatie in het beheergebied van Rijkswaterstaat ligt beoordeelt Rijkswaterstaat of de functie zwemwater kan worden toegekend. Voor de zwemwater functietoekenning door Rijkswaterstaat en de officiële aanwijzing van zwemlocaties door de provincies is in 2009 een protocol vastgesteld door het Nationaal Water Overleg.

C. Specifieke reacties met standpunt

11

Aanvullend op de goede tekst over zwemwater stelt inspreker voor aan paragraaf 2.6.2. toe te voegen: 'De provincies zijn verantwoordelijk voor het verstrekken van actuele informatie aan het publiek over hygiëne en veiligheid in en rond de zwemlocaties. Rijkswaterstaat wil ook hierover tijdige en betrouwbare informatie aanleveren.'

Antwoord

Bij de toekenning van de functie zwemwater beoordeelt Rijkswaterstaat of op de zwemwaterlocatie voldaan wordt aan de eis dat de fysieke veiligheid van de zwemmer niet in het geding is, dat wil zeggen dat er geen gevaar is vanwege stroming, scheepvaart en dergelijke. In bijlage C is op pagina 123 vermeld dat Rijkswaterstaat gedurende het badseizoen de zwemwaterkwaliteit op de zwemwaterlocaties meet. Rijkswaterstaat zorgt daarmee voor de informatie over de zwemwaterkwaliteit die de provincies gebruiken om het publiek te informeren. Een werkgroep waarin Rijkswaterstaat en provincies samenwerken buigt zich momenteel over de wijze waarop het publiek uiterlijk vanaf 2012 adequaat kan worden geïnformeerd en welke eisen dat stelt aan de informatievoorziening door Rijkswaterstaat. Rijkswaterstaat heeft geen rol bij het verstrekken van actuele informatie aan het publiek of aan de provincie over de hygiëne en veiligheid rond zwemwaterlocaties, zoals op ligweides e.d.

32

Inspreker doet een voorstel om te voorkomen dat cyanobacteriën en blauwalg zich kunnen ontwikkelen in het zwemwater van de Oolerplas. Om blauwalg te krijgen zijn nutriënten nodig en stilstaand water. Die situatie is in het gebied van de Oolerplas aanwezig. Inspreker adviseert om een pijp in de dijk te maken aan de kant van de chemische fabriek met een grote schuif, die geopend en gesloten kan worden. Aan de andere kant, bij het huis van Smals, zou dan een tweede pijp moeten komen, zodat er een doorstroming ontstaat. Wanneer er kans is op blauwalg, moeten de schuiven opengetrokken worden zodat het water kan doorstromen. In dit gebied is een grote hoeveelheid grote grazers aanwezig, waarvan de uitwerpselen in het water terecht komen. Is dat in zwemwater wel geoorloofd? Mensen met bootjes moeten immers zwarte tanks aan boord hebben om vuil water op te vangen.

Antwoord

Rijkswaterstaat rondt in 2009 een zwemwaterprofiel af voor de Oolerplas. Het zwemwaterprofiel bevat een beschrijving van de zwemwaterkwaliteit en de eventuele oorzaken van verminderde kwaliteit. In 2008 is al onderzocht of er problemen zijn met fecale bacteriën ('poepbacteriën'). Ondanks de aanwezigheid van de runderen is voor fecale bacteriën de zwemwaterkwaliteit volgens de nieuwe Europese Zwemwaterrichtlijn als 'uitstekend' beoordeeld. In het zwemwaterprofiel is desondanks geconstateerd dat de grote aantallen honden, runderen en watervogels in de omgeving van de zwemzone een potentieel risico voor de zwemmer vormen. Voor het zwemwaterprofiel onderzoekt Rijkswaterstaat in 2009 de problemen met toxische blauwalgen (cyanobacteriën). Vanwege toxische blauwalgen zijn in de periode 2004 t/m 2007 voor de Oolerplas diverse malen negatieve zwemadviezen afgegeven. Dit geldt overigens voor veel zwemplassen die, evenals de Oolerplas, in open verbinding staan met de Maas. Dit betekent dat de belangrijkste vervuilingbronnen ook bovenstrooms kunnen liggen. Het onderzoek moet beter inzicht geven in de oorzaken van het voorkomen van blauwalgenbloei. Op basis daarvan kan worden bepaald welke maatregelen effectief, haalbaar en betaalbaar zijn. Het is op dit moment niet zeker of de voorgestelde pijp en doorstroming van de Oolerplas effectief is bij de bestrijding van blauwalgen.

Daarnaast is het zo dat de beheerder van de zwemwaterlocatie, Stichting het Limburgs Landschap, zwemmen ontmoedigt omdat de Oolerplas onderdeel vormt van een natuurgebied. Er is sprake van mogelijke verplaatsing van de zwemzone, maar naar mogelijkheden en risico's daarvan dient nog onderzoek te worden gedaan.

68

Op pagina 124 wordt gesproken over bedreiging van de waterkwaliteit door vogels bij bepaalde zwemwaterlocaties. Geldt dit ook voor (huidige en mogelijk toekomstige) locaties in het Markermeer-IJmeer?

Antwoord

Watervogels kunnen afhankelijk van de omstandigheden en de aantallen vogels een bedreiging voor de zwemwaterkwaliteit vormen. Zonder onderzoek kan voor een toekomstige zwemwaterlocatie moeilijk ingeschat worden of er problemen door watervogels kunnen optreden. Bij een initiatief tot aanleg van een strand bevelen we daarom aan dit aspect te onderzoeken. Dit onderzoek maakt deel uit van het opstellen van een zwemwaterprofiel, waarin naar alle potentiële oorzaken van verminderde zwemwaterkwaliteit wordt gekeken. De handreiking voor het opstellen van het zwemwaterprofiel is te vinden op:
http://www.verkeerenwaterstaat.nl/kennisplein/page_kennisplein.aspx?id=352910&DossierURI=tcm:195-15005-4.

Op de huidige stranden rond het Markermeer en IJmeer hebben zich vooralsnog geen problemen met watervogels voorgedaan.

D. Doorwerking in het BPRW

Na de inspraak periode zijn de volgende wijzigingen in de zwemwaterlocatie lijst doorgevoerd (zie bijlage III van het BPRW):

Nieuwe locaties:

IJsselmeergebied	-	Rivièra Beach
IJsselmeergebied	-	Naarderbos
IJsselmeergebied	-	'Stadsstrand IJburg'
Noordzee	-	IJmuiden Kleine Strand
Noordzee	-	Zwarte Pad

Tevens zijn de namen van 26 locaties aangepast en is de locatie Spui, Bij Oud-Beijerland verwijderd.

7.5 Schelpdierwater

A. Reacties in hoofdlijn

44

De afname van areaal en de verminderde aanvoer van nutriënten (pagina 83) heeft niet alleen nadelige gevolgen voor de schelpdiersector, maar voor alle visstanden. Over het opgaan van de richtlijn schelpdierwater in de KRW maakt het Productschap zich zorgen. Het productschap heeft taken in verband met de Verordening productiegebieden levende tweekleppige weekdieren 2006 en de Verordening quarantainevoorzieningen levende tweekleppige weekdieren 2007. Productschap zou graag de komende tijd met Rijkswaterstaat in gesprek gaan over het onderbrengen van de richtlijn schelpdierwater in de KRW, zodat consumenten in 2013 verzekerd zijn van veilige schelpdieren.

B. Standpunt bevoegd gezag

Na 2012 vervalt de richtlijn schelpdierwater. De functie van deze richtlijn wordt overgenomen door de algemene KRW-doelstellingen.

C. Specifieke reacties met standpunt

44

Inspreker verzoekt om contact op te nemen met de diverse schelpdiersectoren wanneer in een gebied zandwinning en/of suppleties zullen plaatsvinden, zodat de sectoren de schelpdieren weg te halen en elders te kweken.

Antwoord

V&W publiceert de vastgestelde uit te voeren suppleties op het internet. Naar aanleiding hiervan zal Rijkswaterstaat de eventuele vragen over de detaillering van locaties en tijstippen van zandwinningen en suppleties beantwoorden. Op dit moment wordt het proces om te komen tot de suppletieprogramma's vernieuwd. Voorlichting, toelichting en communicatie met de omgeving over de voorgenomen plannen krijgen hierin ruime aandacht. Het is de bedoeling om ook de niet-bestuurlijke omgeving goed in het proces te blijven bedienen. Gedacht wordt aan het al kunnen inzien van de plannen als die nog in het conceptstadium bevinden. Hiertoe worden adressenbestanden voor mailings en elektronische nieuwsbrieven aangelegd. Ook wordt gewerkt aan verdere informatievoorziening via internet. Op regionaal niveau blijft, waar nodig of gewenst, nadere detaillering van het proces mogelijk. Voor de Zeeuwse Delta, waar de belangen van de branche het meest spelen, wordt de informatieuitwisseling gestroomlijnd via het Visserij Initiatief Zeeland (VIZ) dat 2 maal per jaar bijeen komt. In de vergadering zal de planning van suppleties en zandwinning tijdig worden gemeld zodat de sector maatregelen kan nemen. Voor de Zuid-Hollandse Delta wordt er geen structureel overleg met de sector voorzien.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

7.6 Pleziervaart, watersport en oeverrecreatie

A. Reacties in hoofdlijn

32, 37

Insprekers zijn verheugd over het feit dat pleziervaart wordt omschreven als een volwaardige verkeersdeelnemer en de (water)recreatie als een belangrijke gebruiksfunctie.

16, 22, 23, 24, 32, 37, 29, 43, 55, 63

Het BPRW geeft geen vervolg aan ambities uit het ontwerp Nationaal Waterplan voor ontwikkeling. In teksten uit het BPRW (pagina 136) zoals 'rekening houden met' en 'waar nodig neemt Rijkswaterstaat initiatief' ontbreekt een echt ontwikkelingsperspectief met bijbehorende maatregelen en middelen. Insprekers missen concrete ambities over: rekening houden met alle verkeersdeelnemers, win-win bij baggerwerkzaamheden, rekening houden bij hinderplanning met andere gebruikers, bij ruimtelijke maatregelen altijd kijken naar mogelijkheden voor pleziervaart en watersport, standaard opnemen van pleziervaart in monitoring, de formele scheiding tussen rijkswateren en overige wateren doorbreken. De ambities voor de gebruiksfuncties zijn niet vertaald in het maatregelenoverzicht inclusief een begroting. Dit geldt bijvoorbeeld voor het instellen van landelijke en regionale aanspreekpunten voor pleziervaart en waterrecreatie en het nemen van structurele maatregelen voor de zwemwaterkwaliteit. Insprekers zien een begroting graag alsnog toegevoegd.

Insprekers verzoeken Rijkswaterstaat om zowel in het BPRW als het Programma voor de Zuidwestelijke Delta recreatie consequent mee te nemen. Beperkingen aan de recreatie kunnen alleen opgelegd worden als is aangetoond dat het watersysteem schade ondervindt van de recreatie en mogen niet dienen ter compensatie van de schade door andere, niet recreatieve oorzaken. Aanpassing van bestaand gebruik mag echter alleen als laatste redmiddel worden gebruikt.

29, 43, 55, 63

Het zou goed zijn als het Rijk een jaarlijks onderhoudsbudget voor recreatieve voorzieningen beschikbaar zou stellen zodat het jaarlijkse onderhoudsbudget in verhouding komt met de gepleegde investeringen voor recreatieve voorzieningen. Insprekers zien ook mogelijkheden voor afkoop van het jaarlijkse onderhoud en onderbrengen van het onderhoud in een stichting.

B. Standpunt bevoegd gezag

Met het Nationaal Waterplan onderschrijft het kabinet het toenemende belang van recreatie op, in en om het water. Rijkswaterstaat zet zich op de rijkswateren in als gastheer voor pleziervaart, kleine watersport en oeverrecreatie. Recreatief medegebruik wordt dus ondersteund. Verbetering van de toegankelijkheid en veiligheid van water en oevers voor recreanten vormen een belangrijk aandachtspunt, naast waterkwaliteit en belevingswaarde. Maatregelen voor waterbeheer worden waar mogelijk gecombineerd met maatregelen voor recreatie. Rijkswaterstaat wil in ieder geval in de eigen reguliere taken (planstudies, aanleg en onderhoud) rekening houden met de meekoppeling van de aanleg van recreatieve voorzieningen door derden.

Daarnaast bieden publiekprivate samenwerking en gebiedsontwikkeling goede kansen om samen met derden interessante nieuwe recreatiemogelijkheden te ontwikkelen. Er geldt een aantal voorwaarden:

- Geen strijdigheid met de basisfuncties, en met nationale en Europese regelgeving en beleid.
- Goede afspraken over aansprakelijkheid, over financiering van aanleg en onderhoud van voorzieningen en over samenhang met overige gebruiksfuncties.

Het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2010-2015 geeft hier verder in algemene bewoordingen invulling aan. Dit wordt in de praktijk van geval tot geval nader uitgewerkt.

Om het onjuiste beeld weg te halen dat de gebruiksfuncties zoals recreatie een ondergeschikte rol vervullen is de tekst over het voorgenomen beheer van de gebruiksfuncties in het vast te stellen BPRW verplaatst van de bijlage naar de hoofdtekst. Hiermee onderschrijft het BPRW de stellingname van sprekers dat recreatie geen sluitpost is in het beheer van de rijkswateren. De inspanningen voor schoon & gezond water komen immers ook ten goede aan het recreatieve gebruik, zoals zwemmen en sportvisserij. Bij het afleiden van Natura 2000 maatregelen geldt als uitgangspunt het bestaand gebruik zoveel mogelijk ongewijzigd doorgang te laten vinden. Aan nieuwe ontwikkelingen wil Rijkswaterstaat als gastheer op het water vanuit de 'ja, mits...-benadering' op een flexibele en dynamische wijze ruimte geven. Deze aanpak komt duidelijk naar voren voor de water- en oeverrecreatie. Ook op de beide door de spreker genoemde plekken in het BPRW (pagina 38 en 85) zal, waar nu als voorbeelden van de gebruiksfuncties alleen natuur, landbouw en scheepvaart worden genoemd, het recreatief gebruik worden toegevoegd.

Het voorstel om een jaarlijks budget voor het onderhoud van recreatieve voorzieningen beschikbaar te stellen past niet in de systematiek van het BPRW. In de gehanteerde systematiek worden de beheerkosten die verband houden met recreatief (mede)gebruik niet afzonderlijk gebudgetteerd. Ze maken onderdeel uit van een totaalbudget dat beschikbaar is voor het beheer en onderhoud van de objecten in al zijn facetten. Deze wijze van budgettering maakt het mogelijk het dagelijkse beheer flexibel en efficiënt in te richten.

De suggestie van overdracht van het beheer aan andere partijen dan Rijkswaterstaat, zoals het onderbrengen bij een stichting, kan in specifieke situaties waardevol zijn. Rijkswaterstaat neemt deze suggestie mee bij maatwerkoplossingen waar andere partijen bij het beheer van de voorzieningen betrokken zijn.

C. Specifieke reacties met standpunt

12

Inspreker stelt dat Rijkswaterstaat samen met de provincie een sterke coördinerende rol moet krijgen in de ontwikkeling en stimulering van jachthavens, zoals die in Breskens. In het BPRW moet aandacht besteed worden aan het beter inpassen van jachthavens en uitbreidingen van jachthavens, omdat de veiligheids- en natuuraspecten de plaatselijke dorpsbelangen overstijgen. Zo zijn er op de nabij gelegen Hooge Plaaten uitbreiding belangrijke voorkomens van trekvogels, kleine roofvogels, gewone zeehond en grijze zeehond en sterns. Tevens dient in het BPRW aandacht te worden besteed aan nautisch/technische risicofactoren die kunnen optreden wanneer in een zich vernauwend nevenvaarwater drukke in- en uitgaande recreatievaart plaatsvindt. Het vervoer van Gevaarlijke Stoffen is verder een extra risicofactor voor de bewoners van Breskens bij scheepsongelukken. Tenslotte dient rekening te worden gehouden met reeds verrichte onderzoeken naar zeejachthavens langs de Noordzee en het Engels Kanaal.

Antwoord

Het ontwikkelen en stimuleren van jachthavens is geen taak van Rijkswaterstaat. Rijkswaterstaat is wel vergunningverlenend bevoegd gezag voor de Wet beheer rijkswaterstaatswerken. De zorgvuldige beoordeling van nieuwe activiteiten aan de hand van de Natuurbeschermingswet 1998 gebeurt door de provincie. In paragraaf 2.6.2. van het BPRW (Ruimtelijke besluitvorming langs vaarwegen) staat aangegeven hoe Rijkswaterstaat aandacht besteedt aan de ruimtelijke ordening en daarmee aan de inpassing van jachthavens en uitbreidingen zoals inspreker vraagt. Rijkswaterstaat voert de toets op de Nautische Veiligheid uit.

37

Hinderplanning moet worden afgestemd met pleziervaart en watersportbedrijven, waarbij bijvoorbeeld ook rekening wordt gehouden met het bereiken van de winterstalling na 1 oktober. Tekstvoorstel is: Afstemming tussen diensten van Rijkswaterstaat, andere overheden en gebruiksgroepen is hierbij randvoorwaardelijk (hinderplanning).

Antwoord

Minder Hinder voor de Scheepvaart (voorheen GO Nat) is een onderwerp dat met enige regelmaat wordt besproken met de vaarweggebruikers zoals Schuttevaer, verladings en HISWA en waarover Rijkswaterstaat aan de sector wensen, voorkeuren, inzichten vraagt. In de regio's vindt op lokaal niveau afstemming plaats met alle vaarweggebruikers, zoals met watersportverenigingen, roeiverenigingen, over bijvoorbeeld de bediening van bruggen en sluisen op afroep in het weekend om de watersporter de gelegenheid te geven om naar de winterstalling te kunnen varen.

De definitieve hinderplanning komt tot stand na overleg met genoemde partijen. Rijkswaterstaat informeert vervolgens de gebruikers tijdig via onder meer flyers, brochures, overleg en de site VanAanarBeter.nl. Het opnemen van het tekstvoorstel is dan ook niet nodig.

6

Inspreker heeft via de Dienst Landelijk Gebied verschillende keren gehoord dat er vaak sprake is van te weinig water om te vissen en voor freestyle kanoën. In de Linnerweert staat een waterkrachtcentrale waar vier turbines op draaien. De Roer komt er verderop bij. Voor freestyle kanoën is ongeveer 8 kubieke meter water per seconde nodig. De waterkrachtcentrale in de Roer heeft 9 kubieke meter nodig. Alleen de Roer is volgens de heer Franken al voldoende om te kunnen freestyle kanoën.

Antwoord

Rijkswaterstaat nodigt inspreker uit om in een gesprek samen te verkennen welke mogelijkheden er zijn voor de combinatie van waterbeheer en aanleg van voorzieningen voor freestyle kanovaren in de nevengeul Stadsweide in Roermond.

9

Het BPRW gaat uit van een toename van de recreatiedruk als autonome ontwikkeling. Echter, als de recreatiedruk negatieve effecten heeft, zullen er maatregelen moeten volgen. Ten onrechte geeft het BPRW niet aan hoe hier mee om zal worden gegaan. Tijdens de planperiode zal blijken of de maatregelen in het kader van het Convenant vaarrecreatie Waddenzee voldoende effect hebben. Blijken die maatregelen onvoldoende effectief, dan zal – ook in het kader van het BPRW – bezien moeten worden welke aanvullende maatregelen nodig zijn om de negatieve effecten van de recreatie te mitigeren.

Antwoord

Het BPRW bevat in hoofdzaak een Programma van maatregelen voor Rijkswaterstaat zelf. Het BPRW is niet bedoeld voor het vastleggen van activiteiten van derden noch om zelfstandig externe rechtsgevolgen te hebben. In het BPRW is ten aanzien van recreatievaart aangegeven dat dit type gebruik geen strijdigheid op mag leveren met eisen voor schoon en gezond water en ook in overeenstemming moet zijn met bestaande nationale en Europese wet- en regelgeving.

13, 14

Insprekers vragen om aandacht voor kanovaren. Concreet worden voor meerdaagse kanotochten de volgende knelpunten aangedragen:

- Overgang Maas/Grensmaas
- Stuw/sluis Linne
- Stuw/sluis Leeuwen
- Stuw/sluis Belfeld
- Stuw/sluis SambEEK

Verder wordt aangegeven dat het schutten van kano's vanuit veiligheid en milieu niet gewenst is. Bij waterschaarste wordt een kano ook alleen geschut, waarvoor erg veel (schaars) water moet afvloeien. Op dit moment doen zich kansen voor om voorzieningen mee te koppelen. Hierbij worden de Zandmaas II, Grensmaas en Maasroute genoemd.

Antwoord

Rijkswaterstaat nodigt de insprekers uit om in een gesprek de knelpunten voor meerdaagse kanotochten nader te verkennen en zo nodig afspraken te maken voor een gebruikersonderzoek onder de gehele groep van kanobedrijven en -verenigingen langs de Maas en Maasplassen.

D. Doorwerking in het BPRW

De binnengekomen zienswijzen voor dit thema vormen geen aanleiding voor inhoudelijke aanpassing van het BPRW. Wel geven de zienswijzen aan dat op een aantal punten gezocht moet worden naar duidelijker formuleringen over hetgeen van Rijkswaterstaat verwacht kan worden. De betreffende aspecten zijn onder punt B) standpunt bevoegd gezag al aangegeven: invulling 'Ja, mits...', de wijze waarop budget voor beheer

en onderhoud wordt besteed, enz. Dit heeft geleid tot enkele aanpassingen in het betreffende hoofdstuk van het Programma. In het Programma onder de paragraaf 'huidig gebruik' wordt de positieve kant van recreatie nader toegelicht.

De tekst over gebruiksfuncties wordt van bijlage III verplaatst naar de hoofdtekst.

In de opsomming van gebruik in paragraaf 2.3.3 is recreatief gebruik toegevoegd.

7.7 Beroeps- en sportvisserij

A. Reacties in hoofdlijn

44, 69

Insprekers wijzen op de belangen van de beroeps- en de sportvisserij, waarbij in sommige gebieden sprake kan zijn van een belangenconflict. Beide insprekers ondersteunen de algemene regel dat bestaand gebruik ongehinderd doorgang kan vinden en dat voor nieuwe activiteiten de 'ja, mits...-benadering' van toepassing is.

Verder moeten volgens het Productschap Vis de beheermaatregelen voor de regulering van de recreatiedruk niet ook op de visserij van toepassing worden verklaard, zonder rekening te houden met de bij de visserij behorende specifieke context. Daarbij moet recht worden gedaan aan de diverse gebruiksfuncties, zonder dat daarbij het beeld ontstaat dat de overheid bij voorbaat 'partij' heeft gekozen of ongewenst afwenteling plaatsvindt in de richting van de visserij.

Sportvisserij Nederland juicht het toe dat voor alle rijkswateren veel inspanningen worden verricht om de vispasseerbaarheid te verbeteren en dat natuurvriendelijke oevers worden aangelegd. Beide maatregelen zijn goed voor de visstand. Bij de aanleg van natuurvriendelijke oevers vraag inspreker wel om rekening te houden met de bereikbaarheid en bevisbaarheid voor sportvissers. Verder onderkent Sportvisserij Nederland het belang van de Visstandbeheercommissies, werkt actief mee aan de oprichting en aan het opstellen van visplannen. Inspreker onderschrijft ten volle dat aanpassingen van de beroepsvisserij in de richting van een duurzame visserij noodzakelijk zijn.

B. Standpunt bevoegd gezag

De beroeps- en de sportvisserij zijn gebruiksfuncties van de rijkswateren waaraan bij het beheer de nodige aandacht wordt besteed. Bestaand gebruik kan in de regel ongehinderd doorgaan vinden, nieuwe ontwikkelingen worden afgewogen volgens de voor de gebruiksfuncties algemene 'Ja, mits...-benadering'. De specifieke context en de behoeften van de visserij worden zoals insprekers vragen betrokken bij te maken afwegingen. Waar mogelijk draagt Rijkswaterstaat bijvoorbeeld bij aan het toegankelijk houden van de oevers voor de sportvisserij.

Maatregelen die in het kader van de KRW worden getroffen voor de verbetering van de waterkwaliteit, de vispasseerbaarheid en natuurvriendelijke oevers zullen over het algemeen de visstand ten goede komen. Rijkswaterstaat rekent op de medewerking van de sector bij het opstellen van visstandbeheerplannen en bij de ontwikkeling daarbij naar een meer duurzame visserij.

C. Specifieke reacties met standpunt

69

Inspreker vraagt voor een aantal specifieke gebieden en de daarvoor geldende programmadelen in het BPRW aandacht voor de toegankelijkheid van het viswater voor de sportvisserij. Het gaat om de uitspraak over rustige stranden langs de kust van Noord-Holland die bij inspreker het vermoeden oproept dat de toegankelijkheid in de toekomst zal worden beperkt. Bij de verkwelding van het Waddengebied vraagt inspreker de bestaande mogelijkheden niet in te perken en de mogelijkheden langs de Afsluitdijk (bereikbaarheid en parkeergelegenheid) uit te breiden. De wedstrijdtrajecten langs rivieren en kanalen vragen een zo groot mogelijke oeverlengte waar oever en bodemgesteldheid zoveel mogelijk monotoon zijn. Bij de aanleg van natuurvriendelijke oevers moet hiermee rekening worden gehouden. Nieuw aan te leggen nevengeulen

moeten bereikbaar zijn en de oever moet toegankelijk zijn voor sportvissers. Inspreker hoopt dat bij de voorgenomen kribverlaging in de Waal de belangen van de sportvissers serieus worden genomen in de besluitvorming en dat een mogelijk verlies aan visstekken wordt gecompenseerd door een betere bereikbaarheid van andere oevergedeeltes en een optimale toegang van de verlaagde kribben.

Antwoord

De stranden langs de kust van Noord-Holland liggen buiten het waterlichaam Noordzeekustzone en ook buiten aanpalende Natura2000-gebieden langs de duinen. Vanuit die overwegingen worden er in het BPRW geen nadere beperkingen aan de toegankelijkheid van de stranden in de toekomst gesteld.

Rijkswaterstaat gaat de verkweldding, zoals genoemd in het BPRW, uitvoeren ten oosten van Roptazijl waarbij geen uitbreiding van het kwelderareaal plaatsvindt. Voor de sportvisserij ontstaan daardoor geen aanvullende beperkingen ten westen van Roptazijl. In 2010 wordt een besluit genomen over de voorkeurs-optie voor de aanpassing van de Afsluitdijk. Bij de uitwerking daarvan komen aspecten als bereikbaarheid en parkeer gelegenheid aan de orde. Inspreker wordt uitgenodigd bij het afzonderlijke inspraaktraject voor de Afsluitdijk haar visie in te brengen.

Bij de aanleg van natuurvriendelijke oevers langs rivieren zal niet gestreefd worden naar een monotone inrichting, omdat dat niet past bij het nagestreefde doel van een meer natuurlijke en ecologisch rijkere rivier. Langs kanalen is een bepaalde mate van monotonie van natuurvriendelijke oevers wel mogelijk. In overleg met de sportvisserij kunnen voorzieningen getroffen worden voor sportvissers.

In de meeste gevallen zijn nieuw aan te leggen nevengeulen bereikbaar voor extensieve recreatie waaronder sportvisserij. In kwetsbare delen van N2000 gebieden echter, zal er sprake zijn van zonerings van de recreatiedruk en zullen bepaalde delen niet, of niet altijd, toegankelijk zijn.

Bij de voorgenomen kribverlaging zullen de belangen van de sportvisserij serieus genomen worden maar verlies aan visstekken is onvermijdelijk. Inspreker wordt uitgenodigd met de ProjectDirectie Ruimte voor de rivier nader te overleggen over mogelijkheden voor compensatie door verbetering van de toegankelijkheid van oevers en verlaagde kribben.

69

Inspreker is blij dat het belang van de Zuidwestelijke Delta als kraamkamer wordt erkend (pagina 36) en steunt de voorgenomen maatregelen. Omdat de uitwerking van de doelen grote gevolgen kunnen hebben voor de sportvisserij (denk aan het mogelijk zout maken van het Volkerak Zoommeer) spreekt inspreker de wens uit actief bij deze processen te worden betrokken.

Antwoord

Sportvisserij Nederland wordt betrokken bij de processen rond de Natura 2000- beheerplannen en de planstudie Krammer-Volkerak in klankbordgroepen.

69

Een punt van zorg is het voornemen om beheervisserijen uit te voeren. Het wegvangen van brasem is een kunstmatige maatregel om de natuur een bepaalde richting op te 'duwen'. Bovendien is de brasem een belangrijke vissoort voor de sportvisserij. Een ander punt is de toenemende vraag naar baggerstortlocaties, vooral in het Gooimeer. Een afwegings- of toetsingskader kan pas 2015 worden gebruikt (paragraaf 4.3.2.). Inspreker vindt dat te laat, (gedeeltelijk) volstorten van putten zonder zicht op de gevolgen is niet acceptabel. Tot een toetsingskader of beheervisie voor diepe putten beschikbaar is, zou geen nieuwe baggerstort moeten worden toegestaan.

Antwoord

Punt van zorg volgens inspreker betreft de zogenaamde beheervisserijen. De hoge nutriëntenbelasting in het Gooi- en Eemmeer geeft veel ruimte aan brasem om zich te ontwikkelen. Daarom is in het project BEZEM een maatregel opgenomen om Brasem af te vissen. De jongste monitoringgegevens maken duidelijk dat de huidige quota voor onttrekking van brasem, in combinatie met een verdere geleidelijke afname van

de nutriëntenbelasting, leiden tot een zodanige verandering van de visstand dat daarmee het KRW-doel voor deze meren gehaald kan worden. In dit stadium is het daarom niet noodzakelijk de visserij verder te intensiveren.

Belangrijk is wel dat onttrekking van brasem op niveau blijft. Het is een zaak van zowel sport- als beroepsvisserij en waterbeheerder zorg te dragen voor deze vorm van duurzame Brasemvisserij. Vanaf 2010 zal Rijkswaterstaat als deelnemer van de VBC's de jaarlijks op te stellen visplannen toetsen aan de doelen van de KRW. De verwachting is dat de huidige visplannen voor de randmeren reeds in sterke mate voldoen. Alleen in uitzonderlijke situaties kan sprake zijn van beheersvisserijen. Beheersvisserijen in het IJsselmeer en Markermeer zijn niet voorzien.

Het onderhoud aan de vaarwegen en toepassen van de baggerspecie in diepe putten moet in het perspectief van een goed, duurzaam en verantwoord beheer worden gezien. Het verondiepen van diepe en vervallen zandwinputten (tot NAP-12 à 15 m) is in principe voordelig voor de ecologie, zolang de bagger aan de kwaliteitseisen voldoet. Wanneer enig reliëf in de bodem op deze diepte kan worden aangebracht kan dit zelfs bijdragen aan een betere visstand. Rijkswaterstaat zal bij het eventueel verondiepen van een put goed kijken naar het Zorgplichtbeginsel van het Besluit bodemkwaliteit (Bbk).

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

7.8 Oppervlakedelfstoffen

A. Reacties in hoofdlijn

68

In het BPRW wordt gesteld dat er geen toename zal zijn van de behoefte aan oppervlakedelfstoffen (pagina 140). Dit is moeilijk voorstelbaar gezien de diverse Randstad Urgent projecten, zelfs in de periode tot 2015. Bovendien wordt op pagina 78 gesteld dat de winbare hoeveelheden in de vaargeulen van het IJsselmeergebied beperkt is, dat betonzand vooral in het Marker- en IJsselmeer voorkomt en dat de Noordzee weinig betonzand levert (pagina 140). Deze stelling moet nader onderbouwd worden.

B. Standpunt bevoegd gezag

De taakstellende zandvoorziening door Rijkswaterstaat is in 2003 vervallen. De zandwinning in combinatie met aanleg van nieuwe vaarwegen in het Markermeer en IJsselmeer, en de bestemming van dit zand in de regio, kan echter nog een groot aantal jaren worden voortgezet. Dit geldt ook voor beton- en metselzand en de kalkzandsteenindustrie. Initiatieven voor zandwinning zijn mogelijk met een vergunning op grond van de Ontgrondingenwet. Het BPRW verwacht geen majeure wijziging in de behoefte van oppervlakedelfstoffen op de lange termijn, maar sluit schommelingen in de vraag naar zand per jaar voor grote projecten ook niet uit.

Specifieke reacties met standpunt

C. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

7.9 Archeologie, cultuurhistorie en landschap

A. Reacties in hoofdlijn

39, 68

Er zijn onduidelijkheden naar welke aspecten en locaties en vanuit welke rol Rijkswaterstaat kijkt naar cultuurhistorische waarden en het vormgevingsprotocol.

B. Standpunt bevoegd gezag

Bij uitvoeringsprojecten van Rijkswaterstaat worden de belangen van de omgeving, waaronder de cultuurhistorische en aardkundige waarden, meegenomen. Zo is in de Inrichtings- en Beheervisie voor Keent aandacht besteed aan de historische landschapsontwikkeling en archeologie en heeft dit aanknopingspunten opgeleverd voor het ontwerp.

Rijkswaterstaat wil het Vormgevingsprotocol invoeren voor alle grote projecten waarvoor hij verantwoordelijkheid draagt voor het ontwerp, waarbij het niet van belang is of het gaat om aanleg, beheer of onderhoud. De kwaliteitsteams worden ingesteld bij alle grote aanlegprojecten, zoals thans al gebeurt bij Ruimte voor de Rivier.

C. Specifieke reacties met standpunt

75

Inspreker stelt dat de gebruikersfunctie van de landbouw moet leven naar het peil van de functie en niet andersom. De landbouw verdroogt de polder niet.

Antwoord

Aangenomen wordt dat deze stelling betrekking heeft op het regionaal peilbeheer. Het regionale peilbeheer en het tegengaan van verdroging in de polder valt echter niet onder de verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat, maar van de waterschappen, zoals in dit geval het waterschap Zuiderzeeland.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

8 Beheer in geval van calamiteiten

A. Reacties in hoofdlijn

11

Inspreker stelt in aanvulling op de passage over het beheer in geval van calamiteiten (pagina 68 van het Ontwerp BPRW) dat Rijkswaterstaat vanuit zowel nat als droog een belangrijke inbreng kan hebben bij regionale planvorming voor calamiteiten. Afstemming is bij calamiteiten cruciaal. Daarom vraagt inspreker expliciet in het BPRW op te nemen dat de plannen in afstemming worden opgesteld. Verder zijn de taken van Rijkswaterstaat in de 'responsfase' onvoldoende uitgewerkt. Volgens inspreker moet hier worden toegevoegd dat Rijkswaterstaat in de responsfase verantwoordelijkheid draagt voor verkeersmanagement en waterafvoer.

B. Standpunt bevoegd gezag

Rijkswaterstaat onderkent de rol die het kan vervullen bij regionale planvorming voor calamiteiten. De op pagina 68 genoemde calamiteitenplannen zullen in afstemming met de regionale en landelijke partners worden opgesteld. De tekst van het BPRW zal op dit punt worden aangepast. Terecht wijst inspreker ook op de rol van Rijkswaterstaat in de responsfase. Tijdens die fase speelt onder meer de afwikkeling van het verkeer een belangrijke rol. Dit punt is in het vast te stellen BPRW verduidelijkt. Dat geldt ook voor de reguliere taak van waterafvoer die inderdaad in tijden van een crisis extra gewicht in de schaal legt. Zie ook deze Nota van antwoord Hoofdstuk 3 over veiligheid onder de 'relatie nat-droog'.

C. Specifieke reacties met standpunt

47

Inspreker vraagt om eenduidig aan te geven op welke manier informatievoorziening over de waterstanden vorm krijgt bij normale en extreme situaties (waaronder calamiteiten) en op welke manier informatie plaatsvindt met betrekking tot situaties die van belang zijn voor de ruimtelijke ordening. Specifieke belangstelling gaat uit naar het gebied ten westen van de Maeslantkering. Inspreker verwijst ook naar de informatieplicht in het kader van de ROR en vraagt om betrokkenheid bij de totstandkoming van overstromingsrisicobeheerplannen.

Antwoord

De voorbereiding van de overstromingsrisicobeheerplannen wordt niet getrokken door Rijkswaterstaat, maar door de interbestuurlijke projectgroep implementatie richtlijn overstromingsrisico's (IMPRO). Hoe de betrokkenheid in verband met ruimtelijke ordening zal worden geregeld is nog niet uitgekristalliseerd. Wel ligt het voor de hand dat belanghebbende partijen zullen worden gevraagd om hierover mee te praten.

Via de website van Rijkswaterstaat is informatie over de waterstanden voorhanden. Zie hiervoor de site www.rijkswaterstaat.nl/water/actuele_waterdata/meetsystemen_waternormalen/. Deze site wijst ook door naar andere relevante links, zoals www.actuelewaterdata.nl/en en www.meetadviesdienst.nl/.

Deze laatste website bevat onder andere de operationele verwachtingen voor de waterstanden, opgesteld door Rijkswaterstaat (Hydro Meteo centrum Noordzee, HMCN, van Rijkswaterstaat Noordzee).

De operationele verwachtingen, iedere 6 uur, bij storm 3 uur, worden via het landelijk meetnet water (LMW) gedistribueerd. HbR maakt actief gebruik van deze informatie. Ook kunnen deze verwachtingen met MFPS (multifunctioneel presentatiesysteem, mede in gebruik bij HbR) geraadpleegd worden. Dit betreft zowel buitenlocaties zoals Euro platform als binnen: Hoek van Holland en locaties van het Noordelijk Deltabekken (tot aan stuwen van Tiel, Hagestijn en Megen).

Op de website www.meetadviesdienst.nl is een speciale klantpagina voor HbR (en Loodswezen) ingericht met deze informatie.

Verder verstuurt Rijkswaterstaat (HMCN) een document met waterstandskromme behorende bij de tijpoortadviezen die we voor HbR opstellen (op aanvraag, bij getijgebonden schepen (17,40 en dieper)).

In het geval van extreme stormsituaties stelt Rijkswaterstaat (SVSD, Stormvloedwaarschuwingsdienst, onderdeel van het Water Management Centrum Nederland) de voorspelling op van het verwachte hoogwater voor Hoek van Holland. Rijkswaterstaat SVSD informeert HbR telefonisch en Rijkswaterstaat HMCN zorgt voor continuïteit in datalevering en verwachtingen voor Hoek van Holland en de achterliggende locaties (bv Dordrecht). De verwachtingen worden ook opgenomen in het LMW waartoe het HbR toegang heeft. Voor aanvullende vragen over het verkrijgen van informatie in extreme omstandigheden kan de Waterwacht van Rijkswaterstaat Zuid Holland worden geraadpleegd.

Er is een getekende samenwerkingsovereenkomst tussen Rijkswaterstaat ZH en HbR (divisie havenmeester), waarin onder andere zaken rond calamiteiten en de informatievoorziening zijn geregeld.

Het BPRW zal niet aangeven hoe de informatievoorziening vorm krijgt. Wel werkt Rijkswaterstaat momenteel aan het verbeteren van de eenduidigheid in de informatievoorziening. De resultaten hiervan zullen via de website van Rijkswaterstaat zichtbaar worden. Informatie ten behoeve van de ruimtelijke ordening en de overstromingsrisicobeheerplannen: deze informatie is voor de Rijn-Maasmonding in principe op te vragen bij dienst Zuid-Holland of te vinden op de genoemde websites: www.risicokaart.nl.

D. Doorwerking in het BPRW

Het BPRW (paragraaf 2.8) is aangepast op de boven genoemde punten.

9 Beheer per watersysteem en gebied

9.1 Rivieren en kanalen

Stroomlijn

A. Reacties in hoofdlijn

64, 65, 66, 70

Insprekers vragen om duidelijkheid over de definitie van 'uiterwaard', over de begrenzing en verantwoordelijkheden over de status en betekenis van Stroomlijn: geen uitsluiting van particuliere eigenaren van gronden; geen stapeling van rollen van Rijkswaterstaat; aandacht voor de verwijdering van sediment en niet alleen vegetatie. Zij vragen een eenduidig beheerprincipe te hanteren, uitsluitend gericht op de hoofdfunctie waterstaat. Met verwijzing naar een bestemmingsplan in Brummen wordt gevraagd om te bewaken dat deze hoofdfunctie overal geldt en dat daarbij oneigenlijk gebruik van subsidiestromen wordt voorkomen.

Voorts wordt gesteld dat in dit BPRW budget dient te worden gereserveerd voor de meerkosten van Stroomlijn voor het beheer door terreinbeheerders. Verder dient in dit BPRW te worden opgenomen dat het deskundigenteam OBN adviseert over frictie bij het halen van de natuurdoelen als gevolg van de Stroomlijn. Rond dergelijke locaties wordt komende jaren gezocht naar verdere rivierverruimingsmogelijkheden. Ook daarvoor is budget nodig.

B. Standpunt bevoegd gezag

Het begrip 'uiterwaard' is een gangbare benaming voor gebieden gelegen tussen de winterdijken van de grote rivieren. Van Dale geeft hiervoor de volgende beschrijving: 'buitendijks, tussen dijk en zomerkade van een rivier gelegen en meestal met gras begroeid stuk grond (In de uiterwaarden galopperen de paarden met wapperende manen. H. Marsman)'. Het begrip 'uiterwaard' is niet leidend in de afbakening van de beheergrenzen noch voor taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van Rijkswaterstaat. Deze zijn bij wet of regelgeving apart beschreven en vastgelegd. Via de Waterwet worden waterbeheerders verplicht om 'leggers' vast te stellen voor hun areaal en kunstwerken waarin de beheergrenzen eenduidig vastliggen. In het BPRW is opgenomen (onder het programma veiligheid) dat voor alle rijkswateren in 2013 een legger is opgesteld. Ook waar dit thans niet volledig duidelijk is zal de legger de gewenste duidelijkheid gaan bieden.

Stroomlijn heeft betrekking op het wegwerken van achterstallig onderhoud conform de Wet beheer rijkswaterstaatwerken. Het referentiejaar voor stroomlijn is voor de Rijntakken 1996/1997. Het accent ligt begin 2009 op de gronden van de terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties, vanuit de inschatting dat daar (in omvang) de meeste winst valt te behalen. In de periode tot 2015 worden alle uiterwaarden in het kader van stroomlijn beoordeeld op achterstallig onderhoud. Het gaat daarbij ook om gronden van particuliere eigenaren. Rijkswaterstaat zal ook met deze eigenaren in overleg treden. Rijkswaterstaat zal de verschillende rollen, die hij vervult bij het verwijderen van ongewenste vegetatie uit de uiterwaarden, op een transparante en klantgerichte manier invullen.

Stroomlijn beperkt zich als project tot het verwijderen van vegetatie, of waar dat om wettelijke redenen niet mogelijk is, compensatie van de verruwing die de vegetatie veroorzaakt. Het sedimentatiebeheer wordt in

het waterbeleid meegenomen door periodiek de toestand (in de vorm van hydraulische randvoorwaarden) in kaart te brengen, en daarop waar nodig maatregelen te programmeren. Binnen het Project Ruimte voor de Rivier zijn maatregelen voorzien om de veiligheid bij een afvoer van 16.000 m³/s bij Lobith te realiseren. Hieronder valt ook in een aantal gevallen uiterwaardverlaging. Het op diepte houden van de vaargeul wordt via het baggerprogramma gerealiseerd.

Het beleid van Rijkswaterstaat is voor het rivierbed bij de gemeenten aan te dringen op een dubbelbestemming met 'Waterstaatsdoeleinden' als primaire bestemming.

Wat betreft het voorbeeld uit Brummen blijkt uit de betreffende plankaart van het bestemmingsplan niet dat de buitendijkse gebieden geen dubbelfunctie waterstaatsdoeleinden bezitten.

Ten aanzien van de vraag wie financieel verantwoordelijk is voor de kosten van inhaalslag en de meerkosten van vegetatiebeheer met het oog op hoogwaterveiligheid, vindt momenteel overleg plaats tussen V&W en LNV. Dit BPRW kan niet vooruitlopen op de uitkomsten van dit overleg. In de raming voor de inhaalslag is beperkt rekening gehouden met rivierverruiming als compensatie voor opstuwung door vegetatie.

C. Specifieke reacties met standpunt

70

Inspreker vindt dat bij plannen voor buitendijks bouwen in het rivierengebied eventuele vergunningen daarvan op grond van de Beleidslijn Grote Rivieren door Rijkswaterstaat niet alleen moeten worden afgewogen tegen het belang van waterveiligheid, maar ook tegen andere functies van het uiterwaardengebied, zoals met name de aanwijzing als EHS en/of Natura 2000

Antwoord

Plannen voor buitendijks bouwen vergen een aparte beoordeling op grond van het regime voor de EHS en/of Natura 2000, voor zover deze plannen kunnen leiden tot aantasting van de daarmee te beschermen natuurwaarden. De Beleidslijn Grote Rivieren voorziet daar inderdaad niet in. Voor elk beoogd plan zal hiertoe een afzonderlijke afweging moeten worden gemaakt.

80

Bestaande landschappelijke waarden van de uiterwaarden dienen zoveel mogelijk gerespecteerd en versterkt te worden. Ontgrondingen en ontzandingen zijn daarbij niet gewenst.

Antwoord

Rijkswaterstaat verleent vergunningen en toetst aanvragen voor ontgrondingen en ontzandingen in uiterwaarden indien de provincie daar bevoegd gezag is. Daarbij wordt belang gehecht aan het zorgvuldig omgaan met het landschap.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

Overstromingsrisico/ruimte voor de rivier

A. Reacties in hoofdlijn

70, 82

Insprekers stellen de relatie met de klimaatverandering aan de orde. Een inspreker vindt dat er een inventarisatie gewenst is van toekomstige maatregelen die vooruitlopen op debietvoorspellingen van maximaal 18.000 resp. 4.600 m³/s bij Lobith en Eijsden en die reeds vóór 2015 kunnen worden gerealiseerd. Een andere inspreker stelt dat het Programma Rivieren en Kanalen op pagina 7 een te ruime formulering bevat voor het doel van WB21 (bestand tegen de gevolgen van o.a. klimaatverandering). De Maas zal in 2015 nog geen verhoging van de piekafvoer door klimaatveranderingen kunnen opvangen. Bij het nemen van maatregelen in het regionale systeem moet volgens het NBW geanticipeerd worden op klimaatveranderingen.

Verder ontbreekt een actie 'afstemming en overleg met buurlanden over terugdringen van de hoogwaterisico' op pagina 33. Deze actie is niet voldoende afgedekt door de actie 'invulling van de ROR'.

B. Standpunt bevoegd gezag

Het BPRW voorziet in maatregelen gericht op het voldoen aan de wettelijke vastgestelde veiligheid. Naar aanleiding van de keuzen in het Nationaal Waterplan kunnen in de volgende plantermijn verdergaande maatregelen worden getroffen. Met het project Maaswerken wordt voor de Zandmaas (2015) en Grensmaas (2017) de wettelijk vastgestelde veiligheid gerealiseerd. Het project treft geen maatregelen om te anticiperen op de klimaatsveranderingen en de daarmee samenhangende toename van rivierafvoer. Het woord klimaatsveranderingen in deze alinea moet dan ook worden geschrapt.

In het kader van de Europese Richtlijn overstromingsrisico's (ROR) worden door de lidstaten in een stroomgebied afspraken gemaakt over het effect van maatregelen op benedenstroomse gebieden. Voor de Maas is in dat kader de Internationale Maascommissie actief. Het eenzijdig afwentelen van overstromingsrisico op benedenstrooms gelegen gebieden door maatregelen in bovenstrooms gelegen gebieden wordt onwenselijk geacht. Artikel 7.4 van de richtlijn geeft expliciet invulling aan dit principe en luidt: 'In het belang van de solidariteit mogen overstromingsrisicobeheerplannen die in een lidstaat worden opgesteld geen maatregelen omvatten die door hun omvang en gevolgen leiden tot een aanzienlijke toename van het overstromingsrisico in stroomopwaarts of stroomafwaarts gelegen andere landen in hetzelfde stroomgebied of deelstroomgebied, tenzij deze maatregelen gecoördineerd werden en door de betrokken lidstaten in het kader van artikel 8 een overeengekomen oplossing bereikt werd.'

C. Specifieke reacties met standpunt

82

De hoogwaterbescherming van de Zandmaas is in 2015 afgerond (en niet in 2017 zoals is vermeld op pagina 29/33), voor de Grensmaas in 2017.

Antwoord

De hoogwaterbescherming van de Zandmaas is in 2015 afgerond. De hoogwaterbescherming van de Grensmaas is in 2017 afgerond.

82

Op pagina 72 staat dat de Maas in 2015 een afvoergolf van 4000 m³/sec moet kunnen verwerken terwijl de huidige officiële afvoergolf een piek heeft van 3800 m³/sec. Kan worden uitgelegd waar dit verschil vandaan komt?

Antwoord

De huidige maatgevende afvoer is 4000 m³/s. Dit is de afvoer die is vastgesteld bij het randvoorwaardenboek 2006. Rijkswaterstaat Limburg gebruikt dit model met bijbehorende afvoer als het meest actuele model. Voor het toetsen van de waterkeringen wordt nog vastgehouden aan het randvoorwaardenboek van 2001. De maatgevende afvoer die daarbij hoort is 3800 m³/s. De Staatssecretaris heeft destijds hiertoe besloten om wat rust te brengen in het riviergebied en niet te veel te fluctueren met de toetspeilen.

6

Tijdens de overstromingen in 1993 en 1995 heeft inspreker 110 cm water in zijn woning gehad. Met Maaswerken heeft hij gesproken over de vraag of de Maas tijdens hoog water met een drempel omgelegd kon worden richting een verbreed Laverkanaal of richting Horn. Als er dan hoog water is, kan dit via de overstroming richting Venlo geleid worden en de schotten in de Linnerweert kunnen dan weg. Daar zou een dijk voor terug kunnen komen. Als het water om Roermond heengeleid wordt, blijft er 3200 ha retentieruimte. Als er te veel water is, kunnen de schuiven opengetrokken worden, zodat het retentiebekken verder afgevuld wordt. Dit kan ook via de vistrap en de waterkrachtcentrale. Dit is een interessante optie.

Antwoord

In het BPRW wordt geen concrete rivierverruimingsmaatregel voorgesteld in het gebied waarvoor de zienswijze is ingediend.

Ten aanzien van de optie geldt het volgende. De essentie van de werking van een retentiegebied is, dat het bergend vermogen van het winterbed effectiever wordt ingezet bij hoogwatersituaties. Met zo'n tijdelijke opvang kan een hoogwatergolf worden afgetopt zodat benedenstrooms, verderop aan de rivier, de waterstand

niet zo hoog wordt. Met een gewone berging als winterbed kan dit niet in die mate. Een geul zoals wordt voorgesteld, veronderstelt een watervoerende functie tijdens hoogwater, terwijl de functie van een retentiegebied juist is het water bij hoogwater vast te houden en na het hoogwater weer geleidelijk af te voeren. Een geul met een watervoerende functie voor de Maas liggend in een retentiegebied is niet mogelijk. In het oorspronkelijke Zandmaas Pakket II was in het retentiegebied weliswaar een geul voorzien, maar deze had met name een functie in het kader van natuur en de afvoer van de Sleijbeek.

De 2^e fase van het retentiegebied Lateraalkanaal West is nog altijd onderdeel van het Meerjarenplan Zandmaas 2 van de provincie Limburg. Dit Meerjarenplan is de opvolger van het oorspronkelijke Zandmaas Pakket II. De inrichting van het gebied (incl. de rivierkundige inrichting) is ook onderdeel van de Gebiedsontwikkeling Midden-Limburg.

70

Inspreker ziet graag in het BPRW terug dat de aanleg van een hoogwatergeul bij Kampen de eerst gewenste oplossing is in het kader van de pessimistische klimaatscenario's en de grotere maatschappelijke en ecologische meerwaarde van deze maatregel vergeleken met zomerbedverdieping in de Beneden IJssel. Alternatief Randmeer NOP moet ook verkend.

Antwoord

De discussie en de besluitvorming over de aanleg van een hoogwatergeul bij Kampen dan wel zomerbedverdieping vindt op dit moment nog plaats en wordt gevoerd binnen de kaders die zijn aangegeven in de uitgangspunten voor het project Ruimte voor de Rivier. In het BPRW loopt niet vooruit op deze besluitvorming, maakt geen keuze in deze. Het programma Ruimte voor de Rivier is vastgesteld, de discussie vindt plaats binnen dat programma.

D. Doorwerking in het BPRW

Het woord klimaatsveranderingen is geschrapt in paragraaf 10.1 van het Programma.

Peil

A. Reacties in hoofdlijn

9, 20, 21, 31, 41, 50, 60, 70, 75

Insprekers stellen het voornemen om de buffercapaciteit van het IJsselmeer te vergroten en het peil te verhogen vanuit diverse invalshoeken aan de orde. Een algemene vraag is duidelijkheid te geven. Een aantal insprekers steunt het voornemen om het peil omhoog te brengen (20, 21), anderen zijn juist kritisch (31, 41, 50, 70, 75) omdat de gevolgen nog niet voldoende in beeld zijn gebracht of naar verwachting een probleem gaan vormen, zoals zoute kwel, instabiliteit van dijken en het meegroeien/compensatie van buitendijkse oeverlanden. Gepleit wordt voor een natuurlijk peilbeheer (70) waarbij actief gezocht moet worden naar mogelijkheden om een natuurlijker waterpeil niet significant schadelijk te laten uitpakken. Ook wordt gevraagd (60) om de werking van het hoofdwatersysteem bij klimaatverandering en hoge afvoeren beter te analyseren en te bezien wat dit voor consequenties heeft voor de peilen en het beheer in het watersysteem rond Amsterdam. Diverse insprekers maken een voorbehoud (41) zijn het oneens (50) of vragen om duidelijkheid (60) over het voornemen tot ontkoppeling van het peil van Markermeer-IJmeer en IJsselmeer. Compartimentering is geen oplossing voor de ecologische kwaliteit van het IJsselmeergebied. De plannen zijn zwak onderbouwd (9).

B. Standpunt bevoegd gezag

Op dit moment wordt een nieuw Peilbesluit IJsselmeergebied geformuleerd. Bij een nieuw peilregime wordt voor de zomer een bovengrens met een bandbreedte van maximaal 0,30 meter hoger dan het huidige zomerstreefpeil per meer aangehouden voor zover de huidige infrastructuur dat toelaat. Met dit nieuwe peilregime wordt de zoetwatervoorziening voor de middellange termijn gewaarborgd zonder dat daarvoor grootschalige aanpassingen aan dijkhoogten of andere infrastructuur noodzakelijk zijn. Het huidige winterstreefpeil blijft vanwege de waterbergingsfunctie in de winter en het vereiste veiligheidsniveau ongewijzigd. Een van de varianten die bekeken wordt is het zogenaamde seizoensgebonden peilbeheer. Via een MER zullen de effecten van deze variant en de overige varianten voor de diverse gebruiksfuncties in beeld worden gebracht.

De vaststelling van het peil is een beleidskeuze die niet in het BPRW tot stand komt. Wel draagt Rijkswaterstaat vanuit zijn beheerrol en met kennis van het IJsselmeergebied bij aan het tot stand komen van een peilbesluit.

Voor de lange termijn visie wordt hier verwezen naar het Nationaal Waterplan, dat tegelijk met het BPRW zal worden gepubliceerd. Het Rijk neemt het voortouw in het vervolgproces, maar doet dit samen met provincies, waterschappen, gemeenten en maatschappelijke organisaties.

C. Specifieke reacties met standpunt

21

De resultaten van de variantenstudie peilen Veluwerandmeren, waarover op pagina 43 wordt gesproken, zijn bekend en in 2008 aangeboden aan de staatssecretaris.

Antwoord

De resultaten van variantenstudie peilen Veluwerandmeren zijn inderdaad bekend. Dit leidt tot een aanvulling van het Programma voor het IJsselmeergebied.

54, 75

Een hoger peil in het IJsselmeer heeft aanzienlijke consequenties. Buitendijkse landbouwgrond gaat verloren (bijvoorbeeld Workumerwaard) en er ontstaan problemen met kweltoename (bijvoorbeeld Noordoostpolder). Een voortvarende aanpak van de voorziene verdubbeling van de spuicapaciteit in de Afsluitdijk is daarom nodig, omdat de effecten van de klimaatverandering op basis van het middenscenario daarmee tot 2050 kunnen worden gecompenseerd (75).

Antwoord

Het peilbesluit wordt niet in het kader van het BPRW genomen (zie onder b). De uitbreiding van de spuicapaciteit in de Afsluitdijk staat gepland voor realisatie in 2016.

19, 45

Hoewel de provincie Groningen en het Waterschap De Hunze en Aa's op afstand van het IJsselmeergebied liggen, zijn ook voor hun werkgebied de keuzen voor het IJsselmeergebied van groot belang. Vanwege dit belang vragen insprekers betrokken te worden bij mogelijke oplossingen in/rondom het IJsselmeer.

Antwoord

De keuzen in het IJsselmeergebied hebben een groter invloed dan alleen in het gebied zelf. Daarom is de vraag van insprekers gerechtvaardigd en zal daar op in worden gegaan. Voor de goede orde wordt nogmaals gesteld dat Rijkswaterstaat, als Agentschap wel intensief betrokken is, maar niet verantwoordelijk voor de voorbereiding van de beleidskeuzen, zoals een toekomstig peilbesluit.

60

Inspreker vraagt om expliciet te vermelden dat het winnen van zand in zandwinputten een positieve bijdrage kan leveren aan natuurontwikkeling (n.a.v. pagina 78 ontwerp BPRW).

Antwoord

Zandwinning maakt onderdeel van het huidige gebruik zoals vermeld in paragraaf 2.1.1 en 2.1.2. In het Markermeer en IJmeer is het niet uitgesloten dat zandwinputten een positieve bijdrage geven aan het ecologisch functioneren. Dit is echter niet altijd en overal het geval. In het kader van het project Natuurlijker Markermeer IJmeer is dit één van de pilots die in samenwerking met een marktpartij verder wordt uitgewerkt.

68

In het (aanleg)programma Waterbeheren bij het BPRW zijn MIRT-financiën gereserveerd voor planstudies ten aanzien van slibproblematiek in het Markermeer en het ecologisch herstel van het Eemmeer en het Gooimeer. De term Planstudie en de onduidelijkheid over uitvoeringstermijnen hierbij baart inspreker zorgen. Er moet duidelijkheid verschaft worden over de beoogde resultaten en de einddata daarbij.

Antwoord

In het definitieve BPRW is de planstudie slibproblematiek vervallen, omdat dit reeds afdoende aan bod komt in het project Natuurlijker Markermeer IJmeer. In 2013 zal op basis van de resultaten een advies worden geformuleerd over de effectiviteit van maatregelen om de slibproblematiek aan te pakken en de hiermee samenhangende kosten.

D. Doorwerking in het BPRW

Aan het Programma paragraaf 7.1 is de volgende zin toegevoegd: Het advies van de studie anticiperen op klimaatverandering in de Veluwerandmeren luidt: 'Het hanteren van een maximale toekomstige stijging tot 2100 van het winterstreefpeil voor de Veluwerandmeren van 40 cm bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in en langs de meren'.

Buitendijkse ontwikkelingen

A. Reacties in hoofdlijn

9, 21, 40, 50

Over buitendijkse ontwikkelingen wordt gevraagd om meer duidelijkheid te geven. Wat verstaat Rijkswaterstaat onder buitendijkse ontwikkeling, waarbij inspreker (21) stelt dat bij Harderwijk geen sprake is van een primaire waterkering en daarom ook niet van buitendijks gebied. Insprekers vinden dat Rijkswaterstaat verantwoordelijkheid moet nemen voor deze gebieden dat het BPRW een toetsingskader moet bevatten voor de beoordeling van plannen tot buitendijkse uitbreiding. Uitbreidingen tasten de kwaliteit van het gebied aan, alternatieven zijn aanwezig en de uitbereidingen hebben onvoldoende dwingende redenen van groot openbaar belang. Eén inspreker (9) wijst er op dat Rijkswaterstaat als beheerder staat voor het behoud van het open IJsselmeergebied.

B. Standpunt bevoegd gezag

Volgens de Wet op de Waterkering ligt de grens voor hoge gronden (veiligheid) bij NAP +1 m. In het Nationaal Waterplan is een actie benoemd over het omgaan met buitendijkse ontwikkelingen. Deze actie wordt in 2010 uitgevoerd.

Grootschalige buitendijkse ontwikkelingen zullen naast hun effect op het waterbergend vermogen ook altijd moeten worden beoordeeld op de doelen van de KRW zoals geformuleerd in het Programma IJsselmeergebied van het BPRW. Voor Natura2000 zal het bevoegd gezag (veelal de provincies) moeten beoordelen of de ontwikkelingen al dan niet zijn toegestaan vanuit de Natuurbeschermingswet. Het beheerplan Natura 2000 zal hiertoe het toetsingskader vormen.

In het Nationaal Waterplan staat het voornemen voor buitendijks bouwen een kwaliteitsteam in te stellen, dat buitendijkse ontwikkelingen zal beoordelen op hun (ruimtelijke) kwaliteit, inpasbaarheid etc.

C. Specifieke reacties met standpunt

31

Inspreker vraagt om specifiek een aantal buitendijkse ontwikkelingen (zoals Almere Pampus en Stede Broec en Enkhuizen) en andere ruimtelijke ontwikkelingen voor infrastructuur en nat bedrijventerrein in het BPRW te benoemen.

Antwoord

Het BPRW richt zich primair op de activiteiten die nodig zijn voor het beheer van de rijkswateren en waarvoor Rijkswaterstaat direct verantwoordelijkheid draagt. De genoemde ruimtelijke ontwikkelingen maken daar geen deel van uit. Wel zal Rijkswaterstaat waar dat wenselijk en mogelijk is in zijn beheer inspelen op andere ontwikkelingen in het beheergebied en zal waar dat effectief is en wederzijdse meerwaarde oplevert gebiedsgerichte samenwerking tot stand komen. Hoe die samenwerking in algemene zin vorm krijgt staat nader beschreven in paragraaf 3.3 van het BPRW. Het hoofdstuk IJsselmeergebied en het Programma gaan nader in op specifieke ontwikkelingen in het IJsselmeergebied.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

Houtribdijk

A. Reacties in hoofdlijn

33, 40, 9

De provincie Flevoland vraagt in het BPRW vast te leggen wanneer de Houtribdijk wordt versterkt en de dijkversterking in 2012 uit te voeren. Tevens wordt gevraagd om maatregelen voor waterveiligheid (dijkverhoging) en verkeersveiligheid (dijkverbreding) maximaal synchroon te laten lopen. De maatregelen moet 'no regret' worden uitgevoerd met een actuele doorkijk naar de lange termijn, zowel vanuit het advies van de Deltacommissie als met betrekking tot de ontwikkeling van een toekomstbestendig ecologisch systeem.

Stichting Verantwoord beheer IJsselmeer en de Waddenvereniging stellen dat nieuwe aanleg van infrastructuur door Markermeer en/of IJmeer niet nodig is als bij uitbreiding bundeling met bestaande infrastructuur plaatsvindt. Aanpassing van de Houtribdijk kan niet eerder in uitvoering worden genomen dan wanneer nader duidelijkheid is over de richting van het IJsselmeergebied in het kader van het Deltaprogramma. Bij de aanpassing moeten alternatieven worden gezocht met voor de natuur zo gunstig mogelijke effecten (enige overslag, gedeeltelijk open). Daarbij kan ook in ogenschouw worden genomen, dat de Houtribdijk een dam is met aan weerszijden zoet water, zodat enige overslag – mits de constructie niet fundamenteel wordt aangetast – bij de ernstigste stormen niet tot enige schade leidt. Maar ook de mogelijkheid van een (gedeeltelijk) open Houtribdijk dient open gehouden te worden.

B. Standpunt bevoegd gezag

Als gevolg van de economische ontwikkelingen is het Ministerie van Verkeer en Waterstaat bezig met het prioriteren van projecten. Hoewel waterveiligheid de hoogste prioriteit heeft, is besloten om ook binnen het hoogwaterbeschermingsprogramma keuzes te maken. Er is bewust gekozen om de versterking van de Houtribdijk later in de tijd uit te voeren.

De keuze voor het later uitvoeren van de versterking van de Houtribdijk heeft er mee te maken dat de Houtribdijk een zogeheten voorliggende waterkering is. Dit betekent dat achter de Houtribdijk primaire waterkeringen aanwezig zijn, die het land en de bevolking ook beschermen tegen hoogwater.

Er is geen acuut gevaar maar op termijn moet de Houtribdijk wel versterkt gaan worden om de veiligheid te blijven garanderen.

Momenteel is niet duidelijk tot wanneer de versterking wordt uitgesteld. Dit is mede afhankelijk van de vele ontwikkelingen die gaande zijn in het IJsselmeergebied zoals het peilbeheer op het Markermeer en de wettelijke normering van waterkeringen als gevolg van het advies van de Commissie Veerman en de uitwerking daarvan in het Nationaal waterplan.

Rijkswaterstaat zal het beheer van de dijk voortzetten. Dit houdt in dat het huidige veiligheidsniveau van de dijk gegarandeerd wordt.

C. Specifieke reacties met standpunt

-

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

Recreatie

A. Reacties in hoofdlijn

-

B. Standpunt bevoegd gezag

-

C. Specifieke reacties met standpunt

68

De afweging van recreatieve en andere belangen ten opzichte van andere belangen in het Markermeer-IJmeer behoeft op nationale schaal nadere integrale kaderstelling. Een 'ja, mits...-benadering' als uitgangspunt voor nieuwe wensen vergt goede afstemming met dat integrale kader. Wat wordt de rol van Rijkswaterstaat bij het ontwikkelen van dit integrale kader? Inspreker verwacht dat dit gebeurt in het kader van de beheerplannen voor de KRW en Natura 2000.

Antwoord

Terecht vraagt inspreker aandacht voor de nodige integraliteit in de kaderstelling. Die integraliteit wordt geborgd met het nieuwe Nationale Waterplan dat voorziet in een samenhangende benadering van het IJsselmeergebied. De in het BPRW opgenomen 'ja, mits...-benadering' moet binnen die kaders worden gezien en is op zichzelf geen ruimtelijke benadering maar een kwestie van houding en gedrag van de dagelijkse beheerder. Rijkswaterstaat is overigens nauw en actief betrokken bij de planvorming en kaderstelling voor het IJsselmeergebied. De maatregelen voor KRW en Natura 2000 passen daarbinnen.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

9.2

Volkerak-Zoommeer

Zoetwatervoorziening en indringing zoutwater

A. Reacties in hoofdlijn

5, 26, 27, 36, 47, 54, 61, 62, 76, 70

Verschillende reacties gaan in op de toekomstige zoetwatervoorziening (met name voor landbouw en industrie) en de (beperking van de) zoutwaterindringing bij een keuze voor verzilting van het Volkerak-Zoommeer. Gevraagd wordt onder meer om verzekering van de zoetwatervoorziening, geen afwenteling van kosten, natuurbehoud en duidelijkheid en daadkracht in vervolg op het advies van de Deltacommissie.

B. Standpunt bevoegd gezag

Conform het advies van het Bestuurlijk Overleg Krammer-Volkerak en de formulering in het Nationale Waterplan van de besluitvorming over de eventuele verzilting van het Volkerak-Zoommeer, moeten eerst besluiten zijn genomen over maatregelen voor de zoetwatervoorziening in de gebieden die een effect onderkennen van een zout Volkerak-Zoommeer. Bij deze besluiten horen eveneens afspraken over de financiering ervan. Daarna vindt pas de besluitvorming tot een zout Volkerak-Zoommeer plaats, inclusief een planning van vervolgstappen. Beperking van zoutindringing maakt onderdeel uit van de studies, ook omdat deze beperking van de zoutindringing gekoppeld is aan de zoetwatervoorziening.

Rijkswaterstaat gaat in het BPRW voor de komende planperiode uit van een zoet Volkerak-Zoommeer. Het vast te stellen BPRW verduidelijkt deze positie.

C. Specifieke reacties met standpunt

30

Het Programma Zuidwestelijke Delta legt de ecologische doelstellingen voor sterk veranderde en kunstmatig aangelegde rijkswateren formeel vast. Dat gebeurt op een tijdstip waarop grootschalige veranderingen in dit gebied nog ontwikkeld en ingevuld moeten worden. Insprekers raden aan om bij de omschrijving van de status van deze gebieden rekening te houden met dynamiek en flexibiliteit in te bouwen, bijvoorbeeld door de status 'later op te nemen' te vermelden.

Antwoord

De voorgenomen verandering in het Zuidwestelijk Deltagebied beperken zich tot het Volkerak-Zoommeer en Haringvliet-West. Voor wat betreft het Haringvliet-West is het besluit om de Haringvlietssluis op een kier te zetten inmiddels genomen en zal op korte termijn tot uitvoer worden gebracht. Daarom is het daar logisch dat de typeaanduiding van overgangswater alvast is benut in het formuleren van doelstellingen. Voor het Volkerak-Zoommeer is het besluit nog niet genomen. Aangekondigd is dat dit in de loop van 2012 zal gebeuren. Tussen nu en 2012 wordt geëxperimenteerd om te zien hoe lekverliezen van zout naar zoet zoveel mogelijk beperkt kunnen worden. Daarbij is melding gemaakt van de planstudie en het voornemen tot verzilting. Dit zal dan bij de eerstkomende planbijstelling leiden tot een nieuwe set doelstellingen.

27

Inspreker wijst erop dat bij de besluitvorming over het Volkerak-Zoommeer de bereikbaarheid van Roosendaal over het water nadrukkelijk aandacht behoeft, indien de sluisen in de monding van Mark en Vliet weer in gebruik worden genomen. Voor watergebonden bedrijven in Roosendaal is een verminderde bereikbaarheid een economisch nadeel.

Antwoord

Bij een zout Volkerak-Zoommeer zullen de schutsluisen in de monding van Mark en Vliet het gehele jaar in bedrijf zijn, in plaats van nu alleen 's zomers, wanneer er sprake is van blauwalgenoverlast. Aanpassingen aan deze sluisen om zoutindringing te beperken zullen niet leiden tot een verminderde bereikbaarheid van watergebonden bedrijven in Roosendaal.

36

Als aanleiding voor zout Volkerak-Zoommeer moet niet alleen de blauwalgenproblematiek worden gehanteerd, maar ook de brakke doelen uit het Natura 2000 ontwerp Aanwijzingsbesluit. Aanpassing van het watertype van M20 naar M32 valt te overwegen. Voorts moet de belasting van het Volkerak Zoommeer met binnendijks-water en effluent van RWZI's zorgvuldig worden afgewogen.

Antwoord

In de planstudie Waterkwaliteit Volkerak-Zoommeer is onderzocht in hoeverre de Natura2000 doelen (zoete en brakke) volgens het ontwerp Aanwijzingsbesluit kunnen worden gehaald, zowel voor een zoet als een zout Volkerak-Zoommeer. Ook de gewenste aanpassing van de doelen in het geval van een zout Volkerak-Zoommeer is beschouwd. De belasting van het Volkerak-Zoommeer door de gebieden die hierop afwateren is een belangrijk onderdeel van de analyse van oorzaken en oplossingen in de planstudie Waterkwaliteit Volkerak-Zoommeer.

39

Inspreker is verheugd dat Nationaal Waterplan en BPRW de visie van inspreker delen over de bestrijding van de blauwalgenproblematiek in het Volkerak-Zoommeer. Het verbaast dat het Programma Zuidwestelijke Delta alleen de doelstelling voor een zoet watersysteem opneemt en de doelen voor een zout systeem pas in de volgende planperiode wil overwegen. Inspreker verzoekt met nadruk de beleidslijn uit het Ontwerp Nationaal Waterplan op te nemen en door te laten werken in het Programma Zuidwestelijke Delta.

Antwoord

Zolang er geen definitief besluit is genomen over de toekomst van het Volkerak-Zoommeer hanteert Rijkswaterstaat in de komende planperiode de doelen vanuit de huidige toestand (zoete doelen).

54

Het herstellen van de estuariene dynamiek is een ingrijpende maatregel die in zijn meest extreme vorm het weghalen van alle keringen betekent. Bij het bepalen van het ambitieniveau moet rekening gehouden worden met veiligheid en economische belangen. Het is beter te spreken van een eventueel herstel van een beperkte estuariene dynamiek.

Antwoord

Bij het herstellen van estuariene dynamiek is geen sprake van het weghalen van alle keringen. Wel worden de mogelijkheden onderzocht om gecontroleerde openingen in de keringen te maken, waardoor meer uitwisseling

van water tussen de gescheiden systemen mogelijk wordt. Hierbij is het handhaven van de veiligheid een eerste vereiste en randvoorwaarde. Bij het herstel van de estuariene dynamiek wordt tevens gestreefd naar een vergroting van de economische potenties van de Zuidwestelijke Delta.

62

Aangezien de Zuidwestelijke Delta een belangrijke rol speelt in de zoetwatervoorziening voor Schieland en de Krimpenerwaard moet in het BPRW duidelijk aangegeven worden dat ook waterschappen buiten de Zuidwestelijke Delta zoetwater inlaten uit dat gebied (paragraaf 2.1.1). Dat geldt ook voor de notie dat een goede zoetwatervoorziening van een breder en cruciaal belang is voor de algemene ecologie. Bij de beschrijving van de integrale aanpak van het Volkerak-Zoommeer ontbreken de relatie met de regionale watersystemen, de belangen van de regionale waterbeheerders en van de zoetwaterafhankelijke functies (paragraaf 2.2). Het is niet duidelijk of de maatregelen die voortvloeien uit de Zoetwaterverkenning in de begroting zijn meegenomen (hoofdstuk 6).

Antwoord

Inspreker wijst terecht op enkele punten die genuanceerder kunnen worden weergegeven in het Programma, deelgebied Zuidwestelijke Delta. Deze zullen worden aangepast.

Wat betreft financiering maatregelen die voortvloeien uit de Zoetwaterverkenning Zuid-Holland Zuid: deze verkenning is een initiatief van de provincie Zuid-Holland. In het BPRW zijn in dit kader geen fysieke maatregelen geprogrammeerd tot 2015.

70

Actief biologisch beheer van het Volkerak-Zoommeer als 'tussentijdse' KRW-maatregel is niet kosteneffectief en zou bij gezwinde herzilting eenvoudiger en goedkoper kunnen worden uitgevoerd. Het KRW-watertype moet worden veranderd van M20 naar M32 (van zoet naar zout). Ook zou moeten worden aangegeven dat voor Natura 2000 voor 'zoute' ontwikkeldoelen wordt gekozen.

Antwoord

In de planstudie Waterkwaliteit Volkerak-Zoommeer is onderzocht in hoeverre de Natura 2000 doelen (zoete en brakke) volgens het ontwerp Aanwijzingsbesluit kunnen worden gehaald, zowel voor een zoet als een zout Volkerak-Zoommeer. Ook de gewenste aanpassing van de doelen in het geval van een zout Volkerak-Zoommeer is beschouwd.

De KRW-maatregel van bevissing is een experiment, dat moet uitwijzen of het mogelijk is om in een voedselrijk en omvangrijk watersysteem, met een grillig bodemverloop en open verbindingen naar de afwaterende rivieren, een forse reductie van het bestand van bodemwoelende vissen te bewerkstelligen en hierdoor een vermindering van de blauwalgenoverlast te verkrijgen. Als zodanig is de maatregel als 'tussentijds' te beschouwen, in de periode tot een structurele verbetering van de waterkwaliteit is gerealiseerd.

D. Doorwerking in het BPRW

In het Programma is aangegeven dat er waterschappen zijn die ook van buiten de Zuidwestelijke Delta zoetwater inlaten uit dat gebied (paragraaf 2.1.1).

Waterberging

A. Reacties in hoofdlijn

-

B. Standpunt bevoegd gezag

-

C. Specifieke reacties met standpunt

27, 61

Op pagina 85 staat 'zo wordt een planstudie uitgevoerd in het kader van het project Ruimte voor de rivier om te kijken hoe het Volkerak-Zoommeer met het Grevelingenmeer en eventueel de Oosterschelde kunnen

bijdragen aan voldoende waterberging en afvoer'. In de startnotitie staat echter vermeld, dat berging op de Oosterschelde en Grevelingen geen deel uitmaakt van de planstudie. Deze twee beweringen zijn met elkaar in tegenspraak.

Antwoord

Door een verschil in tijdhorizon zijn beide beweringen niet met elkaar in tegenspraak, maar liggen ze in elkaars verlengde. Dat zit als volgt.

In de PKB 'Ruimte voor de Rivier' is vastgelegd dat de veiligheid van het riviereengebied uiterlijk in 2015 op orde moet zijn. Dat betekent dat alle maatregelen, waaronder de maatregel Waterberging Volkerak-Zoommeer, in 2015 gereed moeten zijn. Een eventueel onderzoek naar het 'aankoppelen' van de Grevelingen of de Oosterschelde (en de besluitvorming daarover) zal zeer complex en tijdrovend zijn. Het project wordt dan te ingewikkeld om nog voor 2015 gereed te zijn. Voor de langere termijn wordt het aankoppelen van de Grevelingen echter wel als een maatregel gezien met potenties voor veiligheid (meer bergingsoppervlak), waterkwaliteit, getijdendynamiek, milieu/natuur en recreatie. In de planstudie Waterberging Volkerak-Zoommeer wordt erop gelet dat de uitvoering van deze maatregel geen belemmering vormt voor toekomstige ontwikkelingen (bijvoorbeeld een verbinding met de Grevelingen of de Oosterschelde). Ook mogen er nú voor het project Waterberging Volkerak-Zoommeer geen grote investeringen worden gedaan, die later nutteloos worden, wanneer andere plannen worden uitgevoerd.

27, 61

Op pagina 42 van het Programma Zuidwestelijke Delta staat geschreven: 'Ook zal het Volkerak-Zoommeer in de toekomst zeer hoge rivierafvoeren moeten kunnen bergen en afvoeren en als laatste blijft het meer van belang bij het voorkomen van wateroverlast in West Brabant, door overtollig water op te vangen'. Insprekers verzoeken duidelijk aan te geven dat de waterberging bij extreme situaties leidt tot gestremde afvoer in West-Brabant, waardoor hier op grote schaal wateroverlast kan optreden. Het gaat hierbij vooral om de vraag hoe Rijkswaterstaat om wil gaan met de mogelijkheid, dat ten gevolge van waterberging in het Volkerak-Zoommeer mogelijk de inundatienorm 1/100 uit het Nationaal Bestuursakkoord Water op delen van het West Brabants grondgebied niet gehaald kan worden. Verder dient duidelijk gemaakt te worden of de kosten van noodzakelijke compenserende maatregelen voor rekening van het Rijk zijn.

Antwoord

Waterberging op Volkerak-Zoommeer leidt tot stremming van de afvoer van de Brabantse rivieren. Het onderzoek naar de mate, de frequentie, de effecten en gevolgen van de belemmerde waterhuishouding alsook het bepalen van de maatregelen ter voorkoming, mitigatie en compensatie van negatieve effecten zijn belangrijke onderdelen van de planstudie en vormen dan ook een integraal onderdeel van de planstudie Waterberging Volkerak-Zoommeer. De m.e.r.-procedure voor de maatregel Waterberging Volkerak-Zoommeer is in februari 2009 gestart. De richtlijnen voor het MER zijn inmiddels vastgesteld. Het waterschap en de gemeenten zijn bij de planvorming betrokken.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

10 Gebiedsgericht beheer

A. Reacties in hoofdlijn

-

B. Standpunt bevoegd gezag

-

C. Specifieke reacties met standpunt

22, 23, 25

Uit het BPRW en het Programma voor de Zuidwestelijke Delta is niet af te leiden op welke locaties maatregelen worden genomen voor WB21, KRW en Natura 2000. Daardoor ontbreekt de mogelijkheid om in te spreken op specifieke maatregelen. Inschatting is dat het met name maatregelen met betrekking tot leefgebied (inrichting vooroevers en herinrichten uiterwaarden) en maatregelen volgend uit de zwemwaterprofielen betreft. Op stukken waar de verdere ontwikkeling van natuurwaarden en waterkwaliteit het recreatief belang niet in de weg staat kan met de schappen worden samengewerkt. De schappen verzoeken Rijkswaterstaat tijdig en duidelijk te communiceren over maatregelen die effect hebben op het gebied van hun schap.

Antwoord

De locatie van de maatregelen voor WB21, KRW en Natura 2000 is nog niet exact aangeven om in de loop van de uitvoering van het BPRW de nodige speelruimte te behouden en de meest optimale locatie te kunnen bepalen, mede in overleg met betrokken partijen, waaronder de schappen. De locatie van projecten is overigens wel globaal af te leiden uit het Programma Zuid-Westelijke Delta. De maatregelen worden per waterlichaam opgesomd en uit de benaming van de maatregel valt in een aantal gevallen ook de locatie af te leiden. Verder wordt op de internetsite van Rijkswaterstaat de globale locatie van maatregelen op kaart aangegeven.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

Ambtshalve wijziging

Toegevoegd is een paragraaf over duurzaamheid in beheer (paragraaf 4.2.3).

Paragraaf 4.2.4 over informatie, kennis en innovatie is aangepast.

Paragraaf 4.3.2 over regionaal en gebiedsgericht werken is uitgewerkt.

Samenwerking

A. Reacties in hoofdlijn

-

B. Standpunt bevoegd gezag

-

C. Specifieke reacties met standpunt

47

Bij het Volkerak-Zoommeer staat aangegeven dat uitvoering plaatsvindt nadat alternatieven zijn gevonden voor de huidige zoetwatervoorziening. De industrie mag daarbij niet ontbreken.

Antwoord

Bij de zoektocht naar maatregelen in het kader van alternatieve zoetwatervoorziening wordt ook de watervoorziening voor de industrie meegenomen. Het Havenbedrijf Rotterdam is actief betrokken bij de verkenning naar de zoetwatersituatie in Zuid-Holland Zuid, die provincie Zuid-Holland laat uitvoeren.

47

Bijlage B.27 van het Programma gaat over het aanbrengen van verbeterd hard substraat in een aantal waterlichamen. Inspreker wil hierover nadere afspraken vastleggen met Rijkswaterstaat. Dit geldt ook voor de opgaven genoemd in tabellen B14.5/6.

Antwoord

Rijkswaterstaat-ZH heeft afspraken gemaakt met betrokken inspreker over de uitwerking van de maatregelen.

70

Rijkswaterstaat wordt gevraagd samen met de natuurbeheerders nader te onderzoeken waar aan de randen van de rijkswateren sprake is van verdroging en hiervoor een strategie op te stellen.

Antwoord

Rijkswaterstaat is gaarne bereid tot een dergelijke samenwerking.

83

Het BPRW kondigt overleg aan over het gebruik van de Zuid-Willemsvaart voor de afvoer van regionaal water. Inspreker wil dit overleg graag voeren, waarbij voor inspreker het voorkomen van wateroverlast tegen de laagst maatschappelijke kosten centraal staat.

Antwoord

Rijkswaterstaat Directie Noord Brabant is al in gesprek met het waterschap over de afvoer van regionaal water. Rijkswaterstaat wenst in goede samenwerking tot een oplossing van het wateroverlastprobleem te komen. We gaan hierbij uit van de eigen verantwoordelijkheid van de partijen. Het voorkomen van wateroverlast tegen de laagste maatschappelijke kosten kan daarbij als uitgangspunt worden genomen. Dat betekent niet dat de kosten van regionale wateroverlast daarbij voor rekening van het Rijk komen. De afspraken rondom de afvoer staan verwoord in het Waterakkoord Midden-Limburgse en Noord-Brabantse kanalenstelsel.

41

Inspreker vraagt medewerking van het Rijk bij een provinciale actie voor het opstellen van een plan van aanpak dat helderheid moet bieden over de verantwoordelijkheden in buitendijks gebied.

Antwoord

Uiteraard is Rijkswaterstaat bereid om mee te praten over buitendijkse ontwikkelingen. Hierbij is Rijkswaterstaat wel gehouden aan het landelijk beleid dat over dit onderwerp wordt ontwikkeld. In het Nationaal Waterplan is een actie opgenomen dat in 2009 een knelpuntenanalyse naar waterveiligheid in buitendijkse gebieden wordt uitgevoerd. Deze analyse richt zich op heel Nederland en vormt de basis voor eventueel te nemen maatregelen in de periode vanaf 2010.

D. Doorwerking in het BPRW

De zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het BPRW.

11 Technische en tekstcorrecties

Diverse insprekers hebben gewezen op onvolkomenheden in de tekst, onjuistheden in getallen of fouten op kaarten. Dit heeft geleid tot de volgende correcties in de tekst, getallen, kaarten van het vast te stellen BPRW. Deze punten zijn hieronder weergegeven in de vorm van een tabel met vermelding van de inspreker (met het nummer – zie tabel in bijlage 1), de passage waarin de wijziging plaatsvindt en de aard van de wijziging.

Inspreker	Passage van de correctie	Aard van de correctie
5	Ten onrechte wordt gesuggereerd dat de AWZI Harnaschpolder op de Maas loost; deze loost op de Noordzee (pagina 214)	Dit is aangepast
10	De oeverinfiltratie te Roosteren ontbreekt in bijlage 11, op kaart B11.3	Deze is toegevoegd aan het Programma
19	In het BPRW wordt het waterbeleid in de Waddenzee en Eems-Dollard niet samengevat in een korte uitspraak, terwijl dit voor de overige gebieden wel gebeurt (bv. het IJsselmeer voller) Gevraagd wordt dit wel te doen en deze lijn ook op te nemen in het NWP	In het BPRW zijn voor de Waddenzee inclusief de Eems-Dollard de kernpunten voor het beheer benoemd, mede op basis van uitspraken over de Waddenzee in het NWP. In het definitieve BPRW is dit verduidelijkt
21	Op het Programma IJsselmeergebied wordt gesproken over streefpeilen. Volgens de indiener moeten de genoemde peilen NAP-0,20 m (zomer) en NAP -0,40 m (winter) en voor de Veluwerandmeren respectievelijk NAP -0,05 en NAP- 0,30 m zijn	De door de inspreker aangegeven streefpeilen zijn juist. In het definitieve BPRW Programma IJsselmeergebied worden de streefpeilen voor de Veluwerandmeren aangepast
47	Op pagina 55: Toevoegen in de eerste zin:	'inclusief de scheepvaartroutes'
47	pagina 147	Verbreiding Maasgeul staat op pagina 55, op pagina 147 ontbreekt deze inderdaad
82	Het Programma Rivieren en Kanalen plaatst op pagina 36 de delfstoffenwinning in het Grensmaasproject in de periode tot 2020. Dit moet zijn 2022 (zie ook BPRW pagina 33)	Om de hoofddoelstellingen uit het Grensmaasproject te realiseren wordt ruim 50 miljoen ton grind gewonnen in de periode tot 2022

12 Lijst met insprekers & volgnummer

Nummer	Organisatie	Reactie in Nota van antwoord (pagina)
1	Waterschap Zeeuws-Vlaanderen	11
2	Particulier	21
3	Particulier	49, 51, 64, 73
4	Waterschap Zeeuwse Eilanden	11, 64
5	Hoogheemraadschap van Delfland	12, 32, 53, 54, 124, 131
6	Roermondse Watersport Vereniging Nautilus	64, 109, 119
7	Particulier	46
8	Particulier	76
9	Waddenvereniging	11, 12, 14, 17, 25, 26, 36, 38, 40, 42, 81, 82, 86, 88, 91, 109, 120, 122, 123
10	Waterleidingmaatschappij Limburg (WML)	94, 95, 97, 98, 100, 101, 102, 131
11	Provincie Utrecht	23, 24, 56, 64, 98, 99, 104, 115
12	ARAG	108
13	Natuurlijk Asselt	109
14	Toeristische Kano Bond Nederland	109
15	Particulier	19
16	Natuur- en Recreatieschap de Grevelingen	46, 93, 107
17	Waterschap Peel en Maasvallei	11, 21, 22, 53, 54
18	Groningen Seaports	41, 42, 56
19	Waterschap Hunze en Aa's	11, 22, 42, 46, 121, 131
20	Vereniging voor Energie, Milieu en Water (VEMW)	13, 15, 30, 59, 60, 61, 63, 64, 66, 70, 79, 102, 120
21	Gemeente Harderwijk	12, 48, 51, 93, 120, 121, 122, 131
22	Natuur- en Recreatieschap IJsselmonde	93, 107, 129
23	Recreatieschap Voorne-Putten-Rozenburg	93, 107, 129
24	Natuur- en Recreatieschap Haringvliet	20, 93, 107

Nummer	Organisatie	Indiener	Reactie in Nota van antwoord (pagina)
25	FODI	Sigmond	43, 79, 82, 84, 92, 129
26	Staatsbosbeheer	Sangers	11, 12, 16, 25, 37, 38, 39, 40, 43, 61, 81, 82, 85, 86, 124
27	Gemeente Roosendaal	Vis, de	124, 125, 126, 127
28	Duinwaterbedrijf Zuid-Holland	Waal Malefijt, de	57, 95, 97, 98, 99, 100, 103, 104
29	Gemeente Dronten	Tax	12, 55, 75, 80, 93, 107
30	Particulier	Borm; Huijgens	11, 14, 21, 85, 124
31	KvK	Veldhuizen, van	15, 29, 31, 82, 120, 122
32	Koninklijk Nederlands Watersportverbond	Hoeven, van der	11, 75, 76, 79, 80, 81, 105, 107
33	Provincie Flevoland	Wal, van der; Greiner	12, 18, 39, 59, 123
34	Overlegorgaan Nationaal Park Oosterschelde	-	81
35	Corus Staal B.V.	Verweij	46, 61, 64
36	Zeeuwse Milieufederatie	Mierlo, van	11, 45, 51, 57, 58, 85, 86, 91, 124, 125
37	HISWA	Dijks	11, 75, 76, 79, 80, 81, 107, 108
38	Nuon Power Generation B.V.	Homan	61, 64, 65, 66, 68
39	Provincie Noord-Brabant	Bloem	12, 16, 24, 25, 32, 47, 82, 87, 92, 95, 113, 125
40	Stichting Verantwoord Beheer IJsselmeer	Fleischer	11, 12, 14, 17, 38, 81, 92, 122, 123
41	Provincie Fryslân	Jorritsma	12, 14, 22, 24, 26, 29, 41, 46, 47, 73, 87, 89, 120, 130
42	Provincie Noord-Holland	Oppenhuis-de Jong; Borghouts	24
43	Gemeente Zeewolde	Burggraaf	12, 39, 55, 75, 80, 104, 107
44	Productschap Vis	Odink	11, 12, 14, 17, 18, 26, 40, 45, 47, 52, 82, 106, 110
45	Provincie Groningen	Hoogerwerf	11, 24, 82, 87, 121
46	Vereniging Madese NatuurVrienden	Stoop-Siemons	85
47	Havenbedrijf Rotterdam N.V. (HbR)	Mollema	19, 25, 29, 30, 48, 51, 54, 55, 56, 59, 61, 65, 73, 79, 81, 88, 90, 115, 124, 130, 131
48	Federatie Particulier Grondbezit (FPG)	Woudenberg	92
49	Vereniging van rivierwaterbedrijven RIWA	Blanken, den	29, 55, 57, 94, 95, 97, 98, 101
50	Wetterskip Fryslân	Erkelen, van; Akkeren, van	12, 29, 120, 122
51	Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden	Meuleman; Poelmann	11, 24, 29, 33, 40, 43, 47, 70, 80, 81, 87, 89

Nummer	Organisatie	Indiener	Reactie in Nota van antwoord (pagina)
52	Particulier	Steenis, van	19
53	Electrabel Nederland N.V.	Loon, van; Wolters	61, 64, 66
54	LTO Nederland	Veldhuizen	12, 29, 41, 43, 60, 61, 79, 86, 121, 124, 125
55	Gemeente Bunschoten	Velden, van; Groep, de	11, 12, 39, 80, 107
56	Gemeente Kampen	Koster	12
57	Waterschap Rivierenland	Jongmans; Kok	11, 12, 40, 41, 42, 48, 51
58	Evides	Vermaat	95, 98, 101, 104
59	Stichting Werkgroep Milieubeheer Rhenen	Jacobs	41, 42
60	Gemeente Amsterdam	Kruize	17, 18, 21, 29, 29, 41, 46, 48, 51, 70, 82, 95, 104, 120, 121
61	Brabantse Delta	Vos; Stokkom, van	11, 30, 31, 124, 126, 127
62	Hoogheemraadschap van Schieland en Krimpenerwaard	Kuijk, van; Oosters	12, 32, 124, 126
63	Gemeente Elburg	Weelink	12, 55, 75, 77, 80, 107
64	Bypass Zutphen	Tuininga	12, 13, 117
65	Maatschap A.J. en J.W. Breukink	Wijma-Breukink	79, 117
66	Stichting Cortenoever	Breukink	79, 117
67	Gelderse Milieufederatie	Vintges	37, 38, 42, 45, 74, 77, 93, 95, 98
68	Gemeente Almere	Mulder	11, 19, 45, 59, 104, 105, 112, 113, 121, 124
69	Sportvisserij Nederland	Bloot	80, 110, 111
70	Natuurmonumenten	Bos	11, 14, 17, 25, 29, 30, 33, 36, 37, 38, 46, 48, 51, 57, 81, 82, 83, 84, 87, 90, 117, 118, 120, 124, 126, 130
71	Particulier	Beek, van	30, 31, 33, 47, 51, 52, 59
72	Waterschap Roer en Overmaas	In den Kleef	11
73	Natuur en Milieufederatie Utrecht	Dam, van	12, 15, 55, 82
74	Particulier	Rooseboom	22
75	Particulier	Bos	17, 33, 113, 120, 121
76	Akkerbouwbedrijf van Marion	Marion, van	51, 52, 53, 124
77	Oasen drinkwater	Meuter	94, 95, 98, 101
78	Stichting Bewonersplatform Brugakker (SBPB)	Winteraeker	12, 21, 22, 44, 53, 70
79	Particulier	Berg	39
80	Particulier	Oers, van	46, 118
81	EnergieNed	Alders	61, 66, 69, 79
82	Provincie Limburg	Reinders	21, 22, 90, 98, 118, 119, 131

Nummer	Organisatie	Indiener	Reactie in Nota van antwoord (pagina)
83	Waterschap Aa en Maas	Verheijen	11, 29, 130
84	Lagere lasten burger	Jong, de	89
85	Particulier	Kessel, van	46
86	Vewin	Schmitz	94, 95, 98, 100, 101, 103, 104
87	Particulier	Moleveld	15

Dit is een uitgave van

Rijkswaterstaat

Kijk voor meer informatie op
www.rijkswaterstaat.nl
of bel 0800 - 8002
(ma t/m zo 06.00 - 22.30 uur, gratis)

december 2009 | WD1209ZH013